

अथ इस्कंदरीरापुरे येषां ग्रहणानां वेधः कृतः, तेषु प्रथमग्रहणं कैलवंसंज्ञ-
कस्य चतुः पंचाशत् तुल्ये संज्ञे तत्र जातं, अर्द्धरात्रात्प्रागेव हो ५ सुजातं, द्वितीय-
ग्रहणं च पंचपंचाशन्मितसन्ने जातं, रात्रेर्गतहोरा ५।२० सुस्पशी जातं। तत्र
रात्रेर्गत होरा^{१२} मध्याह्नात् गतहोरा ११।२०।

अथ तृतीयग्रहणमध्यस्मिन्नेव वत्सरे जातं। तत्र रात्रेर्गतहोरासु ६।४०
स्पशी जातः। अर्द्धरात्रादुपरि हो^{१४} २।१५ सुमध्यग्रहणं जातं।

अथ प्रथमग्रहणं बुध्न^{१६} तन^{१७} स्सरीय^{१८} षड्वे^{१९} ५।४६ दपंचमिते सन्ने मासूरी
संज्ञमासे^{२१} सप्तदश^{२२} तुल्यतारीके^{२३} मध्यह्नात् ग्रहणमध्यपर्यंतं हो ७ कलामध्यम
हो ६।३० स्पष्टोर्कः ५।२६।३० मध्यमश्चन्द्रः ११।२२।० केन्द्रं^{२७} ३००। क० १५
स्पष्टश्चन्द्रः ११।२६।७।

(क) १. इस्कन्दरीयपुरे for (इस्कंदरीरापुरे) (ख)

२. वेधाः for (वेधः) ३. कृताः for (कृतः)

४. फैलवस्संज्ञकस्य for (कैलवंसंज्ञकस्य)

५. + ५४ + ६. सन्ने for (संज्ञे)

७. + ५५ + ८. जातः for (जातं) (ख)

९-१०-११-१२. लुप्त (ख) १३. मध्यस्मिन्नेव for (मध्यस्मिन्नेव) (ख)

१७. बुध्नतनस्सरीय for (बुध्नतनस्सरीय)

१८. लुप्त २०. + ५४६ +

२१. मासे for (मासे) २२. + १७ +

२३. मध्याह्नात् for (मध्यह्नात्) (ख)

२६. होरा for (हो) (ख)

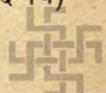
(ख) ४. फलकसन्नेस्संज्ञकस्य for (कैलवंसंज्ञकस्य)

१४. होरा for (हो) १५. २।२५ for (२।१५)

१६. गृहणं for (ग्रहणं) १८. षड्वेदपंच ५४६ for (षड्वे ५।४६ द पंच)

२४. गृहण for (ग्रहण) २५. होरा (हो)

२७. ३००। क ११५ for (३०० क १५)

अथ द्वितीयग्रहणं^१ बुध^२तनस्सरीय समा^३ब्धिपंच ५४६ तुल्ये सन्ने माखीर
संज्ञमासे दशमतारीके रात्रौ जातं । तत्र मध्यान्हात् मध्यग्रहणपर्यंतं होरा १३
क० २० स्पष्टोर्कः ११।२६।२७ मध्यमश्चन्द्रः ६।१।७ केन्द्रं १०९।२८ मंशादि स्पष्ट-
श्चन्द्रः ५।२६।१६ ।

अथ तृतीयग्रहणं^१ बुध^{१०}तनस्सरीयसमये ५४७ द^{११} पंचतुल्ये सन्ने मासूरी
संज्ञमासे षष्ठमतारीके रात्रौ जातं । तत्र मध्यान्हात् मध्यग्रहणपर्यंतं होरा १४
क० १५ मध्य होरा १३ क० ४५ स्पष्टोर्कः ५।१५।१२ मध्यमश्चन्द्रः ११।१०।२४ केन्द्रं
२००।४६ कला ६ स्पष्टश्चन्द्रः ११।१५।१३ ।

अथ प्रथमग्रहणमध्यान्हात्^{१६} द्वितीयग्रहणमध्यपर्यन्तं कालांतरं १७८।६।५०
अंशांतरं १८०।११ अथाचाऽवर्षसेन एतावा १७८।६।० नन्तरकालो गृहीतः^{२०} । अंशां-
तरं १८०।२० ।

- (क) २. बुधतनस्सरीय for (बुधतनस्सरीय)
३. सप्ताब्धि for (समाब्धि) (ख) ४. + १० +
७. १।२६।२७ for (११।२६।२७)
१०. बुधतनस्सरीय for (बुधतनस्सरीय)
११. सप्तवेद पंच for (समये ५४७ द पंच) (ख)
१२-१३. लुप्त १४. मध्याह्नात् for (मध्यन्हात्) (ख)
१५. + रात्रा +
१६. मध्यात् for (मध्यान्हात्) १७. अंशांशांतरं for (अंशांतरं)
१८. 'अवग्रह' लुप्त २०. गृहीतः for (गृहीतः)

- (ख) १. ग्रहणं for (ग्रहणं)
५. + ४ + ६. ग्रहणपर्यंतं (ग्रहणपर्यंतं)
८. ५।२६।१।७ केन्द्र for (६।१।७ केन्द्रं)
९. ग्रहणं for (ग्रहणं)
६. मध्यग्रहणपर्यंतं होराः for (मध्यग्रहणपर्यंतं होरा)
१६. ग्रहणमध्यात् for (ग्रहणमध्यान्हात्)
१८. १८०।१११ for (१८०।१११)
१९. अथ चाऽवर्षसेन for (अथाचाऽवर्षसेन)

अथ द्वितीयग्रहणमध्यात् तृतीयग्रहणमध्यपर्यन्तं कालांतरं १७६।०।२४
अंशांतरं १६८।५५ । अवर्खसेन कालांतरो १७६।१।२० अंशांतरं १६८।३३ ।

अथ प्रथमांशांतरे एकांशषडंशतुल्यमन्तरं द्वितीयांशांतरे अंशतृतीयांश-
तुल्यमन्तरं प्रथमकालान्तरे पंचाशत् ५० कला तुल्यमन्तरं द्वितीयकालांतरे षड्
पंचाशत् कलातुल्यमन्तरं ५६ । अस्मादेव कारणात् अवर्खसानीत निष्पत्तावंतर
पतितं ।

राज्याधिराज प्रभुतोषणार्थं सम्राट् जगन्नाथकृते सुशिल्पे
सिद्धांतसारे खलु कौस्तुभे स्मिन्नध्याय आगाद्विरति चतुर्थः ।

१२

इति चतुर्थोऽध्यायः

—oOo—

- (क) ३. कालांतरं for (कालांतरो) ४. १७६।१०।२० for (१७६।१।२०)
५. + ३।५६। (पंचा ३।५६ कला) +
६. कलातुल्य for (कलातुल्य) ८. राजाधिराज for (राज्याधिराज)
१०. स्मिन् अध्याय for (स्मिन्नध्याय)
११. आग द्विरति for (आगाद्विरति)
१२. चतुर्थध्यायः for (चतुर्थोऽध्यायः)

- (ख) १. गृहण for (ग्रहण) २. गृहण for (ग्रहण)
७. + इति चतुर्थध्यायः ॥४॥
अथ पंचमाध्याय आरभ्यते +
८. 'राज्याधिराज—सुशिल्पे' लुप्त
९. 'सिद्धांत—इति—चतुर्थोऽध्यायः' लुप्त

—oOo—

सम्राट् जगन्नाथकृते
सिद्धान्तसार कौस्तुभे
पंचमोध्यायः

अथ पंचमाध्याय^१ आरभ्यते^२

तत्र एकोनविंशति^३ प्रकरणानि^४ विंशति^५ क्षेत्राणि सन्ति । तत्र प्रथमतः गोलयन्त्रं निरूप्यते ।

अथ चन्द्रस्य यत्पूर्वमन्दफलमातीते^६ तत् दर्शे पूर्णिमासे^७ वा मिलति । सूर्य-चन्द्रान्तरकाले प्रतिपादादिकेन^८ मिलति । तन्त्रान्यत्फलमपेक्षितं भवति । एवं यत्र सूर्यान्नवतिभगांतरे^९ विद्युर्भवति । तत्र परममन्तरं पतति । पश्चात् फलमपचितं भूत्वा पूर्णिमांते^{१०} पूर्वानीतफलसमानं^{११} भवति । ततः पूर्णिमां^{१२} तत् सूर्याच्चन्द्रस्य नवत्यंशा-तरपर्यंतमुपचीयमानं^{१३} परमं भवति । पुनरुपचीयमानं फलमांते^{१४} पूर्वातीतफलसमं^{१५} भवति । तदंतरोपलब्धिर्मया अवर्खंसवेधेनोपलब्धाः^{१६} खकृतयन्त्रवेधेन^{१७} च तत्तव^{१८}

(क) १. पंचमाध्यायः for (पंचमाध्याय)

२. आरभ्यते for (आरभ्यते)

३. प्रतिकरणानि for (प्रकरणानि)

४. +२०+

६. फलं for (फल)

७. मातीतं for (मातीते)

८. पूर्णिमांते for (पूर्णिमासे)

९. प्रतिपादादिकेन for (प्रतिपादादिकेन) (ख)

१०. तन्त्रान्यत् for (तन्त्रान्यत्) (ख) ११. +६०+

१२. भागांतरे for (भगांतरे) (ख)

१४. पूर्णिमांतात् for (पूर्णिमां तत्) (ख)

१६. फलममांते for (फलमांते) (ख)

१७. पूर्वानीत for (पूर्वातीत) (ख)

१८. भवत् लमपूसेनया for (र्मया अवर्खंसवेधेन)

२०. 'च' लुप्त

२१. तत् for (तत्) (ख)

२२. 'व' लुप्त

(ख) ५. यत्पूर्वं for (यत्पूर्वं)

७. मानीतं for (मातीते)

८. पूर्णिमांते for (पूर्णिमासे)

१३. फल for (फल)

१५. मुपनीयमानं for (मुपचीयमानं) १६. स्वकृत for (खकृत)

यन्त्रसाधनमनया रीत्या ^१कार्यं, तद्यथा ^२वृत्तद्वयं समानं ^३कार्यं एकरूपं समा च ^४कार्यं । तद्वृत्तद्वयं मिथः भाद्धांशान्तरितं तथा योजनीयं यथा समकोण चतुष्टयं स्यात् । तयोर्मध्ये एकं क्रांतिवृत्तं कल्पनीयं द्वितीयमायनवृत्तं । तत्र अयनवृत्ते कन्दं वद्वयस्थाने तथा कील द्वयं दृढं स्थापनीयं यथोभयतः किञ्चिद्वहिस्यं स्यात् । पुनस्तस्मिन्नेवायनवृत्ते ध्रुवस्थाने कीलद्वयं तथा संयोज्यं यथा किञ्चिद्वृत्ताद्वहिस्यं स्यात् । कदं वद्वय कीले एकं वृत्तं आयन वृत्तान्तर्गतं द्वितीयमायन वृत्ताद्वहिरगतं यथा भवति । तथा प्रोतर्गतं द्वितीयमायनवृत्तान्तरगतं वृत्तं बहिरगतं च आयनवृत्तेन क्रांतिवृत्तेन च संलग्नं भ्रममाणं भवति । तथा शिल्पविदा कार्यं एतदेव अन्तर्गतं बहिरगतद्वयं कदंब वृत्तं कल्पनीयं ।

अथ च एकं वृत्तं पूर्ववृत्तेभ्यः किञ्चिदधिकं ध्रुवद्वयकीले तथा प्रोतं कार्यं यथा सर्वाण्येतानि वृत्तानि तदुदसातानि भवन्ति । एतद्वृत्तं याम्योत्तरसंज्ञं कल्पनीयं ।

(क) १. कार्यं for (कार्यं)

२. गोलयन्त्रमिदम् for (तद्यथा) ३. समान पिंडं for (समा) (ख)

४. + यथा भवति +

५. + च +

६. मयन वृत्तं for (मायन वृत्तं)

८. द्विहिः स्थ for (द्विहिस्यं)

९. + निः सृतं +

१०. अयन for (आयन)

११. मयन for (मायन)

१२. प्रोतं कार्यं for (प्रोतर्गतं) (ख)

१३. यथा च for (द्वितीय) (ख)

१४. अयन for (मायन)

१५. + संल +

१६. + भ्रमति सति +

१७. भ्रममाणे for (भ्रममाणं)

१८. 'भवति' लुप्त

१९. + वृत्त + (ख)

२०. वृत्त for (वृत्तं)

२१. तदुदरगतानि for (तदुदसातानि) (ख)

(ख) ७. कदंब for (कदंबं)

१४. आयन for (मायन)

१६. + स्वतः +

अथ चांतर्गतं च यत्कदम्बवृत्तं तदुदरगतमन्यल्लघुवृत्तं कीलरहितं स्थापनीयं तथा यथा तदुदरगतमेव याम्योत्तरत्वेन भ्रमति । एतद्वृत्तं शरवेधार्थकृतमस्ति । अस्य वृत्तस्योपरि षड्राश्यांतरितं कृतछिद्रं भुजद्वयं समव्यासगतं दृढनीखात्वा स्थापनीयं । एवं वृत्तषट्केन एतत् यन्त्रं सिद्धयति ।

अथ च क्रान्तिवृत्ते तदुदरगतकदंबवृत्ते च यथासम्भवमंशाः । कलाश्चांक्याः अथवाकदंबवृत्तद्वयं क्रान्तिवृत्तांतरगतमेव कार्यं यथैतद्वृत्तद्वयभ्रमणं पूर्णं क्रान्ति वृत्तस्य सर्वांशलग्नमनिवारितं भवेत् भवति । ध्रुवकील जनितमन्तरायो न स्यात् । अयं प्रकारो रमणीयः ।

अथ याम्योत्तरवृत्तं पूर्वयाम्योत्तरवृत्तं संलग्नं भ्रमणशीलबहिःस्थं द्वितीयं कार्यं वहिस्थयाम्योत्तरवृत्ते अंशाः कलाश्चांक्याः यथोपरितनयाम्योत्तरवृत्तांतरगतद्वितीययाम्योत्तरवृत्तं कीलरहितं तथा स्थापनीयं यथा याम्योत्तरत्वेन भ्रम-

- (क) १. तथा for (कीलरहितं) २. प्रोक्तं for (स्थापनीयं)
 ३. कार्यं for (कार्यं) ४. वेधार्थं for (वेधार्थं)
 ५. लुप्त ६. षड्राश्यंतरितं for (षड् राश्यांतरितं)
 ७. लुप्त ८. निखात्व for (नीखात्वा)
 ९. दृढं for (दृढ) (ख) १०. गते for (गत) (ख)
 ११. कलाश्चांक्याः for (कलाश्चांक्याः)
 १२. 'द्वय' लुप्त १३. पूर्णं भवति for (पूर्णं भवति)
 १४-१५-१६-१७-१८-१९-२०. लुप्त २१. वृत्तं for (वृत्तं) (ख)
 २३-२४-२५-२६-२७-२८.—लुप्त २९. द्वयं for (द्वितीयं)
 ३०. (कार्यं for कार्यं) ३१. चांक्याः for (चांक्याः)
 ३२. व्रतांतर्गतं for (वृत्तांतरगत)

(ख) ५. कृतमस्ति for (कृतमस्ति)

- १३-१४-१५-१६-१७-१८-१९. लुप्त तथा इसके स्थान में—“+ पूर्वयाम्योत्तरवृत्त-
 संलग्नं भ्रमणशीलं बहिःस्थं द्वितीयं पूर्णं (भवति) +
 २२. क्रान्तिवृत्तस्य सर्वांशलग्नमनिवारितं कार्यं +
 २३-२४-२५-२६-२७-२८-२९-३०. लुप्त

मार्गं स्वाक्षांशतुल्यरंशै ध्रुवमु^१ नमयति च^२ तथा^३ स्थापनीयं । एवं समभिवृत्तै-
रेतत्^४ यन्त्रं^५ सिद्ध्यति । एतत्^६ यन्त्रयाम्योत्तरवृत्तं^७ आकाश याम्योत्तरांतरगतं^८
स्थापनीयं । तद्देशाक्षांशतुल्यांशतुल्यांशैः^९ ध्रुवभुत्तर उन्नतं दक्षिणतश्च^{१०} नतं स्थाप्यं
तदाकाशगत्यनुकारै^{११} तत्^{१२} यन्त्र गति^{१३} स्यात् । यदि सूर्य चन्द्रौ^{१४} दृश्यौ^{१५} स्तः तदा क्रांति
वृत्तं तथा भ्रामणीयं^{१६} यथा^{१७} छाया तदन्तरगतैरेव^{१८} स्यात् ।

अथ क्रांतिवृत्तबहिर्गतं कदंबवृत्तं^{१९} तथा भ्रामणी स्थापनीयं, यथा तस्यापि
छाया तदन्तरगतै^{२०} एव^{२१} स्यात् । यत्रैतद्वृत्तद्वयसम्पातो जातस्तत्रैव स्पष्टोऽर्कः ।

(क) १. मुहमपति for (मुंनमयति)

२-३-३. लुप्त

५. सप्त ७ भिवृत्तै for (समभिवृत्तै)

६. रेतव्यं for (रेतत् यन्त्रं) ७. सिद्ध्यति for (सिद्ध्यति) (ख)

८. यन्त्रं for (यन्त्र) ९. गतं for (गतं)

१०. 'तुल्यांश' लुप्त (ख)

११. मुत्तरत for (मुत्तर) (ख)

१२. +कृत्वा+ (ख)

१३. गत्यनुसारै for (गत्यनुकारै)

१४. गतिः for (गति) (ख) १५. दृशौ for (दृश्यौ)

१६. +छायाक्रांति वृत्त +

१७. तदन्तर्गतै व स्यात् for (तदन्तर गतैरे व स्यात्)

१८. भ्रामणीयं for (भ्रामणी) १९. लुप्त

२०. तदन्तर्गतैव for (तदन्तर गतै एव)

(ख) १. ध्रुवमुं for (ध्रुवमुं)

५. सप्तभिवृत्तै for (समभिवृत्तै)

१७. गतैव for (गतैरेव)

२१. गतैव for (गतै एव)

अथ तस्मिन्नेव काले तदन्तरगतं^१ कदंबवृत्तं^२ भ्रामणीयं, तदन्तरगतं^३ च वेधवल्यं तथा भ्रामणीयं यथा तद्भुजा^४द्वय गतरंधेन^५ चन्द्र दर्शनं^६ स्यात् । एवमन्तरगतकदंबवृत्तस्य^७ क्रांतिवृत्तस्य च चन्द्रसन्मुखदिशि यत्र सम्पातः तत्र स्फुटश्चन्द्रः । तत्र^८ यत्र क्रांतिवृत्तात् यावद्भिरंशैः वेधस्थानं तावान् शरः ।

इति प्रथम प्रकरणं समाप्तम्

- (क) १. तदन्तर्गतं for (तदन्तर गतं)।
 २. तदन्तर्गतं for (तदन्तर गतं)
 ३. तद्भुज for (तद्भुजा) (ख)
 ४. रन्ध्रेण for (रन्ध्रेन)
 ६. 'स्य' लुप्त
 ७. एवमन्तर्गत for (एवमन्तर गत)

- (ख) ५. दर्शणं for (दर्शनं)
 ८. 'तत्र' लुप्त (ख)
 ९. + क्रांतिवृत्तादुत्तरे उत्तरः याम्ये याम्या +

—oOo—

अथ द्वितीय प्रकरणम्

तत्र चन्द्रस्य द्वितीयफलं निरूप्यते ।

अथास्माभिः^१ अवर्खसवेधानुसारेण^२ स्वकृतवेधानुसारेण^३ च क्वचि-
 त्स्पष्टश्चन्द्रोधिको^४ न्यूनो^५ वा लक्षितः^६ । क्वचित्समाने^७ उपलक्षिते^८ तः^९ एतदन्तर-
 मप्येकरूपं^{१०} नोपलक्षितं^{११} । एतदन्तरज्ञानार्थं^{१२} मुहुर्मुहुः^{१३} कृतवेधेन^{१४} अमायां^{१५} पूर्णिमायां^{१६}
 अंतराभावत्वं^{१७} क्वचित्स्वल्पांतरत्वं^{१८} चोपलब्धं^{१९} । एवमेव^{२०} सूर्यन्नवत्यंशांतरे^{२१}
 सोच्चस्थे^{२२} नीचस्थे^{२३} चा^{२४} चन्द्रे^{२५} अंतराभावो^{२६} दृष्टः^{२७} यदा^{२८} उच्चनोचेन^{२९} स्थितः^{३०}
 किञ्च^{३१} मध्यगतौ^{३२} वा स्थितः^{३३} तदांतरं^{३४} परममुपलब्धं^{३५} । तदंतरं^{३६} मन्दफलस्या-
 धिक्ये^{३७} अधिकं^{३८} भवति^{३९} । न्यूनत्वेन^{४०} न्यूनं^{४१} भवति^{४२} । एवं^{४३} विचारेणेति^{४४} ज्ञातं^{४५} ।
 यस्मिन्प्रतिवृत्ते^{४६} चन्द्रमन्दनीचोच्चवृत्तमवृत्तमस्ति^{४७} तत्केन्द्रं^{४८} भूकेन्द्रे^{४९} नास्ति^{५०} । एवं^{५१}
 अमायां^{५२} पूर्णिमायां^{५३} वा तन्मन्दनीचोच्चवृत्तं^{५४} प्रतिवृत्तेच्चे^{५५} भवति^{५६} । यतस्तत्र^{५७} कर्णो^{५८}

(क) १. तत्रास्माभिः for (अथास्माभिः)

२-३-४-५-६-७. लुप्त

८. समान for (समाने)

९. उपलक्षितः for (उपलक्षितेतः) (ख)

१०. + क्वचित्सा उर उपलब्ध +

११. 'प' लुप्त

१२. + स्व +

१३. समायां for (अमायां)

१४. सूर्या न्नवत्यंशां १० तरे for (सूर्यन्नवत्यंशांतरे)

१५. स्वोच्चस्थे for (सोच्चस्थे) (ख)

१६. वा for (चा)

१७. यदि for (यदा)

१८. उच्चे for (उच्च)

१९. तदांतरं for (तदातरं)

२०. 'प्रति' लुप्त

२१. 'मवृत्त' लुप्त (ख)

२२. + अतो ज्ञातं चन्द्रमन्द नीचोच्चवृत्तं प्रतिवृत्तेस्ति +

२३. वृत्त for (वृत्ते)

२४. नीचोच्चे for (च्चे)

२५. तर्पस्तत्र for (यतस्तत्र)

(ख) ८. समानो for (समाने)

१४. सूर्यान्नवत्यंशांतरे for (सूर्यन्नवत्यंशांतरे)

२३-२४. वृत्तोच्चे for (वृत्तेच्चे)

महानुपलब्धः । यदा च सूर्याद्राशित्रयांतरे मन्दनीचोच्चवृत्तं भवति, तदा प्रतिवृत्तं नीचस्थं स्यात् । यतस्तत्र कर्णो लघुरस्ति । तत्र प्रथमक्षेत्रं तद्विचारार्थं निरूप्यते अवजदं ह केन्द्रोपरि ग्रहजव्यासेन विमण्डलं कल्पितं । अचिन्हे च प्रतिवृत्तस्योच्चं नीचोच्चवृत्तस्य च केन्द्रं मध्यमसूर्यस्थानं च मेषसम्पातस्थानं च उत्तरदिक् च परमशरस्थानं चैतत्सर्वं अचिन्हे कल्पनीयं । एवं एकस्मिन्दिने एतद्वृत्तकेन्द्रे पातगत्यादिदिशि भ्रमणं करिष्यति । तदोत्तरदिक् मीनराशेः सप्त पञ्चशकलाधिकैर्कोणत्रिशदंशैः ११।२६।५७ तुल्यं भविष्यति । एतद्विमण्डलगत्या चदिदिशि नवकलाधिकैकादशांशैः ११।६ गमनं करिष्यति । तस्मात् उच्चरिदिशि दहरेखोच्चस्थानलसा मीनराशेरष्टादशांशैरष्ट चत्वारिंशत् कलाभिश्च भविष्यति । मन्दकेन्द्रं व दिशि त्रयोदशांशैः चतुर्दशकलाभिः चलितमिति कल्पितं, या रेखा केन्द्रोपरि गतास्ति, सा हववसंज्ञा ज्ञेया । इयं रेखा मेषस्य त्रयोदशांशेषु एकादशकलासहितेषु भविष्यति । इयमेव मध्यमगतिः इयमेव रेखा उत्तरदिगवस्थितपरमशरस्थानात् त्रयोदशांशेषु चतुर्दशकलासहितेषु १३।१४ भविष्यति । इयं शरकेन्द्रगतिर्ज्ञेया उच्चोपरिगता दहरेखा केन्द्रगता वह-

- (क) १. वृत्त for (वृत्त) २. ततस्तत्र for यतस्तत्र
 ४. दिक्कत्व for (दिक्) ५. चैतत्सर्वं for (चैतत्सर्वं)
 ६. एतद्वृत्तं for (एतद्वृत्त) (ख)
 ७. पञ्चाशत्कलाधिकै for (पञ्चशत्कलाधिकैः)
 ८. कोणत्रिशदंशैः for (कोण त्रिशदंशैः)
 ९. दशांशैः for (दशांशैः) (ख)
 १०. तस्मादुच्चदिशि for (तस्मात् उच्चरिदिशि) (ख)
 ११. लग्ना for (लसा) (ख)
 १३. रेखा for (रेषा) (ख)

- (ख) ३. लघु उपलब्धोस्ति for (लघुरस्ति)
 ४. दिक्कं for (दिक्)
 १२. + ११।१८।४८ +

रेखास्ति । अनयो रेषयोरन्तरं चतुर्विंशत्यंशाः त्रयोविंशति कला^२ २४।२३ । इदं
 सूर्यचन्द्रान्तरं चतुर्विंशद्विगुणमस्ति । सूर्यः द्वयोरेखयोर्मध्ये स्थास्यति । त^९ रेखे
 पौर्णमांते अमांते च एकत्र भविष्यति । पुनः सूर्यचन्द्रान्तरं राशित्रयमितं नष-
 राशिमितं वा भवति । तदा रेखाद्वयं परस्परं सन्मुखां भवति । तस्मात् तस्मिन्
 समीपे^{१२ १३ १४ १५} नी उ वृ केद्रे^{१६} नीचे भविष्यति । यदा केन्द्रं मध्यमांते मध्यमपौर्णमांते चा^{१७}
 भवति, तदा सू० च० अन्तरं न भवति ।

- (क) १. रेखयो for (रेषयो) २. कला: for (कला)
 ३. 'चतुर्विंश' लुप्त (ख) ४. विसर्गं लुप्त
 ५. + एकोनषष्टिकला: चलिष्यति तस्मात् +
 ६. रेखारोर्मध्ये for (रेखयोर्मध्ये) ७. एते for (त) (ख)
 ८. लुप्त ९. भविष्यति: for (भविष्यति) (ख)
 १०. नवराशिनिमित्तं for (नषराशिमितं)
 ११. सन्मुखं for (सन्मुखां)
 १२. समये for (समीपे) १३-१४-१५. लुप्त
 १६. केन्द्रं for (केन्द्रे) १७. मध्यमांते for (मध्यमांते)
 १८. वा for (चा) १९. सूर्यचन्द्रयो for (सू० च० यो)
 २०. रन्तरं for (अन्तरं)

- (ख) ५. + मेषादे: एकोनषष्टिकला: चलिष्यति । तस्मात्सूर्यः +
 १३-१४. नी० उ for (नीउ) १९. सू० च० यो: for (सू० च०)

अथ द्वितीय क्षेत्रे

एतद्विचारो निरूप्यते । मनमुच्चनीचवृत्तमुच्चोपरि कार्यं । तत्र ह्य रेखा
अमरेखयोर्निष्पत्तिः सैव भवति, या ग्रहणत्रये भवति । द्वितीय फलस्य परम-
मन्तरं तदा भविष्यति, यदा नीचोच्च वृत्तकेन्द्रं वचिन्हे भविष्यति । त समुच्च-
नीचवृत्तं प्रकल्पितं । तत्र सर्व कालै एकैरूपा वसरेखास्ति । सर्वकालैकरूपायाः
तस्याः ह चिन्हादुच्चनीचकेन्द्रगामि रेखाभ्यो न्यूना या वहरेखाया निष्पत्तिः
सर्वकालजनितान्यनिष्पत्तिभ्योधिकास्ति ।

इति द्वितीय प्रकरणम् समाप्तम्

(क) १. क्षेत्रेणैतद्विचारो for (क्षेत्रे एत
द्विचारो)

२. निष्पत्तिः for (निष्पत्तिः)

४. सर्वकालैक for (सर्वकालै)

५. एकरूपायावस for ((एकरूपावस)

८. निष्पत्तिः for (निष्पत्तिः)

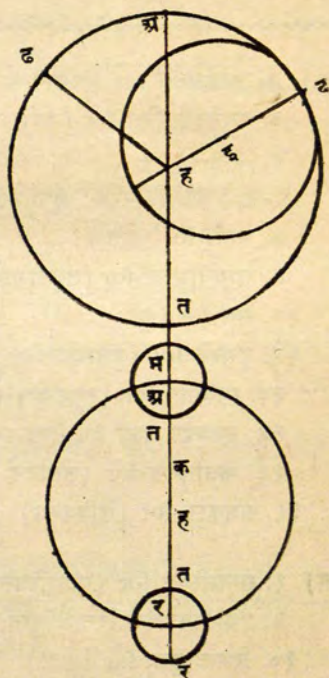
७. रेखातया for (रेखाया)

६. निष्पत्तिभ्योधिकास्ति for (निष्प-
त्तिभ्योधिकास्ति)

(ख) ३. गृहण for (ग्रहण)

४. सर्वकाले for (सर्वकालै)

६. रूपया for (रूपायाः)

अथ तृतीय प्रकरणम्

तत्र परममन्तरसाधनं निरूप्यते । यस्मिन् समये उच्चनीचवृत्तं भूमेः निकटे भवति । तत्र यत्परममन्तरमुपलभ्यते तद्ज्ञानार्थं चन्द्रवेधः कृतः तस्मिन् समये चन्द्रोपि परमफलासन्नास्थितः सूर्याच्चनवत्यंशांतरितश्च वा नवराश्यं-तरिता यतस्तस्मिन् समये नीचोच्चवृत्तं प्रतिवृत्तनीचे भवति । तस्मिन् समये चन्द्रोपि परमवेधः कृतः । तत्र लम्बनाभावः कुतः चन्द्रस्य दृग् क्षेत्रवृत्तस्थानात् । अनेन वेधेन मध्यमस्पष्टयो परममन्तर ७।४० । एतावदुपलब्धं परममन्तर कलां-तरं च २।४० एतावज्जातं ।

अथास्य विचारार्थं वेधास्तु बहवः कृताः । तन्मध्ये वेधद्वयं प्रदर्शिते । तत्रैव वेधः अन्तूनीस संज्ञिकस्य द्वितीयसन्ने फामानूससंज्ञमासस्य पञ्चविंशतितमतारीके

(क) १. फलासन्नो for (फलासन्ना) २. भवति for (तरित)

३. नवराश्यंतरित for (नवराश्यंतरिता)

४. + आसीत् +

५-६. “चन्द्रोपि परम” लुप्त (ख)

७. कार्यः for (कृतः)

८. यत्र for (तत्र)

९. लम्बनाभावः for (लम्बनाभावः) (ख)

१०. अत्र for (कुतः)

११. लुप्त

१२. वृत्तस्थे for (वृत्तस्थानात्)

१३. + चन्द्र भवति +

१४. स्पष्टयोः for (स्पष्टयो) (ख)

१५. एतावदुप लब्धं for (एतावदुप लब्धं)

१६. फलांतरं च for (कलांतरं च) (ख)

१६. संज्ञिकस्य for (संज्ञिकस्य)

(ख) १. सन्नास्थित for (सन्नास्थितः) २. तरिता आसी for (तरितश्च)

३. “वा नवराश्यंतरिता” लुप्त

१०. स्थितः कुतः for (कुतः)

१२. वृत्तस्थत्वात् for (वृत्तस्थानात्)

१७. प्रदर्शयते for (प्रदर्शते)

१८. तत्रै को for (तत्रैव)

२०. कामानूससंज्ञ for (फामानूससंज्ञ)

दिनार्धा त्प्रागेव हो० ५ क० १५ सुकृतः तत्रैव तत्रैव गोलयन्त्रेण स्पष्टोर्कश्चोपलब्धः
 १०।१८।५० स्पष्टश्चन्द्रः ७।१।४० दशम लग्नं ८।४ । एवं बुध्नस्सरादेः एतत्काल-
 पर्यन्तं गतं कालो वर्षादिः वटं ८५ दि० ३०३ हो० १८ क० ४५ मध्यमोर्कः १०।१६
 १२७ गणिता गतस्पष्टोर्कः १०।१८।५० । एवं गणितागतस्पष्टोर्कः वेधितार्कश्च
 तुल्य एवोपलब्धः । तत्कालीनमध्यमश्चन्द्रः ७।१७।२० । अयं सूर्यान्नवत्यंशांतरा-
 संन्नोस्ति । तस्मिन् काले मन्दकेन्द्रं ८७।१६ । तत्र चन्द्रः परमफलासन्नोस्ति । एवं
 मध्यमश्चन्द्रो वेधित चन्द्रात् ७।४० एतावदधिकोस्ति । एतत्परममन्दफलं पंचांश-
 मित्यपरमफलं स्थाने ह्युपलब्धम् ।

अथावर्षेन फैलूसंज्ञकस्य तृतीययुगस्य पंचाशत्तवर्षे अनीकीसंज्ञमासस्य
 षोडशतारीके चत्वारिंशत्कलातुल्यदिनगते स्पष्टोर्कश्चोपलब्धः ८।३५ स्पष्ट-
 चन्द्रः १।१२।२० । एवं स्पष्टयोरन्तरं ८६।१५ तत्कालीनदशमलग्नं ०।६ तद्वेध-
 स्थाने रूजस् देशे एक होरा प्रमाणमंशाः १७ क० २० वेधकालादिनार्धपर्यन्तं

- (क) १. दिनाद्वात्प्रागेव for (दिनार्धात्प्रागेव)
 २. लुप्त (ख) ३. श्चप लब्धः for (श्चोपलब्धः)
 ४. बुध्नस्सरादेः for (बुध्नस्सरादेः)
 ५. अनुस्वार लुप्त ६. विसर्गं लुप्त
 ७. ब ८८५ for (वट ८५) (ख) ८. ३० for (३०३)
 १०. स्पष्टार्कं for (स्पष्टोर्कः) ११. केन्द्रं for (केन्द्र) (ख)
 १२. एतावदधिकास्ति for (एतावदधिकोस्ति)
 १३. पंचाशन्मित for (पंचांशमित्य)
 १४. अनुस्वार लुप्त (ख) १५. फलैवसू for (फैलूसंज्ञस्य)
 १६. संज्ञकस्य for (संज्ञस्य) (ख) १७. पंचाशत् ५० for (पंचाशत) (ख)
 १८. अनाकी for (अनीकी) १९. + १६ +
 २०. + ४० + २१. ४।८।३५ for (८।३५)

- (ख) ६. मध्यमार्कः for (मध्यमोर्कः) १३. पंचाशमित for (पंचाशमित्य)
 २२. देशे for (देशे)

हो० ६ क० १०^१ वृष्टनस्सरादेः तत्कालपर्यंतं ग वर्ष^३ ६१६ दि० ३१४ हो० १७ क०
 ५० मध्यमकला ४५ रूजस्यदेशस्य^३ इस्कंदरीयस्य च याम्योत्तर वृत्तं एकमेव
 तत्र मध्यमोर्कः ४।१०।२७ स्पष्ट ४।८।२० मध्यमश्चन्द्रः १।४।२५ मन्दकेन्द्रं २१७।
 क० ४७ मध्यमचन्द्रस्पष्टार्कयोरन्तरं ६३।५५। एवं मध्यमस्पष्टयोरन्तरं ७।४०
 एतावदधिकमुपलब्धं, यथा मया वेधेनोपलब्धं एतद्वेध द्वयं एकस्मिन्नेव पक्षे जातं^६।
 तत्र एकस्मिन् धनमुपलब्धं परस्मिन्नेण^६मुपलब्धं एवमेव द्वौ वेधाश्चोपलब्धाः।

इति तृतीयप्रकरणं समाप्तम्

- (क) १. वृष्टनस्सरादेः for (वृष्टनस्सरादेः)
 २. गतवर्षं for (गतवर्षं) (ख) ३. दशस्य for (देशस्य) (ख)
 ४. अनुस्वार लुप्त
 ५. स्पष्टमध्ययोरन्तरात् for (मध्यमस्पष्टयोरन्तरं)
 ६. 'तत्र' लुप्त
 ८. परस्मिन् ऋणम् for (परस्मिन्नेण)
 ९. बहवो for (द्वौ)

- (ख) १. तत्रै कस्मिन् for (तत्र एकस्मिन्)
 ७. धनमुपलब्धाः for (धनुमुपलब्धं)
 ८. "परस्मि—चोपलब्धाः" लुप्त

—:०:—

अथ चतुर्थं प्रकरणम्

तत्र भूकेन्द्रप्रतिवृत्तकेन्द्रयोरन्तरस्य निष्पत्तिः विमण्डलव्यासाद्धनं या भवति, स निरूप्यते । तत्र तृतीयक्षेत्रं द केन्द्रं व्यासे च अवजं प्रतिवृत्तं कार्यं । ह-चिन्हं तस्मिन् व्यासे भूकेन्द्रं कल्पनीयं । पुनः चिन्हमुच्चं जचिन्हं नीचं प्रकल्पितं । उवतं नीचोच्चवृत्तं ज चिन्होपरि कल्पनीयं । हतव्वरेखा उच्चनीचवृत्ते त चिन्ह-लग्ना निर्गता कार्याः । जतरेखा च योज्या । तत्र जहर्वकोण ७।४० । अस्य ज्या ८।० इयं जहृषष्टिप्रमाणेन जतरेखा आ १ शयदिजतरेखा ५।१५ तदा जहरेखा ३९।२२ हअरेखा केन्द्रद्वयांतरमिता १०।१६ इदमेवास्मकमिष्टं ।

इति चतुर्थप्रकरणं समाप्तम्

(क) १. विसर्गं लुप्त

२. व्यासाद्धनं for (व्यासाद्धनं) ३. सा for (स) (ख)

४. तृतीय य क्षेत्रं for (तृतीय क्षेत्रं)

६. +अ+ (ख)

७. ब for (व्व)

८. विसर्गं लुप्त (ख)

११. जाता for (आ १) (ख)

१२. यदि for (शयदि) (ख)

१३. + षष्टि मितास्ति तस्मात् अजरेखा ६६।२२ अस्याद्धं अदरेखा ४६।४१ हदरेखा + (ख)

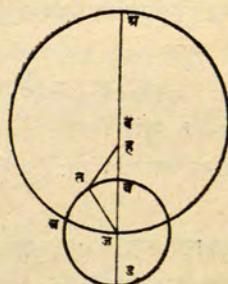
१४. इदमेवास्माकमिष्टम् for (इद-मेवास्मकमिष्टं)

(ख) ५. द केन्द्र for (द केन्द्रं)

७. हतब for (हतव्व)

८. कोणः for (कोण)

१०. जल रेखा for (जत रेखा)

अथ पंचम प्रकरणम्

तत्राभिमुखाव्यकेन्द्रसाधनं ।

अथ चन्द्रमध्ये एकमन्यदन्तरमप्यस्ति^२ । सूर्याद्राशिद्वयांतरां^३ सन्ने राशि-
चतुष्टयांतरासंने चन्द्रे परममन्तरं भवति । अमायां पौर्णिमास्यां राशित्रयांतरे
चांतराभावो भवति ।

अथास्य विचारः^५ तत्र तत्र यस्माच्चिन्हात् मन्दकेन्द्रं^६ उच्चनीचवृत्ते^७ तं चिन्हं^८
सर्वदैकरूपमपेक्षितं भवति । नीचोच्चवृत्तं यच्चिन्हसन्मुखं^९ भ्रमति, तच्चिन्हगत-
रेखा लघुवृत्तं सम्पाते उच्चं नीचं वा सर्वदा तदा भवति । यस्माच्च चिन्हः^{१०} परितः^{११}

(क) १. तत्राभिमुखकेन्द्र for (तत्राभिमुखा व्यकेन्द्र)

२. मपि वेधेनोपलब्धं for (मप्यस्ति)

३. द्वयांतरा for (द्वयांतरां) (ख)

४. पौर्णिमायां for (पौर्णिमास्यां) (ख)

५. 'तत्र' लुप्त (ख)

६. मन्द केन्द्रादिः for (मन्द केन्द्रं)

७. वृत्तः for (वृत्ते त)

८. तच्चिन्हं for (त चिन्हं)

९. + तच्चिन्हमस्माभिरुच्चनीचवृत्ते उच्चस्थानं कल्पितं । इदमुच्चनीच सर्वदैव
तस्यां रेखायामेव स्थितमपेक्षितं परेसां तच्चिन्हा त्रिर्नस्ति यत्संखं +

१०-११. लुप्त

१२-१३-१४-१५-१६-१७-१८. लुप्त

१९-२०-२१. लुप्त (ख)

२२. यस्माच्चिन्हात्परितः for (यस्माच्च चिन्हः परितः) (ख)

(ख) १. मुखाव्य केन्द्र for (मुखाव्यकेन्द्र)

६. मन्द केन्द्रं गृह्यते for (मन्द केन्द्रं)

९. + तच्चिन्हमस्माभिरुच्चनीचवृत्ते उच्चं नीचमुरी कृतं । इदमुच्चनीचं सर्वदैव
तस्यां रेखायामेव स्थितमपेक्षितं, नीचोच्चवृत्तं यच्चिन्हसन्मुखं भ्रमति तच्चिन्ह
गरेखा लघु वृत्तसम्पाते उच्चनीचं वा सर्वदा भवति +

१०-११-१२-१३-१४-१५-१६-१७-१८—लुप्त

चन्द्रनीचोच्चवृत्तकेन्द्रं भ्रमति तच्चिन्हं चन्द्रे भूकेन्द्रमेव अन्येष्वन्यत् यथाग्रं प्रकटी भविष्यति ।

अथ उच्चनीच संलग्नो यो उच्चनीचव्यासः सः सदैव तच्चिह्नाभिमुखो-
भविष्यतीत्यपेक्षित एव सर्वगृहे तादृशमेवोपलब्धं ।

अथ चन्द्रे यत्रोच्चनीचवृत्तकेन्द्रं प्रतिवृत्तोच्चनीचव्यासे भवति । तदा
नीचोच्चव्यासो प्रतिवृत्तोच्चनीचव्यासे भवति । अन्येषु कालेषु भूकेन्द्रसन्मुखो
न भवति । न च प्रतिवृत्तकेन्द्राभिमुखो भवति । अपि चान्यकेन्द्राभिमुखो भवति ।
तच्चिन्हं च प्रतिवृत्तनीचोच्चगतव्यासेस्ति । भूकेन्द्रात् तन्नीचदिशि भूकेन्द्रं प्रति-
वृत्तकेन्द्रांतरतुल्यमस्ति । ध अनेनैव कारणेन स्पष्टोच्चस्थानं भिन्नं भिन्नं भवति ।
तच्चिन्हं स्पष्ट केन्द्रादिसंज्ञं भवति । यं नीचोच्चवृत्ते भूकेन्द्राभिमुखमस्ति । य

- (क) १. अन्येष्वन्यतमं for (अन्येष्वन्यत्) २. लुप्त
३. +नीचोच्च वृत्तं यच्चिन्हं सन्मुखं भ्रमति तच्चिन्हगतरेखा लघुवृत्तसम्पाते
उच्चनीचं वा सर्वदैव भति अ+
४. भवत्यपेक्षितं for (भविष्यतीत्यपेक्षित)
६. एवं for (एव) ५. गृहे for (गृहे)
८. पञ्चादशमेवोपलब्धं for (तादृशमेवो पलब्धं)
९. यद्युच्च for (यत्रोच्च) १०. वृत्तोच्चे for (वृत्तोच्च) (ख)
११. नीचे for (नीच) (ख) १२. वा for (व्यासे)
१३. 'भूकेन्द्र' लुप्त १४. +केन्द्रभू+
१५. 'ध' लुप्त १६. प्रकावेण for (कारणेन)
१७. +मध्यमोच्च स्थानं + १८. च for (भिन्नं)
१९. तच्चिन्हं for (तच्चिन्ह) २०. यद्रूप केन्द्र सन्मुखं तत+
२१. 'यं' लुप्त २२. 'च्च' लुप्त
२३-२४. लुप्त

- (ख) ५. तीत्यपेक्षितं for (तीत्यपेक्षित)
५. गृहेष्वेतादृश for (गृहे तादृश)
६. यदोच्च for (यत्रोच्च) २५. यच्चिन्हं for (यच्चिन्हं)

चिह्नं^१ तत्स्पष्टं^२ च्च अभिमुखाख्यसन्मुखमस्ति तच्चं^५ भवति । यदा एवं स्पष्ट नीचो-
 च्चचिह्नं^५ नीचोच्चवृत्ततुल्यचिह्नेभ्यः^{१०} पृथक् पृथक् उपलभ्यते यतश्चन्द्रस्पष्टः^{११} नीचो-
 च्चचिह्ने^{१२} यदा भवति । तदा फलाभावो दृष्टः, यदा च तस्मादन्यस्थले भवति, तदा
 धनं ऋणं वा फलमुपलब्धं । अत एव कारणात् मध्यमनीचोच्चव्यासश्च भूकेन्द्रा-
 भिमुखं न प्रतीयते । यतः गणितागत फलाभावोपलब्धिः^{१४} भवति । फलं संभवे च फला-
 भावोपलब्धिर्भवति । यदि च गणितागतेन ऋणफलमागतं तदा क्वचित्^{१७} वेधेन
 धनफलोपलब्धिः^{१८} यदा धनमागतं तदा ऋणफलोपलब्धिः तदैवं कल्पना क्रियते ।
 अमायां उच्चनीच वृत्त केन्द्र प्रति वृत्तोच्चस्थले भवति । अग्रं^{१९} गच्छे^{२०} ततः^{२१} नीचोच्च-

(क) १-२. लुप्त

५. तन्मध्यम केन्द्रस्याधि for (तच्चं)

६. भवति for (भवति) ५. लुप्त (ख)

८. वृत्तान्य चिह्नेभ्यः for (वृत्त)

९. लुप्त

११. यदा चन्द्रस्पष्ट for (यतश्चन्द्रस्पष्टः)

१२. लुप्त

१३. तस्मादन्यस्थले for (तस्मादन्यस्थले) (ख)

१६. फल for (फलं) (ख) १७. 'न' लुप्त

१८. लब्धिः for (लब्धिः)

१९-२०-२१. लुप्त

२२. तन्नीचोच्च वृत्तस्योच्च स्थानं for (नीचोच्च वृत्तस्यच्च स्थानं)

(ख) १-२. तत्स्पष्टोच्चं for (तत्स्पष्टं च्च)

३. +यत्+

४. अभिमुखास्य for (अभिमुखाख्य)

५. तत् मध्यमोच्चं for (तच्चं) १०. प्रथक् for (पृथक्)

११. यतश्चन्द्रः स्पष्ट for (यतश्चन्द्र स्पष्टः)

१४. फलाभावे for (फलाभावो)

१५. फलोपलब्धिः for (प लब्धि)

२०. गच्छतः for (गच्छे)

वृत्तस्यच्च^१ स्थानं^२ प्रतिवृत्तस्योच्च^३ दिशि^४ भवति^५ । नीचभिन्नादिति^६ भवति^७ । यदा^८
वा नीचोच्चवृत्तकेन्द्रं^९ प्रतिवृत्तोच्च^{१०} चिन्हात्^{११} प्रथग्भवति^{१२}, तदा नीचोच्चवृत्ते^{१३} मध्य-^{१४}
मोच्चचिन्हं^{१५} प्रतिवृत्तोच्चचिह्नं^{१६} दिशि^{१७} भवति^{१८} । नीचं^{१९} च नीच^{२०} दिशि^{२१} भवति^{२२} । ताव-^{२३}
द्भवति^{२४} यावन्नीचोच्च^{२५} वृत्तकेन्द्रं^{२६} सूर्याद्राशिद्वयांतरितं^{२७} भवति^{२८} । यदा च सूर्याद्राशि-
द्वयांतराधिकं^{२९} भवति^{३०} । तदा नीचोच्च पूर्वस्थानादिश्यवलम्ब्यते^{३१} । यावत्केन्द्रं^{३२} सूर्या-
द्राशित्रयांतरितं^{३३} भवति^{३४} । अस्मिन् समये केन्द्रं^{३५} प्रतिवृत्तनीचे^{३६} भवति^{३७} । नीचोच्च-
वृत्तस्य नीचोच्चचिन्हं^{३८} प्रतिवृत्तस्य नीचोच्च व्यासे^{३९} भवति^{४०} । पुनरग्रे नीचोच्चवृत्तं^{४१}
चलितं^{४२} तदा मध्योच्चं नीचात्^{४३} दुरे^{४४} भवति^{४५} । नीचं^{४६} च नीचदिशि^{४७} भवति^{४८} । यावत्^{४९}
केन्द्रं^{५०} सूर्याद्राशि चतुष्टयांतरितं^{५१} भवति^{५२} । पुनरग्रे यदा चलति^{५३} तदा स्वकीयदिशि^{५४}

(क) ३. प्रति वृत्तस्य for (प्रति वृत्तस्योच्च)

४. नीचो for (दिशि) ५. यो for (भवति)

६. व्यासो for (नीच) ७. स्ति for (भिन्नादिति)

८. तत्रास्ति for (भवति) ९. च for (वा) (ख)

१०. प्रतिवृत्तोच्चा for (प्रतिवृत्तोच्च)

११. च्चलति for (चिन्हात्) १२. लुप्त

१३. वृत्तोच्च स्थानं for (वृत्ते) १४. मध्यमं for (मध्यमोच्च)

१५. लुप्त १६. लुप्त

१७. चलति for (भवति)

१८-१९-२०-२१-२२-२३. लुप्त

२४. यावन्नीचोच्च for (यावन्नीचोच्च) (ख)

२५. स्थानादिश्यवलम्ब्यते for (स्थानादिश्यवलम्ब्यते)

२६. केन्द्रे for (केन्द्रं) २७. प्रतिवृत्त for (प्रति वृत्त)

२८. मध्योच्चनीचात् for (मध्योच्चं नीचात्)

२९. दुरे for (दुरे) (ख) ३०. केन्द्रं for (केन्द्र) (ख)

(ख) १. +तदा नीचोच्च वृत्तव्यासः प्रतिवृत्तव्यासे भवति+

२. मध्योच्च स्थानं for (च्चस्थानं)

३. भिन्नदिशि for (भिन्नादिति)

भवति । यावत्केन्द्रं पुनरुच्चस्थानं भवति । तदा पूर्वैरित्यैव गच्छति । एतदन्तरं
 अवर्षसवेधद्वयेन मया प्रदर्श्यते । तस्मिन्वेधद्वये नीचोच्चवृत्तं प्रतिवृत्तनीचोच्च-
 स्थानयोर्मध्ये स्थितं चन्द्रश्चैकस्मिन् वेधे उच्चासन्नं पलब्धः । द्वितीये च नीचा-
 सन्नः वेधद्वयमपि रूजसस्थले जातं । तत्र इस्कन्दरीय सन्नं १७७ प्रथमवेधः फर्मासी
 संज्ञमासस्यैकादशतारीके द्वितीय होरादौ जातः । तदा वेधितोर्कः १।७।४५ वेधित-
 श्चन्द्रः ११।२१।४० लम्बनसंस्कृतः ११।२१।२७ ।

अथेष्ट कालादीनार्थं पर्यंतं शेष होरा ५। क ४० ।

अथ बुधनस्सरादेः तत्कालपर्यंतं गतकालो वर्षादिः ६२० दि० २१९ हो० १८
 क० ४० मध्यहोरा १८।० तत्कालीनोर्कः मध्यम १।६४१ स्पष्टोर्कः १।७।४५ मध्यम-
 श्चन्द्रः ११।२२।१३ मन्दकेन्द्र १८५।३० मध्यमयोरन्तरं ३१५।३२।

- (क) १. स्थाने for (स्थान) (ख) २. रीत्यैव for (रित्यैव)
 ३. अवर्षस for (अवर्षस) -
 ४. लुप्त ५. मध्ये for (मध्ये)
 ६. उपलब्धं for (स्थितं)
 ७. सन्नोपलब्धः for (सन्नपलब्धः)
 ८. विसर्गं लुप्त ९. सन्नः for (सन्न) (ख)
 १०. +११+
 ११. कालादिना for (कालादीनार्थं)
 १२. बुधनस्सरादेः for (बुधनस्सरादेः)
 १३. मध्यम होरा for (मध्य होरा) (ख)
 १४. +मध्यम+ १५. लुप्त
 १६-१७. लुप्त
 १८. केन्द्रं for (केन्द्र) (ख)

- (ख) ७. सन्न उपलब्धः for (सन्नपलब्धः)
 ११. कालादिनाद्धं पर्यंतं for (कालादीनार्थं)
 १२. बुधनस्सरादेः for (बुधनस्सरादेः)
 १५. मध्यमः for (मध्यम)

अथ मध्यमचन्द्रस्पष्टस्तयोरन्तरं ३१४।२८ स्पष्टसूर्यचन्द्रयोरन्तरं ३१३।४२ । तत्र ऋणफलं चन्द्रस्योपलब्धं ०।४६ ।

अथ वावनीसंज्ञमासस्य सप्तदशशतारिके उदयाद्गत होरासु ६।३१८ । तत्र वेधितोर्कः ३।१०।५४ वेधितश्चन्द्रः ४।२६।० । अयमेव लम्बनसंस्कृतं यतस्तत्र लम्बनाभावः । तत्र बुध्ननस्सरादेः तत् समयपर्यन्तं गतकालो वर्षादिः ६।२०।२८६।४।० । मध्यम होरा ३।४० मध्यमोर्कः ३।१२।५ स्पष्ट ३।१०।४० मध्यमश्चन्द्रः ४।२७।२० मन्दकेन्द्र ३३३।१२ मध्यमद्वयोरन्तरं ४५।५५ मध्यमश्चन्द्रस्पष्टार्कयोरन्तरं ४६।४० स्पष्टचन्द्रार्कयोरन्तरं ४८।६ चन्द्रस्य फलं धनं १।२६ ।

अथ चतुर्थपंचमक्षेत्रे तत्र द केन्द्रे अवजप्रतिवृत्तं कल्पितं । अज व्यासः

- (क) १. मध्यमश्चन्द्र for (मध्यम चन्द्र)
 २. स्पष्टसूर्ययोरन्तरं for (स्पष्टस्तयोरन्तरं)
 ३. + १७ + ४. ६।२० for (६।३१८)
 ५. संस्कृतः for (संस्कृत)
 १. बुध्ननस्सरादेः for (बुध्ननस्सरादेः)
 ८. ६।२०।२८६।४।० for (६।२०।२८६।४।०) (ख)
 ९. ४० for (३।४०) १०. '५' लुप्त
 ११. + यं (स्पष्टः) + १२. केन्द्रं for (केन्द्र) (ख)
 १३. ३३३।१२ for (३३३।१२)
 १४. मध्यमयोर्द्वयोरन्तरं for (मध्यमद्वयोरन्तरं)
 १५. १५।५ for (४५।५५)
 १६. रन्तरं for (रन्तर) (ख) १७. 'तरं' लुप्त
 १८. 'धनं' लुप्त
 १९. क्षेत्रं for (क्षेत्रे)

- (ख) ४. ६।३१८ for (६।३१८)
 ७. वर्षादिः for (वर्षादिः) ११. स्पष्टः for (स्पष्ट)
 २०. + क्षेत्रं चतुर्थं +

ह चिह्नं भूकेन्द्रवकेन्द्रे^२ उवतमुच्चनीचवृत्तं प्रथमवेधे प्रथमक्षेत्रे उच्चात् पृष्ठतः व
चिह्ना दचिह्न दिशि गच्छति ।

अथ द्वितीयवेधात् द्वितीयक्षेत्रे उच्चादग्रतः अ चिह्ना ज^५ चिह्नं^६ दिशि
चलति । पुनर्दवरेखा हवउरेखा च संयोज्या । पुनर्दचिह्नात् दकलम्बो वहरेखायां
कार्यः । अयं लवः प्रथम क्षेत्रे वह रेखायां पतिष्यति । तत्र अहवकोणमध्यमा सू०
च० योरन्तरं द्विगुणतुल्यः प्रथम क्षेत्रे ८८।५६ द्वितीय क्षेत्रे ६०।३० । तत्र प्रथमज्या
५९।५६।३० द्वितीयस्य ०।३१।३० । एतद्वयं दहेषष्टिस्तन्मानेन दकः रेखा हकरेखा

(क) १. केन्द्रं for (केन्द्र) (ख)

३. अनुस्वार लुप्त

४. क्षेत्र (क्षेत्रे)

५. दृग for (ज)

६. + दिशि +

७. दुद for (तु)

८. कोणो for ((कोण)

९. मध्यम सूर्यचन्द्रयो for (मध्यमा
सू० च० यो)

१०. मस्ति for (तुल्यः)

११. + च +

१२. प्रथमस्य for (प्रथम) (ख)

१३. + द्वितीयस्य ज्या ५९।५६।३०.

प्रथम कोटिज्या १।७ + (ख)

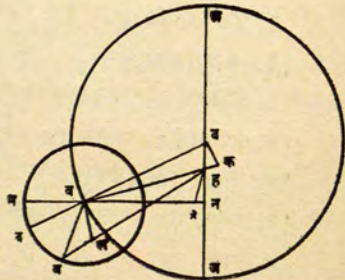
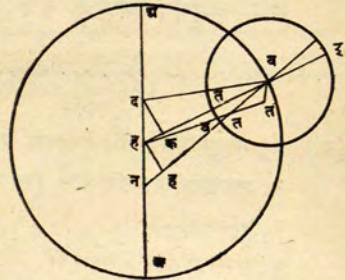
१५. विसर्ग लुप्त

(ख) २. 'ह' लुप्त

५. अ चिह्न दिशि for (अ चिह्नाज
चिह्नं दिशि)

८. कोणः for (कोण)

१४. दुहे for (दहे)

प्रमाणं जातं । यदा ह रेखा १०।१६ एतावति तदा दवरेखा ४६।४१ चैतावति तदा दकरेखा प्रथम क्षेत्रे ०।१२ द्वितीय क्षेत्रे च ०।५ एतावती भवति । यदा दकवर्गः दव वर्गात् शोध्यते तदा वसिष्ठो वक वर्गः स्यात् । अस्य मूलं वकरेखा जाता । प्रथम क्षेत्रे ४८ । ३६ द्वितीय क्षेत्रे ४८ । ४८ द्वितीये च ४८।३१ ।

अथ प्रथमवेधे फलं ऋणमुपलब्धं । चन्द्रश्च नीचासन्नेस्ति द्वितीय वेधे फलं धनमुपलब्धं । चन्द्रश्चोच्चा सन्नेस्ति । तस्मात् व चिन्हं चन्द्रबिम्बं कल्पितं हव रेखा ववरेखा च संयोज्या पुनर्वचिन्हात् हव रेखोपरि बल लंब योज्या पुन कार्यः । तस्मात् हल कोणः फलं प्रथमं ०।४६ द्वितीयं च १।१६ ।

(क) १. दह for (ह) (ख)

२. एतावती for (एतावति) (ख)

३. लुप्त

४. दवरखा for (दवरेखा)

५. चैतावती for (चैतावति)

६. + १०।१६ द्वितीये च १०।१६ भवति । हकरेखा प्रथमक्षेत्रे +

७. वर्गाद्धोध्यते for (वर्गात् शोध्यते)

८. वसिष्ठो for (वसिष्ठो)

९. + च ४८३६ ववरेखा प्रथम क्षेत्रे +

१०. सन्नोस्ति for (सन्नेस्ति) (ख)

११. फल मधिकं for (फलं धनम्)

१२-१३. लुप्त

१४. चन्द्रः for (चन्द्रश्)

१५. उच्चासन्नोस्ति for (उच्चासन्नेस्ति)

१६. बललम्बः for (बल लम्ब) (ख)

१७-१८. लुप्त (ख)

१९. बहल for (हल) (ख)

२०. विसर्ग लुप्त

(ख) ६. + च १०।१६ द्वितीये च १०।१६ भवती । हकरेखा प्रथम क्षेत्रे +

८. वसिष्ठो for (वसिष्ठो)

९. + च ४८३६ । तस्मात् हवरेखा प्रथम क्षेत्रे +

११. "द्वितीय—सन्नेस्ति" लुप्त

अथ प्रथमज्या ०।४८ द्वितीयज्या १।२६।३०। इयं वह्ने षष्टिः तत्प्रमाणेन वलरेखा जाताः । यदा प्रथम^२ वहरेखा^३ ४८।४८ द्वितीये ४८।३१ तदा वलरेखा प्रथमा^४ ०।३२ द्वितीया १।१२।२० वव रेखा अनेन मानेन ५।१२ यदि वव रेखा ६० तदा वल रेखा प्रथमा^५ ७।७६ द्वितीया १३।४७। इयं ववल कोणज्या जाता । अस्याः चापं प्रथमं ७।७ द्वितीयं १३।१७ । अयं च वलकोणो जातः । तस्मात् वहर्वकोणववलकोणाभ्यां^{११} ववत कोणः^{१२} ६।२१ ववमकोणः^{१३} १४।४३ जाता । एतौ वतचापवभचापसंज्ञौ^{१४} ज्ञेयौ । तस्मात् चन्द्रः प्रथम क्षेत्रे त स्पष्टं च चिह्नात् पश्चादस्ति । षड्भिरंशै^{१५} एकविंशतिकलाभिः^{१६} ६।२१ । पुनः मध्यमनीचचिन्हादग्रे पंचभिरंशै^{२१} त्रिशत्कलाभिरस्ति^{२२} । मध्यमोच्चादपि षड्विंशतिभिरंशै^{२३} नागवेदकलाभिरग्रे^{२४} स्ति । तस्मात्

(क) २. प्रथमे for (प्रथम) (ख)

४. ०।३६ for (०।३२) (ख) ५. ७।२६ for (७।७६)

७. विसर्गं लुप्त

८. ववल for (चवल) (ख) ९-१०. लुप्त

१२. उ for (म) (ख) १३. जातः for (वम)

१५. उ for (भ) (ख) १६. चापौ for (चाप)

१७. लुप्त १८. + नी +

२०. रंशैः for (रंशै) (ख) २१. + ५।३० +

२२. + पुनः द्वितीय क्षेत्रे उ चिन्हं स्पष्टोच्च चिन्हादग्रे चतुर्दश १४भिरंशैः त्र्यब्धि ४३ कलाभिरस्ति +

२३. + २६ +

२४. + ४८ +

(ख) ३. "द्वितीयं—०।४८" लुप्त १. हव for (वह्ने)

६. १३।१७ for (१३।४७)

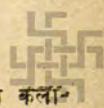
११. ववल for (ववत) ५. जातः for (जाता)

१४. + स्पष्ट +

१२. तन्नी च for (त स्पष्ट च)

१६. रंशैः for (रंशै)

२२. + पुनः द्वितीय क्षेत्रे उ चिह्नं स्पष्टोच्चचिन्हादग्रे चतुर्दशभिरंशैः त्र्यब्धि कलाभिरस्ति +

मध्यमनीचं मध्यमोच्चं च मच्चिह्नं कल्पितं । वमरेखा च योचनीया । इयं न चिन्हं पर्यंतं नेया । तत्र न चिन्हं अभिमुखाख्यकेन्द्रं भवति । पुनः ह चिन्हात् हसलम्बः वन रेखायां कार्यः । पश्चात् हचिन्हात् हसलम्बः वनरेखायां कार्यः । पश्चात् हवन कोणः प्रथमः ११५१ द्वितीयः १२५ अस्य ज्या प्रथमे १२१८१३० द्वितीये १२३३-३० । इयं हसरेखा बहिषष्टिस्तस्मान्मानेन यदि वहरेखा प्रथमा ४८१४८ द्वितीया ४८१३१ भविष्यति । तदा हसरेखा प्रथमा १०१२ द्वितीया १०१८ जाता । पुनरपि ग्रहव कोणः प्रथमः ८८५६ द्वितीयः ९०१३० । पुनः हवन कोणः प्रथमः १११११ द्वितीयः १२१५ । तस्मात् शेषं अनव कोणः प्रथमः ७७५१ द्वितीय ७८१२५ अस्य ज्या प्रथमा ५८१२८ द्वितीया ५८१४६३० इयं हस रेखास्ति । हने षष्टिस्तन्मानेन यदि हसरेखा प्रथमा १०१२ द्वितीया १०१८ तदा हनरेखा प्रथमा १०११८ द्वितीया १०१२१ दहरेखा अनेन प्रमाणेन १०११८ अस्ति । तस्मात् एतौ द्वौ समानौ जातौ । पुनः बहुभिर्वेधैः इयमेव निष्पत्तिर्लब्धास्ति । तस्मादभिमुखकेन्द्रं विहितं जातं । इदमेवास्मकमभीष्टं ।

(क) १. योजनीया for (योचनीया) २. कार्यः for (कार्या)

वि० ऐसा प्रतीत होता है कि 'ह चिन्हात्—से—पश्चात्' तक दोबारा लिखा गया ।

४. लुप्त

६. १२११६१३० for (१२११८१३०) (ख)

७. वहिः for (वहि)

८. तन्मानेन for (तस्मान्मानेन)

९. अनुस्वार लुप्त (ख)

१०. प्रथमे for (प्रथमा)

१२. "प्रथमः" लुप्त

१३. ११५१ for (१११११)

१४. मनव कोणः for (अनव कोण)

१५. द्वितीयः for (द्वितीय) (ख)

१६. ५८१२६ for (५८१२८)

१७. १०१२० for (१०१२१)

१८. १०११६ for (१०११८) (ख)

१९. वेधैरियमेव for (वेधैः इय मेव)

२०. विदितं for (विहितं) (ख)

२१. इद मेवास्माकमभीष्टं for (इद मेवास्मकमभीष्टं)

(ख) ३. ह चिह्नात्—कार्य

५. ज्याः for (ज्या)

७. बहिषष्टिस्तन्मानेन for (बहिषष्टिस्तस्मान्मानेन)

११. जाताः for (जाता)

१६. बहुभिर्वेधैरियमेव for (बहुभिर्वेधैः इय मेव)

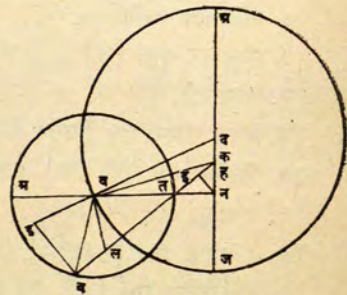
अथ षष्टं प्रकरणम्

तत्र रेखागणितेन स्पष्टचन्द्रः साध्यते । तत्र मन्दकेन्द्रं अंशादि ३३३।१२
पाक्षकेन्द्र ६।३० यथा द्वितीय वेधे स्थितं तथा कल्पितं ।

अथ षष्ट क्षेत्रम्

पूर्वक्षेत्रवत् हसलम्बवललम्बं स्थाने न स लम्ब वल लम्बौ कार्यौ ।
तस्मात् अवहकोणः भववकोणौ दहरेखा हनरेखा दवरेखा ववरेखा ज्ञाता सन्ति ।
पुनः महबुकोणः मध्यमस्पष्टयोरन्तररूपः वेदितव्योस्ति । प्रत्येकं हकरेखा हस-
रेखा चैतावत्य ०।५ स्ति । प्रत्येकं नसरेखा दकरेखा चैतावत्यस्ति १०।१८।
तस्मात् वक रेखा ४८।३६ वहरेखा ४८।३१।४८।३६ तस्मात् वनरेखा ४८।३१ सन-
रेखा १२।३० वने षष्टि तन्मानेन इयं नवसकोणज्यास्ति । भवमकोणज्याप्यस्ति ।

- (क) २. ३३३।१२ for (३३३।१२) ३. ६०।३० for (६।३०) (ख)
४. लंबयो for (लंबं) ५. मवव for (भवव) (ख)
७. + इच +
८. ज्ञाताः for (ज्ञाता) (ख)
९. उहवकोणः for (महबुकोणः) (ख)
१०. चा for (चै)
११. रेखा for (रेखा)
१२. च for (चै)
१३. १०।१८ for (१०।१८)
१४. ४८।३६ for (४८।३६)
१५. + वसरेखा + (ख)
१६. ४८।३१ for (४८।३१) (ख)
१७. षष्टिस्तन्मानेन for (षष्टितन्मानेन) (ख)
१८. उवम for (भवम) (ख)

- (ख) १. 'तत्र—साध्यते' लुप्त
४. लंब for (लम्बं)

६. हल रेखा for (हनरेखा)

तस्मात् ^१भ चापं १२।१ ^२चमचापं ६।४८ पूर्वं स्थितं शेषं ^४वभचापं १४।४७। अस्य
ज्या १५।१८।३० कोटिज्या ५८।१ । इयं बलरेखा लवरेखा चास्ति । ववे षष्टिस्त-
न्मानेन यदि वव ^५रेखा ५।१५ तदा बलरेखा १।२१ लव रेखा ५।५ तस्मात् हल-
रेखा ५३।३६ हव रेखा ५३।३७ पुनर्वलरेखा ^६१।१८।३० वहे ६० षष्टिस्तन्मानेन
इयं ^७भहवु कोणज्यास्ति । अस्या चाप ^{११}१।२६ ^{११}१।२६ इदं मन्दफलं धनमस्ति, यथा
वेधेन ^{१२}प्राप्तं स्थितं ^{१३}इदमेवास्मकमिष्टमस्ति ।

इति षष्ठप्रकरणम् समाप्तम्

(क) १. उम for (भभ) (ख)

२. वम for (चम)

३. २६।४८ for (६।४८)

४. बउ for (वभ) (ख)

५. 'व' लुप्त

७. पुनर्वलरेखा for (पुनवलरेखा)

८. १।२६।३० for (१।१८।३०) (ख)

९. उहव for (भहवु) (ख)

१०. अस्माच्चापं for (अस्याचाप)

३२. वेधन for (वेधेन)

१३. इयमेवास्माकमिष्टमस्ति for (इदमेवास्मकमिष्टमस्ति)

(ख) ६. बलरेखा for (लवरेखा)

७. पुनः बलरेखा for (पुनवलरेखा)

१०. अस्याच्चापं for (अस्या चापं) ११. '१।२६' लुप्त

१३. इदमेवास्माकमिष्टमस्ति for (इदमेवास्मकमिष्टमस्ति)

—:०:—

अथ सप्तम प्रकरणम्

तत्र मन्दफलसारिणीसाधनं क्रियते । प्रथमद्वितीयकौष्टकयोः केन्द्रांशाः^२ स्थापनीयाः^३ । तृतीयकौष्टे^४ पाक्षफलं^५ स्थापितमस्ति । तत्पाक्षकेन्द्रात्^६ ग्राह्यं^७ इदं मध्यममन्दकेन्द्रे^८ धनं कार्यं । यदि पाक्षकेन्द्रे^९ प्रथमकौष्टे^{१०} स्यात्, द्वितीय कौष्टे^{११} स्थे पाक्षकेन्द्रे^{१२} ऋणं कार्यं, तदा मन्दस्पष्टकेन्द्रं^{१३} भवति । चतुर्थकौष्टे^{१४} मन्दफलं लिखितमस्ति । इदं मन्दफलं यदानीचोच्चवृत्तकेन्द्रप्रतिवृत्तोच्च स्थाने भवति । तदा साधितमस्ति । तत्र परमं^{१५} मन्दफलज्या ५।५१ उच्चकर्णे^{१६} षष्टिस्तन्मानेन पंचमकौष्टे^{१७} उच्चस्थमन्दफलानां^{१८} नीचस्थमन्दफलानां^{१९} चांतरं^{२०} लिखितमस्ति । इदं फलांतरं ज्ञेयं मन्दफलं फलांतरं च स्पष्टमन्दकेन्द्रात्^{२१} ग्राह्यं । यदा मन्दनीचोच्चवृत्तं^{२२} उच्चस्थान्नीचस्थानादन्यत्र भवति । तदर्थं^{२३} षष्टिकौष्टे^{२४} कलाभिधं^{२५} स्थापितमस्ति । इदं कलाभिधं पाक्षकेन्द्राद् ग्राह्यं । इदं फलांतरेण गुणनीयं मन्दफले युक्तं कार्यं तदा स्वाभीष्टं^{२६} मन्दफलं भवति ।

- (क) १. कोष्टयो for (कोष्टकयोः) २. विसर्ग लोप
३. स्तापनीयाः for (स्थापनीयाः) ५. पाक्षफलं for (पाक्षफलं)
८. केन्द्रं for (केन्द्रे) (ख) ११. स्पष्टमन्दकेन्द्र for (मन्दस्पष्टकेन्द्रं)
१३. केन्द्रं for (केन्द्र)
१४. प्रथम for (परमं) १६. स्थं for (स्थ)
१८. स्थानान्नीच for (स्थान्नी च) (ख)
२०. स्वाभिष्टं for (स्वाभीष्ट)

- (ख) १. कोष्टयोः for (कोष्टकयोः) २. केन्द्रांशाः for (केन्द्रांशाः)
४. कोष्टे for (कोष्टे) ६. + प्रथम
७. + शीघ्र केन्द्रे केन्द्राद् +
८. कोष्टे for (कोष्टे) १०. कोष्टस्थे for (कोष्टस्थे)
११. स्पष्टं मन्दकेन्द्रं for (मन्दस्पष्टकेन्द्रं)
१२. कोष्टे for (कोष्टे)
१४. परम for (परमं) १५. कोष्टे for (कोष्टे)
१७. 'लिखित—फलांतरं' लुप्त
१८. षष्टिकौष्टे for (षष्टिकौष्टे) २०. स्वाभीष्टं for (स्वाभीष्ट)

अथ सप्तम क्षेत्रम्

तत्र कलाभिधसाधनं निरूप्यते । दकेन्द्रं कृत्वा अवजं वृत्तं कार्यं, अवचापं १२० एतावन्मितं कार्यं, व चिन्हे वतमुच्चनीवृत्तं कार्यं, अज व्यासे ह चिन्हं भूकेन्द्रं कल्प्यं । पुनर्हवभरेखा कार्या । द चिन्हादस्या रेखाया दललम्बो निष्कास्यः ह-चिन्हात् हमनुरेखा नीचोच्चवृत्ते मचिन्हं संलग्ना कार्या । पुनर्वभरेखा योज्या । एवं अहव कोणं पाक्षकेन्द्रज्या एतावती जाता । ५१।५४।३० कोटिज्या ३०।० एतद्वयं दलरेखा लहरेखा च दहे षष्टिस्तत्प्रमाणेन जाता । यदि दहरेखा १०।१८ एतावती स्यात्, तदा दलरेखा ८।५६ लहरेखा ५।१० वलरेखा ईदृशी जाता । ४८।५३ वहरेखाशेषं ४३।४३ एतत्प्रमाणे च नवमरेखा च ५।१५ एतावत्यासीत् । यदि च वहरेखा षष्टिमिता कल्प्यते, तदा वमरेखा ७।१२।३०। इयं भहनकोणज्या जाता । अस्याः चापं ६।५४। इदं अस्य कर्णस्य परमफलं उच्च कर्णस्य च परमफलं ५।११

- (क) र. उ for (भ)

२. दस्यां for (दस्या) (ख)

४. रेखायां for (रेखाया)

५. निष्काश्यः for (निष्कास्यः)

६. त for (नृ)

७. वृत्त for (वृत्ते)

८. मचिह्ल for (मचिह्ल') (ख)

६. बर्म for (वर्म) (ख)

१०. कोणः for (कोण)

११. १०।१६ for (१०।१८) (ख)

१२. इदृशी for(ईदृशी)

१३. 'च' लुप्त (ख)

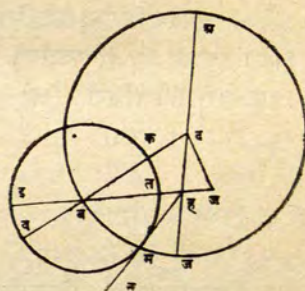
१४. उहन् for (भहन) (ख)

१५. ५११० for (५११)

- (ख) १. अवजवृत्तं for (अवजंवृत्तं)

२. हबरेखा for (हबभरेखा)

६. हमनरेखा for (हमनुरेखा)

अंतरं ^११५३ नीचोच्चस्यांतरं ^३फलपरमं ^४२।३८। यदि एतत् षष्ठितुल्यं कल्प्यते ^६तदांतरं फलं ^७१।५३ एतावत् ^८४२।४८ भविष्यति ^९मस्ति । अनेनैव प्रकारेण सर्वा निष्क-
लाभिधफलानि निष्कास्य ^{१२}काष्ठकेषु लिखितानि । सप्तमकोष्ठे चन्द्रस्य शरोस्ति
यथा क्रांति निष्कासिता तथैव ^{१४}शिरो निष्कासितः परमशरश्च पंचांशमितोस्ति ।
^{१६}यतोभया वर्षसेन ^{१७}चैतावन्मिता एवोपलब्धः ।

इति सप्तमप्रकरणं समाप्तम्

(क) १. अंतरं for (अंतर) (ख)

२. २।५३ for १।५३

३. स्यांतरं फलं for (स्यांतर)

५. २।३८ for (२।३८) (ख)

६. कल्पते for (कल्प्यते)

७. तदांतरं फलं for (तदांतरं फलं) (ख)

८. भविष्यति for (भवि) (ख)

१०. + एतदेव विंशोत्तरशतमितस्य केन्द्रस्य सन्मुखषष्ठकोष्ठे लि + (ख)

१२. निष्कास्य for (निष्कास्य)

१३. निष्काशिता for (निष्कासिता)

१४. शरो for (शिरो) (ख)

१५. निष्काशितः for (निष्कासितः)

१६. मया for (भया) (ख)

१७. मितमेवोपलब्धं for (मिता एवोपलब्धः)

(ख) २. १।४३ for (१।५३)

४. फलं for (फल)

८. ४२।४८ for (४२।४८)

११. निकलाभिध for (निष्कलाभिध)

१२. निष्कासिता for (निष्कासिता) १७. चैतावन्मित for (चैतावन्मिता)

—oOo—

अथाष्टम प्रकरणम्

तत्र सारिणी लिख्यते। चन्द्रस्य मन्दफलं पाक्षफलं पाक्षकेन्द्रात् ग्राह्यं कलाभिधं स्पष्टं मन्दकेन्द्रात् मन्दफलं फलांतरं च ग्राह्यं। फलांतरं कलाभिधेन गुणनीयं, मन्दफलं योज्यं।

इति अष्टम प्रकरणं समाप्तम्

(क) १. लिप्यते for (लिख्यते)

विशेष—‘चन्द्रस्य—से—मन्दफलयोज्यं’ तक सब लुप्त

(ख) २. ‘चांद्रस्य’ लुप्त

४. + च +

३. ‘मन्दफलं’ लुप्त

५. मन्दफले for (मन्दफल)

—००—

केंद्रांशः	पाक्षकेन्द्रात्		फलांतर कलाभिधं		चन्द्रस्य शरः
	पाक्ष- फलं	मन्द- फलं			
६ ३५४	०५३	०१२८	०५४	०१२	४५८
१२ ३४८	१४६	०५७	०१२८	०१२४	४५६
१८ ३४२	२३८	११२५	०४२	११२०	४४४
२४ ३३६	३३१	१४३	०१६	२१६	४३४
३० ३३०	४२३	२१८	०१०	३१४	४२०
३६ ३२४	५१५	२१४	१२३	३३२	४१३
४२ ३१८	६१७	३३१	१३५	६३५	४४३
४८ ३१२	६५८	३२४	१४४	८१८	३२०
५४ ३०६	७४८	३२४	१५४	१०२२	२५६
६० ३००	८३६	४१८	२१३	१२२६	२३०
६६ २८६	९२२	४५६	२११	१५३०	२१२
७२ २८८	१०१६	४५८	२१८	१७४४	१२३
७८ २८२	१०४८	४१०	२२५	२०३४	११३
८४ २७३	११२७	२११	२३१	२३२४	०३२
८० २७०	१२१०	४१०	२३५	२६३७	०१०
८३ २६७	१२१५	५१८	२३७	२८१२	०१६
८६ २६६	१२२८	५५७	२३८	२८१८	०३२
८८ २६१	१२३८	५५३	२३८	३१२५	०४८
१०२ २४६	१२४८	४४८	२३८	३४११	११४
१०५ २४६	१२५६	४१०	२३८	३४३७	१४६
१०८ २४३	१२७२	४१८	२३८	३६४४	१३३
१११ २४०	१३१६	४३६	२३८	३७२६	१४८
११४ २३७	१३१८	४३४	२३६	३८५०	२१२
११७ २३४	१३१०	४१६	२३५	४१२२	२१६

पाक्षकेन्द्रात्

केंद्रांशा

पाक्ष- मन्द-
फलं फलं

फलांतर कलाभिधं

चन्द्रस्य शरः

१२० २३१	१३। ६ ४। ४	२।३२ ४२।१८	२।३०
१२३ २२८	१२।५८ ३।५७	२।२८ ४४। ३	२।४३
१२६ २२५	१२।५० ३।५०	२।२४ ४५।२८	२।५६
१२८ २२२	१२।३६ ३।३५	२।२० ४६।३३	३। ८
१३२ २१८	१२।१६ ३।२३	२।१६ ४८।१८	३।२०
१३५ २१६	११।५४ ३।१०	२।१५ ४८।३२	३।३२
१४७ २१३	११।२८ ३।५७	२। ५ ५०।४५	३।४३
१५० २१०	११। २ ३।४३	१।५८ ५१।५८	३।५३
१५३ २०७	१०।३३ ३।२८	१।५१ ५५।१२	४। ३
१५६ २०४	१०। ३ २।१३	१।४३ ५६। ३	४।११
१५८ २०१	८।२२ २।५७	१।३५ ५७।१५	४।२०
१६२ १९८	८।३३ २।२८	१।२७ ५७।४५	४।२७
१६५	७।४८ २।१३	१।३८ ५८।३६	४।३४
१६८ १८०	६।४८ २।५७	१।४१ ५८।१४	४।४०
१७१	६।१६ १।४१	१। २ ५८।५५	४।४५
१७४ १८२	५।१८ १।२५	०।५२ ५८।३०	४।५०
१७४ १८८	४।११ १। ८	०।४२ ५८।१४	४।५४
१७०	३।१२ ०।५२	०।३१ ५८।३६	४।५८
१७७ १७३	२।४१ ०।३४	०।२१ ५८।२७	४।१८
१८० १८०	१। ७ ०।१८	०।१० ५८।४८	४।१८
	०। ० ०। ०	०। ० ६०। ०	५। ०

क

कै द्रां शा	कै द्रां शा	पा फ	मं फ	फलां तरं	कला भिधं	शर
६	३५४	०१५३	०१२६	०१५४	०११२	४१५८
१२	३४८	११४६	०१५७	२१२८	०१२४	४१५४
१८	३४२	२१३६	११२५	०१४२	११२०	४१४४
२४	३३६	३१३१	११५३	०११६	२११६	४१३४
३०	३३०	४१२३	२११६	०१२०	३१२४	४१२०
३६	३२४	५१२५	२११४	११२३	३१३१	४१ ३
४२	३१८	६१ ७	३१३१	११३५	६१३५	४१४३
४८	३१२	६१५८	३१२४	११४४	८११६	३१२०
५४	३०६	७१४८	३१२४	११५४	१०१२२	२१५६
६०	३००	८१३६	४११६	२१ ३	१२१२६	२१३०
६६	२९४	९१२२	४१५६	२१११	१५१३०	२१ २
७२	२८८	१०१ ६	४१५६	२११८	१७१४४	१११३
७८	२८२	१०१४८	४१ ०	२१२५	२०१३४	११ ३
८४	२७६	११११७	२१ १	२१३१	२३१२४	०१३२
९०	२७०	१२१ ०	४१ ०	२१३५	२६१३६	०१ ०
९६	२६४	१२११५	५१५६	२१३७	२८११२	०११६
१०२	२६४	१२१२८	५१५७	२१३८	२९११६	०१३२
१०८	२६१	१२१३८	५१५३	२१३६	३२१२५	०१४८
१०२	२४६	१२१४८	४१४६	२१३६	२४१ १	११ ४
१०५	२४६	१२१५६	४११०	२१३६	३४१३४	११४६
१०८	२४३	१२१ २	४११८	२१३८	३१४४	११३७
१११	२४०	१३१ ६	४१३६	२१३८	३७१३६	११४८
११४	२३७	१३१ ६	४१३६	२१३६	३८१५०	२१ २
११७	२३४	१३१ ०	२१३५	२१३५	४११ २	२११६

क

कें द्रां शा	कें द्रां शा	पा फ	मं फ	फलां तरं	कला भिधं	शर
१२०	२३१	१३१	४१ ४	२१३२	३१११८	२१३०
१२३	२२८	१११५६	३१५७	२१२८	४४१ ३	२१४३
१२६	२२५	१२१५०	३१४०	२१२४	४५१२८	२१५६
१२९	२२२	१२१३६	३१२५	२११०	४६१३३	३१ ८
१३१	१२९	१२११६	३१२३	२११६	४८११८	३११७
१३५	२१६	१०१५४	३११०	२१११	४९१३२	३१३२
१३८	२१३	१११२९	३१५७	२१ ५	५०१४५	३१४३
१०१	२१०	१११ २	३१४३	११५८	५११५९	३१५३
१४४	२०७	१०१३३	३१२८	११५३	५५११२	३१ ३
१४७	२०४	१०१ ३	२११३	११४३	५६१ ३	४१११
१५०	२०१	९१२२	२१५७	११५३	५७११५	४१२०
१५३	१९८	८१३३	२१२८	११२०	५७१४८	४१२७
१५६	१९०	७१४८	२११३	११३९	५८१३०	४१३४
१५९		६१४८	२१५७	११४१	५९११४	४१४०
१६२		६११६	११४१	११ २	५९१५५	४१४५
१६५	१९२	५१ ८	११२८	०१५२	५९१३०	४१५०
१६८	१८९	४११२	११ ९	०१४२	५९१४७	४१५९
१७१	१७९	३११२	०१५२	०१३१	५९१२६	४१५८
१७४	१७३	२१४१	०१३५	०१२१	५९१२७	४१५८
१७७	१७०	११ ७	०११८	०११०	५९१४९	४१५९
१८०		०१ ०	०१ ०	१ ०	६०१ ०	५१ ०

ख

चन्द्रस्य मन्दफलम्

केंद्रांशा	पाक्षकेन्द्रात् पाक्ष- मन्द- फलं फलं	फलांतरं कलाभिधं	चन्द्रस्य शरः
६ ३५४	०१५३ ०१२६	०१५४ ०११२	४१५८
१२ ३४८	११४६ ०१५७	०१२८ ०१२४	४१५६
१८ ३४२	२१३६ ११२५	०१४२ ११२०	४१४४
२४ ३३६	३१३१ ११५३	०११६ २११६	४१३४
३० ३३०	४१२३ २११६	०११० ३१२४	४१२०
३६ ३२४	५११५ २११४	११२३ ३१३२	४१ ३
४२ ३१८	६१ ७ ३१३१	११३५ ६१३५	३१४३
४८ ३१२	६१५८ ३१२४	११४४ ८११८	३१२०
५४ ३०६	७१४८ ३१२४	११५४ १०१२२	२१५६
६० ३००	८१३६ ४११६	२१ ३ १२१२६	२१३०
६६ २९४	९१२२ ४१५६	२१११ १५१३०	२१ २
७२ २८८	१०१ ६ ४१५६	२१२८ १७१४४	११२३
७८ २८२	१०१४८ ४१ ०	२१२५ ३०१३४	११ ३
८४ २७६	१११२७ २१ १	२१३१ २३१२४	०१३२
९० २७०	१२१ ० ४१ ०	२१३५ २६१२६	०१ ०
९६ २६७	१२११५ ५१५६	२१३७ २८१२२	०११६
९६ २६४	१२१२८ ५१५७	२१३८ २९११६	०१३२
९८ २६१	१२१३६ ५१५३	२१३६ ३११२५	०१४८
१०२ २४६	१२१४८ ४१४६	२१३६ २४१ १	११ ४
१०५ २४६	१२१५६ ४११०	२१३६ ३४१३७	११४६
१०८ २४३	१३१ २ ४११८	२१३८ ३६१४४	११३३
१११ २४०	१३१ ६ ४१३६	२१३८ ३७१२६	११४८
११४ २३७	१३१ ६ ४१३४	२१३६ ३८१५०	२१ २
११७ २३४	१३१ ० ४११६	२१३५ ४११ २	२११६

ख

चन्द्रस्य मन्दफलम्

केंद्रांशा	पाक्ष- फलं	मन्द- फलं	फलांतरं कलाभिधं	चन्द्रस्य शरः
१२० २३१	१३। ४ ४। ४		२।३२ ४२।१८	२।३०
१२३ २२८	१२।५६ ३।५७		२।२८ ४४। ३	२।४३
१२६ २२५	१२।५० ३।४८		२।२४ ४५।२८	२।५६
१२९ २२२	१२।३६ ३।२५		२।२० ४६।३३	३। ८
१३२ २१९	१२।११ ३।२३		२।१६ ४८।१८	३।२७
१३५ २१६	११।५४ ३।१०		२।११ ४९।३२	३।३२
१४७ २१३	११।२६ ३।५७		२। ५ ५०।४५	३।४३
१५० २१०	११। २ ३।४३		१।५८ ५१।५६	३।५३
१५३ २०७	१०।३३ ३।१८		१।५१ ५५।१२	४। ३
१५६ २०४	१०। ३ २।१३		१।४३ ५६। ३	४।११
१५९ २०१	९।२२ २।५७		१।३५ ५७।१५	४।२०
१६२ १९८	८।३३ २।२८		१।२७ ५७।४५	४।२७
१६५	७।४८ २।१३		१।३६ ५८।३६	४।३४
१६८ १९०	६।४८ २।५७		१।४१ ५९।१४	४।४०
१७१	६।१६ १।४१		१। २ ५९।५५	४।४५
१७४ १८२	५। ८ १।२५		०।४२ ५९।३०	४।५०
१७४ १८६	४।११ १। ६		०।४२ ५९।१४	४।५४
१७६	३।१२ ०।५२		०।३१ ५९।२६	४।५८
१७७ १७३	२।४१ ०।३५		०।२१ ५९।२७	४।१८
१८० १८०	१। ७ ०।१८		०।१० ५९।५६	४।५६
	०। ० ०। ०		०। ० ६०। ०	५। ०

अथ नवम प्रकरणम्

तत्र सारणीतः स्पष्टचन्द्रसाधनं निरूप्यते । तत्राभीप्सितसमये मध्यान्तरं^१ मन्दकेन्द्रमध्यमचन्द्रचारकेन्द्रमपि चत्वारि सारणीतः साध्यानि । पुनर्मध्यमांतरं द्विगुणं क्रियते तदा पाक्षकेन्द्रं भवति । अस्मात् पाक्षकेन्द्रात् पक्षफलं साध्यं, तत् मन्दकेन्द्रे संस्कार्यं । मन्दस्येष्टं^{१०} केन्द्रं^{११} भवति । अस्मात् मन्दस्पष्टात् चतुर्थकोष्टकेभ्यः पंचकोष्टकेभ्यः^{१३} पाक्षकेन्द्रात् षष्टकोष्टकेभ्यः^{१४} फलानि ग्राह्यानि । पुनः षष्टपंचमेन संगुण्य चतुर्थे^{१७} योज्यं । पुनः तत् मध्यमचन्द्रशरकेन्द्रे^{१८} च शोध्यं । यदि स्पष्टमन्दकेन्द्रं प्रथमकोष्टे लभ्यते । यदि द्वितीयकोष्टे लभ्यते, तदा संयोज्यं अयं स्पष्टं चन्द्रो भवति । स्पष्टशरकेन्द्रं^{२२} च स्यात् । पश्चात् स्पष्टशरकेन्द्रात् सप्तमकोष्टेभ्यः चन्द्रशरो ग्राह्यः । एतत् शरकेन्द्रं^{२५} प्रथमं पंचदश पंक्तिस्यते,^{३०} तत् तदा

(क) १. समए for (समये)	२. मध्यमांतरं for (मध्यातरं) (ख)
३. मध्यकेन्द्रं for (मन्दकेन्द्रं)	४. मध्यचन्द्रश्च for (मध्यमचन्द्र)
५. शरकेन्द्र for (चारकेन्द्र)	६. मध्यानि for (साध्यानि)
७. पाक्ष for (पक्ष) (ख)	८. 'तत्' लुप्त
१०. मन्दस्पष्टं for (मन्दस्येष्टं)	११. कार्यं for (केन्द्रं)
१२. 'भवति' लुप्त	१३. पंचमकोष्टेभ्यः for (पंचकोष्टकेभ्यः)
१४. कोष्टेभ्यः for (कोष्टकेभ्यः)	१५. ग्राह्यानि for (ग्राह्यानि)
१६. षष्टं for (षष्ट) (ख)	१७. चतुर्थो for (चतुर्थे)
१८. पुनरेतत् for (पुनः तत्) (ख)	१९. + शर +
२०. चतुर्थफले +	२१. अनुस्वार लुप्त
२२-२३-२४-२५-२६-१७. लुप्त	२८. पंचदश for (प्रथमं च श)
२९. पंक्तित्थं for (पंक्तिस्यं) (ख)	
३०. चेत् for (ते) (ख)	३१. 'तत्' लुप्त (ख)

- (ख) ५. चन्द्रश्च शर for (चन्द्रचार)
 ६. "मन्द-मन्द" लुप्त
 १३. "पंच—षष्टकोष्टकेभ्यः" लुप्त
 १९. चन्द्रे for (चन्द्र)
 २८. प्रथमपंचदश for (प्रथमं च श)

१०. स्पष्टं for (स्येष्टं)
 २१. स्पष्टचन्द्रो for (स्पष्टं चन्द्रो)

शरश्चोत्तरो ज्ञातव्यः । यदि पंचदशपंक्तिभ्यः^१ अर्धस्थं चेत् तदा दक्षिणो ज्ञातव्यः ।
यदि च प्रथमपंक्तिस्थं चेत् तदोत्तरतः^३ दक्षिणगमनं भवति । यदि द्वितीय पंक्तौ
चेत् तदा दक्षिणतः उत्तरदिक्^४ भवति ।

इति नवम प्रकरणं समाप्तम्

(क) २. दक्षिणो for (दक्षिणो)

३. तदोत्तरादक्षिण for (तदोत्तरतः दक्षिण)

४. दिक्थं for (दिक्कं)

५. भवति for (भवति) (ख)

(ख) १. विसर्गं लुप्त

३. तदोत्तर for (तदोत्तरतः)

४. दिक्कं for (दिक्कं)

—०—

अथ दशम प्रकरणम्

तत्र अमायां पूर्णिमायां चन्द्रगणिते प्रतिवृत्तजनितमन्तरं^१ स्वल्पं स्यादिति निरूप्यते । तत्र पूर्वलिखितमिति^२ मध्यम अमायां पूर्णिमायां च नीचोच्च वृत्तकेन्द्रं प्रतिवृत्तस्योच्चे भवति । तस्मात् स्पष्टमायां पूर्णिमायां च नीचोच्चवृत्तकेन्द्रं प्रतिवृत्तोच्चस्थानात् परममन्तरिणं^३ चन्द्रसूर्यपरममन्दफलयोगद्विगुणतुल्यं भवेत् । तस्मात् मनसि पूर्वपक्षो जातः । प्राङ् निरूपितं मन्दफलं किञ्चिदन्तरमेतद्वशाद् भविष्यति । तस्मात् पुनर्मया विचार्यते तत्र स्वल्पांतरं भवति ।

अथ च एतदन्तरस्य कारणं^४ द्वयं नीचोच्चवृत्तस्य भूमेरासनत्वादेकं कारणं द्वितीयं च नीचोच्चवृत्तस्य मध्यमनीचोच्चं वृत्तस्य मध्यमनीचोच्चभूकेन्द्रस्य^५ मुखादन्यच्च भवति । प्रथमकारणेन परममन्तरं तदा भवति यदा प्रथमफलं परमं स्यात्, द्वितीय कारणेन तदा भवति यदा चन्द्रः नीचोच्चवृत्तस्योच्चे नीचे वा स्यात् । यदि प्रथमफलं परमं स्यात्, तदा द्वितीय कारणेन जनितस्वल्पमन्तरं भवति, अस्मिन्

- (क) १. पूर्णिमायां for (पूर्णिमायां) २. पूर्व for (पूर्व) (ख)
 २. मिदं for (मिति) (ख) ४. पूर्णिमायां for (पूर्णिमायां)
 ५. तृणात् for (तस्मात्) ६. स्पष्टायां for (स्पष्टमायां)
 ७. मन्तरं for (मन्तरिणं) ८. + परममन्तरं +
 ९. भवति for (भवेत्)
 १०. निरूपित for (निरूपितं) (ख)
 ११. फले for (फलं) (ख) १२. कारण for (कारणं) (ख)
 १३-१४-१५. लुप्त (ख)
 १६. भूकेन्द्रसन्मुखादन्यत्र for (भूकेन्द्रस्यमुखादन्यच्च) (ख)
 १७. भवति for (भवति) (ख)
 १८. कारणेन for (कारणेन)
 १९. + मन्तरं +

- (ख) ६. स्पष्टमायां for (स्पष्टमायां) ७. परममन्तरिणं for (परममन्तरिणं)
 १८. कारणेनांतरजनितं for (कारणेन जनित) (ख)

समये नीचोच्चवृत्तकेन्द्रस्य प्रतिवृत्तस्योच्चस्यान्तरं^१ सूर्यचन्द्रयोः^२ द्विगुणः^३ परम-
मन्दफलयोगः^४ तुल्यमन्तरं^५ भवति । इदमपि तदा^६ भवति यदैकस्य^६ फलं धनं द्विती-
यस्य ऋणं भवति । यदि च चन्द्रनीचोच्चवृत्तस्योच्चे नीचे वा भवति, तदा
प्रथमकारणेन स्वल्पमन्तरं^५ भवति । अस्मिन् समये नीचोच्चवृत्तकेन्द्रस्य प्रति-
वृत्तोच्चादन्तरं^६ सूर्यमन्द फलद्विगुणतुल्यं भवति ।

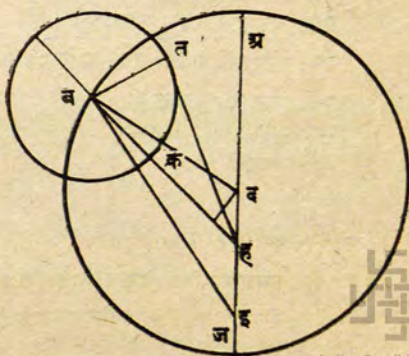
अथाष्टमक्षेत्रम्

तस्यान्तरस्य विचारो^{११} निरूप्यते । तत्र दकेन्द्रे^{१२} अवज प्रतिवृत्तं कार्यं अज-
व्यास हे चिन्हं^{१३} भूकेन्द्रे^{१४} भचिन्हं^{१५} अभिमुखसंज्ञकेन्द्रे^{१६} च कार्यं । वचिन्हे^{१७} च वतक
नीचोच्चवृत्तं कार्यं । पुनर्वदरेखा व वहरेखा च संपूज्या ।

अथ प्रथमकारणार्थं^{१८} अवचापं द्वयोः परममन्दफलं^{१९} योगद्विगुणतुल्यं

- (क) १. तरं for (तर) (ख) ३. विसर्गलुप्त
४. योगातुल्य for (योगः तुल्य) ५. ददा for (तदा)
६. 'स्य' लुप्त ७. चन्द्रोच्च for (चन्द्रनीचोच्च)
८. मन्तरं for (मतरं) (ख) ९. द्विगुणे for (द्विगुण)
१०. तत्रास्यान्तरस्य for (तस्यान्तरस्य) (ख)
११. विचरो for (विचारो) १२. दकेन्द्रे for (दकेन्द्र) (ख)
१३. व्यासे ह for (व्यास हे) (ख)
१४. उचिह्नं for (भचिन्हं) (ख)
१५. अभिमुखं for (अभिमुख)
१६. 'च' लुप्त
१७. संयोज्या for (संपूज्या) (ख)
१८. प्रकारार्थं for (कारणार्थं)
१९. अनुस्वार लुप्त (ख)

- (ख) २. + द्विगुण +
३. 'द्विगुण' लुप्त
४. विसर्गलुप्त

कार्यं, तच्च एतावत् १४।४८ भवति, पुनः हतरेखा^३ चोच्चवृत्तसंलग्ना कार्या। वतरेखा च संयोज्या। दचिन्हादमलंबः^५ वह रेखायां निष्काश्यः। तत्र अहवकोणज्या १५।१८।३० कोटिज्या ५८।०।३०। इदं दहे षष्टितत्प्रमाणेन दमरेखामहरेखयोः प्रमाणं। यदि दहरेखा १०।१८^५ एतावती स्यात्। तदा दमरेखा २।३८ भवति। महरेखा ८।५८^{१०} दवरेखा दमरेखयो वर्गान्तरमूलं^{११} प्रवरेखा ४६।३७ वहरेखा ५८।३६^{१३} अनेन प्रमाणेन वतरेखा ५।१७^{१४} एतावती भवति। इयमेव वहतकोणज्या। अस्याः चापं ५।३ इदं परममन्दफलात्^{१७} ५।१ कलाद्वयाधिकमुपलब्धं। इदं परममन्तरं^{१८} प्रथमकारणजनितं। एतत्^{२१} कालद्वयमितमन्तरं चन्द्रश्चैकहोरायाः^{२२} षो अंशेनः साद्वं कला त्रयेन भुनक्ति।

- (क) २. पुनर्हत for (पुनः हत) ३. + नी + (ख)
 ४. प्रत्तपालि for (वृत्त) ७. १५।१६।३० for (१५।१८।३०) (ख)
 ८. १०।१८ for (१०।१८)
 ९. एतावती for (सत्तावती)
 १०. ६।५८ for (८।५८) ११. दमरेखयोः for (दभरेखयोः)
 १२. मवरेखा for (प्रवरेखा) १३. ५६।३६ for (५८।३६) (ख)
 १४. + वतरेखा +
 १५. + ५।१५ एतावत्यस्ति पदावहरेखा षष्टिमिता स्यात् तदा +
 १७. फलं for (फलात्) १८. परममन्तर for (परममन्तरं)
 १९-२०. लुप्त
 २१. कलाद्वय for (कालद्वय) (ख)
 २२. षोडशांशेन for (षो अंशेनः) (ख)
 २३. कल for (कला) २४. + ३।३० +
 २५. त्रयेन for (त्रयेन)

- (ख) १. १४।४८ for (१४।४८)
 ५. दमलंबः for (दमलम्बः) (ख)
 ६. निष्काश्यः for (निष्काश्यः) (ख)
 १६. + ५।१५ यदा वह रेखा षष्टि मिता स्यात् तदा वत रेखा +

अथ नवम क्षेत्रम्

द्वितीयकारणजनितांतरज्ञानार्थं निरूप्यते । तत्र अवचापं सूर्यस्य मन्द-
फलं द्विगुणं तुल्यं कल्पितं । तच्चैतावत् ४४६ नीचोच्चवृत्तस्य मध्यमनीचचिह्ने ल
चिह्नं चन्द्र कल्पनीयः । पुनर्हलरेखा संयोज्या । पुनर्लचिह्नं दचिह्नं भ चिह्नेभ्यः
वहरेखायां नललम्ब दमलम्ब सलम्बश्च निष्काश्यः । तत्र अहव कोणज्या
४१५८।३० कोटिज्या ५८।४४।३० । एतद्वयं दमसहमहसानी प्रमाणं जातं । हदह
सह प्रत्येक षष्टिप्रमाणेन जातं, यदि प्रत्येकं हदहसंस्मित एतावत् १०।१६, तदा
प्रत्येकं दभ भसरेखे ०।५१ प्रत्येकं हम हसरेखे १०।१७ ।

(क) १. नवमे for (नवम)

२. अत्र च for (तत्र)

३. +परम+(ख)

४. अनुस्वार लुप्त (ख)

५. अनुस्वार लुप्त

६. ४।४६ for (४४६) (ख)

७. चन्द्रः for (चन्द्र)

८. उ चिह्नेभ्यः for (द चिह्न)

११. लुप्त

१२. लन for (नल)

१३. दमं for (दम)

१४. वउ for (लम्ब)

१५. सलम्बाश्च for (सलम्बश्च)

१६. निष्काश्याः for (निष्काश्यः)

१७. अत्र for (तत्र)

१८. 'अ' लुप्त

१९. ४।५।६।३ for (४।५८।३०)

२०. राकोटिज्या for (कोटिज्या) २१. ५८।४४।३० for (५८।४४।३०)

२२. दमउ सहमहसातां for (दमस हमहसानी)

२३. ज्ञातं for (जातं)

२४. उ for (सह)

२५. प्रत्येकं for (प्रत्येक)

२६. ज्ञातं for (जातं)

२७. हद हजं १०।१६ for (हदह)

२८-२९-३०. लुप्त

३१. दमउस for (दभभस)

(ख) २. अत्र for (तत्र)

८. कल्पनीयं for (कल्पनीयः)

१०. उ for (भ)

१५. भस लम्बश्च for (सलम्बश्च)

१९. ४।५।६।३० for (४।५८।३०)

२२. दमभसहमहसानां for (दमसहमहसानी)

२४. भयोः for (सह)

२५. प्रत्येक स्मिन् for (प्रत्येक)

२७. हदहभं for (हदह)

३०. १०।१६ for (१०।१८)

३१. दम भस रेखे for (दम भस)

अथ दमदवयो वर्गातरमूल^१ वभ रेखा ४८।४१^२ वंसरेखा ७०।१५^३ वस-
सभवर्गयोगमूलं^४ वभरेखा सा चैतावत्येव ।^५

अथ वलनत्रिभुज वभसत्रिभुजे सजातीये रतः । तदा प्रत्येकं लननवयो
 वल रेखाया निष्पत्तिस्तथा भवति , यथा प्रत्येकं भ सप्त व निपत्ति भव रेखाया
 तस्मात् वत् रेखायाः ५।१५ प्रमाणेन लनरेखा ०।४ तजरेखा ५।१५ च जाता ।
 यदि नषरेखा वहुरेखायाः ५८।५८ शोध्यते । तदा शेषं हतरेखा ५४।४३ भवति ।
 लनन ह वर्गयोगमूलं लहरेखा तावल्पे जाता ।

- (क) २. मूलं for (मूल) ४. 'वं' लुप्त
५. उ for (भ) (ख) ६. उ for (भ) (ख)
७. +४०।१५+
८. उ for (भ) (ख) ९. स्तः for (रतः) (ख)
१०. नषयो for (नवयो) ११. रेखाया for (रेखाया) (ख)
१२. उ स सब for (भ सप्तव) १३. निस्पत्ति for (निपत्ति)
१४. उँब रेखाया for (भव रेखाया) (ख) १५. बल for (वत्) (ख)
१६. 'न' लुप्त १७. लत for (लन)
१८. तव for (तज) १९. +नवरेखा ५।१५+
२०-२१-२२-२२. लुप्त २४. बह for (बहु) (ख)
२५. ५६।५८ for (५८।५८) २६. तदा for (तदा)
२८. लतत for (लनन)
२९. लहं for (लह)
३०. तावत्येव for (तावत्ये)

अथ लहे षष्टि तत्प्रमाणेन तलरेखा वेद ४ कला तुल्या भवति । इयं लहन कोणज्या अस्य चापमध्ये तावदेव भवति । इदं द्वितीयकारणेन परममन्तरं जातं । अनेनापि अमायां पूर्णिमायां वा नान्तरं भविष्यति ।

इति दशमप्रकरण समाप्तम्

- (क) १. +०।४+ २. +स्मि+
 ३. अस्याश्चापं for (अस्य चापमध्ये)
 ४. ०।४ for (देव) ५. लुप्त
 ६. +एक होरायाः अष्टमांशास ७।३० न्नं कालेन भुनक्ति तस्मात् +
 ७. जय निष्पत्तिः for (भविष्यति)

(ख) ७. पतिष्यति for (भविष्यति)

—:०:—

अथैकादश प्रकरणम्

तत्र लम्बनानयनं निरूप्यते^२ । तत्र चन्द्रस्य स्पष्टीकरणं^३ शरनयनं च^४ अभीष्ट^५ काले यथा याति तथा निरूपितं^६ ।

अथ च पृथ्वी चन्द्राकाशापेक्षया चिन्हरूपा न भवति । किञ्च लक्षणीय-
व्यासा भवति । अत एव भूकेन्द्रभूपृष्ठस्पष्टयोरन्तरं^७ तति^८ । तस्मात् भूपृष्ठानुसारेण^९
चन्द्रस्थानमावश्यकं भवति, सूर्यग्रहणे^{१०} नितांतमावश्यकं भवति । अत एव प्रतिकाले^{११}
भूकेन्द्रं^{१२} चन्द्रं^{१३} चिन्हभूपृष्ठचन्द्रचिन्हयोरन्तरज्ञानं यथा भवति, तथा निरूप्यते ।
एतत्स्थानद्वयजनितमन्तरं^{१४} लम्बनं संज्ञं^{१५} भवति । अस्य गणितेनानयनं पृथिव्याः^{१६}
चन्द्रकर्णाधीनं भवति । एतत् कर्णज्ञानं तदा भवति, यदा यन्त्रेण^{१७} लम्बनज्ञानं
भवति । तस्माच्चैकश्चन्द्रः लम्बनवेध आवश्यको जातः^{१८} ।

इति एकादशप्रकरणम् समाप्तम्

- (क) २. निरूप्यते for (निरूप्यते) ३. शरानयनं for (शरनयनं)
४. चाभीष्ट काले for (च अभीष्ट काले)
६. निरूपितमेव for (निरूपितं)
७. प्रष्ट for (पृष्ट)
८. 'तति' लुप्त
९. भूपृष्ठानुसारेण for (भूपृष्ठानुसारेण)
१०. + ज्ञान + १२. चन्द्र for (चन्द्रं) (ख)
१३. द्वययो for (द्वय) १४. जनित for (जनित)
१५. संज्ञकं for (संज्ञं)
१६. वेधश्चावश्यकोपक्षितः for (वेध आवश्यको)
१८. 'जातः' लुप्त

- (ख) १. अथैकादशं for (अथैकादश)
५. अभीष्ट काले for (अभीष्ट काले)
८. पतति for (तति) ११. भूकेन्द्र for (भूकेन्द्रं)
१५. लम्बन संज्ञकं for (लम्बनं संज्ञं)
१६. + सकाशात् एतत् +
१७. यन्त्रेण लम्बन for (यन्त्रेण लम्बनं ज्ञानं)

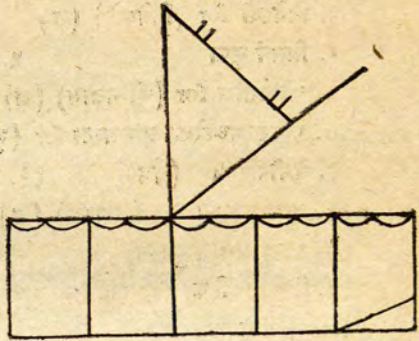

अथ द्वादश प्रकरणम्

तत्र चन्द्रस्य लम्बनबोधार्थं यन्त्रं निरूप्यते । अस्य यन्त्रस्याभिधानं^३ यवन-
वान्याजातुश्चोवतैर्न^४ तत्र भुजद्वयं^५ तथा करणीयं^६ यथा तयोरायाव्यासौ^७ चतुस्त्री^८
भवतः^९, सरलौ^{१०} यथा भवतः^{११} । दीर्घता चतुर्दंडादनल्पा^{१२} यथा भवति, तथा कार्या^{१३} ।
यतस्तादृशे^{१४} विभागा स्पष्टा भवन्ति^{१५} । स्थूलावपि^{१६} तथा कार्यौ^{१७} यथा गुह्यत्वेन नानाम्रो^{१८}
भवतः^{१९} ।

अथ भुजद्वये च सरलैका रेखा कार्या^{२० २१} ।

- (क) १. वेधार्थं for (बोधार्थं)
२. 'अवग्रह' लुप्त
३. पवन वास्था for (यवन वान्या)
४. जातुःशुववतैर्न for (जातुश्चो-
वतैर्न)
५. त्रघटी द्वयं for (तत्र भुजद्वयं)
६. राया मव्यासौ for (राया-
व्यासौ)
८. + च +

११. चतुर्दण्डानल्पा for (चतुर्दंडादनल्पा)
१३ + यन्त्रे + (ख) १५. भवति for (भवन्ति)
१६. स्थूले अपि for (स्थूलावपि) १७. + पदके +
१८. नानाम्रो for (नानाम्रो) (ख)
१९. घटिकाद्वयमध्ये for (भुजद्वये)
२०. रैका for (रेखा)
२१. कार्या: for (कार्या)

(ख) ३. यवनवाण्या for (यवनवान्या)

५. यवतैर्न for (वतैर्न)

८. चतुरस्त्री for (चतुस्त्री)
१०. "भवतः—यथा" लुप्त
१२. कार्या: for (कार्या)
१४. विभागा: for (विभागा)

अथैकभुजस्योभयप्रांते सछिद्रौ लघुभुजौ निवेष्ट्यो समौ समानांतरौ यथा
भवतस्तथानिश्चयः छिद्रोचोन्नतांश वेधार्थं तथा कार्यो यथा भुजमध्यरेखां प्रांत-
लग्नविव भवतः । तत्राभिर्नैत्रयछिद्रं भवति । तत् सूक्ष्मं कार्यं यच्चन्द्रदिशि भवति ।
तत्किं चित्स्थूलं कार्यं । तथास्य समग्रं बिंबं दृश्यं भवति । यद्दिशि स्थूलं छिद्रं तद्दिशि
भुजस्य संयोजयेत् । द्वितीयभुजस्य प्रांतेन कीलेन कर्काटकव यथा आकुंचने प्रसार-
णोत्र च संकुचितो विस्तीर्णो भवति, तथा कार्यः यथा भुजद्वय रेखा सम्पाते लया
भवति ।

- (क) १. पट्टिकाया उभयप्रांते for (अथैक भुजस्योभयप्रांते)
३. निवेष्ट्यौ for (निवेष्ट्यो) (ख)
४. विसर्गं लुप्त ५. सछिद्रौ for (छिद्रो) (ख)
६. चोन्नतांश for (चोन्नतांश) (ख)
७. पट्टिकामध्यरेखा प्रांतलग्ना for (भुजमध्यरेखां)
८. नेत्रोपरि for (नैत्र) ११. भवन्ति for (भवति)
१३. तथा यथास्य for (तथास्य) (ख)
१४. प्रान्तं for (भुजस्य) १६. पट्टिकायाः for (संयोजयेत्)
१७. द्वितीय पट्टिका for (द्वितीय भुजस्य)
१८. + संयोज्य + १९. + त्प्रोत्त व्यं +
२०. कुंचन for (आकुंचने) २१. प्रसारणेन for (प्रसारणेन) (ख)
२२. + न + २३. कार्यं for (कार्यः)
२४. पट्टी for (भुजद्वय) २५. सम्पातो for (सम्पाते) (ख)
२६. 'लया' लुप्त

- (ख) २. प्रांतरे for (प्रांते) ४. निवेष्ट्यौ for (निश्चयः)
७. भुजमध्यरेखा for (भुजमध्यरेखां)
८. लग्नाविव for (लग्नविव)
९. तत्राभि नेत्र द्वय for (तत्राभि नैत्र)
१०. 'य' लुप्त १२. + तत्किं +
१५. + प्रांत द्वितीयभुजस्य प्रांतेन कीलेन कर्काटकवत् +
५. "द्वितीय—प्रांतेन" लुप्त
१८. "कीलेन—कर्काटकव" लुप्त २६. लयग्रा for (लया)

अथ कीलरेखासम्पाते ^१भुजद्वयेपि रेखादिः कल्पः तुल्यान्तरेणैव ^३तयोः
समाप्तिः । कल्पाया रेखा चानांशं ^५वेधार्मं कृतः लघुभुजद्वयरहितास्तस्या आदिम-
प्रदेशाद्रेखांतपर्यंतं षष्टि विभागाः ^{११}कार्याः । प्रतिविभागे यावत् ^{१२}कला स्फुटावत्यः ^{१३}
कार्याः । सः ^{१४}भुजः याम्योत्तररेखायां सरलो यथा भवति, तथा भूमौ ^{१६}स्थिरः ^{२०}कार्यः ।
^{२१}तस्य कीलप्रांतं ^{२३}उपरीतनो ^{२४}कील प्रोतः ^{२५}यो भुजोस्ति, तत्समानांतर वाधः ^{२६}प्रदेशे ^{३१}तावा-

- (क) १. सम्पाताद् for (सम्पाते) २. पट्टी for (भुज द्वये)
३. तयोः for (तयोः) ४. सने for (समाप्तिः)
५. कल्पाया for (कल्पाया) (ख)
६. उपततांस for (चा) ७. 'लुप्त'
८. वेधार्थं for (वेधार्मं) (ख) ९. विसर्गं लुप्त (ख)
१०. सहिताकृता तस्या for (रहितास्तस्या)
११. कार्याः for (कार्या) १३. स्युः for (स्फु) (ख)
१४. तावत्यः for (तावत्यः) (ख)
१५. सर्पट्टी for (सः भुजः)
१६. + लम्बवद् तथा निषणा कार्या यथास्याः सरल स्तस्यां कियतद्विभागो +
१७-१८. लुप्त १९. स्थिरी for (स्थिरः) (ख)
२०. कार्या for (कार्यः) २१. तस्याः for (तस्य)
२२. प्रोतं for (प्रांतं) २३. उपरितनं for (उपरीतनो)
२४. + भवति अथ स्थिरीकृत महकायां उपरितने लघुभुज स्थाप्यः +
२५-२६-२७-२८. लुप्त २९. एवाधः for (वाधः)
३१. तावातेव for (तावानेव)

- (ख) १. सम्पातो for (सम्पाते)
६-७. उनगंश for (चानांशं)
१०. रहिता तस्या for (रहिता स्तस्या)
१२. कलाः for (कला) २३. उपरितनो for (उपरीतनो)
२४. + भवति अथ स्थिरीकृत उपरितने +
२६. प्रोतयोः for (प्रोतः यो) २८. 'भुजोस्ति' लुप्त
२९. एवाधः for (वाधः) ३०. प्रदेशो for (प्रदेशे)

नेव भुजः स्थिरीकार्यः । यत्रोपरितनभुजात्सूत्रलम्बः समानीतर एव लगति तथा कार्यः ।

अथ प्रथमरचितभुजद्वयात् किञ्चिदस्थूलाः तृतीयभुजो कर्तव्यः । अयं भुजः तथा दीर्घः कार्यः, यथा समकोणप्रसारित प्राग्भुजद्वयं मध्ये कर्णरूपो भवति । अयं स्थिरीकृतभुजे अघः प्रदेशरेखाप्रांतस्थूले प्रोतव्यः । तथा प्रोतव्यः यथा कर्काटकवत् प्रसारांकुचिनाभ्यां प्रसारितश्चाकुचितो भवति । अनेन भुजेन प्रसारित-प्राग्भुजद्वयप्रांतयोरन्तरं ज्ञायते ।

(क) १. +लघु+	२. समानान्तर for (समानीतर) (ख)
३. पट्टी for (भुज)	४. विसर्गं लुप्त
५. तृतीया for (तृतीय)	६. पट्टी for (भुजो)
७. कर्तव्या for (कर्तव्यः)	८. दीर्घा for (अयः)
९. च for (भुजः)	११. दीर्घा for (दीर्घः)
१२. कार्या for (कार्यः)	१३. समकोण for (समकोण)
१५. प्राकटिका द्वय for (प्राग्भुज)	
१७. +इयं+	१८. कर्णं रूपा for (कर्णरूपो)
१९. इय for (अयं)	२०. पट्टिकाया मघः for (भुजे अघः)
२१. स्थूले for (स्थूले)	२२. प्रोतव्याः for (प्रोतव्यः)
२३. +परं च+	२४. प्रोतव्या for (प्रोतव्यः)
२५. कर्काटकवत् for (कर्काटकवत्)	
२६. प्रसारिता for (प्रसारां)	२७. कुचिताभ्यां for (कुचिताभ्यां)
२८. प्रसारिता for (प्रसारितश्)	२९. चाकुचिता for (चाकुचितो)
३०. अनया for (अनेन)	३१. पट्ट्या for (भुजेन)
३२. प्राक्पट्टी द्वय for (प्राग्भुजद्वय)	

- (ख) १. +भुजोऽस्ति+
४. किञ्चिदस्थूलः for (किञ्चिदस्थूलाः)
१०. +दीर्घश्च+
१४. +दीर्घश्च+
२६. प्रसारा for (प्रसारां)
१६. द्वय for (द्वयं)

अथ यदा चन्द्रः याम्योत्तरमण्डले भवति । तदा लघुभुज द्वययुक्तभुजेन चन्द्रो वेध्यः । तृतीयभुजस्तस्य प्रांते निवेश्यः यतोऽस्मिन् प्रांतयोरन्तरं वेधिनतांशानां पूर्णांज्या भवति । अस्याः पूर्णं जीवायाः प्रमाणं षष्टिविभागांकित रेखानुसारेण ज्ञेयं । अस्याश्चापं च वेधितनतांशा भवन्ति ।

अथ यदा चन्द्रः मकरस्थो कर्कस्थो भवति । तदा वेधः कर्त्तव्यः यतस्तत्र याम्योत्तरवृत्तं कदंबवृत्तं ध्रुववृत्तं दृग्मण्डलं चैकमेव भवति । एवं अक्षांशाश्चन्द्रस्य क्रांतिः शरः नतांशाश्च सर्वे एकवृत्तस्यैव चापानि भवन्ति । एवं चन्द्रस्य परम शरानयनार्थं मया मुहुर्मुहुर्वेधः कृतः । यदा चन्द्रः कर्कस्थः उत्तरपरमशर-ग्रस्य आयनवृत्तयाम्योत्तरवृत्तशरवृत्तानि चैकस्थानि तदा स्वमध्यात् कलाष्टाधिकः

(क) १. + च +

२. कृतवेधार्थं पटक्का for (भुजेन)
३. पट्टी for (भुजस्)
४. तस्याः for (तस्य)
५. निवेश्या for (निवेश्यः)
६. यतोऽप्यां for (यतो ऽस्मिन्)
७. वेधितनतांशानां for (वेधिनतांशानां) (ख)
८. विसर्गं लुप्त
९. अनुस्वार लुप्त (ख)
१०. शष्टि for (षष्टि)
११. 'च' लुप्त
१२. भवति for (भवन्ति) (ख)
१३. + वा +
१४. कर्कं टस्थो for (कर्कं स्थो)
१५. लुप्त
१६. कदंबं for (कदम्ब)
१७. वृत्तं for (वृत्तं)
१८. वृत्तं for (वृत्तं)
१९. दृग्मण्डलं for (दृग्मण्डलं)
२०. चैकत्रैवं for (चैकमेव)
२१. शरो for (शरः)
२२. शराग्रस्थश्च for (शराग्रस्य)
२३. चैकस्थानि for (चैकस्थानि)
२४. क for (स्व)
२५. विसर्गं लुप्त (ख)

(ख) १८. "ध्रुववृत्तं" लुप्त

२१. शराग्रस्थः for (शराग्रस्य)
२४. ख मध्यात् for (स्व मध्यात्)

अंशं द्वयमिता नतांशाः प्राप्ताः । तत्रा स्मद्वेधानुसारणी परमः क्रांतिः २३।५१ तद्दे-
शीयाक्षांशाः ३०।५८ । तस्मात् परमशरः ५ एतावानैव पूर्वरूपलब्धः ।

अथयो वेधः लम्बनार्थमपेक्षते स च मकरस्थे ज्वे कार्यः ।

इति द्वादशप्रकरणम् समाप्तम्

(क) १. +२।८+

२. तस्माद् स्मद्वेधानुसारणी for (तत्रास्मद्वेधनुसारणी)

३. एतावानैव for (एतावानैव)

४. ब्जकार्यः for (ज्वेकार्यः)

५. + यतस्तत्र खमध्यात् महदन्तरं भवति । +

(ख) ४. +२।६+

१. ब्जे for (ज्वे)

—:०:—

अथ त्रयोदशप्रकरणम्

तत्र चन्द्रकरणनियनं निरूप्यते ।

अथ अजय्यात्^२ स संज्ञिकस्य^३ विंशतिसंन्ने^४ असुरमांसस्य^५ त्रयोदशे^६ तारीके^७ दिनार्धादितहोरा^८ ५।५० सु सूर्यस्यास्तासन्ने च चन्द्रवेधकृतः^९ । तत्र नतांशपूर्ण-
ज्या^{१०} ५१।२५ उपलब्धाः^{११} नतांशाः ५०।५५ ।

अथ बुध^{१२}तनस्सरसन्नादेः^{१३} तत्समयपर्यंतमन्तरकालो वर्षादिः^{१४} ८८२ दि० ७२
हो० ५ क० ५० मध्यमहोरा^{१५} ५२० तत्कालीनमध्यसौकर्म^{१६} ७।३१ स्पष्टोर्कः^{१७} ६।५।३८
मध्यमश्चन्द्रः^{१८} ८।२५।४४ मन्दकेन्द्रं^{१९} २६२।२० सूर्यचन्द्रयोर्मध्यमांतरं^{२०} ७८।८३ शर
केन्द्रं^{२१} ३५।४।४० मन्दफलं^{२२} धनं ७।२६ स्पष्टः^{२३} ६।३।१० स्पष्टशरकेन्द्रं^{२४} २।६। अस्यो-
त्तरः शरः^{२५} ४।५८ दक्षिणाः^{२६} क्रान्तिः^{२७} २३।४६ अक्षांशाः^{२८} ३०।५८ गणितागत नतांशाः

(क) २. अजय्यान्स for (अजय्यात्स)

३. संज्ञिकस्य for (संज्ञिकस्य)

५. असुर for असुर (ख)

७. + १३ +

९. वेधः for (वेध) (ख)

११. विसर्गं लुप्त

१३. वर्षादिः for (वर्षादिः)

१६. ५।२० for (५।२०)

१७. मध्यमोर्कः ६।७।३१ for (मध्य सौकर्म ७।३१) (ख)

१८. ६।५।२८ for (६।५।३८) (ख)

१९. ७८।१३ for (७८।८३)

२१. ४।५८ for (४।५८) (ख)

२३. क्रान्तिः for (क्रान्ति) (ख)

४. विंशति २० सन्ने for (विंशति संन्ने)

६. मांसस्य (मांसस्य)

८. दिनार्धादित for (दिनार्धादित)

१०. ५।१।३५ for (५।१।२५)

१२. बुधतनस्सर for (बुधतनस्सर)

१४. '२' लुप्त

२०. शरकेन्द्रं for (शरकेन्द्रं)

२२. विसर्गलुप्त (ख)

२४. विसर्गलुप्त

(ख) १. त्रयोदशं for (त्रयोदश)

२. अजय्यान्स for (अजय्यात्स)

८. दिनार्धादितहोरा for (दिनार्धादितहोरा)

१२. बुधतनस्सरदेः for (बुधतनस्सर)

१५. होराः for (होरा)

१६. ७८।१२ for (७८।८३)

४९।४८ एते नतांशाः वेधितनताशिभ्यो १।७ एतावता न्यूना जाताः । इदमेव तत्कालीनं दृग्लम्बनमस्ति ।

अथ दशम क्षेत्रम्

तत्र अववृत्तं पृथिव्युपरि याम्योत्तरवृत्तोदरंगकल्पितं, पुनर्जदवृत्तं चन्द्रगतं कल्पनीयं । द चिन्हं चन्द्रबिबकेन्द्रं कल्पितं । तादृशमेकं हभवृत्तं कल्पितं । यदग्रे पृथ्वी चिह्नरूपास्ति । कचिह्नं च वृत्तत्रयस्य केन्द्रं कल्पितं ५ खमध्यगतं कह व्यासाद्धं अ चिन्हं दृष्टिस्वलम्ब पुनः कदरेखा अदरेखा च संयोजिता । एते रेखे व चिह्ने त चिह्नपर्यंतं वर्द्धिते अ चिह्नात् ववकरेखोपरि अललम्बः कार्यः । वर्द्धिते अचिन्हात् वकरेखोपरि अललम्बः पुनर्ग्रभरे कवरेखायाः समानांतरा

(क) १. एतेन नतांशाः for (एतेनतांशाः)

२. विसर्गलुप्त

३. क्षेत्रम् for (क्षेत्रम्)

४. याम्यो तोद- for
(याम्योत्तरवृत्तोद)

५. दरंग कल्पितं for
(दरंग कल्पितं) (ख)

६-७. लुप्त

८. हउ for (हभ) (ख)

९. + तद् +

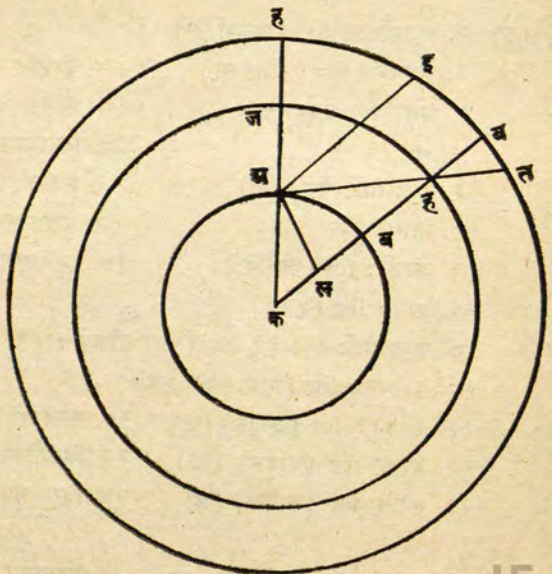
१०. स्थलं पुनः for
(स्वलम्ब पुनः) (ख)

११. चिह्न for (चिन्हे)
(ख)

१२. 'व' लुप्त (ख)

१४. + कार्यः +

१५. उरेखा for (ग्रंभ-
रेकव)

(ख) १३. 'वर्द्धिते—अललम्बः' लुप्त

१५. अंउरेखा for (ग्रंभरेखा)

कार्या^१ । तत्र ह^२अभ कोणतुल्यो हकवकोणः गणितागतनतांशकोणोस्ति । ह^३-
अतकोणश्च वेधितनतांशकोणोस्ति । वतचापं दृग्लम्बनमस्ति । तच्च वेधेन
१।७ एतावदुपलब्धं ।

अथ वतचापे मतचापे च किञ्चिदन्तरं नास्ति । दृग्लम्बनज्या ११०।३० अस्य
कोटिज्या षष्टैरासन्नास्ति । एतत् अदेषष्टिस्तत्प्रमाणेन अलरेखा लदरेखायाः
प्रमाणं जातं । पुनरपि हकवकोणः ४६४८ एतावन्मितोस्ति । अस्य ज्या ४५।४९।३०
कोटिज्या च ३८।४३।३० । इदं अकेषष्टिस्तत्प्रमाणेन अल रेखाया लक रेखायाश्च
प्रमाणं जातं ।

अथ अकं भूव्यासाद्ध^{१३}रूपे मितं कल्पितम्^{१३} । तदा अलरेखा ०।४६ कले^{१४}
रेखा च ०।३८ अनेन प्रमाणेन लदरेखा ३६ द एतावत्यस्ति । तस्मात् समग्रादक-
रेखा चन्द्रस्य भूगर्भकर्णः ३६।४५ भू व्यासाद्ध^{१६}रूपमितं तत्प्रमाणेन जातः ।

अथैकादश क्षेत्रम्

तत्र दकेन्द्रे अवजप्रतिवृत्तं अजव्यासे ह चिह्नं भूकेन्द्रं^{२०} भं चिह्नमभिमुख-
केन्द्रं^{२१} वे केन्द्रे वकतनीचोच्चवृत्तं ल चिह्नं च वेधसमये चन्द्रस्थानं च^{२२} कल्पितं । पुन-

- (क) १. कार्याः for (कार्या) २. उ for (भ) (ख)
३. उत for (मत) (ख) ४. 'ह' लुप्त
५. १।१०।३० for (११०।३०) ६. + ६० +
७. 'न' लुप्त ८. ४६।४८ for (४६४८)
९. 'रेखाया' लुप्त १०. रेखयोश्च for (रेखायाश्च)
११. व्यासाद्ध^{१३} for (व्यासाद्ध^{१३}) (ख) १२. रूपमितं for (रूपमितं)
१३. कल्प्यते for (कल्पितम्) १४. कल for (कले)
१५. ०।३६ for (०।३८) १६. ३६।६ for (३६।८)
१७. समग्रादकरेखा for (समग्रादकरेखा) (ख)
१८. विसर्ग लुप्त १९. व्यासाद्ध^{१६} for (व्यासाद्ध^{१६}) (ख)
२०. उ for (भ) (ख) २१. 'व' लुप्त
२२. 'च' लुप्त

व^१ वहरेखा वदरेखा^२ वभरेखा रेखालव संयोज्या । पुनर्दचिन्हात्^३ भचिन्हात्^४ दभ
लम्बो^५ मनलम्बश्च ववह^६ रेखोपरि निष्काश्यः । तस्मात् अहवकोणः पाक्षकेन्द्र
१५६।२६ । अस्यज्या २३।५९।३० कोटिज्या ५५।० एतद्वयं प्रत्येकं हदरेखा^७ हभ
रेखयोः षष्टिस्तत्प्रमाणेन प्रत्येकं^८ दभ^९ रेखा^{१०} मनरेखयोः प्रमाणं हभरेखा हनरेख-
योश्च प्रमाणं जातम् । यदि प्रत्येकं^{११} हदं^{१२} हभ^{१३} १०।१६ तदा प्रत्येकं^{१४} दभरेखा^{१५} मनरेखा
४।८ प्रत्येकं^{१६} हभरेखा^{१७} हनरेखा च ९।२७ अनेन प्रमाणेन^{१८} दवं^{१९} ४६।४१ दवरेखा^{२०} दभ-
रेखयोर्वर्गांतरमूलं ४८।३१ वमरेखा जाता । वहरेखा ४०।४ वनरेखा ३०।३७
तस्मात् वनरेखा नखरेखयो^{२१} वर्गयोगमूलं ३०।५४ । तस्मात् मनरेखावभे^{२२} षष्टि-
स्तत्प्रमाणेन इयं मन रेखा^{२३} ८।१ जाताः । अस्याः चापं ७।४० इदं तक चापं^{२४} मन्द-
केन्द्रं^{२५} २६२।२० । तस्मात् तल चापं ६०।० तवलकोणः समकोणो जातः ।

- (क) १. पुन ववह for (पुनर्ववह) २. उ for (भ) (ख)
३. संयोज्याः for (संयोज्या) ४. उ for (भ) (ख)
५. दमलम्बव for (दभलम्बो) ६. उन for (मन) (ख)
७. ववह for (ववह)
१०. हउ for (हभ) (ख) ११. 'स्तत्' लुप्त
१२. दम for दभ (ख) १३. उन for (मन) (ख)
१४. हदहउ for (हदं हभ) १६. दम for (दभ) (ख)
१७. उन for (मन)
१८. हमरेखां for (दभरेखा)
२०. दम for (दभ) २१. वर्गांतर ४६।३१ for (वर्गांतरमूलं ४८।३१)
२२. नउ for (नख) २३. उम for (मन)
१४. वउ for (वभे) (ख) २५. उन for (मन)
२६. + ७।४७ + २७. + च +
(ख) ५. दमलम्बो for (दभलम्बो) ८. केन्द्रं for (केन्द्र)
६. 'प्रत्येकं' लुप्त १५. हउ for (हभ)
१८. हम for (हभ)
२१. वर्गांतर मूल ४६।३१ for (वर्गांतरमूलं ४८।३१)
२३. उन for (मन) २७. २६२।२० for (२६२।२०)

अथ वहरेखावलयोर्वर्गयोगमूल हलरेखा जाता ४०।२५। इयं चन्द्रस्य भूगर्भकर्णो जातः । अहे षष्टिस्तत्प्रमाणेन वलरेखा ५।१५ अस्मिन् वेधे पृथ्वी वृत्तव्यासाद्ध रूपाप्रमाणेन चन्द्रकर्णः ३६।४५ । तस्मात् ह अ रेखा ५६।० हज रेखा च ३८।४३ नीचोच्चवृत्तव्यासाद्ध ५।१० इदमेवास्माकमिष्टं ।

इति त्रयोदशप्रकरणं समाप्तम्

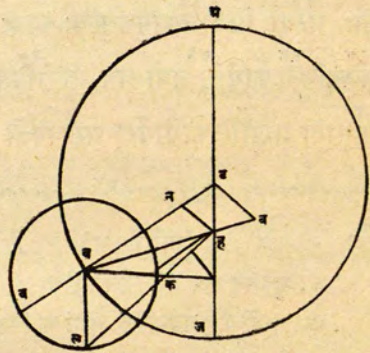
(क) १. वलरेखायो for (वलयोर्वर्ग)

३. + हजरेखा ३६।२२ +

४. + च +

५. भू for (पृथ्वी)

(ख) २. ४।२५ for (४०।२५)

—००—

अथ चतुर्दश प्रकरणम्

तत्र चन्द्राकयोर्भूछायायाश्च अमायां पूर्णिमायां च क्रमेण विवक्ष्यतो निरूप्यते । तत्रादौ यन्त्र एतत् ज्ञानार्थं क्रियते । तस्य नाम यवनभाषया जातुः शुक्वैतैन तत्र चतुर्दशमितं वा सुसरलं स्निग्धं काष्ठमादाय चतुरस्रं कार्यं । अस्य काष्ठस्यायामपिडे च दण्डचतुर्थांशमिमे यथा भवतः तथा कार्यं । अस्य मध्ये मूलादग्रपर्यंत निखात्वा प्रणालि कार्या । अस्याः विस्तारः यष्टिविस्तारतृतीयांशतुल्यः कार्यः, अस्याः पिडश्चकांगुलतुल्यः कार्यः । अस्याः प्रणालिकायाः अभ्यन्तरविस्तारः किञ्चिदधिकः कार्यः । यथा तत्र आरोपितं सत् निरन्तरं तिष्ठति । यथा चाकर्षणे क्रियमाणे प्रणालिकामार्गेण आकर्षितो भवति, अपकर्षणे चापकर्षितो भवति, तथा

- (क) २. यन्त्रं for (यन्त्र) (ख) ४. कियते for (क्रियते)
 ६. शुक्वैतैन for (शुक्वैतैन)
 ७. +दैर्घ्यं चतुर्दशमितं चापं च मितं कार्यं अस्य +
 ८. विस्तार for (आयाम) ९. मूलादग्रपर्यंत for (मूलादग्रपर्यंत)
 १०. +तलं + ११. प्राणाली for (प्रणालि)
 १२. यस्याः for (अस्याः) १३. यस्याः for (अस्याः)
 १४. पिडश्चकांगुल for (पिडश्चकांगुल)
 १५. अस्याः for (अस्या) १६. प्रणालिकायाः for (प्रणालिकायाः) (ख)
 १७. +आभ्यन्तरविस्तारः किञ्चिदीर्घः कार्यः अधान्पावितस्तिमिताताअपट्टी कार्या तस्याः बहिस्थो विस्तारः प्रणालिबाह्य विस्तार तुल्यः कार्यः +
 २०. आरोपिता for (आरोपितं)
 २१. सती for (सत्) २३. कियमाणे for (क्रियमाणे)
 २४. आकर्षिता for (आकर्षितो) २५. चापकर्षता for (चापकर्षितो)
- (ख) १. चतुर्दश for (चतुर्दश) ३. एतद् for (एतत्)
 ५. यमन for (यवन) ६. शुक्वैतैन for (शुक्वैतैन)
 ११. प्रणाली for (प्रणालि) १८. किञ्चिदीर्घः कः for (किञ्चिदधिकः)
 १९. +अथान्यो वितस्तिमितः लघुभुजः कार्यः तस्य च बहिस्थो विस्तारः किञ्चिदधिकः कार्यः +
 २२. तिष्ठति for (तिष्ठति)

कार्यः^१ अस्य लघुभुज^२प्रांते^३ धातुमयः^४ लघुभुजः^५ कार्यः^६ । अस्य विस्तारः^७ काष्ठभुज-
विस्तारार्त्तिकचिदधिकः^८ कार्यः^९ यथा भ्रममाणं सत् सुखेन^{१०} आकर्षणापकर्षणं^{११} भवति ।
तस्याधो विस्तारप्रांतयोः^{१२} चंचुकार्ये^{१३} यथा आकर्षितेपकर्षिते च यष्टिलिखितांक-
संलग्नं^{१४} चंचुर्भवति^{१५}, पुनः^{१६} एतद्भुजतुल्य एवान्यो भुजः^{१७} कार्यः^{१८}, स च यष्टेः^{१९} आदिविभागे
संलग्नं^{२०} कार्यः^{२१}, अयं च स्थिरोस्ति, अस्य मध्येति सूक्ष्मं छिद्रं^{२२} कार्यं^{२३}, द्वितीयभुजे^{२४} पृथु
छिद्रं^{२५} कार्यं^{२६}, भुजद्वयछिद्रे^{२७} प्रणालिका या^{२८} तया उच्चसमानांतरे यथा भवतः तथा
कार्यं^{२९} । एतद्वयं च सन्मुखं सरलैकरेखास्थं यथा भवति तथा कार्यं^{३०} ।

- (क) १. कार्या for (कार्यः) २. पुनरस्याः for (अस्य)
३. सिरसि for (प्रांते) ४. एको for (धातुमयः)
५. 'लघु' लुप्त ६. अस्या for (अस्य)
७. 'काष्ठ' लुप्त ८. पटी for (भुज)
९. +यथा+
१०. सुषेणैवा for (सुखेन)
११. कषणापकर्षणं for (आकर्षणापकर्षणं)
१२. चंचु for (चंचु) (ख)
१३. आकर्षित for (आकर्षिते)
१४. लुप्त
१५. संलग्न for (संलग्नं) (ख)
१६. पुनरेतद्भुजतुल्य for (पुनः एतद्भुजतुल्य)
१७. एवान्याभुजः for (एवान्योभुजः) १८. यष्टेः for (यष्टेः)
१९. अदि for (आदि)
२०. संलग्नः for (संलग्नं) (ख)
२१. विसर्ग लुप्त २२-२३-२४-२५. लुप्त
२६. भुजद्वयत्थछिद्रे for (भुजद्वयछिद्रे) (ख)
२७. प्रणालिकाया for (पणालिकाया)
२८. उच्चते या for (तया)

- (ख) २७. प्रणालिकायाः for (पणालिकाया) २८. +सकाशात्+
२९. उच्चतया for (तया उच्च)

अथ यष्टेर्^१भयपाश्वर्^२ समानांतरा^३ विंशत्यधिक^४ शतद्वयतुल्या, विभागाः कार्याः
 यष्टि^४ मूलान्^५ तस्या^६ एकादिकांश्चाक्याः^७ एतत्^८ विभागा^९ तुल्यप्रणालीस्थचरभुजे^५
 द्वि^६ कार्यं, अनेन^{१०} यंत्रेण^{११} भया^{१२} उच्चस्थेनीचस्थे^{१३} च रवौ^{१४} वेधः^{१५} कृतः, तत्रांतरं^{१६} नोपलब्धं,
 अस्य^{१७} च व्यासः^{१८} पौर्णमास्यां^{१९} खनीचोच्चवृत्तोच्चस्थचन्द्रव्यासतुल्योपलब्धः^{२०} ।

अथ च पूर्वाचार्यानीत^{२१} बिबात्मया^{२२} किंचद्रन^{२३} उपलब्धः^{२४} । येषु^{२५} ग्रहेषु^{२६} सूर्यं^{२७} चन्द्रये^{२८}
 बिबे^{२९} समाने^{३०} आस्तं^{३१} ।

- (क) १. रभय for (उभय)
 २. समानांतराः for (समानांतरा)
 ३. विंशत्यधिक for (विंशत्यधिक)
 ४. मूलान् for (मूलान्) (ख) ५. 'तस्या' लुप्त
 ६. एकादिगुणनयाश्चाक्याः for (एकादिकांश्चाक्याः)
 ७. विभाग for (विभागा) (ख) ८. चतुर for (चर)
 ९. + तथा +
 १०. + यथा पूर्वकृत विभागमध्ये एकविभागप्रमाणतुल्यो भवति +
 ११. मया for (भया) (ख)
 १२. अथ for (अस्य) १३-१४. लुप्त
 १५. स्व for (ख) (ख) १६. व्यासः for (व्यास)
 १७. + सूर्यं व्यास +
 १८. तुल्य एवोपलब्धः for (तुल्योपलब्धः)
 १९. पूर्वाचार्यानीत for (पूर्वाचार्यानीत)
 २०. किंचिद्रनोपलब्धः for (किंचद्रन उपलब्धः)
 २१-२३-२४-२५।२६-२७. लुप्त

- (ख) १. उभयपाश्वर्^१ for (उभयपाश्वर्^२) ५. तस्यां for (तस्या)
 ६. एकादिकां काश्चाक्याः for (एकादिकांश्चाक्याः)
 ८. किंचिद्रन उपलब्धः for (किंचद्रन उपलब्धः)
 २१. + अथ सूर्यस्य बिबव्यासः मया तादृशग्रहणैरुपलब्धः +
 २३. ग्रहेषु for (ग्रहेषु) २४. सूर्यचन्द्रयोः for (सूर्यचन्द्रये)
 २६. समान for (समाने) २७. आस्तां for (आस्तं)

अथ ^१सूर्यस्य विवव्यासः मया तादृशग्रहणैरूपलब्ध ^{२ ३ ४} ५ रक्षनसरीय १२७
भ चन्द्र तुल्ये ^६सन्ने त्वसूरसंज्ञमासस्याष्टाविंशतितुल्यतारीके रात्रौ गतहोरासु
११ चन्द्र ग्रहणं जातं, तत्रास्य दक्षिणादिक्तः ^{१०}विवचतुर्थांशो ग्रस्तः ।

अथार्धरात्रात् ^{११}मध्यग्रहणपर्यंतं विषमहोरा ^{१२}६ समहोराश्च ^{१३}५।५० ^{१४}वावुलदेशे
इस्कंदरीय देशे च पंचहोरा एव तत्र बुस्त्वनः ^{१५}सरादेर्मध्यग्रहणपर्यंतं गतकालो वर्षादिः
१२६ दि० ६ हो० १७ म० हो० ^{१६}१६४५ तत्र स्पष्टोर्कः ०।२७।३ मध्यमश्चन्द्रः ^{१७}६।२५।३२
मन्दकेन्द्रं ^{१८}३४०।७ स्पष्टः ^{१९}६।२७।५ स्पष्टशर केन्द्रं ^{२०}६०।४०, अस्मात् एतद् ज्ञातं यदा

(क) २. रूपलब्धः for (रूपलब्ध)

३. + येषु ग्रहणेषु सूर्यचन्द्रयोः विवे समाने स्तः +

४. अथ वस्तुनस्सरीय for (५) ६. असूर for (त्वसूर) (ख)

७. विंशतितुल्यः for (विंशतितुल्य)

८. + २८ +

९. विसर्गं लुप्त

११. अथोर्ध्वरात्रान् for (अथार्धरात्रात्)

१२. मध्यग्रहणपर्यंतं for (मध्यग्रहणपर्यंतं)

१३. होराद्धं for (होरा) १४. '६' लुप्त

१५. ५।५० for (५।५०)

१७. बुस्तनस्सरादे for (बुस्त्वनः सरादे)

१८. रमध्यग्रहणपर्यंतं for (र्मध्यग्रहणपर्यंतं)

१९. विसर्गलुप्त

२०. ८६ for (दि० ६)

२२. ६।१५।३२ for (६।२५।३२) २३. + मध्यमश्चन्द्रः +

२४. स्पष्टचं for (स्पष्टः)

२५. स्पष्टसरकेन्द्रं for (स्पष्टशरकेन्द्रं)

२६. ८०।४० for (६०।४०)

(ख) १. "सूर्यस्य—रूपलब्ध ५" लुप्त

५. वस्तुनसरीय for (रक्षनसरीय)

१०. विव for (विव)

१५. ५।५ for (५।५०)

१६. ईस्कंदरीय for (इस्कंदरीय)

१७. बुस्तनः सरादे for (बुस्त्वनः सरादे)

२०. दहो for (६ हो)

२१. १६।४५ for (१६।४५)

२६. ६०।४० for (६०।४०)

चन्द्रः ^१६।२५।३२ ^२मन्दकेन्द्रं ^३३४०।७ ^४स्पष्टः ^५६।२७।५ ^६स्पष्टशरकेंद्रं ^७६०४०। ^८अस्मात्
^{१०}एतत् ^{११}ज्ञातं, ^{१२}यदा ^{१३}चन्द्रः ^{१४}नीचोच्चवृत्ते ^{१५}उच्चासनो ^{१६}भवति, ^{१७}पाताच्च ^{१८}विंशति ^{१९}कलाधिकनवां-
^{२०}शांतरितो ^{२१}भवति, ^{२२}तदा ^{२३}बिंबचतुर्थांशमितं ^{२४}ग्रहणं ^{२५}भवति, ^{२६}पुनश्च ^{२७}बुस्त्वनः ^{२८}सरीय ^{२९}तत्व-
^{३०}नेत्रमिते ^{३१}सन्ने ^{३२}२२५ ^{३३}कामान् ^{३४}संज्ञमासस्याष्टादशमं ^{३५}तारीके ^{३६}चंद्रग्रहणं ^{३७}जातं, ^{३८}तत्रोत्तर-
^{३९}दिक्तः ^{४०}चंद्रस्य ^{४१}बिंबार्धग्रस्तं ^{४२}ग्रहणकालादद्धं ^{४३}रात्र ^{४४}पर्यंतं ^{४५}वाबुलदेशे ^{४६}होरैका ^{४७}अवसिष्टा
^{४८}इस्कंदरीय ^{४९}देशे ^{५०}च ^{५१}होरैका ^{५२}१ ^{५३}कलां ^{५४}५० ^{५५}तत्र ^{५६}बुस्त्वनसरादेतत्कालपर्यंतं ^{५७}गतकालो
^{५८}वर्षादि ^{५९}२२७ ^{६०}दिन ^{६१}१६६ ^{६२}होरा ^{६३}१० ^{६४}कला ^{६५}१० ^{६६}मध्यम ^{६७}होरा ^{६८}६।५० ^{६९}स्पष्टोर्कः ^{७०}३।१८।१२
^{७१}चन्द्रमध्यश्चन्द्र ^{७२}६।२०।२२ ^{७३}मन्दकेन्द्रं ^{७४}३८।५ ^{७५}स्पष्टश्चन्द्रः ^{७६}९।१८।१४ ^{७७}स्पष्टशरकेंद्रं

(क) १-२-३-४-५-६-७-८-९-१०-११-१२-१३. लुप्त (ख)

वि० ऐसा प्रतीत होता है कि यहां यह दोबारा लिखा गया ।

१४. मित for (मितं) १५. भवति: for (भवति)
 १६. बुस्तनस्सरीय for (बुस्त्वनः सरीय)
 १७. फामानु for (कामान्) (ख) १८. मांसस्या for (मासस्या)
 १९. 'म' लुप्त
 २०. बिबार्धग्रस्तं for (बिबार्धग्रस्तं)
 २१. होरैकाला for (होरैकाकलां) २२. 'कला' लुप्त
 २३. बुस्तनस्सरादे: for (बुस्त्वनसरादे)
 २४. पर्यंतं for (पर्यंत) (ख)
 २५. 'गत' लुप्त २६. २२ for (२२७)
 २७. 'कला १०' लुप्त
 २८. मध्यमचन्द्र: for (मध्यमश्चंद्र)
 २९. स्पष्टमन्दकेन्द्रं for (स्पष्टशरकेन्द्रं)

(ख) १६. बुस्तनः सरीय for (बुस्त्वनः सरीय)

२०. बिबार्ध for (बिबार्ध)
 २३. बुस्तनसरादे for (बुस्त्वनसरादे)
 २६. २२४ for (२२७)
 २९. २६।५ for (२८।५)

२६२।१२। अस्मात् इदं^१ ज्ञानं^२ चन्द्रो^३ नीचोच्चवृत्ते^४ यदोचासन्नो^५ भवति । पातात्^६ अष्ट-
चत्वारिंशदुत्तर शतद्वयांशांतरितो भवति । तदा व्यासाद्धं^७ ग्रस्तं^८ भवति ।

अथ प्रथमग्रहणे शरः ०।४६।३० द्वितीये ग्रहणे चन्द्र शरः ०।४०।४० द्वयोः^{११}
शरयोरन्तरं ०७।५०, एतत् चन्द्रस्य व्यासचतुर्थांशप्रमाणमस्ति । अस्मात् संपूर्ण
व्यासो जातः ०।३१।२० । एतावानेव सूर्यस्यापि व्यास उपलब्धः । अस्माच्च
भूछाया^{१३} व्यासा^{१४} द्वितीयग्रहणे ०।४०।४० उपलब्धः^{१५} यतः भूछाया विबपालि-
श्चन्द्रस्य द्वितीयग्रहणे केन्द्रसंलग्नास्ति । तस्मात् भूछाया सम्पूर्णव्यासः चन्द्रस्य
द्विगुणात्^{१७} व्यासह्रसस्वत्रिगुणित पंचमांशात्^{१८} किञ्चिन्मून उपलब्धः^{२०} स तदेव मया
बहुभिर्वैधैरूपलब्धः^{२३} । तस्माद्देत देव मया लिखितं ।

अथ च वतलमज्जसादनन्तरं ग्रस्तं सूर्यश्च विवल्याकारं दृष्टं । तस्मिन्
ग्रहणे नीचोच्च वृत्तोच्चस्थितश्चन्द्रोस्ति सूर्यश्चास्य नीचेस्ति ।

(क) १. अस्मा for (अस्मात्)

२. दिदं for (इदं)

३. ज्ञातं for (ज्ञानं) (ख)

४. +यदा+

५. यदोचासन्नो for (यदोचासन्नो) (ख)

७. व्यासाद्धं for (व्यासाद्धं)

८. +वृत्त+

९. ०।४६।३० for (०।४६।३०)

११. विसर्गं लुप्त

१२. व्यासोपलब्धः for (व्यास उपलब्धः)

१३. व्यासाद्ध for (व्यासा)

१४-१५. लुप्त (ख)

१६. उपलब्धं for (उपलब्धः)

१७. द्विगुव्यासात् for (द्विगुणात्)

१८. 'व्यास ह्र' लुप्त

२०. न्यूनापलब्धः for (न्यूनउपलब्धः)

२१. एतदेव for (स तदेव)

२३. रूपलब्धं for (रूपलब्धः)

२४. तस्मादेतदेव for (तस्माद्देतदेव)

२६. 'श्च' लुप्त

२७. विबं for (विब)

२८. सूर्यश्च for (सूर्यश्चा)

२९. स्व for (स्य)

(ख) ६. यातात् for (पातात्)

१०. द्वितीय for (द्वितीये)

१३. व्यासाद्धं for (व्यासा)

१८. व्यासात् for (व्यासह्र)

१९. पंचमांशान् for (पंचमांशात्)

२२. "बहुभि—तदेव मया"—लुप्त

२५. वृत्तल for (वतल)

२६-२७. सूर्यविबं for (सूर्यश्च विब)

२८. सूर्यश्च स्वनीचेस्ति for (सूर्यश्चास्य नीचेस्ति)

अथ च^१ सूर्यबिंबकिंचित्काल पर्यंतं सम्पूर्णं^२ ग्रस्तमपि दृष्टं । तदा सूर्यः^३ नीचोच्चं^४ वृत्तेस्तोच्चस्थः^५ चन्द्रश्च नीचोच्चवृत्तनीचस्थः तेनेदं ज्ञातं सूर्यबिंबस्याप्युपचापचयौ स्वकर्णवेशेन^७ भवतः । यदा च चन्द्रनीचोच्चवृत्ते स्वाच्चस्थो^८ भवति । तदा सूर्यबिंबं^{१०} चन्द्रबिंबात् महद्भवति अन्यथा न्यूनं ।

इति चतुर्दशप्रकरणं समाप्तम्

(क) १. बिंबं for (बिंब) (ख)	२. अनुस्वार लुप्त
३. सूर्यो for (सूर्यः)	४. अनुस्वार लुप्त (ख)
५. स्तोच्चस्थ for (स्तोच्चस्थ) (ख)	६. विसर्गलुप्त
७. वेशेन for (वेशेन)	८. चन्द्रः for (चन्द्र)
९. स्तोच्चस्थो for (स्तोच्चस्थो)	१०. बिंबं for (बिंब)
(ख) ३. सूर्य for (सूर्यः)	

—००—

अथ पंचदशप्रकरणम्

तत्र सूर्यकर्णसाधनं तदुपकरणानि च निरूप्यते । तत्रैकं त्रिभुजं अवजं कल्पितं । अवभुजात् अदं दहं समानं खण्डद्वयं पृथक् कार्यं । पुनर्दभरेखा हवरेखा अजरेखायाः समानान्तरा कार्या । तस्मात् अजहवरेखयोर्योगदभरेखाद्विगुणतुल्यो भवति । कुतः यदा हतदरेखा वजरेखायां समानान्तरा क्रियते, तदा यजरेखा हवरेखयोर्योगः तग्ररेखाद्विगुणतुल्यो भवति । अवरेखा च रतरेखायां द्विगुणतुल्यास्ति ।

अथ द्वादशं क्षेत्रं

तत्र केन्द्रे अवजवृत्तं सूर्यबिंबं कल्पितं । तच्चिन्हे भववृत्तं परमोच्चकणचन्द्रं विव कल्पितं । तच्चिन्हे कलभवृत्तं भूः कल्पिता । पुनः असजत्रिभुजं सूर्य-

(क) १. पंचदशं for (पंचदश) (ख)

३. निरूप्यन्ते for (निरूप्यते)

६. उ for (भ) (ख)

१०. योगः; for (योगः) (ख)

१३. य for (य)

१५. तउ for (तग्र)

१६. अय for (अव) (ख)

१८. रेखायाः for (रेखाया)

२०. दकेन्द्रं for (केन्द्रे)

२२. + च +

२४. नचिह्ने for (तच्चिन्हे)

२. तदुपकरणानि for (तदुपकरणानि)

५. प्रथक् for (पृथक्)

११. उ for (द)

१४. रेखाय for (रेखाया)

१७. दतरेखाया for (रतरेखाया) (ख)

१९. तुल्यास्ति for (तुल्यास्ति)

२१. हउव for (भव) (ख)

२३. बिबं for (विवं) (ख)

२५. कलम for (कलभ) (ख)

(ख) ४. + यथा +

७. क्रियते for (कार्या)

९. यजरेखा for (अज)

१२. 'कुतः—द्विगुण' लुप्त

२०. दकेन्द्रे for (केन्द्रे)

८. तदा for (तस्मात्)

११. तउ for (दभ)

२७. 'तुल्यो भवति' लुप्त

२६. अनज for (असज)

भूम्यो संलग्नं । पुनः^२ अनजत्रिभुजं चन्द्रसूर्यबिंबसंलग्नं कल्पितं । पुनर्दसरेखा
त्रिभुजे लम्बरूपा केन्द्रत्रयता कल्पिता । अजरेखा^४ हवरेखा^५ कमरेखाः वृत्तत्रिभुजे^६
सम्पातसंलग्ना कार्याः । खगरेखा च छाया बिंबसंलग्नं कल्पिता, यदि चन्द्रः^{१०}
परमोच्चकर्णो भवति ।

अथैताः सर्वा अपि रेखाः मिथः^{१३} समानान्तराः सन्ति । लम्बोपि सर्वासु^{१४}
रेखासु लवरूप एव एता रेखाः प्रोक्तविवानां व्यासरूपा ।

अथ च नलरेखा च यदा रूपमिता तदा पूर्वोक्तप्रकारेण नतरेखा
ज्फरेखा च प्रत्येकं ६४१० एतावत्यस्ति । पुनर्हवरेखा २ चिन्ह पर्यंतं वर्द्धनीया ।
तस्मात् तनवकोणः^{२०} ०।१५।४०। अस्य ज्या ०।१६।२४ । अस्य कोटिज्या^{२१} षष्टेरासं-
न्नास्ति । इयं वनरेखायां षष्टिस्तत्प्रमाणेन^{२२} वतरेखा^{२३} तनरेखा च जाता । यदा

(क) १. संलग्नं for (संलग्नं) २. + कल्पितं + (ख)

३. त्रयगता for (त्रयता) (ख)

४-५. लुप्त

६. त्रिभुज for (त्रिभुजे)

७. संलग्नाः for (संलग्ना) (ख)

८. कार्याः for (कार्याः)

९. संलग्ना for (संलग्न) (ख)

१०. कर्णांतरे for (कर्णो)

११. भूकेन्द्रात् कल्पितः for (भवति)

१२. 'अवग्रहचिह्न' लुप्त (ख)

१३. 'मिथः' लुप्त

१४. सर्वासु for (सर्वासु)

१५. 'रेखासु' लुप्त

१६. लम्बरूप for (लवरूप) (ख)

१७. 'एव' लुप्त

१८. नफ रेखा for (ज्फरेखा) (ख)

२०. 'त' लुप्त

२१. सष्टे for (षष्टे)

२२. चन (वन)

(ख) १. भूम्योः for (भूम्यो)

१९. ६४।१० for (६४१०)

२५. वतरेखायाः for (वतरेखा)

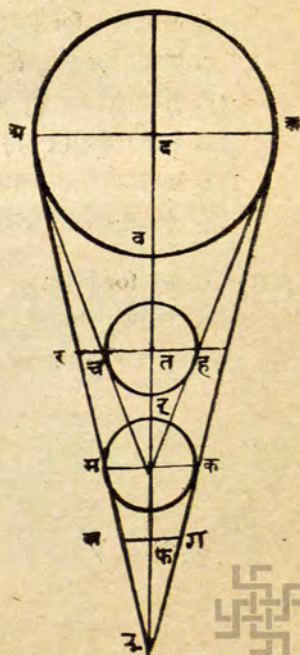

तन रेखा ६४।१० तदा वतरेखा ०१७।३३ पुनरपि तव रेखा^१ तथास्ति, यथैकस्य निष्पत्तिः^३ षड्विंशत्कलाधिक^४रूपद्वयेनास्ति पुनस्तरेखा^५फकरेखयोर्योगः । अनेन प्रमाणेन द्विमितोस्ति । यतो नभरेखा^६ द्विगुणतुल्योस्ति । तस्मात् वररेखा शेषं ५६।४६ ।

अथ नभरेखावररेखयोर्निष्पत्तिः नजरेखा^{११} जवरेखा^{१२} निष्पत्तिस्तुल्यास्ति ।

अथ नदरेखाहृत्तरेखयोरपि निष्पत्तिस्तुल्यास्ति । तस्मात् यदि नदरेखा^{१४} रूपमितास्ति, तदा हृत्तरेखा^{१५} ५६।४६ तनरेखा च ३।११ यदा तनरेखा ६४।१० तदा नदरेखा^{१६} १२१० नतरेखायां^{१७} षष्टिस्तत्प्रमाणेन ।

- (क) १. + रेखाया निस्पत्तिः खफ +
 ३. मिष्पत्तिः for (निष्पत्तिः) ५. कलाधिक for (कलाधि)
 ६. + तस्मात् फखरेखा अनेन प्रमाणेन एतावती जाता ०।४५।३८ +
 ७. फख for (फक)
 ८. नम for (नभ) (ख)
 ९. नम for (नभ) (ख)
 १०. रेखः for (रेखयो)
 ११. यव for (जव)
 १२. निस्पत्ति for (निष्पत्ति)
 १३. दत for (हत) (ख)
 १४. निस्पत्तिः for (निष्पत्ति)
 १५. रूपमितास्ति for (रूपमितास्ति) (ख)
 १६. दत for (हत) (ख)
 १७. ०।३।११ for (३।११) (ख)
 १८. यैर्भर्गिर्नतरेखा for (नतरेखायां)
 १९. रूपमितास्ति for (षष्टिम्)
 २०. तद्भाग for (तत्)
 २१. प्रमाणेयं १२१० जाता for (प्रमाणेन)
- (ख) १. तवरेखायाः for (तवरेखया)
 २. + निष्पत्तिः खपरेखया +
 ४. षड्विंशत्कला for (षड्विंशत्कला-)

अथ यदि न^१भरेखा रूपमिता भवति । तदा फ^२कारेखा ०।४५।३८ । पुन-
न^३भरेखाफ^४खरेखयोत्रिष्यभिः नसरेखा फ^५सरेखयो त्रिष्यत्या तुल्योस्ति ।

अथ यदि नसरेखा रूपमिता कल्प्यते, तदा फ^७सरेखा ४५।३८ नफरेखा
च ०।१४।२२ यदा च नफरेखा ६४।१० एतावती कल्प्यते तदा फ^८सरेखा २०३।५० ।

अथ च समग्रा नसरेखा ३६८ । तस्मात् अमायां पूर्णिमायां वा चन्द्रस्य
मध्यकर्णः एकोनषष्टि ५६ भूव्यासाद्ध^{१२} सूर्यस्य च कर्णः १२१ ख^{१३}भूभास्करगुणित-
भू व्यासाद्ध^{१४} तुल्योस्ति ।

इति पंचदशप्रकरणं समाप्तम्

- (क) १. नम for (नभ) २. फख for (फका)
३. पुननंम for (पुननंभ) ४. निस्पत्तिः for (त्रिष्यभिः)
६. निस्पत्या for (त्रिष्यत्या)
७. ०।४५।३८ for (४५।३८) (ख)
८. कल्पते for (कल्प्यते) ९. २६८ for (३६८) (ख)
१०. पूर्णिमायां for (पूर्णिमायां) ११. य for (वा)
१३. १२१० for (१२१) (ख) १४. स्वभू for (खभू)
१५. व्यासाद्ध^{१२} for (व्यासाद्ध^{१४})
१६. + छायाकर्णश्चाष्टांगलोचन २६८ गुणितभूव्यासाद्ध^{१२} तुल्योस्ति । (ख)
- (ख) २. फक for (फका) ४. निस्पत्तिः for (त्रिष्यभिः)
५. 'रेखाफस' लुप्त ६. निस्पत्या for (त्रिष्यत्या)
१२. + रूपं तत्प्रमाणेन +

अथ षोडश प्रकरणम्

तत्र चन्द्रार्कभूछायां बिम्बप्रमाणानि निरूप्यन्ते ।

अथ नतरेखा ६४।१० तवरेखा ० १७।३३ योन्निष्पत्तिः नदरेखा १२।१० वज रेखयोन्निष्पत्ति तुल्यास्ति तस्मात् दजरेखा ५।३० ।

अथ चन्द्रव्यासो रूपमितश्चेत्कल्प्यते । तदा भूव्यासः ३।२४ सूर्यव्यासश्च १८।४८ यद्येषां घनाः क्रियन्ते तदा पृथ्वी सापादैको नवचत्वारिंशत् गुणितचन्द्रबिम्ब तुल्योस्ति । सूर्यश्च ६६।४४ वेद वेदांगांगुणितचन्द्रबिम्बतुल्योस्ति । तस्मात् सूर्यः खाद्विभूगुणित १७० भूसमोस्ति इदमेवास्मकमिष्टं ।

इति षोडशप्रकरणं समाप्तम्

- (क) १. शोडश for (षोडश) २. भूमा for (भूछायां)
 ३. निप्यन्ते for (निरूप्यन्ते) ६. योनिष्पत्तिः for (योनिष्पत्तिः)
 ६. कल्पते for (कल्प्यते) १०. यद्येषां for (यद्येषा)
 ११. घनाः for (घनाः) १३. 'व' लुप्त
 १४. + ३६।१५ + १५. तुल्यास्ति for (तुल्योस्ति)
 १७. सूर्यः for (सूर्यं) १८. गुणित for (गुणितं)
 २०. भूमिसमोस्ति for (भूसमोस्ति) (ख)
 २१. इदमेवास्माकमिष्टम् for (इदमेवास्मकमिष्टं) (ख)

- (ख) १. षोडश for (षोडश) २. भूछाया for (भूछायां)
 ४. ६४।१ for (६४।१०) ५. रेख ०।१७।३३ for (तवरेखा ०।१७।३३)
 ६. निष्पत्तिः for (निष्पत्तिः) ७. १२।१० for (१२।१०)
 ८. निष्पत्ति for (निष्पत्ति) १०. यद्येषां for (यद्येषा)
 १२. सपादैकोनचत्वारिंशत् for (सापादैकोनचत्वारिंशत्)
 १६. ६६।४४ for (६६।४४) १६. १७ for (१७०)

अथ सप्तदश प्रकरणम्

तत्र चन्द्रार्कयोर्दृग् लम्बनं निरूप्यते । तत्रेदं प्रसिद्धं^१ कर्णयो^२ ह्रासवृद्धिभ्यां
 दृग्लम्बनमपि उपचितापचितं भवति । तत्र सूर्ये^३ कर्णोत्तरवशेन दृग्लम्बन-
 जनितमन्तरमल्पं भवति । यतोर्कः^४ भूमे दूरेस्ति, चन्द्रे च कर्णोत्तरवशेन दृग्
 लम्बनमहदन्तरं पतति । अतोर्के^{१०} पकर्णोपलब्धः^{११} । स्तत्^{१२} जनितमेव दृग् लम्बनं^{१३} कृतं^{१४} ।
 चन्द्रे च चतुःकर्णजनित दृग्लम्बनं कृतं^{१५} । यदा चन्द्रः नीचोच्चवृत्तस्योच्चप्रतिवृत्त-
 स्योच्चे^{१६} भवति । तदा यः कर्णः समायाति ६४।१० सचकोगृहीतः, यदा च नीचोच्च-
 वृत्तस्य नीचे भवति । प्रतिवृत्तस्योच्चे^{२०} तदा यः कर्णः समायाति ५३।५० स द्वितीयो^{२१}
 गृहीतः । यदा च नीचोच्च वृत्तस्योच्चे भवति । प्रतिवृत्तस्य च नीचे तदा यः कर्णो^{२२}
 भवति । ४३।५३ तृतीयो गृहीतः । यदा च वृत्तद्वयस्य नीचे भवति । तदा यः कर्णः^{२३}
 समायाति ३३।३३ स एव चतुर्थो गृहीतः । एते कर्णाभिव्यासाद्ध^{२४}स्य रूप प्रवचतु-
 माणेनोक्ता ।

- (क) १. 'प्रसिद्धं' लुप्त २. ह्रास for (ह्रास) (ख)
 ३. कर्णोत्तरवशेन for (कर्णोत्तरवशेन)
 ४. यतोर्कः for (यतोर्कः)
 ५. दूरेस्ति for (दूरेस्ति) (ख) ७. + कृतं +
 ८-९-१०-११-१२-१३-१४. लुप्त १५-१६. लुप्त
 १८. प्रतिवृत्तस्य चोच्चे for (प्रतिवृत्तस्योच्चे) (ख)
 १९. चैको for (चैको) २१. कर्णः for (कर्णः) (ख)
 २३. सस्तृतीयो for (तृतीयो) २४. द्वयस्य for (द्वयस्य)
 २६. प्रप्राणेनोक्ताः for (प्रवचतुमाणेनोक्ता)
 २५. कर्णाः for (कर्णा)

- (ख) ३. कर्णोत्तरवशेन for (कर्णोत्तरवशेन)
 ११. लम्बने for (लम्बन) ६. यः for (य) (ख)
 १२. कर्ण उपलब्धः for (कर्णोपलब्धः)
 १७. वृत्तस्योच्चे for (वृत्तस्योच्च) २०. + भवति प्रतिवृत्तस्य च नीचे +
 २१. 'कर्णः—५३।५०' लुप्त २२. 'सद्वितीयो—तदा यः' लुप्त
 २६. रूपप्रमाणोक्ताः for (रूपप्रवचतुमाणेनोक्ता)

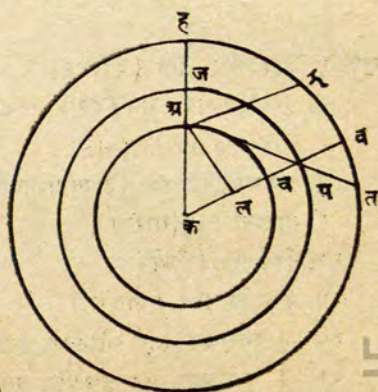
अथ त्रयोदशं क्षेत्रम्

तत्रास्मिन्नध्याये यद्दशमं क्षेत्रं कथितं तदेव कार्यं । पुन^२ दंभूगर्भे^३ नतांशाः
अभीष्टकालजा ३० कल्पिताः । एषां ज्याः ३० कोटिज्या ५१।५४।३० अंके षष्टिस्त-
त्प्रमाणेन अलरेखालकारेखयोः प्रमाणं जातं । यदि अकरेखा रूपमिता भवति । तदा
अलरेखा ०।३० लकरेखाच ०।५२ अनेनैव प्रमाणेन कदरेखा पंच कर्णमध्ये एक-
कर्णरूपास्ति । तदा सूर्योददरेखाशेषं १२०६।८ चन्द्रे च प्रथमकर्णोः । लदं ६३।१८
द्वितीयः ५२।५८ तृतीयः ४३।१ चतुर्थः ३२।४१ ।

अथ यद्यदरेखा लदरेखायाः आसन्ना षष्टिमिता कल्प्यते, तदा अतरेखा
सूर्योदग्लंबनज्यारूपा १।२६।२० चन्द्रे च प्रथमकर्णो ०।२६।३० द्वितीयकर्णो च

(क) १. अनुस्वार लुप्त	२. पुनः for (पुन) (ख)
३. जकदभूगर्भे for (दंभूगर्भे)	४. अभिष्ट for (अभीष्ट)
५. विसर्ग लुप्त	६. विसर्ग लुप्त
७. अक for (अंके)	८. लक for (लका) (ख)
९-१०. लुप्त	११. मध्य for (मध्ये)
१२. 'क' लुप्त (ख)	
१३. कर्णः for (कर्णः)	१४. द्वितीयः for (द्वितीये)
१५. तृतीयः for (तृतीये)	१६. चतुर्थः ३३।४१ for (चतुर्थे ३२।४१)
१७. अलरेखा for (अतरेखा) (ख)	
१८. लंबनं for (लंबन)	
२०. ०।२८।३० for (०।२६।३०)	

- (ख) ३. जदंभूगर्भे नतांशाः for (दंभूग-
र्भेनतांशाः)
१३. कर्णो for (कर्णः)
१४. द्वितीये for (द्वितीये)
१५. चतुर्थे for (चतुर्थे)
१६. ०।१२।५ for (१।२६।३०)
२०. ०।२८।२६।३० for (०।२६।३०)

३३।५९ तृतीय कर्णे च ४९।५०।३० चतुर्थ कर्णे च ०।५६।३० । एवं सूर्ये दृग्लंबनं ०।१।२५ चन्द्रे प्रथमकर्णे ०२७।६ द्वितीय कर्णे ०।३२।२७ तृतीय कर्णे ०४०। चतुर्थ कर्णे ०।५२।३० । अनेनैव प्रकारेण ^५द्व्यषडाशांतरितनतांशेभ्यो दृग्लंबनं निष्काश्यः सारणीकोष्टकेषु लिखितं ^६सारण्यं विस्तारे षट् कोष्टकाद्दैर्घ्ये ^{११}पंच-
त्वारिंशन्मिताः कोष्टका ^{१२}अंशद्वयांतरिता ^{१३}सन्ति । तत्र विस्तारप्रथमकोष्टेषु
ध्वादितो नवति पर्यंतमंका लिखिता । द्वितीयकोष्टकेषु सूर्यदृग्लंबनं । द्वितीये
चन्द्रस्य प्रथमकर्णदृग्लंबनान्तरं ^{१५}पंचमकोष्टकेषु तृतीय कर्णजनित ^{१६}दृग् लंबना-

(क) २. ४९।५०।३० for (४९।५०।३०)

३. लंबनं for (लंबन) (ख)

४. ०।४०।० for (०४०)

५. अशांतरित for (षडाशांतरित)

६. निष्काश्य for (निष्काश्यः)

७. सारिणी for (सारणी)

८. लुप्त

९. सारिण्यां for (सारण्यं)

१३. द्रयांतरिताः for (द्रयांतरिता) (ख)

१४. कोष्टकेषु for (कोष्टेषु)

१५. द्रयादितो for (ध्वादितो (ख)

१७. तृतीये for (द्वितीये) (ख)

१८. + दृग्लंबनं +

+ चतुर्थकोष्टकेषु चन्द्रस्य प्रथमकर्ण द्वितीय कर्णजनित +

१९. दृग्लंबनान्तरं for (दृग्लंबनान्तर)

२०. 'जनित' लुप्त (ख)

२१. + दृग्लंबनं षट्कोष्टकेषु तृतीयचतुर्थकर्णजनितजनित +

(ख) १. ०।३३।५९ for (३३।५९)

२. ०।४९।५०।३० for (४९।५०।३०)

४. ०।४०।१० for (०४०।)

५. द्व्यंशांतरित for (द्व्यषडाशांतरित)

६. सारण्यां for (सारण्यं)

१०. कोष्टका for (कोष्टका)

११. दैर्घ्ये for (दैर्घ्ये)

१२. कोष्टका for (कोष्टका)

१६. कोष्टकेषु for (कोष्टकेषु)

१८. + दृग्लंबनं चतुर्थ कोष्टकेषु चन्द्रस्य प्रथमकर्णः द्वितीयकर्णजनित +

२१. + दृग्लंबनं षट् कोष्टकेषु तृतीय चतुर्थ कर्ण जनित +

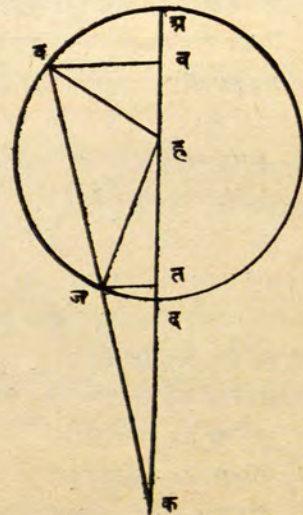

न्तरं पुनरन्यकर्णद्वग्लंबनार्थविस्तारे कोष्टकत्रयं वर्द्धितं तेषु कलाभिधं लिखितम् । तच्चानेन प्रकारेण निष्कासितं ।

अथ चतुर्दश क्षेत्रम्

तत्र ह केन्द्रं कृत्वा अवजं नीचोच्चवृत्तं प्रतिवृत्तोच्चे कल्पनीयं । पुनर्भ-
चिन्हं भूकेन्द्रं कल्पनीयं, अहभरेखा च संयोज्या, पुनर्भजवरेखा कार्या, पुनर्वचिन्हात्
ज चिन्हाच्च अमरेखोपरि ववलंबं जतलंबौ च कार्यौ । हवरेखा संयोज्या । पुनः
अवचापं स्पष्टमंदकेन्द्रं ६० कल्पितम् । अस्य ज्या कोटिज्या च वहे षष्टिस्तत्प्रमाणेन

- (क) १. लम्बनार्थं for (लम्बनार्थं) ३. वर्द्धितं for (वर्द्धितं)
४. कालाभिधा for (कलाभिधं)
५. लिखिताः for (लिखितम्)
६. ते चानेन for (तच्चानेन)
७. निष्काशिताः for (निष्कासितं)
८. चिन्हं for (चिन्हं) ९. भूकेन्द्रं for (भूकेन्द्र) (ख)
१०. अहभे for (अहभ) ११. पुनर्भं for (पुनर्भज)
१२. कार्या for (कार्या)
१३. पुर्वं चिन्हात् for (पुनर्वं चिन्हात्)
१४. अम for (अम)
१५. +हजरेखा+ (ख)
१६. +षष्टि+
१७. +तुल्यं+
१८. +भूज+
१९. +५१।५४।३०+
२०. +३०+

- (ख) २. कोष्टकत्रयं for (कोष्टकत्रयं)
८. पुनर्भचिन्हं for (पुनर्भचिन्हं)
१०. अहउ for (अहभ)
११. पुनर्भजवरेखा for (पुनर्भजवरेखा)
१२. कार्या for (कार्या)
१४. अम for (अम)

वव रेखा च भविष्यति। पुनर्भह रेखावहरेखयोन्निष्पत्तिः तथास्ति यथा षष्ठे
 निष्पत्तिः सपाद पंचकेन ५।१५ स्ति यदि च वहरेखा ५।१५ एतावत्यस्ति, तदा वव
 रेखा ४।३३ वहुरेखा ६२।४८ वभ रेखा ६२।४८ अनेन प्रमाणेन अभरेखा ६५।१५।
 तस्मात् अभरेखा वभरेखांतरं २।३७ अनेन प्रमाणेन अदरेखा १०।३०। यदा अद
 रेखा षष्ठिमिता भवति। तदांतरं १४।० इदं सप्तमे कोष्ठके त्रिशदंशसम्मुखे
 लिखितम्। यतः प्रथम कोष्ठकांका अवज दव पांशाद्धमिताः संति। तस्मात्

(क) २. पुनर्भह for (पुनर्भह)

३. निष्पत्तिः for (निष्पत्तिः)

४. + प्रथम कर्णे +

६. 'न' लुप्त

७. वहरेखा for (वहुरेखा)

८. २।३८ for (६२।४८)

९. वभ for (वभ)

१०. + ६२।३८ वभरेखा + ११. अभ for (अभ)

१२. अभरेखाया वभ रेखोपर्यन्तरं for (अभरेखा वभ रेखांतरं)

१३. २।२७ for (२।३७) (ख)

१५. यदि for (यदा) (ख)

१७. तदांतरं ०।१४।० for (तदांतरं १४।०)

१८. सप्तम कोष्ठम कोष्ठके for (सप्तमे कोष्ठके)

१९. त्रिशदं राम सम्मुखे for (त्रिश दंश)

२०. अवजद चापांशाद्धमिताः for (अवजदव पांशाद्धमिताः)

(ख) २. + वहरेखा +

१. पुन उह for (पुन भह)

५. षष्ठे निष्पत्तिः for (षष्ठे निष्पत्तिः)

६. पंचकेना for (पंचकेन) ९. वउ for (वभ)

१. ६२।३८ वउरेखा ६२।४८ for (६२।४८।)

११. अउरेखा for (अभरेखा)

१२. अउरेखा वउ रेखांतरं for (अभरेखा वभ रेखांतरं)

१४. हदरेखा for (अदरेखा)

१६. षष्ठिता for (षष्ठिमिता)

१८. सप्तम कोष्ठके for (सप्तमे कोष्ठके)

प्रत्येकचापविभागा^१ तदधःशिसन्मुखा विलेख्याः पुनरपि यदि जदं^२ चापं^३ षष्टिमितं^४
तदा^५ जातं^६ ४।३३ तहं^७ २।३८। तस्मात् मतशेषं^८ ५।७।२२ भजं^९ ५।७।३३ तदा^{१०} अभरेखायाः
अन्तरं^{११} भजेन^{१२} ७।४२, अनेन षष्टे विभागाः^{१३} ४।१० एतत् षष्टेरभिमुखं^{१४} लिखितम् । तच्च
अवजचापस्याद्धाशितुल्यमस्ति, पुनर्हकेन्द्रं^{१५} प्रतिवृत्तनीचे कल्पितम् । तदा भहरेखा-
हवरेखयो न्निष्पत्तिः^{१६} तथास्ति, यथा षष्टेर्निष्पत्तिरष्टभिरस्ति । पुनः अवचापं
जदचापं प्रत्येकं षष्टितुल्यं कल्पितम् । एवं हवस्याष्टप्रमाणेन^{१७} प्रत्येकं^{१८} ववरेखा
जत रेखा^{१९} ६।५६ प्रत्येकं हवरेखा हत रेखा^{२०} च ४।०, तस्मात् भवरेखा^{२१} ६।४० मतरेखा^{२२}

(क) १. विभागाः for (विभागा)

२. जदे for (जदं)

३. 'चापं' लुप्त

४. मिदं for (मितं)

५. 'तदा' लुप्त

६. यतं for (जातं)

७. भत for (मत)

८. भजं for (भजं)

९. अभ for (अभ)

१०. भदेन for (भजेन)

१२. विभागो for (विभागाः)

१३. रेभिमुखं for (रभिमुखं)

१४. भह for (भह)

१५. निष्पत्तिः for (निष्पत्तिः)

१६. पुनर्ह वेतन्मानेन for (एवं हवस्याष्ट प्रमाणेन)

१७. लुप्त

१८-१९. लुप्त

२०. ४।४० for (४।०)

२१. भवरेखा for (भवरेखा)

२२. भत for (मत)

(ख) २. जद for (जदं)

११. +उजं ५।७।३३ तदा अउरेखायाः अन्तरं उजेन ७।४२। +

६. जतं for (जातं)

१०. षष्टे विभागः for (षष्टे विभागाः)

७. उत शेषं for (मत शेषं)

८. उजं for (भजं)

९. अउ रेखायाः for (अभ रेखायाः)

१०. उजेन for (भजेन)

१४. उह for (भह)

१५. निष्पत्तिः for (निष्पत्तिः)

२०. ४०।० for (४।०)

२१. उवरेखा for (भवरेखा)

२२. ६४।० उतरेखा for (६४० मतरेखा)

१६० भवरेखा ६४।२३ भजरेखा ५६।२६ भञ्जरेखा तृतीय कर्णः, अनेन प्रमाणेन ६८।० । तस्मात् भञ्जरेखापर्यन्तरं ३।३७ भजरेखोपरि च ११।३४ अदरेखा अनेन प्रमाणेन १६।० यदि इयं षष्टिमिता कल्प्यते । प्रथममन्तरं ०।१३।३३ द्वितीयांतरं ०।४३।२४। एतद्वयं अष्टमकोष्टकस्य त्रिंशदंशस्य षष्टिमिनांकस्य च सन्मुखे लिखितं ।

अथ पंचदश क्षेत्रम्

तत्र प्रतिवृत्तं जनियं दृग् लम्बनेतरं पतति । तत् साधनं निरूप्यते, तत्र हर्केन्द्रो परि अवदप्रतिवृत्तं कल्पितं । अज व्यासे च स चिन्हं भूकेन्द्रे कल्पितम् । पुनर्भवद-

- (क) १-२. लुप्त ३. भज for (भज)
 ४. 'भ' लुप्त ५. कर्ण for (कर्णः)
 ६. भञ्ज रेखाया for (भञ्ज रेखा)
 ७. + जवरेखो + ८. भज for (भज)
 ९. कल्पते for (कल्प्यते)

१०-११. लुप्त

१२. षष्टिमितांकस्य for (षष्टिमिनांकस्य)

१३. पंचदशं for (पंचदश) २४. वृत्त for (वृत्त)

१५. जनितं for (जनियं)

१६. य दृग्लम्बनेन्तरं for (दृग्लम्बनेतरं)

१७. अवदं for (अवद)

१८. प्रतिवृत्तं for (प्रतिवृत्त)

१९. अज for (अज)

२०. क for (स)

२१. केन्द्रं for (भूकेन्द्रे)

२२. पुनर्भवद for (पुनर्भवद रेखा)

(ख) १. ५६।० for (५६०)

३. उजरेखा for (भजरेखा)

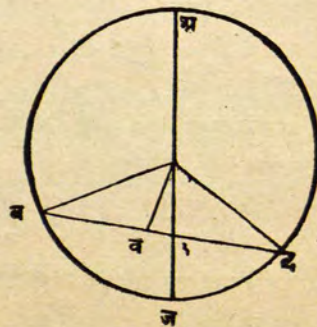
४. उज for (भञ्ज)

६. उज for (भञ्ज)

८. उज for (भज)

२०. भ चिह्नं for (स चिह्नं)

२२. पुनर्भवद for (पुनर्भवद रेखा)

रेखा कार्या, ह चिन्हात्^१ लंबः कार्यः । पुनर्वहरेखा^२ च^३ संयोज्या । अत्रचापं जद चापं प्रत्येकं षष्टिमितं कल्पितम् । अस्य ज्या कोटिज्या च हर्भेषष्टिस्तत्प्रमाणेन ह व रेखा वभ^४ रेखयोः प्रमाणमस्ति । यदि च हर्भं^५ १०१६ एतावन्मितं भवति, तदा ह व रेखा ८५६ वभरेखा च ५११०, अनेनैव प्रमाणेन ह व रेखा ४६१४१ एतावत्स्यति । प्रत्येकं^{१२} ववरेखा वदरेखा च ४८५५३, तस्मात् भवरेखा^{१३} ५४१३ भदरेखा^{१४} ४३१४३, अनेन प्रमाणेन भ^{१५} अ रेखा षष्टिमितास्ति । तस्मात् भअरेखाया^{१६} भ व रेखायांतरे^{१७} ५१५७ भद रेखायां च^{१८} १६१७ ।

(क) १. +हव+(ख)

२. +रेखाहद+

४. हभे for (हभे)

५. वभ for (वभ)

६. मस्ति for (मस्ति)

७. हभं for (हभं)

८. वभ for (वभ)

१०. लुप्त

११. एतावत्यस्ति for (एतावत्स्यति) (ख)

१२. प्रेकं for (प्रत्येकं)

१३. भव for (भव)

१४. हद for (भद)

१५. भ for (भ)

१६. भअ रेखायाः for (भअ रेखाया)

१७. भव रेखायांतरे for (भव रेखायांतरे)

१८. भद for (भद)

(ख) ३. +हदरेखा+

४. हउ for (हभे)

५. वउ for (वभ)

७. हउ for (हभं)

८. १०१६ for (१०१६)

९. वउ for (वभ)

१३. उव for (भव)

१४. उद for (भद)

१५. उअ for (भअ)

१६. उअ for (भअ)

१७. उव for (भभ)

१८. रेखायान्तरं for (रेखायान्तरे)

१९. उद for (भद)

अथ प्रथमकर्णो द्वितीयकर्णो भरेखायाः तृतीयचतुर्थकर्णो भजरेखोपरि
हज रेखा द्विगुणतुल्यमन्तरमस्ति, तच्च २०।३८ एतावन्मितं भविष्यति, तच्च नवम-
कोष्ठे त्रिंशन्मितस्य षष्टिमितस्य चांकलिखितमस्ति ।

इति सप्तदशप्रकरणं समाप्तम्

(क) १. भद रेखायाः for (भरेखायाः)

२. कर्णोत्पन्न भज for (कर्णो भज)

३. + अन्तरं +

४. हभ for (हज) (ख)

५. 'मन्तर' लुप्त

६. + एतावन्मितमस्मि यद्येतत् षष्टिमितं कल्प्यते । तदा प्रथमान्तरं ०।१७।२८
द्वितीयांतरं च ०।४७।२१ +

८. चांके for (चांक)

(ख) १. उअ रेखायाः for (भरेखायाः)

२. उज for (भज)

७. + मस्ति । यद्येतत् षष्टिमितं कल्प्यते । तदा प्रथमान्तरं ०।१७।१८ द्वितीयांतरं
च ०।४७।२१ एतावन्मितं +

—००—

अथाष्टादशं प्रकरणम्

तत्र ह्रस्वन्सारणी लिख्यते । तत्र पूर्वोक्तप्रकारेण षडंशांतरेषांकानुत्पाद्य पुनरंशद्वयांतरेणानुपातं विधाय लिखिता ।

इति अष्टादशं प्रकरणं समाप्तम्

(क) १. अथाष्टादश for (अथाष्टादशं)

२. सारणी for (सारणी)

३. लिख्यते for (लिख्यते)

४. +८+

५. द्वयोतरेणानुपातं for (द्वयांतरेणानुपातं)

६. लिखितं for (लिखिता) (ख)

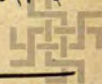
(ख) ४. षडंशांतरेणानुत्पाद्य for (षडंशांतरेषांकानुत्पाद्य)

—००—

नतां-सू० दृ- च० अ० प्रकट्टि तृतीय क० तृ. क. चक प्रकला द्वितीय तृतीय
शा. रंलव० क० केन्द्र- ह लावन दृग्लं वनातरं कला कलाभिधं
दृग्लं० लं वनांतरं

२	०१ ७	११५४	०१२३	०१ ३१००	०१४०	०११४	०११४	११३३
४	०११३	२१४८	०१४५	०१ ६१०	११४०	०१२४	०१२२	२१२१
६	०११६	५१४१	११ ७	०१ ६१०	२१३०	०१४२	०१३३	३१ ६
८	०१२५	७१३४	११२६	०११११४०	३१२०	११२४	११ ७	४१२२
१०	०१३१	६१२७	११११	०११४१२०	४११०	२१ २	१११२	५१४४
१२	०१३७	११११६	२११२	०११७१००	५१ ०	३१४२	२११५	६१४८
१४	०१४२	१३११०	२११३	०१२०१४०	५१ ५	३१३५	३११३	८१२५
१६	०१४८	१५१००	२१५४	०१२२१२०	६१४०	४१३८	४१११	११ २
१८	०१५३	१६१४६	३१३५	०१२५१ ०	७१३०	५१२१	५१ ६	१११३६
२०	०१५८	१८१३६	३१३६	०१२७१४६	८१२०	६१३४	६१२५	१३१२७
२२	११ ४	२०१२२	३१५७	०१३०१३०	९११०	७१५७	७१४१	१५१३५
२४	११ ६	२२१ ६	४११८	०१३३१ ०	१०१ ०	८११५	८११७	१७११८
२६	१११७	२३१४६	४१३६	०१३४१२०	१११५०	१०१५०	१०१२७	१९१२३
२८	११२०	२७१३७	४१४६	०१३७१४०	१११४०	१२१३५	१२१ १	२११२८
३०	११२५	२७१ ६	५१५८	०१४०१ ०	१२१ ३	१११ ०	१३१३३	२३१३३
३२	११३१	२८१४६	५१३७	०१४२१२०	१३१२०	१५११७	१५१२२	२४१४०
३४	११३५	३०१२१	५१५५	०१४४१ ०	१४१०	१७११४	१७११०	२७१४७
३६	११४०	३११५४	६११३	११४७१ ०	१५१ ०	१९१३६	१९१ ०	२९१५४
३८	११४४	३३१२४	६१३०	०१४६१ ०	१४१४०	२११३६	२०१५६	३२१ ०
४०	११४६	३४१५१	६१४७	०१५११ ०	१६१२०	२३१३६	२२१५८	३६१ ६
४२	११५४	३६११४	७१ ४	०१५२१ ०	१७१ ०	२५१३१	२४१५७	३६११२
४४	११५८	३७१३४	७१२०	०१५४१ ०	१७१४०	२७१४०	२७१ १	३८१ ६
४६	२१ ३	३८१५४	७१३५	०१५७१ ०	१८१२०	२९१४४	२९१ ५	४०१ ६
४८	२१ ८	४०११४	७१४६	०१५९१ ०	१९१ ०	३११४८	३११ ६	४२१ ३

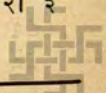
नतां-सू० ह च० अ० प्रकट्टि तृतीय क० तृ. क. चक प्रकला द्वितीय तृतीय
शा ग्लव० क० केन्द्र ह लावन दृग्लवनांतरं कला कलाभिघं
दृग्ल लवनांतरं

५०	२११२	४११२३	८१ ३	११ ०४०	१११४०	३३१४२	३३११४	४३११६
५२	२११६	४२१३४	८११६	११ २१२०	२०१२०	३५१५६	३५११६	४७१३५
५४	२१२०	४३१४५	८१२६	११ ४१ ०	२११ ०	३८१ ०	३७१२१	४७१२१
५६	२१२३	४४१४८	८१४२	११ ५१२०	२११ ४ ४०१ ०	३९१२४	४८१४८	
५८	२१२६	४५१४८	८१५३	११ ६१४०	२११४०	४२१ ०	४११२४	२०११७
६०	२१२९	४६१४६	८१ ३	११ ८१ ०	२२१ ०	४४१ ०	४३१२४	५१११५
६२	२१३२	४७१४०	९११३	११ ९१२०	२२११०	४७१५०	४५११३	५२१५७
६४	२१३४	४८१३०	९१२२	१११०४०	२२१४०	४७१४६	४७१ २	५८१ ८
६६	२१३६	४९११५	९१३१	१११२१ ०	२३१ ०	४९१३०	४८१५१	५५१२१
६८	२१३८	४९१४७	९१३९	१११३१ ०	२३११०	५०१५६	५०१२४	५६११२
७०	२१४०	५०१३६	९१४६	१११४१ ०	२३१२०	५२१२२	५११२०	५७१ ३
७२	२१४२	५११४१	९१५३	१११५१ ०	२३१३०	५३१४८	५३१३०	५७११४
७४	२१४४	५११४४	९१५८	१११५४०	२३१४०	५४१५७	५४१४१	५८१२६
७६	२१४६	५२११२	१०१ ४	१११६१२०	२३१५०	५६१ ६	५५११२	५८१२८
७८	२१४७	५२१३५	१०१ ८	१११७१ ०	२४१ ०	५७११५	५७१ ३	५८१३०
८०	२१४८	५२१५३	१०१११	१११७१२०	२४११०	५७११७	५७१४७	५८१३०
८२	२१४९	५३१२१	१०११४	१११७१४०	२४१२०	५८१५६	५८१३१	५८१२६
८४	२१५०	५३१२५	१०११६	१११८१ ०	२४१३०	५९१२१	५९११५	५८१३०
८६	२१५०	५३१२१	१०११६	१११८१२०	२४१४०	५९१३४	५९१३०	५९१५०
८८	२१५०	५३१२२	१०११६	१११८१४०	२४१५०	५९१४७	५९१४५	५९१४०
९०	२१५१	५३१३४	१०११७	१११९१ ०	२५१ ०	६०१ ०	६०१ ०	६०१ ०

नतांशा सू० दृग्- चं. अक. प्र द्विक. तृ० क०वं तृ. क. चक उच्चक. नी. क. प्रतिस्ते
 लम्बन दृग्लंबन दृग्लम्बन दृग्लम्ब- कलाभिध कलाभि कलाभिध
 नोतर ध.

२	०१ ७	११५४	०१२३	०१ ३१ ०	०१५२	०११४	०११४	११३३
४	०११३	३१४८	०१४५	०१ ६१ ०	११४०	०१२८	०११२	२१२१
६	०११६	५१४१	११ ७	०१ ६१ ०	२१ ३	०१४२	०१३३	३१ ६
८	०१२५	७१३४	११२६	०१११४०	३१२०	११२४	११ ७	४१२२
१०	०१३३	८१२७	११११	०११४१२०	४११०	२१ २	११११	५१४५
१२	०१३७	११११६	२११२	०११७१ ०	५१ ०	२१४२	२११५	६१४८
१४	०१४२	१३११०	२११३	०१२०१४०	५१५०	३१३५	३११३	८१२५
१६	०१४८	१५१ ०	२१५४	०१२२१४०	६१४०	४१२८	४१११	१०१ २
१८	०१५३	१६१४६	३१३५	०१२५१ ०	७१५०	५१२१	५१ ६	१११३६
२०	०१५८	१८१३६	३१३६	०१२४१४६	८१२०	६१२६	६१२६	१३११७
२२	०१ ४	२०१२२	३१५७	०१३०१३०	९११०	७१५७	७१४१	१५१३५
२४	०१ ६	२२१ ६	४११८	०१३३१ ०	१०१ ०	८११५	८११७	१७११८
२६	१११७	२३१४६	४१३६	०१३५१२०	१०१५०	१०१५०	१०१२६	१६१२३
२८	११२०	२७१३७	५१४६	०१३७१४०	१११४०	१२१२५	१२१ १	२११२८
३०	११२५	२७१ ६	५१२८	०१४७१ ०	१२१३०	१४१ ०	१३१३३	२३१३३
३२	११३०	२८१४६	५१३७	०१४२१२०	१३१२०	१५११७	१५१२२	२५१४०
३४	११३५	३०१२१	५१५५	०१४४१४०	१४११०	१७११४	१५१११	२५१४७
३६	११४०	३११५४	६११३	०१४७१ ०	१५१ ०	१६१३६	१६१ ०	२६१५४
३८	११४४	३३१२४	६१३०	०१४६१ ०	१५१४०	२११३६	२०१५६	३२१ ०
४०	११४६	३४१५४	६१४७	०१५११ ०	१६१२०	२३१३६	२२१५८	३६१ ६
४२	११५४	३६११४	७१ ४	०१५२१ ०	१७१ ०	२५१३१	२४१५७	३६१२२
४४	११५८	३७११४	७१२०	०१५४१ ०	१७१४०	२७१४०	२७१ १	३८१ ६
४६	२१ ३	३८१५४	७१३५	०१५७१ ०	१८१२०	२८१४४	२८१ ५	४०१ ६
४८	२१ ८	४०११४	७१४६	०१५६१ ०	१९१ ०	३११४८	३११ ६	४२१ ३

नतांशा सू० दृग्- चं. अक. प्र द्विक. तृ० क०वं तृ. क. चक उच्चक. नी. क. प्रतिस्ते
लम्बनं दृग्लम्बन दृग्लम्बनो कलाभिध कलाभि कलाभिध
तर ध.

५० २।१२ ४१।२३ ८। ३ १। ०।४० १६।४० ३३।५६ ३३।१४ ४३।१६
५२ २।१६ ४२।३४ ८।१६ १। २।२० २०।२० ३५।३६ ३५।१६ ४७।३५
५४ २।२० ४३।४५ ८।२६ १। ४। ० २१। ० ३८। ० ३७।२१ ४७।२१

५६ २।२३ ४४।४८ ८।४२ १। ५।२० २१।४० ४०। ० ३६।२४ ४८।४६
५८ २।२६ ४५।४८ ८।५३ १। ६।४० २१।२० ४२। ० ४१।२४ ५०।१७
६० २।२९ ४६।४६ ८। ३ १। ८। ० २२। ० ४४। ० ४३।२४ ५१।१५

६२ २।३२ ४७।४० ८।१३ १। ९।२० २२।१० ४७।५० ४५।१३ ५२।५७
६४ २।३४ ४८।३० ८।२२ १।१०।४० २२।४० ४७।४६ ४७। २ ५४। ६
६६ २।३६ ४९।१५ ८।३१ १।१२। ० २३। ० ४९।३० ४८।५१ ५५।२१

६८ २।३८ ५०।५७ १०।३६ १।१३। ० २३।१० ५०।५६ ५४।४१ ५८।२६
६९ २।४० ५०।३६ ८।४६ १।१४। ० २३।२० ५६। ६ ५५।१२ ५८।२८
७० २।४२ ५१।४१ ८।५३ १।१५। ० २३।३० ५७।१५ ५७। ३ ५८।३०

७४ २।४४ ५१।४४ ८।५६ १।१५।४० २४।४० ५७।१७ ५७।४७ ५८।३०
७६ २।४६ ५२।१२ १०। ४ १।१६।२० २४।५० ५८।५६ ५८।३१ ५८।२६
७८ २।४७ ५२।३५ १०। ८ १।१७। ० २४। ० ५९।२१ ५९।१५ ५९।३०

८० २।४८ ५२।५३ १०।११ १।१७।२० २४।१० ५९।३४ ५९।३० ५९।५०
८२ २।४९ ५३।२१ १०।१४ १।१७।४० २४।२० ५९। ५९।४५ ५९।४०
८४ २।५० ५३।२५ १०।१६ १।१८। ० २४।३० ६०। ० ६०। ० ६०। ०

८६ २।५० ५३।२१ १०।१६ १।१८।२० २४।४०
८८ २।५१ ५३।२३ १०।१६ १।१८।४० २४।५०
९० २।५१ ५३। १०।१७ १।१९। ० २४। ०

ख

नतां-सू० दृ- च० प्रक० द्वि० तृतीय क० तृक० चक प्रकला द्वितीय- तृतीय-
शाः ग्लंवनं प्रक० दृग- दृग्लंवनं दृग्लंवनातरं कला कलाभिधं
दृग्लं० लंवनातरं

२	०। ७	१।५४	०।२३	०। ३।०	०।५०	०।२४	०।१४	१।३३
४	०।१३	३।५८	०।४५	०। ६।०	१।४०	०।२८	०।२२	२।२१
६	०।१६	५।४१	१। ७	०। ६।०	२।३०	०।४२	०।३३	३। ६
८	०।२५	७।३४	१।२६	०।११।४०	३।२०	१।२४	१। ७	४।२२
१०	०।३१	९।२७	१।११	०।१४।२०	४।१०	२। २	१।११	५।४५
१२	०।३७	११।१६	२।१२	०।१७।००	५। ०	३।४२	२।१५	६।४८
१४	०।४२	१३।१०	२।१३	०।२०।४०	५।५०	३।३५	३।१३	८।२५
१६	०।४८	१५।००	२।५४	०।२२।२०	६।४०	४।२८	४।११	१०। २
१८	०।५३	१६।४६	३।३५	०।२५। ०	७।३०	५।२१	५। ६	११।३६
२०	०।५८	१८।३६	३।३६	०।२७।४६	८।२०	६।३६	६।२५	१३।२७
२२	१। ४	२०।२२	३।५७	०।३०।३८	९।१०	७।५७	७।४१	१५।३५
२४	१। ६	२२। ६	४।१८	०।३३। ०	१०। ०	९।१५	८।१७	१७।१८
२६	१।१७	२३।४६	४।३६	०।३५।२०	१०।५०	१०।५०	१०।२६	१९।२३
२८	१।२०	२७।३७	४।४६	०।३७।४०	११।४०	१२।२५	१२। १	२१।२८
३०	१।२५	२७। ६	५।५८	०।४०। ०	१२।३०	१४। ०	१३।३३	२३।३३
३२	१।३०	२८।४६	५।३७	०।४२।२०	१३।२०	१५।१७	१५।२२	२५।४०
३४	१।३५	३०।२१	५।५५	०।४४।४०	१४।१०	१७।१४	१७।११	२७।४०
३६	१।४०	३१।५४	६।१३	१।४७। ०	१५। ०	१९।३६	१९। ०	२९।५४
३८	१।४४	३३।२४	६।३०	०।४८। ०	१६।४०	२१।३६	२०।५६	३२। ०
४०	१।४६	३४।५१	६।४७	०।५१। ०	१६।२०	२३।३६	२२।५८	३६। ६
४२	१।५४	३६।१४	७। ४	०।५२। ०	१७। ०	२५।३५	२४।५७	३६।१२
४४	१।५८	३७।३४	७।२०	०।५४। ०	१७।४०	२७।४०	२७। १	३८। ०
४६	२। ३	३८।५४	७।३५	०।५७। ०	१८।२०	२९।४४	२९। ५	४०। ६
४८	२। ८	४०।१४	७।४६	०।५९। ०	१९। ०	३१।४८	३१। ६	४२। ३

ख

नतां-सू० दृ- च० प्रक० द्वि० तृतीय क० तृक० चक प्रकला द्वितीय- तृतीय-
शा म्लवनं प्रक० दृ- दृम्लवनं दृम्लवनातरं कला कलाभिधं
दृम्ल० लवनानतरं

५० २११२ ४११२३ ना ३ ११ ०४० ११४० ३३५२ ३३१४ ४३१६
५२ २११६ ४२१३४ ना१६ ११ २१२० २०१२० ३५१५६ ३५११६ ४७१३५
५४ २१२० ४३१४५ ना२६ ११ ४१ ० २११ ० ३५१ ० ३७१२१ ४७१२१

५६ २१२३ ४४१४८ ना४२ ११ ५१२० २११ ४ ४०१ ० ३६१२४ ४८१४६
५८ २१२६ ४५१४८ ना५३ ११ ६१४० २११४० ४२१ ० ४११२४ ५०११७
६० २१२६ ४६१४६ ना ३ ११ ८१ ० २२१ ० ४४१ ० ४३१२४ ५१११५

६२ २१३२ ४७१४० ना१३ ११ ११२० २२१२० ४७१५० ४५११३ ५२१५७
६४ २१३४ ४८१३० ना२२ १११०४० २२१४० ४७१४६ ४७१ २ ५४१ ६
६६ २१३६ ४९११५ ना३१ १११२१ ० २३१ ० ४९१३० ४८१५१ ५५१२१

६८ २१३८ ४९१४७ ना३६ १११३१ ० २३११० ५०१५६ ५०१२४ ५६११२
७० २१४० ५०१३६ ना४६ १११४१ ० २३१२० ५२१२२ ५११२० ५७१ ३
७२ २१४२ ५११४१ ना५३ १११५१ ० २३१३० ५३१४८ ५३१३० ५७११४

७४ २१४४ ५११४४ ना५६ १११५१४० २३१४० ५४१५७ ५४१४१ ५८१२६
७६ २१४६ ५२११२ ना१ ४ १११६१२० २३१५० ५६१ ६ ५५११२ ५८१२८
७८ २१४७ ५२१३५ ना ८ १११७१ ० २४१ ० ५७१ १ ५५१ ३ ५८१३०

८० २१४८ ५२१५३ ना१११ १११७१२० २४११० ५७११७ ५७१४७ ५८१३०
८२ २१४९ ५३१२१ ना११४ १११७१४० २४१२० ५८१५६ ५८१२१ ५८१२६
८४ २१५० ५३१२४ ना११६ १११८१ ० २४१३० ५९१२१ ५९११५ ५९१३०

८६ २१५० ५३१२१ ना११६ १११८१२० २४१४० ५९१३४ ५९१३० ५९१५०
८८ २१५१ ५३१२३ ना११६ १११८१४० २४१५० ५९१४७ ५९१४५ ५९१४०
९० २१५१ ५३१३४ ना११७ १११९१ ० २४१ ० ६०१ ० ६०१ ० ६०१ ०

अर्थकोनविंशतितमं^१ प्रकरणम्

तत्र सारणी^२ दृग्लम्बनसाधनं निरूप्यते । तद्यथा—

अथ दिनार्धादिष्टकालपर्यंतं यत्र तत्र देशे यावत्यः होराः सम्भवन्ति, ताभिः पूर्वलिखितदृग्वृत्तक्रान्तिवृत्तसम्पातकोणज्या^३ सारणी^४ ताश्च^५ नतांशा^६ गाह्य^७ ।

अथ चन्द्रे^८ च याम्योत्तरवृत्ताश्रितहोराभिन्नतांशा^९ ग्राह्यास्तान्^{१०} दृग्लम्बनं^{११} सारण्यां^{१२} प्रथमकोष्ठे^{१३} गृहीत्वा^{१४} द्वितीयकोष्ठकेषु^{१५} चन्द्रदृग्लम्बनं^{१६} ग्राह्यं^{१७} । तत्रापि चन्द्रो^{१८} परतश्चतुर्षु^{१९} कोष्ठकेषु^{२०} चन्द्रदृग्लम्बनं^{२१} ग्राह्यं^{२२} । तत्रापि चन्द्रो यदि^{२३} प्रथमकर्णे^{२४} भवति । तदा तृतीयकोष्ठे^{२५} यत्किंचिल्लब्धं^{२६} तदेव चन्द्रदृग्लम्बनं^{२७} स्यात् ।

- (क) १. 'तमं' लुप्त २. सारणीतो for (सारणी)
 ३. 'ज्या' लुप्त
 ४. सारिणीतो for (सारणी ताश्च)
 ५. 'च' लुप्त ६. नतांशाः for (नतांशा)
 ७. कोणाश्च for (गाह्य)
 ८. ग्राह्याः for (अथ) ९. नतांशाः for (नतांशा)
 १०. ग्राह्याः for (ग्राह्या) ११. तेभ्यो for (तान्)
 १२. +नतांशेभ्या+
 १३. लम्बन सारिणी for (लम्बनं सारण्यां)
 १४. +स्थान+ १५. कोष्ठ for (कोष्ठे)
 १६. +नतांशान्+
 १७. गृहीत्वा for (गृहीत्वा) (ख) १८. कोष्ठे सूर्ये for (कोष्ठकेषु)
 १९. 'चन्द्र' लुप्त २०. ग्राह्यं for (ग्राह्यं)
 २१-२२. लुप्त (ख) २३. च for (चन्द्र)

- (ख) ६. कोणाः नतांशाश्चग्राह्याः for (नतांशा गाह्य)
 ८. नतांशाद्ग्राह्यास्तान् for (नतांशाग्राह्यास्तान्)
 १३. दृग्लम्बन for (दृग्लम्बनं)
 १५. कोष्ठे for (कोष्ठे) १८. कोष्ठे for (कोष्ठकेषु)
 १९. सूर्ये for (चन्द्र)

अथ यदि तृतीयकर्णे भवति, तदा पंचमकोष्ठे यल्लब्धं तदेव चन्द्रदृग्लम्बनं स्यात् । यदि द्वितीयकर्णे भवति, तदा तृतीयकोष्ठे चतुर्थकोष्ठकेषु यल्लब्धं तयो-
र्योगतुल्यं दृग्लम्बनं स्यात् । यदि च चतुर्थकर्णे भवति, तदा पञ्चमषष्ठकोष्ठ-
केषु यल्लब्धं तद्योगः, तत् दृग्लम्बनं भवति ।

अथ च चन्द्रो यद्यन्यकर्णे भवति, तदा चन्द्रस्य स्पष्टशीध्वकेन्द्रार्धं ग्राह्यं ।
यदि च भाद्वशिभ्योधिकं तदा चक्रांश शुद्धं कृत्वाद्ग्राह्यं । तत्तुल्येनांकेन सारणीतः
सप्तमकोष्ठकेषु अष्टमकोष्ठकेषु चाकल्पभिधं ग्राह्यं ।

अथ मध्यमचन्द्रमध्यमसूर्ययोश्चांतरं ग्राह्यं !

(क) ३ चतुर्थ for (चतुर्थे)

४. यदि किंचिल्लब्धं for (यल्लब्धं)

५. 'कोष्ठ' लुप्त

६. तयोगेन for (तद्योगः)

८. मन्दस्य for (स्पष्ट)

९. कोष्ठ for (शीध्व)

१०. केन्द्रार्धं for (केन्द्रार्ध) (ख)

११. ह्यं for (ग्राह्यं)

१२. +5+

१३. कृत्वा ऽद्धं for (कृत्वाद्धं) (ख)

१४. ग्राह्यं for (ग्राह्यं)

१५. च for (चा)

१६. कलाभिधं for (कल्पभिधं)

१७. ग्राह्यं for (ग्राह्यं)

१८. चांतरं for (चांतर) (ख)

१९. ग्राह्यं for (ग्राह्यं) (ख)

(ख) १. कोष्ठे for (कोष्ठे)

२. यद् लब्धं for (य ल्लब्धं)

७. तदृग्लम्बनं for (तत् दृग्लम्बनं)

८. स्पष्टा शीघ्र for (स्पष्ट शीध्व)

१५. वा for (चा)

१६. कलाभिधं for (कल्पभिधं)

१७. ग्राह्यं for (ग्राह्यं)

अथवा चन्द्रसषड्भमध्याकयोश्चांतरं ग्राह्यं । परं च पूर्वापरप्रकारेण यथांतरं नवत्यूनं भवति तथा ग्राह्यं तदन्तरतुल्याकसन्मुखादनवमकोष्टकात् कलाभिधं ग्राह्यं । तच्च सप्तमकोष्टकलाभिधं चतुर्थकोष्टजनितदृग्लम्बने संयोज्य तस्याभिधानं प्रथममिति कार्यं । पुनरष्टमकोष्टकस्य कलाभिधं षष्ठकोष्टकस्थ दृग्लम्बनान्तरेण गुणनीयं, पंचमकोष्टकस्थ दृग्लम्बनं संयोज्यं । तस्याभिधानं द्वितीयमिति ।

अथ प्रथमद्वितीयांतरं नवमकोष्ठांकोनेषु गुणनीयं । प्रथमे संयोज्यं, तदेतत्कर्णदृग्लम्बनं भवति । यदि च नीचोच्चवृत्तं प्रतिवृत्तोच्चे भवति, तदा प्रथम-

(क) १. यथा for (तथा)

२. तुल्य सन्मुखाकेन for (तुल्याक सन्मुखाद)

४. + दृग्लम्बनेन गुणनीयं तृतीय कोष्टस्थ +

५. दृग्लम्बनं for (दृग्लम्बने)

६. संयोज्यं for (संयोज्य) (ख)

७. तस्मा ऽभिधानं for (तस्याभि धानं)

८. प्रथममिति for (प्रथममिति)

९. पुनरष्ट कोष्टकस्थ for (पुनरष्टम कोष्टस्थ)

१२. कोष्टस्थ for (कोष्टकस्थ)

१३. दृग्लम्बने for (दृग्लम्बनं) (ख)

१४. मिति for (मिति)

१५. कोष्टकेषु for (कोष्ठांकोनेषु)

१६. + यत्कलाभिधं तेन +

१७. तदेष्ट for (तदे तत्)

(ख) २. तुल्याक for (तुल्याक)

३. सन्मुखां for (सन्मुखाद)

४. + दृग्लम्बनान्तरेण गुणनीयं तृतीय कोष्टकस्थ +

१०. "दृग्लम्बनान्तरेण" लुप्त ११. "गुणनीयं—कोष्टकस्थ" लुप्त

१५. कोष्ठांकेन for (कोष्ठांकोनेषु)

१७. तदेष्टमन्दकर्ण for (तदेतत्कर्णं)

१८. "प्रतिवृत्तोच्चे—वृत्त" लुप्त

मेव^१ दृग्लम्बनं भवति । यदि च नीचोच्चवृत्तं प्रतिवृत्तस्य नीचे भवति, तदा द्वितीयमेव दृग्लम्बनं भवति ।

अथ क्रान्तिवृत्ते यत् स्पष्टलम्बनं तस्य नतेश्च साधनं क्रियते । तत्र क्रान्ति-
वृत्तदृग्वृत्तसम्पातजनितकोणसारणी तृतीयकोष्टकेभ्यो चन्द्रस्य याम्योत्तर-
वृत्तान्तहोराभिः मध्याह्नात्पूर्वतृतीयकोष्टकात् कोणाः ग्राह्याः । एते पूर्वदिक्काः
कोणा दिक्काः भवन्ति । यदि च मध्याह्नात् परत्र नतहोरा भवन्ति, तदा चतुर्थ
कोष्टकेषु कोणाः ग्राह्याः । ते च पश्चिमा ज्ञेयाः । एते नवतेर्यदाधिका भवति । तदा
भाद्राशेभ्यः शोऽध्याः । ते शरकोणा भवन्ति । शरकोणान्नवतिशुद्धा स्पष्टकोणा
भवन्ति ।

(क) १. मेक for (प्रति)

३. कोष्टकेभ्यः for (कोष्टकेभ्यो) ४. 'स्य' लुप्त

७. कोणाः for (कोणा) (ख)

८. 'दिक्काः' लुप्त (ख) ९. 'नत' लुप्त

१०. ग्राह्याः for (ग्राह्याः) (ख)

११. पश्चिमाग्नेयाः for (पश्चिमा ज्ञेयाः)

१२. भवन्ति for (भवति) (ख)

१४. शोऽध्यास्ते for (शोऽध्याः ते) (ख)

१४. भवति for (भवन्ति)

१५. शरकोणाः for (शरकोणा)

१७. कोण संज्ञा for (कोणा)

१८. भवति for (भवन्ति)

(ख) २. 'वृत्त' लुप्त

५. पूर्वं for (पूर्वं)

६. ग्राह्याः for (ग्राह्याः)

१५. शरकोणा नवति for (शर कोणान्नवति)

१६. शुद्धां for (शुद्धा)

१७. स्पष्टकोणसंज्ञाः for (स्पष्ट कोणा)

अथ शरकोणज्या दृग्लम्बनं गुणा षष्टिभन्ना^१ स्पष्ट लम्बनं भवति । अत्र दृग् लम्बनं^४ ज्यया गुणितं^५ युक्तं, न दृग्लम्बनेनैव गुणितम् ।

अथ नते दृक् दशम दित्तो ज्ञेया ।

अथ नतिर्यदि खमध्यादुत्तरदिक्का^६ भवति । सारणीतः^{१०} प्रथम गृहीतकोणा-
श्चोत्तरदिक्कः^{१२} समकोणान्यूनो यदि भवति, तदा स्पष्टलम्बनं^{१३} तदा स्पष्ट^{१४} योज्यं ।
स स्पष्टः^{१५} चन्द्रो भवति । यदि च समकोणादधिककोणो भवति । तदा स्पष्टलम्बनं
स्पष्टचन्द्रे^{१६} शोध्यं । यदि च नतिर्दक्षिणदिक्का^{१७} भवति । सः^{१८} कोणः^{१९} समकोणा-
दधिको भवति । तदा स्पष्टलम्बनं संयोज्यं समकोणान्यूनश्चेत्तदा विशोध्यं ।

- (क) १. लम्बन गुणा for (लम्बनं गुणा) (ख)
२. षष्टि भक्ता for (षष्टि भन्ना) (ख)
३. +नति भवति स्पष्ट कोणज्या दृग्लम्बन गुणा षष्टि भक्ता + (ख)
४. लम्बन for (लम्बनं) (ख)
६. +दृग्लम्बनेन परं चात्र स्वल्पमन्तरमायाति कृत्वा +
७. दृक् for (दृक्)
८. स्वमध्यादशमदित्तो for (दशम दित्तो)
९. +पुनः +
१०. सारणीतो for (सारणीतः)
११. ग्रहीत for (गृहीत)
१२. दिक्काः for (दिक्कः)
१३. 'तदा' लुप्त
१४. +चन्द्रे +
१५. स स्पष्टचन्द्रो for (स्पष्टाः चन्द्रो)
१६. दधिकः for (दधिक)
१७. दक्षिण for (दक्षिण)
१८. समकोणा दधिको को for (समकोणा दधिको)

(ख) ५. गुणितुं for (गुणितं)

+दृग्लम्बनेन परं चात्र स्वल्पमन्तरमायातीति कृत्वा +

७. दृक् दशम for (दृक् दशम)

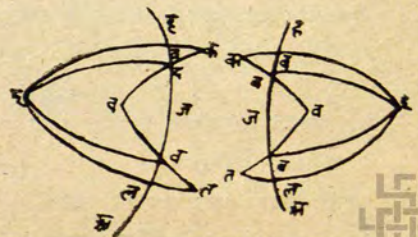

अथैत^१ द्विचारार्थं^२ क्रांतिवृत्तस्यैकं चापं^३ अवदहं^४ कल्पितं । द्वितीयक्षेत्रे^५ उत्तर-
ध्रुवस्थानं^६ कल्पितं । द्वितीयक्षेत्रे^७ दक्षिणध्रुवस्थानं^८ कल्पनीयं । वचिन्हं^९ खमध्यं ज-
चिन्हं^{१०} मध्यान्हचिन्हं^{११} कल्पितं । पुनर्वचिन्हदचिन्हं^{१२} च पश्चिमदिशि पूर्वदिशि
च चन्द्रस्थानं^{१३} कल्पितं ।

अथ^{१२} भावचापमदचापभलतचापभभकचापानि^{१३} कदंववृत्तस्य^{१४} कल्पितानि ।
तस्मात्^{१५} तल चापं^{१६} भविष्यति । बलचापं^{१७} दभचापं^{१८} च स्पष्टलम्बनं^{१९} भविष्यति ।

- (क) १. अथैतद विचारार्थं for (अथैतद्विचारार्थं)
३. अवज दहं कलितं for (अवदहं कलितं)
४. पुनर्भ चिह्नं प्रथम क्षेत्रे for (द्वितीय क्षेत्रे)
५. उत्तर कन्दव for (उत्तर) ६-७-८-९-१०. लुप्त
११. चिन्हं for (चिन्ह) (ख)
१२. +पुनर्ववृत्तचापं वदकचापं च दृक् वृत्तस्य कल्पितं वतचापं दकचापं च दृग्लम्बन-
चापं कल्पितं +
१३. भव for (भाव) १४. भद for (यद)
१५. भलत for (भलत)
१६. भमक for (भभक)
१७. +कम चापं नति चापं + (ख)
१८. दम for (दभ) (ख)

- (ख) २. अवजदहं for (अवदहं)
४. पुनर् चिह्नं प्रथमक्षेत्रे for (द्वितीय क्षेत्रे)
१२. +पुनर्ववृत्त चापं वदक चापं दृग्वृत्तस्य
कल्पितं वतचापं दकचापं
च दृग्लम्बनचापं कल्पितं +
१३. उव चाप for (भाव चाप)
१४. उद चाप for (मदचाप)
१५. उलत for (भलत)
१६. उमक for (भमक)

तस्मात् षतलत्रिभुजे दकभत्रिभुजे व कोण दकोणौ स्तः । त कोणक कोणौ च
स्पष्टकोणौ भवतः । लकोण भकोणौ । समकोणौ स्तः ।

अथ शरदिक् वचिन्हाज्ज चिन्हदिश्यस्तीति प्रक्रमैकवाजचिन्हात् व
चिन्हविलोम दिशि ।

अथ क्रांतिवृत्तस्य क्रमचापं अवजं कल्पितं ।

अथ प्रथमक्षेत्रे ^{११}वजकोणः समकोणान्यूनोस्ति । द्वितीय क्षेत्रे ^{१२}च तवज-
कोणः ^{१३}समकोणादधिकोस्ति । तदा ^{१४}वलचापं स्पष्टलम्बनं ^{१५}ऋणं भवति ।

अथ प्रथम क्षेत्रं ^{१७}

^{१८}वदहकोणः ^{१९}समकोणादधिकोस्ति । ^{२०}तीत्यक्षेत्रे कदहकोणः समकोणा-
न्यूनोस्ति । तदा दमचापं स्पष्टलम्बनं धनं पतिष्यति । अत्र ^{२१}चन्द्रस्थानं क्रांति-
वृत्ते ^{२२}कल्पितं । यतः ^{२३}सूर्यग्रहणे चन्द्रशरः स्वल्पो भवति ।

(क) १. बतल for (षतल त्रिभुजे) (ख)

२. दकम for (दकभ) (ख) ३. व for (व)

४. +शरकोणौ + (ख) ५. तकोणैक for (तकोणक)

७. म for (भ) (ख) ८. सप्त for (सम)

९. प्रकटमेव for (प्रक्रमैक) ११. ववज for (वज) (ख)

१२. 'च' लुप्त

१३. कोणोऽधिकोऽस्ति for (कोणः समकोणादधिकोस्ति)

१४. 'लुप्त' १६. विलोमं for (ऋणं)

१७. क्षेत्रे for (क्षेत्रं) १८. 'द' लुप्त

२०. अथ for (अत्र) २१. +यत् +

२२. +तत्स्वल्पान्तरत्वत् + २३. +चणे +

(ख) ६. त कोण म कोणौ for (त कोण क कोणौ)

६. सम for (च स्पष्ट) १०. 'त्रि' लुप्त

१५. "तदा—वदह कोणः" लुप्त

१६. "समकोणादधिकोस्ति" लुप्त

अथ ग्रहणादन्यत्र चन्द्रशरवशात् एतद्विलोमं स्यात् । तद्यथा चन्द्रस्थान-
दिक्चन्द्रदिक् च क च च श्व मध्याभिन्न दिशि यदा भवति । तस्मान्नतिदिक् सध्य-
स्थानदिक्तो विलोमा भवति ।

अथैतद्विचारार्थं ववतवृत्ते तच्चिन्हे चन्द्रबिंबं कल्पितं । दृष्टौ कचिन्हकल्पितं ।

अथ वचिह्नं तचिह्नं वचिह्नमध्ये खमध्यं कल्पितं । पुनः मतदचापं
मकहचापं कदं व वृत्तस्य कल्पितं । तस्मात् दहचापं स्पष्टलम्बनं भविष्यति ।
तद चापं शरो भविष्यति । कह चापं स्पष्ट शरो भविष्यति ।

अथैतच्चापद्वयांतरं नति भविष्यति । तत्र नति दिक् व चिह्नात् ज दिक्तो
विलोमा भविष्यति ।

(क) १. 'त' लुप्त

२-३-४. 'कचश्व' लुप्त

५. मध्यात् for (मध्या)

६. चिह्नं

७-८. अनुस्वार लुप्त

९. मतद for (मतद)

१०. भकह for (भकह)

११. +कहचापं स्पष्टशरो+

१२. ऽस्ति for (भविष्यति)

१३. ऽस्ति for (भविष्यति)

१४. नति भविष्यति for (नति भवि-
ष्यति) (ख)

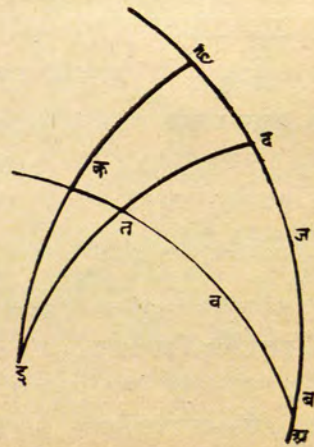
(ख) २-३-४-५. खमध्याद्विन्न दिशि for
(कचश्वमध्याभिन्न दिशि)

६. चिन्हे for (चिन्ह)

९. उतद for (मतद)

१०. उकह for (भकह)

१५. य for (ज)

अथ ^१पूर्वं चन्द्रसूर्यं ^२वेधेषु तत्र ^३लम्बनं संस्कोनकृतः । इह तु लम्बनं निरूपितं ।
तत्र स्वल्पांतरत्वात् ^४पूर्ववेधेष्वन्तरं न पततीति ^५कृत्वा न कृतं ।

अथ च ग्रहणो चन्द्रदृग्लम्बने जीवास्थाने चापानि गृहीतानि विमण्डलं
दृग्वृत्तसम्पातस्थले क्रांतिमण्डल दृग्मण्डलं सम्पातो गृहीतः । तत्रापि स्वल्पां-
तरं पतिष्यतीति ^६कृत्वा तथा न कृतं ।

अथैतत्साधने प्रयास बाहुल्यं भवति ।

अथैतत् साधनार्थं षोडशं क्षेत्रम् निरूप्यते । अचिह्नं पातः कल्पितः । अवजं
क्रान्तिवृत्तं ^{१३}खण्डं कल्पितं । अदं विमण्डलखण्डं कल्पितं । दचिन्हं ^{१४}चन्द्रविजं
कल्पितं । तदवचिन्हं ^{१५}कदंवृत्तखण्डं कल्पितं । हचिन्हं च खमध्यं कल्पितं ।
^{१६}हृदभचन्द्रवृत्तगतं ^{१७}दृग्मण्डलखण्डं ^{१८}कल्पितं । ^{२०}हवं ^{२१}चन्द्रस्थानतं ^{२२}दृग्वृत्तखण्डं

- (क) १. पूर्व for (पूर्व) (ख) २. अनुस्वार लुप्त (ख)
३. +सूर्यं+ (ख) ४. संस्कारो for (संस्को)
५. वेधेष्वन्तरं for (वेधेष्वन्तरं)
६. दृग्मण्डल for (दृग्मण्डलं)
७. भविष्यतीति for (पतिष्यतीति)
१०. 'तथा' लुप्त
११. 'अथै' लुप्त १२. क्षेत्र for (क्षेत्रम्)
१३. अनुस्वार लुप्त
१४. 'त' लुप्त १५. हृदभ for (हृदभ)
१६. वृत्त for (मण्डल) १७. हवमपि for (हवं)
१८-२२-२३ लुप्त

- (ख) ४. सूर्य लम्बनसंस्कारो for (लम्बनं संस्को)
६. कृत्वा for (कृत्वा) ७. विमण्डल for (विमण्डलं)
१४. "चन्द्र—तदव चिन्हं" लुप्त १५. हृदउं for (हृदभ)
१७. "गतं—दृग्मण्डल" लुप्त १८. +दृग्मण्डल खण्डं कल्पितं+
२०. हवं च for (हवं) २२. स्थान गतं for (स्थानतं)

कल्पितं^१ । दवं^२ दालं^३ वनं^४ वतं^५ हवोपरि^६ वकं^७ अवोपरि^८ लम्बः^९ कल्पितः^{१०} । तस्मात्^{११} अव^{१२}
चन्द्रस्थानं^{१३} पातादस्ति^{१४} अकं^{१५} च दृष्टिस्थानांतरं^{१६} तवतुल्यं^{१७} वकं^{१८} स्पष्टलम्बनमस्ति^{१९} ।
दवं^{२०} चन्द्रस्य^{२१} शरोस्ति^{२२} दन्तं^{२३} नति^{२४} ।

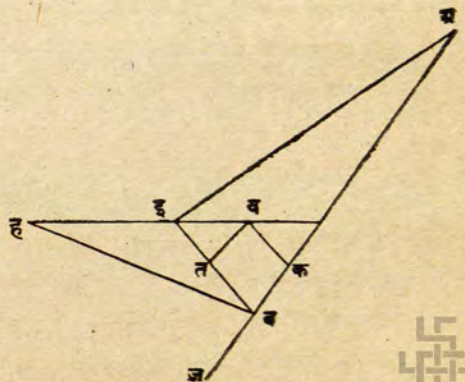
अथ हृद चापं^{२५} हभजं^{२६} कोणतुल्यं^{२७} दवतकोणश्च^{२८} ग्राह्य इति^{२९} स्पष्टमेवास्ति^{३०} ।
अथास्माभिरत्र हव चापं^{३१} हवजं^{३२} कोणश्च^{३३} गृहीतः^{३४} ।

अथ सप्तदशं क्षेत्रम्

अत्र अवजं^{३५} क्रान्तिवृत्तखण्डं^{३६} दवहं^{३७} कदंबवृत्तखण्डं^{३८} कल्पितं^{३९} । द चिन्हं^{४०} वा ह-
चिन्हं^{४१} क्रान्तिवृत्तस्योभयदिशि^{४२} चन्द्रचिन्हं^{४३} कल्पितं^{४४} । वदं^{४५} वहं^{४६} चन्द्रशरः^{४७} कल्पितं^{४८} ।
अयं^{४९} शरो ज्ञात एवास्ति^{५०} । वचिन्हस्य^{५१} चापाणि^{५२} कोणाश्च^{५३} ज्ञाताः^{५४} द चिन्हं^{५५} हचिन्हस्य^{५६}
कोणज्ञानमपेक्षितं^{५७} ।

- (क) १. + चन्द्र स्पष्ट चिह्नोपरि क्रान्तिवृत्ते गत मस्ति +
२. 'कल्पितं' लुप्त ४. + कल्पितं +
३. दृग्लम्बनं for (दालं वनं) ५. वतदवोपरि for (वतं हवोपरि)
६. 'कल्पितः' लुप्त ७. अवं for (अव) (ख)
८. चन्द्र स्थानान्तरं for (चन्द्र स्थानं)
९. चं for (च) १०. + शरवकं स्पष्ट +
११. दन्तं नतिः for (दन्तं नति) १२. हभजं for (हभज)
१३. कोणो for (कोणश्च)
१४. अथैत द्विचारार्थं for (अथ)
१५. वल्पितं for (कल्पितं)
१६. चापाणि for (चापाणि)
(ख)
१७. कोणश्च for (कोणाश्च)
१८. अनुस्वार लुप्त
२०. मपेक्षितः for (मपेक्षितं)

- (ख) ५. दवोपरि for (हवोपरि)
१२. हउह for (हभज)
१५. भव for (भय)

अथाष्टादशे क्षेत्रे

अस्य विचारो निरूप्यते ।

अथ क्रान्ति वृत्तं भ चिन्हं ख मध्योपरि गतं समकोण सम्पातः कृतः, तदा दचिन्हं हचिन्हं वचिन्हानि एक कदंवृत्तगतानि भविष्यन्ति । तस्मात्ते कोणाः ज्ञाताः भविष्यन्ति । ते के कोणाः व चिन्हे ये कोणाः सन्ति त एव वेद्याः । पुनर्मदचापं महचापं च विदितं भविष्यति । कुतः भवचापस्य वद चापं वह चापयोरपि

(क) १. अथाष्टादश for (अथाष्टादशे)

२. क्षेत्रस्य for (क्षेत्रेस्य)

३. लिख्यते for (निरूप्यते)

४. वृत्ते for (वृत्तं) (ख)

५. अनुस्वार लुप्त

६. +दृष्टवृत्तेन+

७. कृतस्तदा for (कृतः तदा)

८. 'ह चिन्ह' लुप्त

९. वृत्ते for (वृत्त)

११-१२. विसर्ग लुप्त

१४. +ये+

१६. 'ये' लुप्त

१७. पुनर्मद चापं for (पुनर्मदचापं)

१८-१९. लुप्त

२०. भव for (भव)

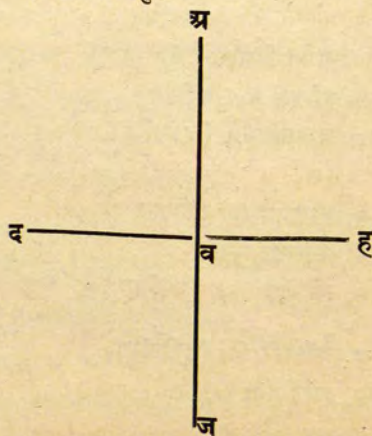
२१. +प्रत्येक+

२२. अनुस्वार लुप्त (ख)

१०. 'गतानि' लुप्त

१३. 'ते' लुप्त

१५. विसर्ग लुप्त

(ख) ५. उ चिन्ह for (भ चिन्हं)

६. +दृष्टवृत्तेन+

१७ पुनर्भव चापं for (पुनर्मदचापं)

१८-१९. उह चापं for (महचापं)

२०. उव for (भव)

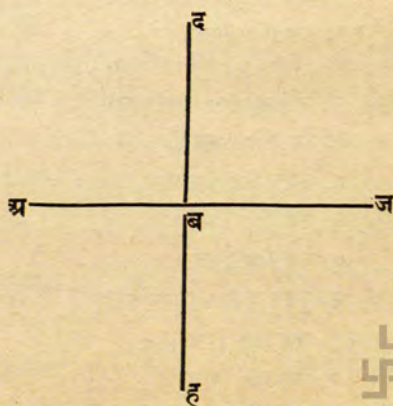

ज्ञानात् इदं तदा भवति । यदा चन्द्रोदक्षेप^१ वृत्तस्थो भवति, अस्मिन् समये दृग्लम्बनमेव नतिर्भवति^३ । स्पष्ट लम्बनाभावो भवति^४, यदि च क्रांतिवृत्तं दृग्वृत्तमेकमेव भवति, तदा अचिह्नं खमध्यं कल्पितं । अदं अहं^५ च दृग्वृत्तं कल्पितं । तदा अवचापस्यादचापेन अहचापेन चांतरं भविष्यति । आतो ऽद चापा ऽह चापयोजनं भविष्यति । कुतः अवचाप वदचापयोजनात् वा अवचापं वहचाप ज्ञानात् पुनर्दकोणहकोणौ च समकोणस्य समानौ न स्तः । तदा तावपि कोणौ चापज्ञानात् विदितौ भविष्यतः । इदमपि समकोणत्वं तदा भविष्यति, यदा कदंवृत्तं क्षितिजस्थं भवति^{१४} । अस्मिन् समये यदि चन्द्रशरो न स्यात्, तदा दृग्लम्बनमेव स्पष्टलम्बनं भविष्यति । नतेरभावः यदि च शरो भवति । तदा पूर्वोक्तप्रकारो भविष्यति ।

- (क) १. चन्द्रोदक् for (चन्द्रोद)
 २. क्षेप वृत्ते भवति for (क्षेप वृत्तस्थो भवति)
 ४. भवेति for (भवति)
 ५. अहं अदं for (अदं अहं)
 ६. भविष्यत्यतो for (भविष्यति आतो)
 ७. 'कुतः' लुप्त
 ८. अथवा for (वा)

१०. चापयोजनात् for (चाप ज्ञाना-
 त्) (ख)
 ११. + यदि चापे सरलरेखकल्पिते
 भवतः +
 १३. समकोणत्वं for (समकोणत्वं)
 १४. 'जस्थं' 'भवति' लुप्त
 १५. तद for (तदा)

- (ख) ३. "भवति" लुप्त
 ८. वह for (वद)
 १२. नस्तस्तदा for (नस्तः तदा)

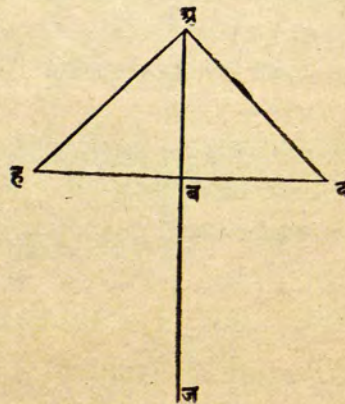

अथ विंशतितमं क्षेत्रम्^१

तत्र यदि क्रांतिवृत्तं दृग्वृत्ते सम्पातं करोति । यथा समकोणो न भवति ।
 तदा भ^२ चिन्हं ख मध्यात् भवचापं^३ भजदचापं^४ च निष्काश्यते । तदा भवचापं^५ भव
 अकोणो विदितो भवति । पुनर्मदचापकहचापयोजिज्ञासास्ति । भज^{११} अकोण
 भत^{१२} अकोणयोजिज्ञासास्ति । तत्र दचिह्नात् ह चिन्हाच्च भवोपरि^{२५} दक लम्बो^{१६} हक-

- (क) १. त्रेस्तः for (क्षेत्रम्) २. भ for (भ)
 ३. भव for (भव)
 ४. भजद for (भजद)
 ५. + भहत + ६. भव for (भव)
 ७. भव for (भव)
 ८. विदितोस्ती for (विदितो भवति)
 ९. भद for (मंद)
 १०. भह for (कह)
 ११. भज for (भज)
 १२. भत for (भत)
 १३. अकोणयोरपि for (अकोणयोर्) (ख)
 १४. बिज्ञासास्ति for (जिज्ञासास्ति) (ख)
 १५. भवोपरि for (भवोपरि)
 १६. हल for (हल)

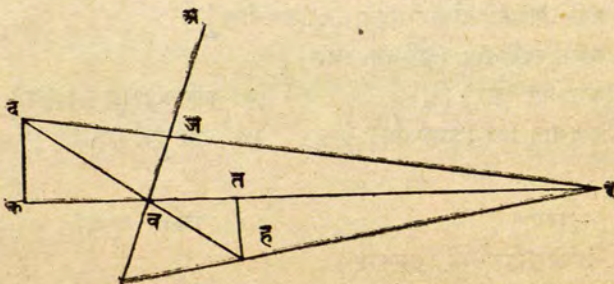
- (ख) २. उचिह्न for (भचिह्न)
 ३. उव for (भव)
 ४. उजद for (भजद)
 ६. उव for (भव)
 ७. उव for (भव)
 ८. पुनर्द for (पुनर्मंद)
 ११. उज for (भज)
 १२. उत for (भत)
 १५. उवोपरि for (भवोपरि)

लम्बश्च निष्काश्यः । तस्मात्^२ वदकत्रिभुजे वहलत्रिभुजे समकोणः^३ भव अकोणस्य^{४ ५ ६ ७}
कोटिरूपः^८ वदभुजवहभुजौ चन्द्रशरतुल्यौ स्तः^९ । तदा शेषभुजा अपि ज्ञाता
भविष्यन्ति । वकभुजवलभुजाभ्यां^{१०} भकभुजभल भुजावपि ज्ञातौ भविष्यतः^{११} ।
पुनरेताभ्यां^{१३} भव अकोणेन^{१४} वभज अकोण भत अकोणावपि ज्ञातौ भविष्यतः^{१५} ।

- (क) १. निष्काश्यः for (निष्काश्यः) २. तस्मात् for (तस्मात्)
३. समकोणो for (समकोणः)
४. + अत्र ज्ञात + ५. भव for (भव)
६. अकोणः for (अकोणस्य)
७. + हव असमकोणे शोधितः शेषं हवलकोणो विदितो भविष्यति । तत्समः कवद
कोणश्च +
८. विसर्गं लुप्त ९. + विदितौ + (ख)
१०. भक for (भक) ११. भल for (भल)
१२. + पुनर्दक भुजहल भुजाभ्यां भदभुजभहभुजौ ज्ञातौ भवतः वभजकोणवभत-
कोणावपि ज्ञातौ भविष्यतः +
१३. भव for (भव) १४. कोण ज्ञानेन for (कोण ज्ञानेन)
१५. भज for (भज) १६. अकोणः for (अकोण)
१७. भत for (भत)

- (ख) ३. समकोणे for (समकोणः)
४. + बकोणः + ६. उव for (भव)
१०. उक for (भक) ११. उल for (भल)
१२. + पुनर्दक भुज हलभुजाभ्यां उदभुजउहभुजौ बडज कोण वडत कोणावपि ज्ञातौ
भविष्यतः +
१३. उव for (भव)
१५. चउज for (वभज) १७. उत for (भत)

यदि वचिह्नं^१ खमध्ये भविष्यति, तदा कोणयोश्चापयोश्च तवद्वैरं^२ द^३ चिन्हं^४
 पुनरुभयत्र^५ चन्द्रशरतुल्यो^६ भविष्यति। दचिन्हहचिन्हयोर्द्वैग्वृत्तमेव^७ कदंबवृत्तं^८
 भवति। तस्मात् चापयोः कोणयोः परमन्तरं^९ भवति। एतच्च द्वैग्वृत्तं^{१०} क्रांति-
 वृत्ते समकोणसम्पातं^{११} करिष्यति। व चिन्हस्याप्यन्यद्दृग् वृत्तं नास्ति। तस्मात्
 समकोणं^{१२} जातं।

अथ चापयोरन्तरं अस्मात्कारणाद्भवति यतः द चिन्हहचिन्हयोर्नतांशाः^{१३}
 चन्द्रशरतुल्या एव^{१४} वचिन्हस्य च नतांशा न सन्ति। तस्मादन्तरं शरतुल्यं जातं।
 अस्मिन्^{१५} स्थले परमद्वैग्वृत्तं^{१६} दशकलामितं भवति। यदि परमशरस्यात् चन्द्रोपि^{१७}
 नीचकर्णं^{१८} भवति।

अथ सूर्यग्रहणे ऽर्द्धांशात्^{१९} शरोधिको न भवति। अस्य द्वैग्वृत्तं^{२०} साद्वै-
 कलातुल्यं भवति।

- (क) २. वचिह्नं^१तरं for (तव द्वैरं) (ख) ३. भविष्यति for (द)
 ४. अत्रोपपत्तिः for (चिन्ह)
 ५. पुनरुभयतश्चन्द्र for (पुनरुभयत्र चन्द्र)
 ६. तुल्यः कल्पितो for (तुल्यो)
 ७. स्ति for (भविष्यति)
 ८. परमांतरं भवति for (परमन्तरं भवति) (ख)
 ९. 'द्वैग्वृत्त' लुप्त १०. कोणे for (कोण)
 ११. सर्वकोणोभ्योऽस्यान्तरं महज् for (समकोण)
 १२. अस्मि स्थले for (अस्मिन् स्थले)
 १४. शरः for (शर) (ख) १५. कर्णे for (कर्ण) (ख)
 १६. द्वैदशात् for (ऽर्द्धांशात्) १७. साद्वै for (साद्वै)

- (ख) १. +परमं+
 ११. समकोणांतरं for (समकोण)
 १३. +तुल्यं+

४. "चिन्ह" लुप्त

शात् शोधनीयं यदि चन्द्रः खमध्यचिन्हं च क्रांतिवृत्तादेकदिशि भवति । यदा भिन्नदिशि भवति । तदा योगः कार्यः, पुनर्योगस्य अन्तरस्य चां वर्गः कार्यः । पुनः कोटिज्या शरधातस्य च वर्गः कार्यः । वर्गं द्वय योगस्य मूलं ग्राह्यं ते । चन्द्रस्य नतांशाः भवन्ति ।

अथ कोटिज्या शरधातः षष्ठ्या गुणनीयः । मूलेन भाज्यः फलमन्तरजीवा भवति । अस्य चापं ज्ञातकोणे संयोज्यं यदि चन्द्रविवनतांशाः चन्द्रस्थानं नतां-
शादधिकाश्चेद् भवन्ति । न्यूनाश्चेत्तदा शोध्याः । तदेष्ट कोणो ज्ञातो भवति ।
अस्योदाहरणं तत्र पूर्वक्षेत्रे भव चापं ४५ कल्पितं, अवभ कोणश्च ३० प्रत्येकं दव-
चापं वहचापं च ५ कल्पितं । कोणज्या ३० कोटिज्या ५२ एतद्वयं पंचभिर्भुजैः
गुणितं २।३० इदं प्रत्येकं वक वलयोः प्रमाणं जातं । द्वितीय फलं च ४।२० इदं
प्रत्येकं दहलयोः प्रमाणं जातं । तस्मात्तमलं ४२।३० भकं च ४७।३० महं ४२।५६

(क) १. भवतः for (भवति) (ख) २. तदा योगः +

४. 'चा' लुप्त

५. धातस्य for (धातस्य) (ख) ६. ज्ञातव्याः for (भवन्ति)

७. शरधातः for (शरधातः) (ख)

८. षष्ठ्या for (षष्ठ्या) (ख) ९. नतांश for (नतांशाः)

१०. अनुस्वार लुप्त (ख)

११. नतांशा for (नतांशाः)

१२. भवति for (भवन्ति)

१३. शोध्यः for (शोध्याः)

१४. भव for (भव)

१५. भ for (भ)

१६. '५२' लुप्त

१७. पंचभि for (पंचभि)

१८. द्वितीय for (द्वितीय)

२०. दहलयोः for (दहलयोः) (ख)

२१. तस्मात् भलं for (तस्मात्तमलं)

२२. भक for (भकं)

२३. महं for महं)

(ख) ३. "पुनर्योग—कार्यः" लुप्त

१४. उव for (भव)

१५. अबउ for (अवभ)

७. भदं for (भदं)

१८. "वक" लुप्त

२१. तस्मात् उलं for (तस्मात् मलं)

२२. उकंच for (भकंच)

२३. उहं for (महं)

भदं^१ ४७।५४ यदि द्वितीयफलं षष्ठ्या गुण्यते ।^२ एतद्वयेन भाज्यते तदा हल चापं लभ्यते ६।४ दकं ५।२५ एतद्वयस्य चापं चेत्क्रियते तदा हमल^३कोण ५।४८ वमद^४ कोणः ५।१० अलभ^५ कोणः^६ २४।१२ अजभकोणश्च ३५।१० ।

अथ नव्यैराचार्यै^५ लम्बनार्थं यः सूक्ष्मप्रकारः कृतोऽस्ति, सोऽपि निरूप्यते । तत्र चन्द्रनतांशज्ञानार्थं अवजं क्षितिज चापं कार्यं । द चिन्हं रव मध्यं कल्पनीयं । अहजं^{१०} क्रान्तिवृत्तचापं^{११} भचिन्हं^{१२} कदम्बं^{१३} भदहवं^{१४} दृग्क्षेपवृत्तचापं^{१५} हचिन्हं^{१६} चित्रभं^{१७} वचिन्हं^{१८} चन्द्रबिम्बं^{१९} चन्द्रगतकदम्बवृत्तस्य चापं क्रान्तिवृत्तेक-

(क) १. भदं for (भदं)

२. एद्वयेन for (एतद्वयेन)

४. वमद for (वमद)

६. 'कोणः' लुप्त

८. राचार्यै for (राचार्यै)

१०. अहज for (अहजं)

११. भ चिन्हं for (भ चिन्हं)

१३. वित्रिभं for (चित्रभं)

१५. भवकं for (भवकं)

३. भ for (म)

५. अतभः for (अलभ)

७. अभज for (अजभ)

९. लम्बनानयनार्थं for (लम्बनार्थं)

१२. जदहवं for (भदहवं)

१४. चन्द्रं चन्द्रबिम्बं for (चन्द्रबिम्बं)

(ख) १. उदं for (भदं)

३. हल for (हमल)

४. वउद for (वमद)

५. अतउ for (अलभ)

६. अजउ for (अजभ)

९. लम्बनानयनार्थं for (लम्बनार्थं)

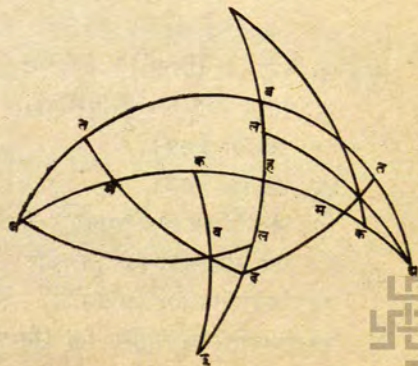
११. उचिन्हं for (भचिन्हं)

१२. उदहवं for (भदहवं)

१३. चित्रिभं for (चित्रभं)

१४. चन्द्रबिम्बं for (चन्द्रबिम्बं)

१५. उवकं for (भवकं)

चिन्हं^१ चन्द्रस्थान^२ दवतचन्द्रदृग्वृत्तचापं^३ दवचापं^४ चन्द्रनशाश्चैतां^५ ज्ञाताः सन्ति ।
 कुतः^६ भव^७ चन्द्रशरकोटिज्या^८ बलचापज्ययोन्निष्पत्ति^९ भकचापज्या^{१०} वित्रिभ
 चन्द्र^{११} स्थानान्तरकहचापज्या^{१२} निष्पत्तितुल्यास्ति । तदा बलचापं^{१३} ज्ञातं भविष्यति ।
 पुनरपि जव^{१४} चापज्ययाः^{१५} बलकोटे^{१६} अवचापज्यायाः^{१७} वकचापज्या^{१८} चन्द्रशरेन^{१९}
 निष्पत्तिः^{२०} जल चापज्याया^{२१} अथवा^{२२} अलचापज्यायाः^{२३} हलचापज्यया^{२४} या निष्पत्ति^{२५}
 तुल्यास्ति । तस्मात्^{२६} हलचापमपि विदितं स्यात् । हव चापं^{२७} दृग्गतिः सा पूर्वोक्त-
 प्रकारेण^{२८} ज्ञातास्ति । तस्मात्^{२९} लवचापमपि विदितं भविष्यति । जव चापज्यायाः^{३०}
 अथवा^{३१} अवचापज्यायाः^{३२} वातचापज्यया^{३३} निष्पत्तिः^{३४} जल चापज्याया^{३५} अथवा^{३६} अलचाप-

(क) २. दवतं for (दवत) (ख)

३. नतांशाश्चैते for (नशाश्चैता)

४. भक for (भक)

५. निष्पत्तिः for (निष्पत्ति)

६. भव for (भव)

७. ज्यायाः for (ज्या)

८. स्थानान्तरे for (स्थानान्तर)

९. + रूप +

१०. ज्यायाः for (ज्या)

११. निष्पत्तिः for (निष्पत्ति)

१२. ज्यायाः for (ज्यायाः) (ख)

१३. कोटिरूप for (कोटे)

१४. ज्याया for (ज्या)

१५. शररूपया for (शरेन)

१६. जीवायाः for (ज्याया)

१७. 'अथ' लुप्त

१८. जीवायाः for (ज्यायाः)

१९. जाया for (ज्याया)

२०. विसर्गं लुप्त

२१. वत for (वात)

२२. निष्पत्तिः for (निष्पत्तिः)

(ख) १. चिन्हे for (चिन्हं)

३. नतांशाश्चैते for (नशाश्चैता)

४. उव for (भव)

५. निष्पत्तिः for (निष्पत्ति)

६. उक for (भक)

११. + वित्रिभ चन्द्र स्थानान्तर कह चापज्या +

१३. अथ बावलकोटे for (बलकोटे)

१५. चन्द्रशरेण for (चन्द्रशरेन) १७. ज्यायाः for (ज्याया)

२१. निष्पत्तिस्तत्तुल्यास्ति for (निष्पत्ति तुल्यास्ति)

ज्यायाः लव चापज्यया निष्पत्ति^१ तुल्यास्ति । तस्मात् वत चापमपि ज्ञातं भविष्यति । अस्य चापस्य कोटिरूपं हव^२ चापमपि ज्ञातं भविष्यति ।

अथ यदि चन्द्रबिंब^३क्रान्तिवृत्तस्य म चिन्हे भवति । तदा दभचापं सुखे-
नैव ज्ञातं भविष्यति । कुतः जभ चापज्यायाः अथवा अम चापज्याया दभचाप
कोटिरूपं मत चापज्यया निष्पत्तिः जह चापज्ययाः अथवा अह चापज्याया हव-
चापज्या निष्पत्ति^{२०} तुल्यास्ति ।

अथ स्पष्टलम्बनमत्योर्ज्ञानार्थं पूर्वोक्तमेव क्षेत्रं कार्यं । न चिन्हं दृष्टि-
स्थाने चन्द्रबिंबं कल्पितं । तस्मात् वनचापं चन्द्रदृग् लम्बनं भविष्यति । एतत्पूर्-
वोक्तप्रकारेण ज्ञातमस्ति ।

अथ जनसचापं अथवा अनसचापं भनगचापं च चंद्रगं कल्पितं ।

अथ दवचापज्या वलचापज्या च पूर्वोक्तक्षेत्रेण ज्ञातास्ति । अनयो-
न्निष्पत्तिः^{२७} दनचापज्या नसचापज्ययोर्निष्पत्ति^{२८} तुल्यास्ति । तस्मान्न समपि^{२९}

(क) १. + ष्पत्ति + २. दव for (हव) (ख)

४. दम for दभ (ख) ५. जमचाम for (जभचाप)

६. ह for (भ) ७. ज्यायाः for (ज्याया)

८-९-१०-११-१२-१३-१४-१५. लुप्त

१६-१७-१८-१९. लुप्त २१. नत्यो for (मत्यो) (ख)

२२. 'द्र' लुप्त २४. चन्द्रगतं for (चन्द्रगं)

२७. निष्पत्तिः for (निष्पत्तिः) २८. निष्पत्ति for (निष्पत्ति)

२९. तस्मान्नसमापि for (तस्मान्नसमपि)

(ख) ३. बिंबं for (बिंब)

५. जमचाप for (जभचाप) ६. अम for (अभ)

८. दमचाप for (दभचाप) १५. ज्यायाः for (ज्यायाः)

१९. ज्यायाः for (ज्याया)

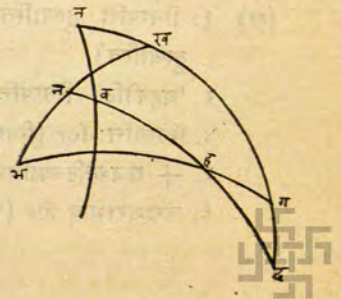
२०. निष्पत्तिस्तत्तुल्यास्ति for (निष्पत्तिस्तुल्यास्ति)

२३. उनग for (भनग) २५-२६. 'चाप—वल' लुप्त

अथ च यदि चन्द्रचिन्हं^१ भविन्हे^२ क्रान्तिवृत्तं^३ भवति । दृष्टिस्थानं^४
 विवं^५ च न चिह्ने^६ भवति । तदा दृग्लम्बनरूपमनचापज्यायाः^७ नग चापज्यया
 निष्पत्तिः^८ भूगर्भनतांश मद चापः^९ ज्यादृग्^{१०} क्षेपरूप दहं^{११} चापज्ययोर्निष्पत्तिः^{१२} तुल्यो
 स्ति । तस्मान्नगचापमपि ज्ञातं^{१३} भविष्यति^{१४} । इयं^{१५} च नतिः पुनरपि नग कोटिज्ययाः^{१६}
 मनः कोटिज्यया निष्पत्तिः^{१७} त्रिज्याभगकोटि ज्ययो^{१८} निष्पत्तिस्तुल्यास्ति । तस्मात्
 भगचापमपि ज्ञातं^{१९} भविष्यति । इदमेव स्पष्टलम्बनं^{२०} क्रान्तिवृत्तस्य अवजचापं^{२१} अ
 चिन्ह^{२२} खमध्यगतं भवति, तदा चन्द्रविंव^{२३} दचिन्हं^{२४} कल्पितं वद चापं^{२५} शरः हचिन्हं^{२६}
 चन्द्रविंव^{२७} दृष्टिस्थानं^{२८} जहचापं^{२९} स्पष्टशरः तस्मात् स्पष्टशरोपि ज्ञातो भविष्यति ।
 कुतः भूगर्भनतांश अदचापज्या^{३०} चन्द्रशररूपदवचापज्ययो^{३१} निष्पत्तिः^{३२} भूपृष्ठ

- (क) १-२. लुप्त (ख) ३. वृत्त for (वृत्त)
 ४. + मचिह्ने + (ख) ५. स्थानं for (स्थान)
 ७. ज्याया for (ज्यया) ८. विसर्गलुप्त (ख)
 ९. दृक् for (दृग्) १०. + प +
 ११. विसर्गलुप्त (ख) १२. तस्मात् for (तस्मा)
 १३. तुल्यास्ति for (तुल्योस्ति) (ख) १४. + अयमेव स्पष्टशरः +
 १५. गह for (न्नग) १६. ज्यायाः for (ज्ययाः)
 १७. अयं for (इयं) १८. मग for (भग) (ख)
 १९. विसर्गलुप्त (ख) २०. निष्पत्ति for (निष्पत्ति) (ख)
 २१. मग for (भग) (ख) २२. विंव for (विंव)
 २३. चिह्ने for (चिन्ह) (ख) २४. चापं for (चाप)
 २५. विंव for (विंव) २६. दृष्टि for (दृष्टि)
 २७. चाप for (चाप)
 २८. शरः for (शर)
 २९. 'रूप' लुप्त
 ३०. निष्पत्तिः for (निष्पत्तिः)
 ३१. भूपृष्ठ for (भूपृष्ठ)
 (ख) ६. 'विंव' — दृग्लम्बन' लुप्त
 १७. ज्यया for (ज्ययाः)
 ३१. भूपृष्ठ for (भूपृष्ठ)

नतांश अह चापज्या स्पष्ट शरहज चापज्ययोन्निष्पत्ति तुल्यास्ति तस्मात् हज चापं ज्ञातं भविष्यति । पुनरपि अह^२ कोटिज्या हजकोटिज्ययोन्निष्पत्तिः^३ अज कोटिज्या त्रिज्ययोन्निष्पत्तिः^४ तुल्यास्ति । तस्मात् अज चापं ज्ञातं भविष्यति । अव-चापं च ज्ञातमेवास्ति । तस्मात् वजचापमपि ज्ञातं भविष्यति । इदं स्पष्ट लम्बनं ।

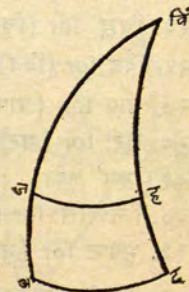
अथ चन्द्रे^६ शराभाव^७ अथवा^८ दृग्^९ क्षेप वृत्ते भविष्यति । तत्रापि स्पष्ट-लम्बनज्ञातं भविष्यति ।

राजाधिराज प्रभुतोषणार्थं सम्राट्^{१२} जगन्नाथकृते सुशिल्पे ।
सिद्धांतसारे खलु कौस्तुभेस्मिन्नध्याय^{१३} आगाद्विरति शराख्यः^{१४} ॥

इति पंचमोऽध्यायः^{१५ १६ १७}

- (क) १. निष्पत्ति तुल्यास्ति for (निष्पत्तिः तुल्यास्ति)
३. निष्पत्ति for (निष्पत्तिः) ४. निष्पत्ति for (निष्पत्तिः)
६. चन्द्रः for (चन्द्रे) ७. शरा भवे भवति for (शराभाव)
८. + चन्द्रो + ९. दृक् for (दृग्)
१०. भवति for (भविष्यति) ११. तत्र for (तत्रापि)
१२. सम्राट् for (सम्राट्)
१३. कौस्तुभेस्मिन् अध्याय for (कौस्तुभेस्मिन्नध्याय)
१४. + ५ +
१५-१६-१७. लुप्त (ख)

- (ख) १. निष्पत्ति तुल्यास्ति for (निष्पत्ति-तुल्यास्ति)
२. 'अहकोटि—निष्पत्तिः' लुप्त
४. निष्पत्तिः for (निष्पत्तिः)
५. + अजकोटिज्यात्रिज्ययो निष्पत्ति +
६. चन्द्रशराभावे for (चन्द्रे शराभाव)

सम्राट् जगन्नाथकृते
सिद्धान्तसार कौस्तुभे
षष्ठोऽध्यायः

अथ षष्ठाध्यायः

तत्र दश प्रकरणानि सप्रक्षेत्राणि सन्ति । तत्र प्रथमप्रकरणे अमावस्या पूर्णिमास्योत्साधनं निरूप्यते ।

अथ ग्रहणानां साधनं अमावस्या पूर्णमासी साधनादनन्तरं भवति । अमा- पूर्णिमास्योः साधनं पूर्वोदीरितं । सूर्याचन्द्रमसो मध्यमगतिस्पष्टगतिभ्यां भवितु- मर्हति । परं च मया सुखेनैवामावस्या पूर्णमासिज्ञानार्थं सारणी क्रियते ।

अथ द्वितीय प्रकरणे सारणी साधनं निरूप्यते ।

अथ बुधस्तस्सरासन्नप्रथमतारीके सूर्यचन्द्रयो मध्यमावस्या पूर्णमासी- मध्यमान्तरं ७।३७ पूर्वोक्तप्रकारेण जातं । एतत् सूर्यचन्द्रमध्यमगत्यन्तरेण भक्तं लब्धं दिनादि ५।४७।३३ इदं च वुरत्वनस्सरसंन्नात्प्रागेव या मध्यमा मावस्या

- (क) १. सप्त for (सप्र) २. तत्रापि for (तत्र)
 ३. अमावास्या for (अमावस्या) ४. पूर्ण मास्योः for (पूर्णिमास्योत्)
 ६. पूर्णिमासी for (पूर्णमासी) ७. अमावास्या for (अमा)
 ८. पूर्णिमास्योत्साधनं for (पूर्णिमास्योः साधनं)
 ९. पूर्वोदीरित for (पूर्वोदीरितं) ११. मध्यम for (मध्यम)
 १२. सुखेनैवामावास्या for (सुखेनैवामावस्या)
 १३. पूर्णमास्योमिनार्थं for (पूर्णमासि)
 १५. बुधस्तनस्सरादिसन्न for (बुधस्तस्सरासन्न)
 १६. तारीखे for (तारीके)
 १७. चन्द्रयोर्मध्यमान्तं ७।३७ for (चन्द्रयो मध्यमा)
 १८-१९-२०-२१. लुप्त २२. 'म' लुप्त
 २३. बुधस्तनस्सरसंन्नात् for (बुधस्तनस्सर संन्नात्)
 २४. वास्याभूत्तस्याः for (वस्याभूत्तस्याः)
 (ख) ५. अमावास्या for (अमावस्या) ६. पूर्वोदित for (पूर्वो दीरित)
 १०. सूर्याचन्द्रमसोः for (सूर्याचन्द्रमसो)
 १३. पूर्णमासी for (पूर्णमासि) १४. + मध्यमावस्या पूर्णमासी +
 १५. अथ बुधस्तनस्सरसन्न for (अथ बुधस्तस्सरासन्न)
 १८-१९. "मध्य-पूर्णमासी" लुप्त २१. ७।३७ for (७।३७)
 २३. वुरत्वनस्सरसंन्नात् for (बुधस्तनस्सरसंन्नात्)
 २४. मावास्याभूत् for (मावस्याभूत्)

भूत् । तस्याः सकाशात् तत्प्रथमसंन्नप्रथमतारीकपर्यंतं कालान्तरमुपलब्धं । एक-
स्मिन् चान्द्रमासे शोधितं शेषं २३।४४।१७ तत्संन्नादेश गामि अमावस्यापर्यंतं
कालान्तरमुपलब्धं । एतत्कालजा सूर्यस्य मध्यमा गतिः २३।२३।५० चन्द्रस्य मन्द-
केन्द्रगतिः ३१०।८१५ शरकेन्द्रगतिः ३१४।२।२१ ।

अथ बुस्त्वनस्सर प्रथमसंन्नप्रथमतारीके मध्यमार्कक्षेपः ११।०।४५ सूर्यमन्द-
केन्द्रक्षेपकः २६५।१५ चन्द्रमन्दकेन्द्रक्षेपकः २६८।४६ चन्द्रशरकेन्द्रक्षेपः ३५४।१५ ।

अथ बुस्त्वनस्सरप्रथमसंन्नागम्यमावस्यायां सूर्यमन्दकेन्द्रक्षेपकः २८८।-
३८।५० चन्द्रमन्दकेन्द्रक्षेपकः २१८।५७।१५ शरकेन्द्रक्षेपकः ३०८।१७।२१ ।

अथ सारणी कोष्टकार्थं पंचोद्धरेखा कृताः । पंच चत्वारिंशत् तिर्यग्रेखाः
कृताः । प्रथमकोष्टे बुस्त्वनस्सरिय प्रथम संन्नादितः । द्वितीय कोष्टे तौथसंज्ञमासस्य
चतुर्विंशतारीके प मध्याह्नात् अमावस्या पर्यंतं घटी पलानि तृतीय कोष्टके सूर्यक्षेपः

- (क) १. सन्न for (भन्न) (ख) २. कालान्तर for (कालान्तर) (ख)
३-४-५-६-७. लुप्त ८-९-१०-११. लुप्त
१२. 'स्य' लुप्त १३. ३१०।८।१५ for (३१०।८।१५)
१४. वखनस्तर for (बुस्त्वनस्सर) १६. तारीखे for (तारीके)
१७. २६।५।१५ for (२६५।१५) १८. बुरव्त्वनस्सर for (बुस्त्वनस्सर)
१९. संन्नादागम्यमावस्यायां for (संन्नागम्यमावस्यायां)
२०. रेखा for (रेखा) २१. 'तु' लुप्त
२३. बुरव्त्वनस्सरिय for (बुस्त्वनस्सरिय) (ख)
२५. + सन्नः + २६. तौद् for (तौथ)
२७. चतुर्विंशतारीकः for (चतुर्विंशतारीके)
२८. तस्य for (प) २९. अमावास्या for (अमावस्या) (ख)
३०. घटिपलानि for (घटीपलानि)
(ख) १३. ३१०।८।१५ for (३१०।८।१५)
१४. बुरव्त्वनस्सर for (बुस्त्वनस्सर) १५. "प्रथमसंन्न" लुप्त
१६. संन्नादागम्यमावस्यायां for (संन्नागम्यमावस्यायां)
२२. कोष्ठे for (कोष्टे) २४. संन्नादितः for (संन्नादितः)
२७. चतुर्विंशतारीके for (चतुर्विंश तारीके)
२८. 'प' लुप्त ३१. कोष्ठके for (कोष्ठके)

चतुर्थ कोष्ठके चन्द्रमन्दकेन्द्रक्षेपः पंचमकोष्ठे चन्द्रशरकेन्द्रक्षेपः ।

अथ चन्द्रमासाद्धकालः १४।४५।५५ एक^३ द्वितीय मध्यमसूर्यगतिः १४।-
३३।१२ चन्द्रमन्दकेन्द्रगतिः १।६२।५४।३० शरकेन्द्रगतिः १६५।२० द^४ एतागतयः
पूर्वक्षेपकेषु शोधिताः कालाश्च कालेषु शोधिताः । तेन्य सारणीकोष्ठकेषु^५ पौर्ण-
मास्यार्थं लिखिता । तत्र प्रथमकोष्ठके^{१२} प्रथमसन्ने उदितः सन्नो लिखितः । द्वितीय-
कोष्ठके^{१६} शिदं ६।५८।२२ तृतीये च २७४।५।३८ चतुर्थे २६।२।४५ पंचम कोष्ठके^{२१}
११।५७।१५।

अथ घटी २ पल० ४७ विपल ५ । एतद्रन पंचविंशति मिश्रिसंज्ञवर्षे^{१६} चान्द्र-
मासपूर्ति भवति ।

अथ सूर्यस्य भगणान्विहाय मध्यमा गतिः ३५३।५२।३४।३३ चन्द्रमन्दकेन्द्र-

(क) ३. एत for (एक) (ख)

४. १६२।५४।३० for (१।६२।५४।३०) (ख)

६. ६ for (द) (ख)

७. विसर्गं लुप्त

८. तदन्य सारिणीषु for (तेन्यसारणी कोष्ठकेषु)

९. लुप्त

११. लिखितं for (लिखिता)

१३. सन्नादितः for (सन्ने उदितः) १४-१५. लुप्त

१६. कोष्ठकेष्विदं for (कोष्ठकेशिदं) (ख)

१७. २७४।५।३८ for (२७४।५।३८) १८. एत दून for (एत द्रन) (ख)

१९. मिसिरी for (मिश्रि)

२०. चन्द्रमास for (चान्द्रमास)

२१. भवति for (भवति)

२२. भगणान् for (भगणान्) (ख)

(ख) १. कोष्ठे for (कोष्ठे)

२. चान्द्र मासाद्ध for (चन्द्र मासाद्ध)

५. १६५।२०।६ for (१६५।२०।६)

६. कोष्ठकेषु for (कोष्ठकेषु)

१०. पौर्णमास्यार्थं for (पौर्णमास्यार्थ)

१२. कोष्ठके for (कोष्ठके)

१. विसर्गं लुप्त

गति^१ ५७।३०।४४।१ शरकेन्द्र गतिः ११७।१२।४६।५४। एवं पंचविंशति वर्षान्तरि-
तानि संन्नानि लिखितानि ।

अथ द्वितीयकोष्टके प्रथमकाले ०।२४७।५ विशोध्य शेषं लिखितं । शेष कोष्ट-
केषु एता गतयः क्षेपकेषु संयोज्य लिखितं ।

अथ चतुर्विंशति वर्षेषु^६ द्वादशमासेषु च अन्ये कोष्टा^८ कृताः । तत्रापि प्रथम
कोष्टके^९ मासा लिखिता । द्वितीयकोष्टके^{१०} २१।३१।५०।८।२० । एतल्लिखितं तृतीय-
कोष्टके २१।६।२३३० चतुर्थे २५।४६।०।८ पंचमे ३०।४०।१६।६ । पुनरेतदग्रस्थले एतेव^{१५}
संयोज्य लिखिता ।

अथ चतुर्विंशति वर्षार्थं^{१६} ये कोष्टाः^{१८} कृताः^{२०} तेषु प्रथमकोष्टके वर्षाणि^{२१} लिखि-
तानि । द्वितीयकोष्टके १८।५३।५१।४८ तृतीयकोष्टके च^{२३} १८।२२।५६।१८ चतुर्थे
३३।५।३७।१।५१।

- (क) १. गतिः for (गति) २. ५७।२१।४४।१ for (५७।३०।४४।१)
६. वर्षेषु for (वर्षेषु) ७. अन्ये for (अन्ये)
८. कोष्टाः for (कोष्टा) १०. कोष्टकेषु for (कोष्टके)
११. २१।६।२३३० for (२१।६।२३३०)
१२. ३०।४०।१६।६ for (३०।४०।१६।६) (ख)
१३. पुनरेतदग्रस्थले for (पुनरेतदग्रस्थले)
१५. एते एव for (एतेव) १८. वर्षार्थं for (वर्षार्थं) (ख)
२०. कृतास्तेषु for (कृताः तेषु) २१. कोष्टक for (कोष्टके)
२२. वर्षान्येव for (वर्षाणि) २३. कोष्टे च for (कोष्टके च)

- (ख) ३. संन्नानि for (संन्नानि)
४. ०।२।४७।५ for (०।२४७।५) ५. “शेष—लिखितं” लुप्त
६. कोष्टाः for (कोष्टा) ६. कोष्टके for (कोष्टके)
१४. +२०+ १५. एते च for (एतेव)
१६. +द्वयादिगुणिताः+ १७. लिखिताः for (लिखिता)
१६. कोष्टाः for (कोष्टाः) २१. कोष्टके for (कोष्टके)
२३. कोष्टे च for (कोष्टके च)

अथ पंचमे ३८४३।३।५१ शेष कोष्ठेषु । एत एव संयोज्य लिखिता क्वचित्
मासगतिः ३५४।२२।१।४० एतद्वितीयकोष्ठार्थं तृतीयकोष्ठे च ३४६।१६।३६।१६
चतुर्थे ३१६।४८।१।४२ पंचमे ८।२।४६।४२ यज्जिजर्दीय तारीकार्थं प्रथमतारीके
सूर्यचन्द्रयोर्मध्यांतरं गृहीतं २७७।२३।३५।४८ । पुनरेकदिनीयसूर्यचन्द्रमध्यम-
गत्यंतरेण भक्तं लब्धं २२।४५।१५।५३ । एतत् यज्जिजर्दीयप्रथमतारीकात् प्रागेव
अमावास्याया कालांतरं जातं ।

अथ तारीकादे रागाभ्यमावस्यापर्यंतं कालांतरं ६।४६।३४।१५ ।

अथ पूर्णिमापर्यंतं २१।३२।११।१६ ।

अथ तारीकादेस्तत्कालपर्यंतं कालांतरं ६।४०।४३।५० चन्द्रमन्दकेन्द्रगतिः
८८।३१।५०।२६ शरकेन्द्रगतिः ८९।३८।४० । तदा अमायां मध्यमार्कक्षेपः २५।२२।८
चन्द्रमन्दकेन्द्रक्षेपः ३६२०।३७ शरकेन्द्रक्षेपकं ६६।५५।१६ ।

अथ पूर्णमासार्थं मध्यमक्षेपः ३६।५५।२० मन्दकेन्द्र क्षेपः २२६।१५।४ शर-
केन्द्रक्षेपः २६५।५५।२२ ।

(क) १. ३८४३।५१ for (३८४३।३।५१)

२. मासा for (मास)

४. यज्जि जर्दीय for (यज्जिजर्दीय)

५. मध्यान्तरं for (मध्यान्तरं) (ख)

६. द्वितीय for (दिनीय) ७. 'म' लुप्त

८. अमावास्यायाः for (अमावास्याया)

९. रागाभ्यमावस्या पर्यंतं for (रागाभ्यमावस्या पर्यंतं) (ख)

१०. + गत + ११. '१६' लुप्त

१२. विसर्गं लुप्त १३. ३६।२०।२७ for (३६२०।३७)

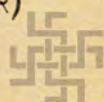
१४. क्षेपकः for (क्षेपक) (ख) १५. 'क्षेपः' लुप्त

१६. २२६।१५।७ for (२२६।१५।४)

१७. क्षेपः for (क्षेप) (ख) १८. २६०।५५।२२ for (२६५।५५।२२)

(ख) ३. २६ for (१६)

७. मध्यगत्यंतरेण for (मध्यमगत्यंतरेण)

अथ अमावस्या सारण्या द्वितीयकोष्टे १६।५७।४३ तृतीयकोष्टे २६३।१६।४२
चतुर्थकोष्टे १८२।३६।३८ पंचमकोष्टे २३८।२२५ । एतत् शोध्यं पूर्णमासी
सारण्यां १२।३४।७ तृतीयकोष्टे १२५।४६।४२ चतुर्थे २०३।१२।२२ पंचमे
१५२।५८।७ । एतत् योज्यते तदा यज्जिदयदीय तारीके । एतत् सारणी कोष्टका
लिख्यन्ते ।

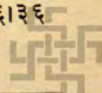
- (क) १. अमावस्या for (अमावस्या) २. सारण्यां for (सारण्या)
४. २३८।२२।५ for (२३८।२२५) (ख)
५. २०३।१२।२२ for (२०३।१२।२२)
६. १५२।५८।७ for (१५२।५८७) ७. यज्जि जर्दीय for (यज्जिदयदीय)
८. + भवति + (ख) ९. लिख्यन्ते for (लिख्यन्ते)
(ख) २. सारण्यां for (सारण्या) ३. २८२ for (१८२)

—००—

અમાવસ્યાયાં સારણી

૧ સન્ન	૨ તારીકય	૩ સૂર્ય ક્ષે०	૪ ચન્દ્ર ક્ષે०	૫ શર કૅં ક્ષે०
૬૦૧	૨૩૧૩૬૧૨૭ા ૦	૪૧૨૧૧ ૪૩૧૧૧૫	૫૧ ૫૩૬૧૫૧૧૨૫	ના ૧૧૨૫૧૧૧૩૬
૬૨૬	૨૩૧૨૪૧૩૬૫૦	૪૧૫૧૩૩૧ ૫૧૨૫	૭૧ ૩૧ ૦૧૨૫૧૨૫	૧૧૧૧૧૧૩૬૧ ના ૩૦
૬૫૧	૨૩૧૩૧૧૫૨૧૫૫	૪૧ ૬૧૨૫૧૩૬૧૩૬	૬૧ ૦૧૨૧૧૧૬૧૨૬	૧૪૧૨૫૧૫૦૧૨૧૫૪
૬૭૬	૨૩૧૩૬૧૨૭ા ૦	૪૧૨૧૧ ૪૩૧૧૧૫	૫૧૫૧૩૬૧૫૧૨૪	ના ૧૧૨૫૧૧૧૬૬
૭૦૧	૨૩૧૩૪૧૨૧૫૦	૪૧૫૧૩૩૧ ૫૧૨૫	૭૧૩૧ ૦૧૨૫૧૨૫	૧૧૧૧૧૧૩૬૧ ના ૩૦
૭૨૬	૨૩૧૩૧૧૫૨૧૫૫	૪૧ ૬૧૨૫૧૩૬૧૩૬	૬૧૦૧૨૧૧૧૬૧૨૬	૧૪૧૨૫૧૫૦૧૨૧૫૪
૭૫૧	૨૩૧૨૦૧૪૪૩૦	૩૧૧૪૧૫૫૧૧૪૩૦	૪૧૧૬૧૪૬૧૧૫૩૦	૭૧૧૪૪૨૧૧૧ ૦
૭૭૬	૨૩૧૧૭૧૫૭૧૨૫	૩૧ ના ૪૧૩૦૧૪૩	૬૧૧૭૧૧૦૧૧૬૧૩૧	૧૧૧૧૧૧૧૫૧ ૭૧૧૪
૮૦૧	૨૩૧૧૫૧૧૦૧૨૦	૩૧ ૨૧૪૧૧ ૪૧૫૬	ના ૧૪૧૩૦૧૪૧૩૩	૩૧ ૬૧ ૫૧૧૭૧૪૮
૮૨૬	૨૩૧૧૩૧૨૩૧૧૫	૨૧ ૬૧૨૩૧૩૬૧ ૬	૧૦૧૧૧૧૫૪૧૭૧૩૩	૭૧ ૬૧૨૦૧૪૦૧૪૨
૮૫૧	૨૩૧ ૬૧૩૬૧૧૦	૨૧૨૦૧૨૬૧૧૭૧૨૨	૦૧ ૬૧૧૬૧૧૧૩૪	૧૧૧ ૩૧૩૩૧૨૭૧૩૬
૮૭૬	૨૩૧ ૬૧૪૬૧ ૫	૨૧૧૪૧૧૬૧૪૭૧૩૫	૨૧ ૬૧૩૭૧૧૫૧૩૪	૩૦૧૪૬૧૨૭૧૩૦૧
૯૦૧	૨૩૧ ૪૧૨૦૧	૨૧ ના ૧૧૧૨૧૧૪૮	૪૧ ૩૧૫૬૧૩૬૧૩૬	૬૧૨૭૧૧૬૧૧૦૧૨૪
૯૨૬	૨૩૧ ૧૧૧૪૧૫૫	૨૧ ૨૧ ૩૧૫૬૧ ૧	૬૧૨૧૧૨૩૧૨૭૧	૧૦૧૨૪૧૨૧ ૭૧ ન
૯૫૧	૨૨૧૫૭૧૨૭૧૫૦	૧૧૨૫૧૫૬૧ ૩૧૧૪	૭૧૨૧૧૪૩૧ ૦૧૩૬	૨૧૨૨૧૨૪૧૧૭૧૧૨
૯૭૬	૨૨૧૫૫૧૪૬૧૪૫	૧૧૧૬૧૪૮૧ ૪૧૨૭	૬૧૨૬૧ ૪૧૫૧૧૩૬	૬૧૧૬૧૩૭૧૪૦૧ ૬
૧૦૦૧	૨૨૧૫૨૧૧૩૧૪૦	૧૧૧૩૧૪૦૧૩૬૧૪૦	૧૧૧૨૩૧૨૬૧૩૫૧૪૦	૧૦૧૦૧૫૬૧૩૭૧ ૦
૧૦૨૬	૨૨૧૫૦૧૨૦૧૩૫	૧૧ ૭૧૩૪૧૧૨૧૫૩	૧૧૨૦૧૪૮૧૧૬૧૪૧	૨૧૧૪૧ ૩૧૨૬૧૫૪
૧૦૫૧	૨૨૧૪૭૧૧૬૧૩૦	૧૧ ૧૧૨૬૧૪૭૧ ૭	૩૧૧૩૧૧૦ ૩૧૪૨	૬૧૧૧૧૬૧૩૬૧૪૮
૧૦૭૬	૨૨૧૪૪૧૩૨૧૨૫	૦૧૨૫૧૧૬૧૨૧૧૬	૫૧૧૨૧૩૧૧૪૭૧૪૫	૧૦૧ ના ૨૬૧ ૬૧૪૨
૧૧૦૧	૨૨૧૪૧૪૫૧૨૦	૦૧૧૮૧૧૧૫૪૧૩૨	૭૧૧૫૧૫૩૧૩૨૧૪૪	૨૧ ૫૧૪૧૧૬૧૩૬

क

वर्षं गुच्छ	दिनादि	सू० च० मध्यमं	च० मं० के०	श० के०
१	२४।४४।१७।०	हा१०।३०।५०।	७। ५।७।१५।०	१। ५।१७।२१।०
२६	२४।४१।२६।५५	हा१०।३१।५०।१३	हा१०।३१।५०।१	२। ५।३०।१०।५४
५१	२४।३०।४२।५०	हा१०।३१।५०।२७	११। ३।४०।४३।४६	२।४३। ०।४५।
७६	२४।३४।५०।४५	हा१०।३१।५०।३६	१। ७। २।२७। ३	हा२६।५५।५०।४२
१०१	२४।३३। ५।४०	५।२४। हा१०।३२	२।१०।२४।४१। ४	१।२७। ५।४०।३४
१२६	२४।३०।२१।३१	५।१०।३४। १। ५	४।५५।४५।५५। ५	५।२४।२१।३०।३०
१५१	२४।२७।३४।३०	५।१०।३४।१५।१५	५।२३। ७।३६। ६	हा२१।३४।२०।२४
१७६	२४।२४।४७।७५	५। ५।४६।४६।३१	५।२०।२६।२३। ७	१।१०।४७।१०।१५
२०१	२४।२२। ०।२०	७।२६।३६।२३।४४	१०।१७।११। ७। ५	५।१६। ०। ०।१२
२२६	२४।१६।१३।१५	७।२३।२१।५६।५७	०।१५।१०।५१। ६	हा१३।१२।५०। ६
२५१	२४।१६।२६।१०	७।१७।२४।३२।१०	२।१०।३४।३५।१०	१।१०।२५।४०। ०
२७६	२४।१३।१६। ५	७।४१।१७। ६।२३	४। हा१६।१६।११	५। ७।३०।२६।५४
३०१	२४। ४।५२। ०	७। ५। हा४०।३४	६। ७।१५। ३।१२	हा४५।१४।४५।५
३२६	२४। ४। ५। ५	७।२६। २।१४।४६	५। ४।१६।४७।१३	१। २। ४। हा४२
३५१	२४। ५।१७।५०	७।२२।५४।४६। २	१०। २। २।३१। ४	४।०६।१६।५६।३६
३७६	२४। २।३०।४५	६।१६।४७।२३।१५	११।२६।२३।१५।१५	५।१५। ५।१६।१२
४०१	२४।५६।४३।४०	६।१०।३६।१७।२५	१२।१६।४४।५६।१६	०।५५।२१। हा१६
४२६	२४।५६।५६।३५	६। ४।३२।३१।४१	२।२४। ६।४३।१७	४।२२।३३।३५। ०
४५१	२४।५४। हा२०	५।५५।२५।५४। ४	५।२१।२५।२७।१५	५।२७।२६।१६।३०
४७६	२४।५१।२२।२५	५।२२।४०। ७।	७।१५।५०।११।२२	०।२३।४२।१६।२४
५०१	२४।४५।३५।२०	५।१६।१०।४४।२५	हा१६।१३।५५। ५	४।२०।५५।२६।१५
५२६	२४।४५।४५।१५	५।१०।४५।२३।	११।२३।२३।३६।२१	५। हा४६।४५।५४
५५१	२४।४३। १।१०	५। ३।५५।२२।४७	२।१०।५५।२३।३२	०। ६।५६।३५।४५
५७६	२४।४०।४४। ५	४।२७।४७।५६।५६	३। ५।१६।२३।	४। ४।१२।३५।४२

क

वर्ष	दिनानि	सू० चं० मध्यमं	चं० मं० के०	श० के०
६०१	२३३६१२७०	४१११ ४३११५	५१ ५३६५१२४	१६१ १२५१६३६
६२६	२३३४३६५०	४१५३३३ ५२५	७१ ३२५१२५	१११६३६३०
६५१	२३३१५२५५	४६२५३६३६	६१ ०२२११६२६	१४२५५०२६५४
६७६	२३२२६५४५	४३१६१३५१	१०२७४४१ ३२७	७२३३ ३४६१६
७०१	२३३६३६४०	३२७१०४३२०	०२५५५५५७२६	११२०१६३६१२
७२६	२३२३३१३५	३१ २२११ ३२२	११ ७२२३६२६	३१७२६२६१६
७५१	२३२०४४३०	३१४५५१६३०	४१६४६२५३०	७१४४२१६१०
७७६	२७१७५७२५	३१ ६४६३०४३	६१७१०१६३१	१११११५१ ७१४
८०१	२२१५१०२०	३१ २४११ ४५६	६१४३०४६३२	३१ ६१ ७१७४६
८२६	२३१२१३१५	२१ ६३६१ ६१	१०११५४२७३३	७१ ६२०४७४७
८५१	२३१ ६३६१०	२१०२६१३२२	०१ ६१६११३४	१११ ३३३२७३६
८७६	२३१ ६४६५०	२१४१६४७३५	२१ ६३७१५३४	३१ ०४६२७३०
९०१	२३१ ४१ २१ ०	२१ ६११२१४६	४१ ३५६३६३६	६२७१६१७२४
९२६	२३१ ११४५५	२१ २१ ३५६१ १	६२१२३३७३	१०२४१२१ ७१ ६
९५१	२२५६२७५०	१२५५६३०१४	७२६४३१ ७३६	२२२२४१७१२
९७६	२२५५४६४५	११६४६१ ४२७	६२६१ ४५१३६	६१६३७४७३ ६
१००१	२३५२१३४०	११३४१३६४०	११२३३६३५४०	१०१६५६३७३ ०
१०२६	२२५०२०३५	११ ७३४१२५३	१२०४६१६४१	१२५४१ ३३६५४
१०५१	२२४७१६३०	११ १२६४७३ ७	३१३१०१ ३४२	६१११६३६४६
१०७६	२२४४३२२५	०२५१६२११६	५१२३१४७३ ४	१०१ ६२६१ ६४२
११०१	२२४१४५२०	०१६११५४३२	७१५५३३२४४	२१ ५४११६३६

पौर्णमास्यर्थं सारणी

१	२	३	४	५
तारीक घ० प०	सू० क्षे०	चं० के०	श० के०	
१ हा५नार२०	हा ४१ ५३न०	०२६ २१५१ ०	७२२१५७४५१ ०	
२६ हा५५३४५५	नार७५न१न३३	२२३२४२६ १	७२०११० ४५४	
५१ हा५२३७५०	नार१५०५५३७	४२०४०१३३ २	१११७२न५४४न	
७६ हा५०१४५६	न१४४३२०३६	६१न० ७१७ ३	३१४३५४४४२	
१०१ न१४०१३४०न	न१ हा३५५४१२	न१४२६४१ ४	७४१४न३४३६	
१२६ हा५४२६३०न	न१ ३२न२६ ५	१०१२५१२५ ५	१११ ६ १२४३०	
१५१ हा४१३६३०	७२७२१ ३१न	०१०१३३ हा ६	३१ हा४१न१४	
१७६ हा३न५२२५	७ २११२०१०	२१ ७३४५३ ७	४ ३२७ ६१न	
२०१ हा३६ ५२०	६२६४३५४२३	४ ४५६३७ न	११ ०३६५४४२	
२२६ हा३३१न१५	६२०३६२न३६	६ २१न१११ ४	२४६३११३४न	
२५१ हा३०३११०	६१४२६ २४६	७२६ ४ ५१०	६१६४४ ३४२	
२७६ हा२७४४ ५	६ न२१३७ २	६२७१४ हा११	१०१३५६५३५६	
३०१ हा२४५७ ०	६ २४४१११५	११२४२३१३१२	२४६३११३४न	
३२६ हा२२ हा५०	५२४ ६४५४न	१२११५१०१३	२१६४४ ३४२	
३५१ हा१६२२५०	५१६५६५६२१	३१६ ७ १	४१३५६५३५६	
३७६ हा३६३५४५	५१३५११३५४	५१६२न४५१४	२१११ न४३३०	
४०१ हा१३४न ५	५ ७४४२न ७	७१३५०२६१५	६ न२१३न२४	
४२६ हा१११ १३५	५ १३७ २२०	६१११२१३१७	१० ५३५३३१न	
४५१ हा न४४३०	४२५२६३६३३	११ न३३५७२न	२१ २१ न१३१२	
४७६ हा ५२७३५	४१६२२१०४५	१ ५५५४११६	६ ० १ ३ ६	
५०१ हा २४०२५	४१३४४४४५६	३ ३१७२४२०	६२७१२२५३ ०	
५२६ न४६५३६५	४ ७७३६ २	५ ४३६ हा२१	११६ ५४२३६	
५५१ न४७ ६१०	४ ०५६५३२५	६२न ०५३३२	५१३१न४५३०	
५७६ न४५५६ ५	३२४१२२७३न	न२५२२२७२३	६ १३०५२१५	

पौर्णमास्यर्थ सारणी

१	२	३	४	५
तारीक घ० प०	सू० क्षे०	चं० के०	श० के०	
६०१ ना ५।३२। ०	३।२८।४५। १।५०	१०।२२।४४।२१।२४	१। ७।४३।४२।१८	
६२६ ना।४८।४।५०	३।१२।३७।३६। ४	०।२०। ६। ५।२५	५। ४।३६।३२।१३	
६५१ ना।४५।४।७।५०	३। ६।३०।१०।१७	२।१७।२७।४६।२६	६। २। २।२२। ६	
६७६ ना।४३।१०।४५	३। ३।२२।४४।३०	४।१४।४६।३३।२६	०।२६।२२।१२। ०	
७०१ ना।४०।२३।४०	२।२४।१५।१८।४३	६।१२।११।१७।२८	४।२६।३५। १।५४	
७२६ ना।३७।३६।३५	२।१८। ७।५२।५६	४। ६।३३। १।२६	८।२३।४७।५१।४८	
७५१ ना।३४।४६।३०	२।१२। ०।२७। ६	१०। ६।५४।१२।३०	०।२१। ०।४१।४२	
७७६ ना।३०। २।२५	२। ५।५३। १।२१	१०। ४।१६।२६।३१	४।१८।१३।३१।३६	
८०१ ना।२६।१५।२०	१।२६।४५।३५।३५	२। १।३८।१३।३०	८।१५।२६।२।३०	
८२६ ना।२६।२८।१५	१।२३।३८। ६।४८	३।२८।५६।५८।५७।३३	०।४२।३६।५१। ४	
८५१ ना।२३।४१।१०	१।१७।३०।४४। १	५।२६।२१।४१।३४	४। ६।५२। १।१८	
८७६ ना।२०।५४। ५	१।११।३३।१८।४४	७।२३।४३।३५।३०	८। ५।२१।५१।११	
९०१ ना।१८। ७। ०	१। ५।४४।५२।२७	६।२१। ५। ६।३६	०। ४।२७।४१। ६	
९२६ ना।१५।१६।५५	०।२६। ८।२६।४६	१।११।८।२६।५३।३७	४। १।३०।३१। ०	
९५१ ना।१२।३२।५०	०।२३। १। ५।५३	१।१५।४६।४३।३८	७।२८।४३।३०।५४	
९७६ ना ६।४५।४५	०।१४।४३।३५। ६	३।१३।१०।२१।३६	१।२४।२६।४२।५४	
१००१ ना।२०।५८।४०	०।२६। ८।२६।४०	५।१०।३२। ५।४०	५। २।३६।३२।४८	
१०२६ ना ४।११।३५	०।२३। १। ५।५३	७। ७।५३।४६।४१	६।१०।३०।४२।२४	
१०५१ ना।१८। ४।३०	०।१६।५३।३५। ६	६। ५।११।३३।४३	१।३।२५।५६।१०।४८	
१०७६ ना।५।२७।३५	०।१०।४६। ६।४६	१। २।३७।१७।४३	३।२३। ६। ०।४२	
११०१ ना।५।५५।०।२०	६। ४।३८।४३।३२	०।२६।५६।५६।४४	७।२०। २।५।०।३६	

क

सन्नादितारीकपूर्णमास्योरन्तरं

चं० मन्दकेन्द्र

कलादि

वर्ष	पूर्णिमासी	सूर्यः मध्यमः	क० पूर्णिमा	चन्द्रशरकेन्द्र
गुह्य	दिनादि	सूर्यः मध्यमः		

१	६१५८२२०	०	६१ ४१ ५३८०	०	०१६१ २१४५१	०	३३२२१५७१५५१	०
२६	६१५५३४५५		८२७५५८३२१३३		२२२३२५२६१	१	७२०११०१ ४५४	
५१	६१५२३७५०		८२२११ ५१४६२०		४२०१४०१३३	२	१११७२२१५४४८	
७६	६१५०१ ०१४५१६		८१४१४३२०३३६		६१८०१ ७१७१ ३		३१४३३५१४४४२	
१०१	६१४७१३४०१६		८१ ६३५१५४१२		८१४२६१४११ ४		७१४१४१४८३४३६	
१२६	६१५४२६३०१८		८१ ३२८२२६१ ५		१०१२१५१२५१ ५		१११ ६१ १२४३०	
१५१	६१४१३६१३०		७२७२२११ ३१ ८		८१०१३३१ ६१ ६		३१ ६१४१४१४१४	
१७६	६१३८५२१२५		७१ २१११२०११०		२१ ७३४५३३१ ७		४१ ३२७१ ६१८	
२०१	४२६१ ५१२०		६१२६१४३२३		४१ ४१५६३७१ ८		१११ ०३६१५४५२	
२२६	६१३३१८११५		६१२०३६२८३३६		६१ २१८११११ ६		२१२७५२१४४१ ६	
२५१	६१३०३१११०		६११४२६१ २१४६		७२६१४०१ ५११०		६१२५१ ५३४१ ०	
२७६	६१२७१४४१ ५		६१ ८२१३३७१ २		६१२७१ ११४६१११		१०२२११८२३५६	
३०१	६१२४१५७१ ०		६१ २१४४११११५		११२४२३३३३३२		२१४६३३११३१४८	
३२६	६१२२१ ६१५०		५१२६१ ६१४५१४८		११२११५११७१३३		२१६१४४१ ३१४२	
३५१	६११६२२१५०		५११६१५६१५६२१		३११६१ ७१ ११		५१३३१५६१५३५६	
३७६	६११६३५१४५		५११३३५११३३५४		५११६१८१४५११४		६१११०६१४३३०	
४०१	६११३१४८१ ५		५१ ७१४४२८१ ७		७१३३५०२६१३६		६१ ८२२१३८२४	
४२६	६११११ १३५		५१ १३३७१ २२०		६११११२१३३१७		१०१ ५३५२२२१८	
४५१	६१ ८१४४३०		४२५२२६३६३३३		१११ ८३३३५७२८		२१ २१५८१३३१२	
४७६	६१ ५१२७३५		४११६२२११०१४६		११ ५१५५४१११६		६१ ०१ ११ ३१ ६	
५०१	६१ २१४०२०		४१३३४४१४५५६		३१ ३१७२४३३०		६१२७१३३५३१ ०	
५२६	८१५६१५३३४५		४१ ७१ ७३६१ २		५१ ४३६१ ६१२१		११६१ ५१४२३६	
५५१	८१५७१ ६११०		४१०१५६१५३२५		६१८१० ०१५४२२		५१३३१८१४५३०	
५७६	८१५४१५६१ ५		३२४५२२२७३३८		८२५२२२२७२३		६११०३०१५२१५	

क

सन्नादितारीकपूर्णं मास्योरन्तरं		च० मन्दकेन्द्र	
वर्षं	पौर्णमासी	कलादि	चन्द्रशरकेन्द्र
गुह्यं	दिनानि	सूर्यः मध्यमः सूर्यः मध्यमः	क० पूर्णिमा
६०१	ना५१३२१ ०	३१३८४५१ १५०	१०२२१४४२१२४
६२६	ना४८४४५०	३१३३३३३६ ४	१०२०१ ६५२१ ५
६५१	ना४५१५७५०	३१ ६३०१०१७	२१७२७३४२६
६७६	ना४३१०१४५	३१ ३४४३०१	४१४४४३३२६
७०१	ना४०२३४०	२२४२५११४३	६१२११३०२८
७२६	ना३७३६३५	३१३८ ७५२५६	८१ ६३३ १२६
७५१	ना३४४६३०	२१२१ ०२७ ६	१०१ ६५४१२३०
७७६	ना३०१ २२५	२१ ५५३१ १२२	०१ ४१६२६३१
८०१	६२६१५२०	१२६४५३५३५	२१ १३८१३३०
८२६	ना२६२८१५	१३३३३८ ६४८	३२८५६५७३३
८५१	ना२३४११०	११७३०४४ १	५२६२१४१३४
८७६	ना३०५४ ५	१११२३१८४४	७२३४३३५३०
९०१	ना१८ ७१०	११ ५४४५२२७	९२१५६३६१
९२६	ना१५१६५५	०२६१ ८२६४६	११८२६५३३७
९५१	ना१२३२५०	०२३१ ११ ५५३	११५४६४३३०
९७६	ना ६४५५५	०१६५३३३५ ६	३१३१०२१३६
१००१	ना२०५८४०	०२६१ ८२६४०	५१०३२१ ५४०
१०२६	ना ४१०३५	०२३१ ११ ५५३	७१ ७५३४६४१
१०५१	ना १४६३०	०१६५३३३५ ६	९१५५३३४२
१०७६	ना५८१४२४	०१०४६१ ६४६	१०१ २३७१७४३
११०१	ना५५५०२०	०१ ४३८४३३२	०५६५६४४१
११२६	ना १४६३०	०१६५३३३५ ६	११२५५६१०४८
११५१	ना १४६३०	०१६५३३३५ ६	११२५५६१०४८
११७६	ना १४६३०	०१६५३३३५ ६	११२५५६१०४८
१२०१	ना १४६३०	०१६५३३३५ ६	११२५५६१०४८

वर्षेषु सारणीकोष्टकाः

वर्षा	दिना० दि	सू० के० क्षे०	चं० के० क्षे०	श० के०
१	१८५३५११४८	०१८५२२५११८	१११ ५१७ १५१	११ ८४३ ३५६
२	८१५१५३१८	०१ ७३६३५३७	६१५१२५ ३३३	११६४५५३३३
३	२७ ६४५३६	०२६ २३६५२	८२१ २ ५२५	२२५२८५८२४
४	१६३१४६३६	०१५१११११ ८	७ ०५० ७ ६	३ ३३११७ ६
५	५५३३४८३६	० ४३५४७२४	५१०३८ ८४३	३११२४३६४६
६	२४४७४०२४	०२२५८४६४२	४१६१५१०३६	४२०१७४०३६
७	१४ ६४२ ४	०२२५५२२५८	२२६ ३१२२१	४२८२०३१७६
८	३३१४३४४	० १३११६४४	१ ५५११४ ३	५६२३२३३६४८
९	२२२५३४३२	०१६५५५८३२	१११२८४५५४	६१५६६४०३८
१०	११४७३७१२	० ६११३४४८	१०२११६१७३६	६२३ ६५३३६
११	१ ६३८१२	०२८२८१११ ४	० १ ४१६१८	७ ११२ ३१८
१२	२० ३३०४०	०१६५११०२२	८ ६४१२१ ६	८ ६५५ ७ ०
१३	६२२३२२०	० ६ ७४६३८	६१८२६२२५१	८१७५७५६४२
१४	१८१६२४ ८	०२४३०४५५६	५२२ ६२४४२	६२६४१ ०३३
१५	१७४१२५४८	०१३४७२२१३	४ १५४२६२४	१० ४४३५०१५
१६	७ ३२७२८	० ३ ३५८२८	२४१४२२८ ६	१०१२४६३६५७
१७	२५१७१६५६	०२१२६ ७४६	११८१६२६५७	११२१२६४३४१
१८	८१६२०५६	०१०४४३३२०	११२७ ७३१३६	११२६३२४३३०
१९	४४१२२३६	० ०१०१८	१० ६२५३३२१	० ७३५२३१२
२०	२३३५१४२४	०१८२३ ६३६	६१२३२३७१२	११४१८२७ ३
२१	१२१७१४ ४	० ७३६१५५२	७२२२०३६५२	१२४२११४४५
२२	२१६३७४४	०१८२३ ६३६	४ २ ८३८३६	२ २२४ ३३७
२३	२११३४१३२	०१५१६२१२६	५ ७४५४०२४	३११ ३१०४८
२४	१०३५१०१२	० ७३५५७४२	३१७३३४२ ६	३१६१० ० ०

क

अथ तारीकपौर्णमास्योरन्तरं कदि

वर्ष को	दिनादि कालः	मध्यमोज्कं	चं० मं० के०	चं० श० के०
१	१८५३५१३८	०१८५२२५६१८	१११ ५१७ १५१	११ ८४३ ३५१
२	८५११३१८	० ७३६३५३७	११५२५ ३३३	११६४५५३३३
३	२७ ६५४३६	०३६३४५२	८२१ २ ५२४	२२५२८२८५७२४
४	१६३१४६३६	०१५१६१११	८ ७ ०५० ७ ६	३ ३३११७ ६
५	५५३४८३६	० ४३५४७२४	५१०३८ ८४३	३११२४३६४८
६	२४४७४०२४	०२२५८४६४२	४१६१५१०३६	४२०१७४०३६
७	१४ ६४२ ४	०१२५५२२५८	२२६ ३१२२१	४२८२०३११७६
८	३३१४३४४	० १३१५६४४	३ ५५११४ ३	५६२३२३३६४८
९	२२२५३५३२	०१६५४५८३२	०११२८४५५४	६१५६१६४०३६
१०	११४७३७१२	० ६११ ४४८	१०२११६२७३६	६२३ ६५३३६
११	१ ६३८१२	०२८२८ १ ४	६ १ ४१६१८	७११२३३१८
१२	२० ३३० ४	०१६५११०२२	८ ६४१११ ६	८ ६५५७०
१३	६२२३२२०	० ६ ७४६३८	६१६२६२२५१	८१७५७५६४२
१४	१८१६२४ ८	०२४३०४५५६	५२२ ६२४४२	६२६४१ ०३३
१५	१७४१२५४८	०१३४७३२१२	४ १५४२६२४	१० ४४३५०१५
१६	७ ३२७२८	० ३ ३५८२८	२४१४२२८ ६	१०१२४६३६५७
१७	२५१७१६५६	०२१२६२७४६	१११६१६२६५७	११२११६४३४१
१८	६१६२०५६	० १४४३३२०	११२७ ७३१३६	११२६३२४३३०
१९	४४१२२३६	० ०१०१८	१० ६२५३३२१	० ७३५२३१२
२०	२३३५१४२४	०१८२३ ६३६	६१२२२३७१२	११६१८२७ ३
२१	१२१७१६ ४	० ०१०१८	७२२२०३६५२	१२४२११६४५
२२	२१६३७५५	०१८२३ ६३६	६ २ ८३८३६	२ २२४३७२७
२३	२७१३ ६३२	०१५१६२१२६	५ ७४५४०२४	३१११ ४१०४८
२४	१०३५१०१२	१०७३५५७४२	३१७३३४२ ६	३१६१० ० ०

मासेषु सारणी कोष्टकः

१	२	३	४	५
मासि	तारीक घादि	सू० के० क्षे०	चं० के० क्षे०	शर केंद्र क्षेत्र
१	२६।३१। ०।३६	०।२६। ६। ३।३१	०।२५। ०। ८	१ ०। ०। ५।१४। ६
२	५६। ३।४०।१७	१।२८।१२।४६।	२।१।२१। ०।१६	२ २। १।२०।२८।१८
३	५८।३५।३०।२५	२।२७।१६।६३।	२।१६। ०।२४	३ ३। ०। ०।४२।२७
४	११८। ७।२०।३३	३।२६।२५।३२।	४ ३।१३।०।३२।४	४ ४।४०।५६।३३।
५	१४७।३६। १।४२	४।२५।३१। ५। ५	४। ६। ०।२४	५ ५। ३।२१।१०।४५
६	१७५।११। ०।५०	१।२४।३८।१६।	६ ५। ४। ०।४८	६ ६। ६। १।२४।५४
७	२०६।४२।५०।१८	६।२३।४४।४१।	७ ६। ३। ०।५६	७ ७। ४।४१।३६। ५
८	२१६।४४।४१। ७	७।२२।५१। ४। ८	६।२६। १। ४	८ ८। ५।२१।१३।५२
९	२६०।४७।२१।१५	८।२१।५७।२७।	९ ७।२२। १।१२	९ ९। ६। २। ७।२१
१०	२६०।१८।२१।३३	९।२१। ३।५०।१०	८।३८। १।२०	१० १०। ६।४२।२१।३०
११	३२४।५०।११।३२	९।२०।१०।१३।११	९।१३। १।२८	११ ११। ७।२२।३५।३६
१२	३५४।२०। १।४०	११।१६।३६।३६।१२	१०। ९। १।३६	१० ०८। २।३६।४७।

क

कालांतरपूर्वमास्यो

मासः	अमावास्याश्च	मध्यमोर्कः	चं० मं० के०	चं० शं० के
१	२६।३१।१०।१८	०।२६। ६।२३। १	०।२५। ०। ८। १	१ १। ०। ५।१४। ६। ०
२	५६। ३।४०।१७	२।८।१२।४६। २	१।२१।४०।१६। २	२ २। १।२०।२८।१८
३	५८।३५।३०।२५	२।२७।१६। ६। ३	२।१६। ०।२४। ३	३ ३। ०। ०।४२।२७
४	११८। ७।२०।३३	३।२६।२५।३२। ४	३।१३। ०।३२। ४	४ ४।४०।५६।३३।
५	१४७।३६। १०।४२	४।२५।३१। ५। ५	४। ६। ०।२४। ४	५ ५। ३।२१।१०।४५।
६	१७५।११। ०।५०	५।२४।३८।१६। ६	५। ४। ०।४८। ६	६ ६। ६। १।२४।५४।
७	२०६।४२।५०।१८	६।२३।४४।४१। ७	६। ३। ०।५६।	७ ७।४१।३६। ३।
८	२१६।४४।४१। ७	७।२२।५१। ४। ८	६।२६। १। ४। ८	८ ८। ५।२१।३५।२।
९	२६०।४७।२७।१५	८।२१।५७।२७। ९	७।२३। १।१२। ९	९ ९। ६। २। ७।२१।
१०	२६०।१८।२१।	९।२१। ३।५०।१०	८।३८। १।२०।१०	१० ६।४२।२१।३०।
११	३२४।५०।११।३२	१०।२०।१०।१३।११	९।१३। १।२८।११	११ ७।२२।३५।३६।
१२	३५४।२०। १।४०	११।१६।३६।३६।१२	१०। ९। १।२८	० ८। २।३६।४७।

ख

अमावास्यार्थं सारणी

१	३	३	४	५
सन्तः	तारीक घ०	सूर्य क्षे०	चन्द्रके० क्षे०	शरके० क्षे०
१	२४।४४।१७।०	६।१८।३८।५०।०	७।८।५३।१५।०	१०।८।१७।२१।०
२६	२४।१८।२६।४४	६।११।३१।५०।१३	६।६।१८।५६।१	२।५०।३०।१०।५४
५१	२४।३८।४२।५०	६।६।२३।५८।२७	११।३।४०।४३।४	६।२।४३।०।४८
७६	२४।३४।५०।४५	६।६।१६।३२।३६	१।१।२।२७।३	६।२६।५५।५०।४२
१०१	२४।३३।८।४०	८।२४।६।६।५२	२।२८।२४।४१।४	१।२७।८।४०।३४
१२६	२४।३०।२१।३१	८।१८।१।४१।५	४।५५।४५।५५।५	५।२४।२१।३०।३०
१५१	२४।२७।३४।३०	८।१।१५।४।१५।१८	६।२३।७।३६।६	६।२१।३४।२०।२४
१७६	२४।२४।४७।२५	८।५।४६।४६।३१	८।२०।२६।२३।७	१।१८।४७।१०।१८
२०१	२४।२२।०।२०	७।२६।३६।२३।४४	१०।१७।११।७।८	५।६।०।०।१२
२२६	२४।१९।३३।१५	७।२३।२१।५६।५७	०।१५।१२।५१।६	६।१३।१२।५०।६
२५१	२४।१६।२६।१०	७।१७।२४।३२।१०	२।१२।३४।३५।१०	१।१०।२५।४०।०
२७६	२४।१३।१६।५	७।११।१७।६।२३	४।६।५६।१६।११	५।७।३८।२६।५४
३०१	२४।१०।५२।०	७।५।६।४०।३६	६।७।१८।३।१२	६।४।५१।४६।४८
३२६	२४।८।४।५५	७।२६।२।१४।४८	८।४।१६।४७।१३	१।२।४।६।४२
३५१	२४।७।५।१७।२०	७।२२।५४।४६।२	१०।२।२।३१।१४	४।२६।१६।५६।३६
३७६	२४।६।२।३०।४५	६।१६।४७।२३।१५	११।२६।२३।१५।१५	८।१८।८।१६।१२
४०१	२३।५६।४३।४०	६।१०।३६।१७।२८	१।२६।४४।५६।१६	०।५५।२०।६।६
४२६	२३।५६।५६।३५	६।४।३२।४१।४१	३।२४।६।४३।१७	४।१२।३३।५६।०
४५१	२३।५८।६।३०	५।५८।२५।५।४४	५।२१।२८।२७।१८	८।२७।२६।१६।३०
४७६	२३।५१।२२।२५	५।२२।१७।४०।७	७।१८।५०।११।२२	०।२३।४२।१६।२४
५०१	२३।४८।३५।२०	५।१६।१०।४४।२०	६।१६।११।५५।५	४।२०।५५।२६।१८
५२६	२३।४५।४८।१५	५।१०।२।४८।३३	११।१३।३३।३६।२१	८।६।४६।४८।५४
५५१	२३।४३।१।१०	५।३।५५।२२।४७	११।०।५५।२३।३२	०।६।५६।३८।४८
५७६	२३।४०।४४।५	४।२७।४७।५६।५६	३।८।१६।७।२३	४।४।२३।३८।४२

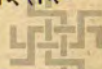
ख

अभावास्यार्थं सारणी

१ सन्तः	२ तारीक घ०	३ सूर्य क्षे०	४ चन्द्र कें० क्षे०	५ शर कें० क्षे०
६०१	र३र३६र३७ ०	४र२१ ४र३११५	५ ५र३न५१र२४	न १र२५११न३६
६२६	र३र३४र३६ ५	४र१५र३३ ५र२४	७ ३ ०र२५र२५	१११न३न३ न३०
६५१	र३र३१५र३५ ४	६र२५र३६र३न	६ ०र२र१६र२६	१४र२५५०र२न५४
६७६	र३र३६ ५४५	४ ३र१न१३र५१	१०र२७र४ २र२७	७र२३ ३र४न१न
७०१	र३र३र३न३र३ ६	३र२७र१०र३र२०	०र२५ ५४र४र२न	११र२०१६र३न१र२
७२६	र३र३र३र३र३ ३	३र२१ ३र२र१७	७र२र२र७र३र२६	३र१७र२र३न३ ६
७५१	र३र३०र४र३०	३र१४र५५१६र३०	४र१६र४र१५र३०	७र१४र२र३न ०
७७६	र३र३७र५र२५	३ न३न३०र४३	६र१७र१०र२१३१	१११११५ ७र१४
८०१	र३र३५र१०र२०	३ र३र१ ४र५६	न३र३र३०र४र३२	३ ६ ७र१७र४न
८२६	र३र३र३र३र३ २	६र३र३६ ६	१०र११५र२र७र३३	७ ६र३०र४र४र२
८५१	र३ ६र३५१०	२र०र३र३र३र२	०र६र३र३र३र३४	११र३र३र३र३र३६
८७६	र३ ६र३६ ५	२र१४र३न३र७र३५	२ ६र३र३र३४	३र१०र४र३र३र३०
९०१	र३ ४ र ०	२ न३र३र३र३४	४ ३र५र३र३र३६	६र३र३र३र३र३४
९२६	र३ ११र३र३५	२ र ३र५६ १	६र३र३र३र३४	१०र२र३र३ ७ न
९५१	२र३र३र३र३५	१र३र३र३र३०र३४	७र३न३र३ ७र३न	२र२र३र३र३र३४
९७६	२र३र३र३र३५	११र३र३र३ ४र२७	६र३र३ ४र३र३३	६र३र३र३र३र३ ६
१००१	२र३र३र३र३४	११र३र३र३र३४	११र३र३र३र३र३४	१०र३र३र३र३ ०
१०२६	२र३र३र३र३४	१ ७र३र३र३र३४	१२र३र३र३र३४	२र३र३र३र३४
१०५१	२र३र३र३र३४	१ १र३र३र३ ७	३र३र३र३ ३र३र३	६र३र३र३र३र३४
१०७६	२र३र३र३र३४	०र३र३र३र३र३४	५र३र३र३र३र३४	१० न३र३र३ ६र३र३
११०१	२र३र३र३र३४	०र३र३र३र३र३४	७र३र३र३र३र३४	२ ५र३र३र३र३४

ख
पौर्णमास्यर्थ सारणी

१	२	३	४	५
तारीक घ० प०	सू० क्ष०	च० क्ष०	श० के०	
१ हा५नार२१ ०	हा ४१ ५३न ०	०२न २१५१ ०	३२२१४५४५ ०	
२६ हा५५३४५५	नार७५न१न३३	२२३२४२हा १	७२०१०१ ४५४	
५१ हा५२३७५०	नार११५०५५२७	४२०४०१३३ २	१११७२२५४न	
७६ हा५० ०४५	न१४४३२०३६	हा१न ७१७ ३	३२४३५४४४२	
१०१ हा४७१३४०	न हा३५५४१२	न१४२हा४१ ४	७४१४न३४३६	
१२६ हा५४२६३०	न ३२न२हा ५	१०१२५१२५ ५	११ हा १२४३०	
१५१ हा४१३हा३०	७२७२१ ३१न	०१०१३३ हा ६	३ हा१४१४१४	
१७६ हा३न५२२५	७ २११२०१०	२ ७३४५३ ७	४ ३२७ हा१न	
२०१ हा३हा ५२०	हा२६४३५४२३	४ ४५६३७ न	११ ०३हा५४५२	
२२६ हा३३१न१५	हा२०३६२न३६	हा २१न१११ ६	२१७५२४४ ६	
२५१ हा३०३११०	हा१४२हा २४६	७२हा४० ५१०	हा२५ ५३४ ०	
२७६ हा२७४४ ५	हा नार१३७ २	हा२७ १४हा११	१०२२१न२३५४	
३०१ हा२४५७ ०	हा २४४१११५	११२४२३३३१२	२४हा३११३४न	
३२६ हा२२ हा५०	५२हा हा४५४न	१२११५१७१३	२१हा४४ ३४२	
३५१ हा१हा२२५०	५१हा५हा५हा२१	३१हा ७ १	१०१३५६५३५६	
३७६ हा१हा३५४५	५१३५११३५४	५१हा२न४५१४	२१११ न४३३३०	
४०१ हा१३४न ५	५ ७४४२न ७	७१३५०२हा१६	हा नार२३न२४	
४२६ हा११ १३५	५ १३७ २२०	हा१११२१३१७	१० ५३५२३१न	
४५१ हा२न४४३०	४२५२हा३६३३	११ न३३५७२न	२१२५न१३१२	
४७६ हा ५२७३५	४१हा२२१०४६	१ ५५५४११६	हा ० १ ३ ६	
५०१ हा २४०२०	४१३४४४५५६	३ ३१७२४२०	हा२७१३५३ ०	
५२६ न५हा५३४५	४ ७ ७३हा २	५ ४३हा हा२१	११न ५४२३६	
५५१ न५७ हा१०	४ ०५हा५३२५	हा२न ०५३२२	५१३१न४५३६	
५७६ न५४५हा ५	३२४५२२७३न	नार५२१२७२३	हा१०३०५२५४	

ख

पौर्णमास्यर्थ सारणी

१	२	३	४	५
तारीक घ० प०	सू० क्षे०	चं० क्षे०	श० के०	
६०१ ना५१३२१ ०	३१२ना४५१ १५०	१०२२१४४१२१२४	११ ७४३१४२११८	
६२६ ना४ना४४५०	३११२३७३६४ ४	०१२०१ ६१ ५१२५	५१ ४३६३२११२	
६५१ ना४५१५७५०	३१ ६१३०१०११७	२१७२२७४६१२६	६१ २१ २१२२१ ६	
६७६ ना४३११०१४५	३१ ३१२२१४४३०	४११४४६३३२२६	०१२६२२१२२१ ०	
७०१ ना४०१२३१४०	२१२४११५११ना४३	६१२२११११७१२८	४१२६३५१ १५४	
७२६ ना३७३६३३५	२११८१ ७५२१५६	८१ ६१३३१ ११२६	८१२३४७५११४८	
७५१ ना३४४६३३०	२११२१ ०१२७१ ६	१०१ ६१५४१२१३०	०१२११ ०४११४२	
७७६ ना३०१ २१२५	२१ ५१५३१ ११२२	०१ ४११६१२६३१	४११८१३३३१३६	
८०१ ना२६११५१२०	११२६१४५३५३५३५	२१ ११३८१३३३०	८११५३६३२१३०	
८२६ ना२६१२८११५	११२३३३८१ ६१४८	३१२८१५६१५७३३	०१४२३०१५११२४	
८५१ ना२३१४१११०	१११७३०१४४१ १	५१२६१२१४१३४	४१ ६१ ३१ १११८	
८७६ ना२०१५४१ ५	११११२३११८१४४	७१२३१४३३५३३०	८१११२१५१११२	
९०१ ना१८१ ७१ ०	११ ५१४४१५२१२७	६१२११ ५१ ६१३६	०१ ४११७४११ ६	
९२६ ना१५११६१५५	०१२६१ ना२६१४६	११११८१२६१५३१ ७	४१ ११३०३३११००	
९५१ ना१२३३२१५०	०१२३१ ११ ५१५३	१११५४६१४३३३८	७१२८१४३३२१५४	
९७६ ना१०१५४५	०११६१५३३३५१ ६	३११३१०१२१३६	११२४१२६१४२१५४	
१००१ ना२०१५८१४०	०१२६१ ना२६१४०	५११०३३१ ५१४०	५१ २१३६३२१४८	
१०२६ ना१०११३५	०१२३१ ११ ५१५३	७१ ७१५३१४६१४१	६११०३०१५२१२४	
१०५१ ना१०१४६३०	०११६१५३३३५१ ६	६१ ५११५३३३४२	१११२५१५६१०१४८	
१०७६ ना१०१४६३०	०११०१४६१ ६१४६	११ २१३७१७४३	३१२३१ ६१ ०१४२	
११०१ ना१०१४६३०	०१ ४१३८१४३३३२	०१२६१५६१५६१४५	७१२०१ २१५०३३६	

ख

वर्षेषु सारणी कोष्ठकाः

वर्ष	दिनादि	सू० के० क्षे०	चं० के० क्षे०	श० के०
१	१८५३५१४८	०१८२२५११८	१११ ५२७ १५१	११ ८४३ ३५१
२	८१५५३३२८	०१ ७३६३३३७	६१५२५ ३३३	११६४५५३३३
३	२७ ६४५३३६	०२६ २३४५२	८२१ २ ५२४	२२५२४५७२४
४	१६३१४६३६	०१५१६१११ ८	७ ०५० ७ ६	३ ३३११७ ६
५	५५३३४८३६	० ४३५४७२४	५१०३८ ८४३	३११२४३६४८
६	२४५७४०२४	०२२५८४६४२	४१६१५१०३६	४२०१७४०३६
७	१४ ६४२ ४	०१२५५२२५८	२२६ ३१२२१	४२८२०३११७६
८	३३१४३४४	० १३१५६४४	१ ५५१२४ ३	५६२३२३३६४८
९	२२२५३५३२	०१६५४५८३२	०११२८४५५४	६१५६ ६४०३६
१०	११४७३७१२	० ६११३४४८	१०२११६१७३६	६२३६५३३६
११	१ ६३८१२	०२८२८ १ ४	६ १ ४१६१८	७११२३१८
१२	२० ३३०४०	०१६५११०२२	८ ६४१२१ ६	८६५५७०
१३	६२२३२२०	० ६ ७४६३८	६१६२६२२५१	८१७५७५६४२
१४	१८१६२४ ८	०२४३०४५५६	५२२ ६२४४२	६२६४१ ०३३
१५	१७४१२५४८	०१३४७२२१२	४ १५४२६२४	१० ४४३५०१५
१६	७ ३२७२८	० ३ ३५८२८	२४१४२२८ ६	१०१२४६३६५७
१७	२५१७१६५६	०२१२६१७४६	११६१६२६५७	११२१२६४३४१
१८	८१६२०५६	०१०४४३३२०	११२७ ७३१३६	११२६३२४३३०
१९	४४१२२३६	० ०१०१८	१० ६२५३३२१	० ७३५२३१२
२०	२३३५१४२४	०१८२३ ६३६	६१२३३३७१२	१२६१८२७ ३
२१	१२१७१६ ४	० ७३६१५५२	७२२२०३६५२	१२४२११६४५
२२	२१६३७५५	०२६ ५६२० ८	६ २ ८३८३६	२ २२४ ३२७
२३	२११३ ६३२	०१५१६२१२६	५ ७४५४०२४	३११ ४१०४८
२४	१०३५१०१२	० १३५५७४२	३१७३३४२ ६	३१६१० ० ०

मासेषु सारणी कोष्ठकाः

१ मास	२ तारीक षष्ठ्यादि	३ सू० कें० क्षे०	४ च० कें० क्षे०	५ श० कें० क्षे०
१	२६।३१।५०। ८	०।२६। ६।२३।१	०।२५। ०। ८। १	१। ०। ५।१४। ६
२	५६। ३।४०।१७	१।२८।१२।४६।२	१।२१। ०।१६। २	२। १।२०।२८।१८
३	५८।३५।३०।२५	२।२७।१६। ६।३	२।१६। ०।२४। ३	३। ०। ०।४२।२७
४	११८। ७।२०।३३	३।२६।२५।३२। ४	३।१३। ०।३२। ४	४। २।४०।५६।३६
५	१४७।३६।१०।४२	४।२५।३१।५५। ५	४। ६। ०।२४। ५	५। ३।२१।१०।४५
६	१७५।११। ०।५०	५।२४।३८।१८। ६	५। ४। ०।४८। ६	६। ६। १।२४।५४
७	२०६।४२।५०।१८	६।२३।४४।४१। ७	६। ३। ०।५६। ७	७। ४।४१।३६। ३
८	२१६।४४।४१। ७	७।२२।५१। ४। ८	६।२६। १। ४। ८	८। ५।२१।१३।५२
९	२६०।४७।२१।१५	८।२१।५७।२७। ९	७।२२। १।१२। ९	९। ६। २। ७।२१
१०	२९०।१८।२१।२३	९।२१। ३।४०।१०	८।३८। १।२०।१०	१०। ६।४२।२१।३०
११	३२४।५०।११।३२	१०।२०।१०।१३।११	९।१३। १।२८।११	११। ७।२२।३५।३६
१२	३५४।२२। १।४०	११।१६।३६।२६।१२	१०। ६। १।३६। ०	०। ८। २।३६।४८

इति द्वितीयप्रकरणं समाप्तम्

—००—

अथ तृतीय प्रकरणम्

तत्र सारणीतः कर्त्तव्यताप्रकारो लिख्यते । तत्र^२ यावन्ति वर्षाणि सन्ति तावद्वर्षतुल्यकोष्टके अमावस्या^३ सारणीतः अमायां फलं ग्राह्यं^५, तदुपरि सारणी-स्थाभीष्टमासगतिर्योज्या यदि त्रिशद्भ्यः^४ दिनान्यल्पानि तदा प्रथममासे अमा-वस्या^६ भवति । अधिकं^७ चैत् द्वितीयमासे, एवं^{१०} प्रतिमासं^{११} त्रिशत्त्रिंशदिनानि^{१२} त्यक्त्वा^{१३} गणना विधेया । पुनर्दिनाद्यस्थले घटिकादिकं भवति । तदा^{१४} होराः^{१५} कृत्वा गणना-वगंतव्या ।

अथ यानि^{१७} मध्यमा^{१८} केन्द्राणि च भवन्ति । तेभ्यः फलानि गृहीत्वा सूर्यचन्द्रौ^{१९} च स्पष्टौ कायौ । तत्र उभयोरन्तरं पूर्णं भवति । वा षड्राशिमिते भवति । तदा^{२०} गतः पूर्णिमाभावास्यो^{२१} कालः स एव स्पष्टो वेद्यः ।

अथ यद्यन्तरं भवति । तस्य द्वादशांशो तत्र योज्यः^{२२} एकं^{२३} होरायाः चन्द्र-मध्यमगत्या^{२४} भाज्यः । यत्लब्धं तन्मध्यमकाले संयोज्यं यदि स्पष्टश्चन्द्रो न्यूनो

- (क) १. सारणीतः for (सारणीतः) २. + बुद्धतरनस्ससन्नादेगंतानि +
 ३. अमावास्या for (अमावस्या) (ख)
 ४. अमावास्या for (अमायां)
 ५. + पौर्णमास्यां पौर्णमासीसारणीतः फलं ग्राह्यं +
 ६. अमावास्या for (अमावस्या) १०. + भवति +
 ११. प्रतिमासे for (प्रतिमासं) १२. त्रिंशत् for (त्रिंश) (ख)
 १३. त्यक्त्वा for (त्यक्त्वा)
 १४. पुनर्दिनाद्यस्थले for (पुनर्दिनाद्यस्थले) (ख)
 १५. तेषां for (तदा) १६. होरा for (होराः)
 १७. ये for (यानि)
 १८. 'च' लुप्त (ख) २०. षड्राशिमितं for (षड्राशिमिते) (ख)
 २१. मावास्योः for (मावास्यो)
 २२-२३. लुप्त २४. गत्यैक for (गत्या)
 (ख) ५. + पौर्णमास्यां पौर्णमासीतो फलं ग्राह्यं +
 ६. 'अमावस्या' लुप्त ७-८-९. 'अधिकं — मासे' लुप्त
 १८. मध्यम for (मध्यमा)

भवति^१। यद्यधिकस्तदा शोध्यं, तदा स्पष्टकालो भवति। एवं मध्यगत्या भागे ह्रियमाणे^३ किञ्चिस्थूलता जाता। सूक्ष्मार्थं मध्यगतिः स्पष्टा कार्या। तद्यथा मन्द-केन्द्रात् चन्द्रकोष्टकेष्वेकांशफलं ग्राह्यं। एक होरा केन्द्रगत्या ०।३२।४० गुण-नीयं, एकहोरामध्यगतौ ०।३२।५६ शोध्यं, यदा मन्दफलं परमफलादुपरि कोष्टे^५ भवति। यद्यधो भवति तदा संयोज्यं। तदैकहोराचन्द्रगतिं स्पष्टा भवति। अनया स्पष्टगत्या अमायाः पूर्णिमायाश्च कालः साधनीयः। एषः कालः इस्कन्दरीय मध्याह्नाद्भवति। अन्यदेशमध्याह्नीय कर्तुं मपेक्षा भवति। तदा पंचदशांश देशा-^{१०} तर दशेका होरा देयाः^{११}। सा च पूर्वतो शोध्याः^{१२}, पश्चिमतो योज्याः^{१३}, तदा स्वदेशीये^{१४} भवति^{१५}।

इति तृतीयप्रकरणं समाप्तम्

- (क) १. + न्यूनो भवति + २. मध्यमगत्या for (मध्यगत्या)
 ३. ह्रियमाने for (ह्रियमाणे)
 ५. कोष्टके for (कोष्टे) ६. यद्यदो for (यद्यधो)
 ७. संयोज्यं for (संयोज्यं) ८. 'दुभवति' लुप्त
 १०. देशान्तररितैकाहोरा for (देशान्तरदशेकाहोरा)
 १२. देयाश्च for (देयाः) १३. 'सा' लुप्त
 १४. शोध्यः for (शोध्याः) १५. योज्यास्तदा for (योज्याः तदा)
 १६. स्वदेशीयाः for (स्वदेशीये) १७. भवन्ति for (भवति)
- (ख) १. 'यद्यधिक—कालो भवति' लुप्त ४. किञ्चित् for (किञ्चि)
 ५. कोष्टे for (कोष्टे) ५. चन्द्रगतिः for (चन्द्रगति)
 ११. देशे for (दशे) ३. विसर्गलुप्त
 ६. विसर्गलुप्त

अथ चतुर्थं प्रकरणम्

तत्र ग्रहणसंभवासम्भवौ निरूप्यते । अथैव येषु विमण्डनचापेषु ग्रहणं भवति, येषु च न भवति, तानि निरूप्यन्ते । यतः अमायां पूर्णिमायां वा तादृश चापेष्वागतेषु ग्रहणगणितं विधेयं ।

अथ पूर्वाध्याये चन्द्रग्रहणद्वयेन नीचोच्चवृत्तोच्चस्थचन्द्रस्य व्यासो निष्कासितः ०।३१।२० । यदि नीचोच्चवृत्तनीचे भवति, तदा चन्द्रव्यासो निष्काश्यते । यतोनेन तानि चापानि जायन्ते । एवं मया ग्रहणद्वयकृतः तत्रैको वेधस्तु फैनूस्तन् संप्रमसन्ने फमानूस्संज्ञमासस्याष्टाविंशत्तारीके । तत्रोत्तरदिक्तः सप्तांगुलतुल्यं चन्द्रविबं ग्रस्तं । एवं तत्र बुस्त्वनस्सरादे मध्यग्रहणपर्यंतं गतवर्षादि ५७३ दि० २०६ हो० १४ क० २० मध्यम होरा १४।० स्पष्टोर्कः १।६।१५ मध्यम-चन्द्रः ७।७।४६ स्पष्टचन्द्रः ७।६।१६ मन्दकेन्द्रं १६३।४० । शरकेन्द्रं १८।२० ।

(क) १. सम्भावासम्भवौ for (सम्भवासम्भवौ)

३. अथैवं for (अथैव) (ख)

४. विमण्डल for (विमण्डन) (ख)

५. व for (वा)

६. पूर्वाध्याये for (पूर्वाध्याये) (ख)

७. 'स्य' लुप्त

८. निष्काशितः for (निष्कासितः)

९. अनेन for (नेन)

१०. + वेधः + (ख)

११. फैनूस्तन् for (फैनूस्तन्)

१२. + संज्ञस्य +

१३. सप्तम for (संप्रम) (ख)

१४. फामानूस्संज्ञ for (फमानूस्संज्ञ) (ख)

१५. तोतर for (तत्रोत्तर)

१६. बुस्त्वनस्सरार्दे for (बुस्त्वनस्सरादे)

१७. २० for (२०६)

१८. होरा for (हो०)

१९. १४० for (१४।०)

२०. लुप्त

२१. 'स्पष्टचन्द्रः' लुप्त

२३. १६३।४० for (१६३।४०) (ख)

२५. ६८।२० for (१८।२०) (ख)

(ख) २. निरूप्येते for (निरूप्यते)

१६. बुस्त्वनस्सरादेः for (बुस्त्वनस्सरादे)

२२. १६ for (१६)

२४. शरकेन्द्रं for (शरकेन्द्र)

अथ द्वितीयग्रहणं फैलवसंज्ञस्य सप्तत्रिंशत् संज्ञं तूविसंज्ञमासस्य तृतीयतारीके दक्षिणादिक्तः अंगुलत्रयमितं चन्द्रबिंबं ग्रस्तं । एवमत्र वुस्त्वनस्सरादेस्तत्कालपर्यन्तं गतकालो वर्षादिः ६६६ दिन १२१ हो० १० क० १० स्पष्टोर्कः २०।५।८ मध्यमश्चन्द्रः ४।५।१६ स्पष्टश्चन्द्रः ४।५।८ मन्द केन्द्र १७८।४६ शरकेन्द्र २८०।३६, अनेनावगतं यदा नीचासंज्ञश्चन्द्रः पातात् ८।२० एतद् अन्तरितः तदा सप्तांगुलग्रासो जातः । यदा च पातात् १०।३६ एतावदन्तरितस्तदा अंगुलत्रयं ग्रासो जातः । एवं प्रथमग्रहणे शरः ०।४३।३ द्वितीयाग्रहणे ०।५।४।५० अन्तरं ०।११।४७ । इदं चन्द्रव्यासत्रितीयांशो जातः । तस्मात्संपूर्णव्यासः ०।३५।४० अस्य चतुर्थांशः द्वितीयग्रहणशरात् शोधितः । शेषं भूताबिंबस्या साद्धं ०।४६।० सूर्यस्य ०।१५।४०

- (क) १. स्संज्ञस्य for (संज्ञस्य) २. सप्तत्रिंशत् ३७ for (सप्तत्रिंशत्)
 ३. सन्ने for (संज्ञं) (ख) ४. रूवी for (तूवि)
 ५. तारीषे for (तारीके) ७. बिंब for (बिंबं)
 ८. वुस्त्वनस्सरादे for (वुस्त्वनस्सरादे) १०. लुप्त
 ११. १०।५।८ for (२०।५।८) (ख) १३. एवमिदमवगतं for (अनेनावगतं)
 १४. सन्नस्थश्चन्द्रपातात् for (संज्ञश्चन्द्रः पातात्)
 १५. एतदन्तरितस्तदा for (एतद्व्यन्तरितः तदा) (ख)
 ११. + ३ + १७. ग्रसो for (ग्रासो)
 १८. ०।४३।३ for (०।४३।३) १९. व्यासस्तृतीयांशो for (व्यासत्रितीयांशो)
 २१. शरीत् for (शरात्) २२. भूभा for (भूता) (ख)
 २३. बिंबव्यासाद्धं for (बिंबस्यासाद्धं) (ख)
 २४. ०।४६।०।१५।४० for (०।४६।०)
 २५. लुप्त

- (ख) १. फैलवसंज्ञस्य for (फैलवसंज्ञस्य)
 ६. अंगुला for (अंगुल) ८. वुस्त्वनस्सरादे for (वुस्त्वनस्सरादे)
 ९. होरा for (हो०)
 १२. मन्दकेन्द्र for (मन्दकेन्द्र) १३. अनेननेदमवगतं for (अनेनावगतं)
 १४. सन्नश्चन्द्रपातात् for (सन्नश्चन्द्रः पातात्)
 १६. 'त्रय' लुप्त १८. ० for (०।४३।३)
 २०. ०।३।५।२० for (०।३।५।२०)

एतच्चन्द्रव्यासाद्धनं युतं जातं ०।३३।२०। एवं यत्र सूर्यविंबकेन्द्रस्य चन्द्रविम्ब-
केन्द्रस्य च एतावदन्तरं यदा भविष्यति, तदैतयोः विंवपालिस्पर्शो भवति ।

अथ प्रथम क्षेत्रम्

तत्र अवं क्रांतिवृत्तचापं जदं विमण्डलं चापं ग्रहजं कदम्बवृत्तीयचापं
अचिन्हकेन्द्रो भचिन्होपरि सूर्यविंबाद्धं हचिन्हे च चन्द्रविंबाद्धं भचिन्हे उभयोः
सम्पातश्च कल्पितः । तस्मात् ग्रहं चन्द्रस्य स्पष्टशरो जातः ।

अथ एषु देशेषु त्रयोदशहोरामारभ्य षोडशहोरापर्यन्तं परमदिनं भवति ।
तेषु यदा चन्द्रो नीचकर्णो भवति, तदा स्पष्ट नतिरुत्तरदिशि रष्टकलामिता
भवति । अस्मिन् समये मिथुने सिंहे वा चन्द्रस्य परस्परभवलम्बनं भवति । तदा द्वांश
०।३० तुल्यं भवति । दक्षिणे च परमस्पष्टा नतिः अष्टपञ्चाशत् ५८ कल्पा तुल्या
भवति । अत्र परस्पष्टलम्बनं वृश्चिकमीनस्थे चन्द्रे पञ्चदशकला तु १५ ल्यं
भवति । यदि चन्द्रस्थानं दचिन्हे भवति, सूर्याच्चोत्तरे भवति । तत्र परमं लम्बनं चेत्
तदा दर्जस्पष्टलम्बनं ०।१५ जहं नतिः ०।५८ अजं शरः १।३१ यदा पातासनं चन्द्रो

(क) २. विमण्डल for (विमण्डलं) (ख)

३. वृत्तिय for (वृत्तीय)

४. केन्द्रोपरि for (केन्द्रोभ चिन्होपरि)

५. लुप्त

७. ग्रह for (ग्रहं)

८. 'स्य' लुप्त

९. येषु for (एषु)

१०. देशेषु for (देशेषु)

११. कर्णो for (कर्णो) (ख)

१२. अष्टकलामिता for (रष्टकलामिता)

१३. च यत्परम for (परस्परभव) (ख)

१४. 'भव' लुप्त

१७. कला for (कल्पा)

१८. परम for (पर) (ख)

१९. दर्ज for (दर्ज) (ख)

२०. सल्लश्चन्द्रो for (सन्नचन्द्रो) (ख)

(ख) १. ०३३।२० for (०।३३।२०) ६. उचिन्हे for (भचिन्हे)

१५. तदद्वांश for (तदाद्वांश)

१६. 'अष्ट — भवति' लुप्त

भवति । तदा सपातचन्द्रस्य शरेण निष्पत्तिः किञ्चिद्दूनाधिकः साद्धकादशांकस्य एकेन यथा भवति, तथा स्यात् । एवं यत्र शरः १।३१ । तत्र सपाताः १७।२६ । अत्र जदचापं योजितं १७।४१ यदा चन्द्रस्थानं दक्षिणदिशि भवति । तदा दजं ०।३० जहं ०।८ अजं ०।४१ तत्र सपातः चन्द्र ७।५२ । अत्र जदचापं चेत् योज्यते तदा ८।२२ । एवं यदि सपातश्चोत्तरदिशि १७।६१ अस्मादधिको भवति । दक्षिणदिशि ८।२२ अस्मादधिकं चेत्तदा ग्रहणं न स्यात् । पुनरपि पूर्वोक्तं चन्द्रस्य फलं ५१ सूर्यस्य २।२३ मध्यमांते सूर्यचन्द्रयोरन्तरं ७।२४ भवति । एवं यावता कालेन एतावदन्तरं चन्द्रश्चरति । तावता कालेन सूर्यस्य त्रयोदशांशतुल्यं चरति । तच्चै तावद् भवति । ०।३४ एवं यावता कालेन चन्द्रः एतावदन्तरं चलति, तावता कालेन सूर्यकलात्रयं गच्छति । एवं स्पष्टाभावास्यामध्यमामावास्योरन्तरे सूर्यस्य परम- गतिः ०।३७, इयं सूर्यपरं फले योज्यते । तदैव भवति । ३।० इदं मध्यमस्थान-

- (क) १. सपात for (सपात) २. विसर्गलुप्त
 ३. साद्धकादशांकस्य for (साद्धकादशांकस्य)
 ५. सपात for (सपाताः)
 ६. सपातश्चन्द्रः for (सपातः चन्द्र) ७. 'त्र' लुप्त
 ८. सपातश्चोत्तरदिशि for (सपातश्चोत्तरदिशि)
 ९. १७।४१ for (१७।६१)
 १०. अस्मादधिकश्चेत्तदा for (अस्मादधिकश्चेत्तदा) (ख)
 ११. ५।१ for (५।१) (ख)
 १४. सूर्योऽस्य for (सूर्यस्य) १५. चराति for (चरति)
 १६. विसर्गलुप्त
 १७. 'भावास्या' लुप्त १८. मावस्ययो for (मावास्यो)
 १९. 'स्य' लुप्त २०. परम for (पर) (ख)

- (ख) २. दूनाधिका for (दूनाधिकः) ३. साद्धकादशांकस्थ for (साद्धकादशांकस्य)
 ४. यथा लुप्त ६. सपातचन्द्रः for (सपातः चन्द्र)
 १२. मध्यमामांते for (मध्यमांते) १३. 'तावता—चरति' लुप्त
 १७. स्पष्टामावास्या for (स्पष्टाभावास्या) (ख)

स्पष्टस्थानयोः परममन्तरं^१ मुपलब्धं । इदं^२ १७।४८ अस्मिन् योज्यते तदैवं भवति ।
 २०।४१ अस्मिन् ८।२२^३ योज्यते तदैवं भवति । २१।२२^४ एवं यद्युत्तरदिशि मध्यम-
 चन्द्रपातयोरन्तरं २०।४१ अस्मादधिकं चेत्तदा ग्रहणं न भवति ।

अथ शराकेन्द्रं^५ एकोनविंशति कलाधिकैको न सप्तत्यंशमारभ्य द्वाविंशति
 कलाधिकैकेमुत्तरशतांशं^६ १०।१२२ यदा भवति तदा भवति । यदा चाष्ट त्रिंश-
 त्कलाधिकवसुशरनेत्रां^७ २५।३८ शमारभ्यं^८ २९०।४१ एक चत्वारिंशत्कलाधिक-
 खमन्दाक्षिपर्यन्तं यदा भवति, तदापि ग्रहणं भवति ।

अथ चन्द्रग्रहणसम्भवासम्भवौ निरूप्येते । नीचकर्णो चन्द्रव्यासाद्धं^९
 ०।१७।४० भूछायाव्यासाद्धं^{१०} ०।४५।५६, अनयोर्योगः ६३।३६ यदैतत्तुल्यश्चन्द्रशरो
 भवति । तदा भूछायाचन्द्रविबयोः^{११} पालिस्पर्शो भवति । तत्र पातालदन्तरं^{१२} २२।१२
 यदा स्पष्टश्चन्द्रोऽस्मादधिको भवति, तदा^{१३} ग्रहणं न स्यात् ।

- (क) १. परममन्तर for (परममन्तरं) (ख) २. १७।४१ for (१७।४८)
 ३. ८।२२ for (८।२२) ४. ११।२२ for (२१।२२)
 ५. मध्यमचन्द्रपातयो for (मध्यमचन्द्रपातयो)
 ६. + चेदक्षिणदिशि ११।२२ अस्मादधिकं +
 ७. शराकेन्द्रमेकोनविंशति for (शराकेन्द्रं एकोनविंशति)
 ८. सप्तत्यंश for (सप्तत्यंश) (ख) ९. कोत्तर शतांश for (केमुत्तरशतांश) (ख)
 १०. + ग्रहणं + ११. शरनेत्रां for (शरनेत्रां)
 १२. शमारभ्य for (शमारभ्यं) (ख) १३. नन्दाक्षि for (मन्दाक्षि) (ख)
 १४. १।३।३६ for (६३।३६) १५. विबपाल्योः for (विबयोः)
 १६. 'पालि' लुप्त १७. पातादन्तरं for (पातालदन्तरं) (ख)
 १८. १२।२२ for (२२।१२) १९. + ग्रहणं तस्मान्मध्यमचन्द्रस्य पातादन्तरं
 अस्मात् १५।१२ अधिकं भवति तदापि +

- (ख) ४. ११।२२ for (२१।२२) ५. + अस्मादधिकं चेत् दक्षिणदिशि ११।२२ +
 ७. शराकेन्द्रं for (शराकेन्द्रं) १४. गृह for (ग्रहण)
 २१. + मध्यमचन्द्रस्य पातादन्तरं अस्मात् १५।१२ अधिकं भवति । तदापि गृहणं न
 स्यात् +

अथास्माद्विदितं यदा शरकेन्द्रं अष्टचत्वारिंशत्कलाधिकचतुसप्तत्यंशं
 १७४।४८ मारभ्य द्वादशकलाधिकं पञ्चाभ्रचन्द्रपर्यंतं १०५।१२ पुनरष्टचत्वारिं-
 शत् कलाधिक वेद पञ्चाक्षि २५४।४८ मारभ्य द्वादश कलाधिकं पञ्चाष्टाक्षि २८५।
 १२ ग्रहणं भविष्यति इदमेवास्माकमिष्टं ।

इति चतुर्थप्रकरणं समाप्तम्

(क) १. अथास्माभिर्गदितं for (अथास्माद्विदितं)

२. चतुः for (चतु) (ख)

३. ७४।४८ for (१७४।४८)

५. कलाधिक for (कलाधिकं) (ख)

६. + पर्यंतं + (ख)

(ख) ३. ७४।८ for (१७४।४८)

४. अनुस्वार लुप्त

७. ग्रहणं for (ग्रहणं)

—:०:—

अथ पंचम प्रकरणम्

तत्र ग्रहणाद्वयांतरकालो निरूप्यते । यस्मिन् ग्रहसम्भवः सोऽपि निरूप्यते ।
यस्मिन् ग्रहणासम्भवः यस्मिन्श्च न सम्भवः सोऽपि निरूप्यते । तत्र षड्मासान्तरे ग्रहणा-
द्वयं भवति । यतः शरकेन्द्रगतिः षड्मासे एतावती भवति । १८४।१।१५ तच्चापं
यस्मिन् सूर्यग्रहणमुत्तरदिशि न भवति । १३८।३८ दक्षिणादिशि १५७।१६ यस्मिन्श्च
चन्द्रग्रहणं न भवति । तच्चापं दिग्द्विपि ये १४६।३६ एवं प्रत्येकं चापत्रयं । यस्मिन्
ग्रहणं भवति, एतानि शरकेन्द्रगतेन्यूनानि सन्ति । तस्मादेतावत्कालपर्यंतं ग्रहणा-
द्वयं भवति । अयं पंचमासान्तरे ग्रहणाद्वयं भवति, वा नेति निरूप्यते । तत्र मध्यम-
गतिः १३५।३२ केन्द्रगतिः १२९।५ । अत्र सूर्यस्य नीचदिशि स्पष्टगतिः मध्यगते ४।३८
रधिका भवति । चन्द्रस्यापि स्पष्टचापमुच्चदिशि न्यूनं भवति, ८।४० एवं पंचमा-

(क) २. ग्रहणा for (ग्रह)

३-४-५-६-७-८-९. लुप्त

१०. षण्मासान्तरे for (षड्मासान्तरे)

१२. गतिः for (गति) (ख)

१३. षण्मासजा for (षड्मासे)

१५. १३।८।३८ for (१३८।३८)

१६. यस्मिन् for (यस्मिन्श्च)

१८. दिग्द्वयेपि for (दिग्द्विपिये) (ख)

२२. अथ for (अयं)

२४. गतिः for (गति) (ख)

२५. स्पष्टा for (स्पष्ट)

(ख) १. ग्रहणा for (ग्रहणा)

४. ग्रहणा for (ग्रहणा)

२. 'ग्रह—निरूप्यते' लुप्त

११. ग्रहणा for (ग्रहणा)

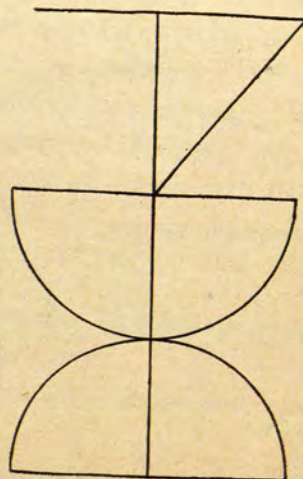
१४. ग्रहणा for (ग्रहणा)

१७. ग्रहणा for (ग्रहणा)

२०. पर्य for (पर्यंत)

२१. ग्रहणा for (ग्रहणा)

२३. ग्रहणा for (ग्रहणा)

साभ्यन्तरे सूर्यो नीचदिशि भवति । चन्द्रश्चोच्चदिशि भवति । तदानयोरन्तरं ^११३।१८
 एतावदन्तरेण चन्द्रसूर्याज्यष्टे ^२भवति । अस्य द्वादशांशः ^३१।६ इयं सूर्यगतिः
 यावता कालेन चन्द्रस्तदन्तरगतं ^४तुल्यं गच्छति । इदमन्तरं ^५२।६ सूर्यफले योजितं
 तायातं ^६२।४४ पंचमासे तावदन्तरमितभवधिको भवति । अस्मिन् काले शरकेन्द्र-
 गतिः ^७१५३।२१ । एतावत् कालपर्यंतं स्पष्टगति ^८१५६।५ चन्द्राया व्यासार्द्धयो-
 र्योगः नीचकर्णं ^९१।३।३६ उच्च कर्णं च ^{१०}०।५६।२४ तस्मान्मध्य कर्णं ^{११}१।० । अस्य
 सम्पातः ^{१२}१।१३० । यस्मिन् चापे ग्रहणं न भवति । तच्चापं ^{१३}१५।७।० । इदं शरकेन्द्र-
 गतेरेतावं ^{१४}२।५ न्यूनमस्ति । तस्मात् पंचमासाभ्यन्तरे ग्रहणद्वयं ^{१५}भवतीति ज्ञातं ।
 तत्रेत्प्रथमग्रहणं ^{१६}किञ्चित् सम्पातात् ^{१७}चल तदा भवति । द्वितीयग्रहणं ^{१८}द्वितीयसम्पा-
 तात्सन्ने ^{१९}भवति ।

अथ सप्तमासान्तरेण ^{२०}ग्रहणं भवति, न वेत्ति ^{२१}विचार्यते एवं एप्रमासै ^{२२}या
 मध्यमगतिः ^{२३}२०३।४५ मन्दकेन्द्रगतिः ^{२४}१८०।४३ एवं सूर्यः ^{२५}उच्चादुभयदिशि चापात्

(क) १. अनयोरन्तरं for (तदानयोरन्तरं)

२. चन्द्रः for (चन्द्र) (ख) ३. सूर्याज्यष्टे for (सूर्याज्यष्टे) (ख)

४. तदन्तरगते for (तदन्तरगतं)

५. गच्छति for (गच्छति) ६. १।६ for (२।६) (ख)

७. ज्ञातं for (यातं) ८. एवाधिको for (भवधिको)

९. गतिः for (गति) १०. + भू +

११. कर्णं for (कर्ण) १२. रेताव २५ for (रेतावं २।५)

१३. न्यून for (न्यून) (ख) १४. तत्र प्रथम for (तत्रेत्प्रथम) (ख)

१५. सम्पाताच्चलति for (संपाताच्चल)

१६. द्वितीय for (द्वितीय) १७. सम्पातासन्ने for (सम्पातात्सन्ने) (ख)

१८. भवेति for (भवति) १९. वेत्ति for (वेत्ति) (ख)

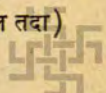
२०. सप्तमासे for (एप्रमासै) (ख) २१. + अस्माच् + (ख)

(ख) ४. तदन्तरगतं for (तदन्तरगतं) ५. मितमधिको for (मितभवधिको)

१२. गृहणं for (ग्रहणं) १३. १५।७० for (१५।७।०)

१६. गृहण for (ग्रहण) १७. सम्पाताच्चलितो for (सम्पाताच्चल तदा)

२०. गृहणं for (ग्रहणं) २२. गृहणं for (ग्रहणं)

द्वित्रिवारिंशत् कलाधिकं चतुर्भि^१रंशैः न्यूनोस्ति । चन्द्रश्च नीचादुभयदिशि कला
द्वयो^२न पञ्चदशभि^३रंशै १४।४० रधिको भविष्यति । अस्य द्वादशांशः १।१३ एतत्सू-
यस्य स्पष्टांतरे योजितं ५।५५ एतावदन्तरे ^३न चन्द्रो^४ग्रे भवति । एतत्कालजाशर-
केन्द्रगतिः २१४।४२ स्पष्टगति २०८।४७ एवं प्रथमग्रहणं स्थानं प्रथमसम्पातात्
पूर्वमेव यद्भवति । तमारभ्य द्वितीयग्रहणं^५स्थानं यद् भवति तत्पर्यंतं परमं चापं
२०३ इदं शरकेन्द्रगतेस्त्रयोदश कलोनांशषड्के^६न ५।४७ न्यूनमस्ति । तस्मात् सप्त-
मासाभ्यंतरे^७ ग्रहणद्वयं न भवति ।

अथ पञ्चमासान्तरे^{१२}न सूर्यग्रहणं^{१३}द्वयं भवति नवेति विचार्यते ।

अथ पूर्वोक्तप्रकारेण एतत्कालजा शरकेन्द्रगतिः ^{१४}१५१।४ शरः ^{१५}०।३२।२०,
सपातः ^{१६}६।१२ यस्मिन् ग्रहणं न स्यात्, तच्चापं ^{१७}१६७।३६ इदं शरकेन्द्रात् ८।३१ एता-
वदधिकमस्ति । तस्मात् ज्ञातं यदालम्बनं न भवेत्, तदा पञ्चमासाभ्यंतरे^{१८} ग्रहण-

(क) १. रंशै^१न्यूनोस्ति for (रंशैः न्यूनोस्ति)

२. + दशभि^२रंशैरधिको भविष्यति । ६।५८ एतत्कालाभ्यंतरे सूर्यश्चेत्स्वोच्चे भवति
चन्द्रश्चेन्नीचे भवति । तदा चन्द्रः सूर्याद्विशतिकलो^३न + (ख)

३. एतावदंतरेण for (एतावदंतरेन) (ख)

४. + र्वेश् +

७. ग्रहणं for (ग्रहण)

८. द्वितीयपातात्परस्तात् for (स्थानं)

९. परमचापं २०३० for (परमं चापं २०३)

१०. षट्केन for (षड्केन) (ख) १२. पञ्चमासांतरेण for (पञ्चमासांतरेन)

१४. १५६।५ for (१५६।४) १५. ०।३२ for (०।३२।२०)

१७. 'इदं' लुप्त

१८. तस्माद् for (तस्मात्)

१९. ०।४५ for (४५) (ख)

(ख) ५. स्पष्ट गतिः for (स्पष्टगति)

६. गृहण स्थानं for (ग्रहणं स्थानं)

७. गृहण for (ग्रहण)

८. परम चापं for (परमं चापं)

११. गृहण for (ग्रहण)

१३. गृहण for (ग्रहण)

१६. गृहणं for (ग्रहणं)

द्वयं न भवेत् परं च लम्बनमस्ति । एवमत्र यदन्तरं ८।३१ शरः ४५^१ । एवं नतिर-
स्मात् शरादधिकोपलभ्यते । अस्मिन् कालाद्यन्ते एवमस्यां कल्पनायां सूर्यो नीचे
अपेक्षितं चन्द्रश्चोच्चे अपेक्षितः सूर्यस्य च नीचः धनराशेरासन्नोस्ति । अतः सूर्यो
कन्याराशेरर्धमारभ्य कुम्भासन्नपर्यन्तं पूर्वाभावस्याजनितसमयात् षडहोराभिः
प्रागेव भवति । अत्र नतिरुत्तरदिशि ०।४५ अस्मादधिकानोपलब्धाः । अत एव अस्य-
कालस्याद्यन्तयोः चन्द्रो दक्षिणे भवति । आदौ च केतोः सकाशाच्चलितो भवति ।
अन्ते च राहुसमीपे गच्छति चेत्तदा पंचमासाभ्यन्तरे ग्रहणद्वयं न भवति । यदि नति-
दक्षिणा दिक्का भवति, तदा कदापि ०।४५, अस्मादधिकाप्या गच्छति । कुतः यतः

(क) १. मस्या for (मस्यां)

२. अपेक्षितः for (अपेक्षितं) (ख)

४-५-६. लुप्त

७. धनुरासन्नोस्ति for (धनराशे रासन्नोस्ति)

८. सूर्यः for (सूर्यो)

९. रर्द्ध for (रर्धं)

१०. + अपेक्षितो भवति । इदं पूर्वोक्तमस्ति सूर्यात् १२३।१८ चन्द्रः षष्ठे भवति । एवं
चन्द्रः एतावदन्तरं स्वद्वादशांशाधिकं सपादहोराद्वयाधिकदिनैकेन चलति । पंच-
मासप्रमाणे दिनानि १४७ हो० १५४५ । एवं स्पष्ट कालः दि० १४८ हो १८ ।
एवं कन्यासंक्रान्त्यमावास्यामारभ्य द्वितीयकुम्भ+

११. संक्रान्त्य मावास्या for (पूर्वाभावस्या)

१२. विसर्गं लुप्त

१३. कालस्यन्तयोः for (कालस्या द्यन्तयोः)

१४. चन्द्री for (चन्द्रो)

१५. राऊ for (राहु)

१७. दक्षिणादिक्का for (दक्षिणादिक्का) (ख)

१८. 'यतः' लुप्त

(ख) ३. गृहण for (ग्रहण)

१०. + अपेक्षितो भवति । पूर्वोक्तमस्ति सूर्यात् १३।१८ पृष्ठे भवति । एवं चन्द्र एता-
वदन्तरं स्वद्वादशांशाधिकं सपादहोराद्वयाधिकदिनैकेन चलति । पंचमासः प्रमाणे
दिनानि १४७ हो० १५।४५ एवं स्पष्ट कालः दि० १४८ । हो० १८ एवं कन्या-
संक्रान्त्यमावास्यामारभ्य द्वितीय कुम्भसंक्रान्त्यमावास्या पर्यन्तं +

१६. गृहण for (ग्रहण)

सप्तमभावः प्रथमामावस्यायां कन्यायां भवति । द्वितीयामावस्या कुंभे मध्याह्ने चेद् भवति तदा सूर्यलम्बनो न चन्द्रलम्बनं लंकाप्रदेशे प्रथमामायां शेषं ०।२२ द्वितीये च ०।१४ यत्र सार्द्धं होराद्वादशतुल्यपरमदिनं भवति । तत्र प्रथमामायां ०।२७ द्वितीयायां ०।२२ भवति । अनयोर्योगः ०४५ अस्माच्चतुर्भिः कलाभिरधिको भवति । यथा यथा परमवृद्धिर्भवति, तथा तथा लम्बनं वृद्धिर्भवति । तस्मात् यदि चन्द्रः कालस्याद्यन्तयोरुत्तरदिशि भवति । प्रथमामावास्यायां राहोः सकाशाच्च-लितो भवति । द्वितीयामावास्यायां कतु प्रति गच्छति । चेत् तदा पंचमासान्तरे सूर्यस्य ग्रहणद्वयं भविष्यति, ग्रहण द्वयेपि विवस्योत्तरदिक्तः छन्नं भविष्यति ।

अथ सप्तमासान्तरेण ग्रहणद्वयं भवति वा नेति विचार्यते । पूर्वं शरकेन्द्र २०८।४७ अष्टाचत्वारिंशत् कलाधिकाष्टनभोलोचनमितं कथितमस्ति । परमचापं ग्रहणद्वयांतर्गतं चतुर्विंशतिकलाधिकद्विनवभूम्यंशमितमस्ति । अत्रैकस्मिन् ग्रहणे चन्द्रः पातं प्रति गच्छति । चेत् द्वितीयग्रहणे च द्वितीयपातादग्रे कृतश्चेत्

(क) १. अमावस्यायां for (मावस्यायां)

२. 'यां' लुप्त

३. अमावस्या for (मावस्या)

४. 'लंका' लुप्त

५. निरक्षे for (प्रदेशे)

६. अमायां for (मायां)

७. १०११४ for (०।१४)

८. प्रथमायां for (प्रथमामायां)

९. अमावस्यायां for (मावस्यायां)

१०. अमावस्यायां for (मावस्यायां)

११. केतुं for (कतु) (ख)

१६. 'भो' लुप्त

१८. + १६२२४ +

२१. गतश्चेत् for (कृतश्चेत्) (ख)

(ख) १. प्रथमामावास्यायां for (प्रथमामावस्यायां)

२. कन्या for (कन्यायां)

१२. ग्रहण for (ग्रहण)

१३. ग्रहण for (ग्रहण)

१४. ग्रहण for (ग्रहण)

१५. शरकेन्द्र for (शरकेन्द्र)

१७. ग्रहण for (ग्रहण)

१६. ग्रहणे for (ग्रहणे)

२०. ग्रहणे for (ग्रहणे)

तदेदं स्यात् । एवमिदं चापं शरकेन्द्रचापात् त्रयोविंशति कलाधिकषोडशांशैः हून-
मस्ति । अस्य चापस्य शरः १।२५ इदं प्रकटमेव । यदि नतिर्न स्यात् तदा सप्तमासा-
भ्यंतरे ग्रहणद्वयं भवितुमर्हति । अत्रास्माभिरिदं कल्पितं, सूर्यः नीचोच्चे भवति ।
चन्द्रश्च नीचे भवति । तदा सूर्यकुम्भात् कन्याराशौ गच्छतीत्यनुमीयते पूर्वमिदं
ज्ञातं । चन्द्रसूर्यात् चतुर्दशभिरंशैः चत्वारिंशत्कलाभिरग्रे चलितोस्ति । तदा चन्द्रः
एतदन्तरस्य द्वादशांशाधिकपञ्चहोराधिकैकदिने न गच्छति ।

अथ सप्तमाकालो दिनादिः २०६।१७ स्पष्टकालः २०५ अस्मादिदं ज्ञातं,
कन्याकं यामावास्या यस्मिन् काले ज्ञाता । तत् कालात् कुम्भाकारमावास्यात् द्वाद-
शभिर्होराभिरधिका जाता । एवं राशिद्वयोः समयद्वयेऽपि उत्तरदिक्कां नतिः लंकायां
वान्यत्र ०।२३ । अस्मादधिका नास्ति । अत एव यदा चन्द्रोऽस्य कालस्याद्यंतयो
दक्षिणे भवति । प्रथमामावास्यायां राहुं प्रति गच्छति । द्वितीयामावास्यायां च

(क) २. +न स्यात् एवं नतिरेकामायां वा अमावास्या द्वयेऽपि मिलित्वा १०५ अस्माद-
धिका भवति । तदा सप्तमासाभ्यंतरे ग्रहण द्वयं +

३. सूर्यः for (सूर्य) (ख)	४. गच्छतीत्यनुमीयते for (गच्छतीत्यनुमीयते)
६. चन्द्रः for (चन्द्र) (ख)	७. रंशैश्चचत्वारिंशत् for (रंशैः चत्वारिंशत्)
८. चन्द्रं for (चन्द्र)	९. सप्तमासकालो for (सप्तमाकालो)

१०. +हो१२+	११. ज्ञातं for (ज्ञातं)
१२. +५+	१३. जाता for (ज्ञाता) (ख)

१४. 'त' लुप्त (ख)

१५. दिक्कनतिः for (दिक्कानतिः)

१६. निरक्षे for (लंकायां) १७. ०।२३ for (०।२३)

१८. अमावास्यायां for (मावास्यायां)

२०. राहुं for (राहुं) २१. मायां च for (मावस्यायां)

(ख) १. गृहण for (ग्रहण)

२. न स्यात् एवं नतिरेकामायां वा अमावास्याद्वयेऽपि मिलित्वा १।२५ अस्मादधिका
भवति तदा सप्तमासाभ्यंतरे गृहणद्वयं +

४. गच्छतीत्यनुमीयते for (गच्छतीत्यनुमीयते)

५. +त्व+

१८. दक्षिणे for (दक्षिणे)

२०. राहुं for (राहुं श)

२१. मावास्यायां for (मावस्यायां)

केतोरग्रे गतः । तदास्मिन्काले ग्रहणद्वयं न भविष्यति । यदा नति दक्षिणे भवति, तदा रूजसप्रदेशासन्ने रूजसारूत्तरदिशि च ग्रहणद्वयं भवति । यदा कुंभः उदय-समये भवति । कन्यामावस्या अस्तसमये भवति । यतः रूजसप्रदेशे अस्मिन् समये नतिः ०४६ तदा द्वयोर्योगः १।२५ अस्मादधिको भविष्यति सप्तकलाभिः । एवं तस्मात् देशात् यत्र देशे अक्षांशाधिक्यं तत्र नतिरपि वर्धिता भविष्यति । तस्माच्चदि चन्द्रो अस्य कालस्याद्यंतयोर्भवति । प्रथमावास्यायां केतुं प्रति गच्छति । चे द्वितीयामायां राहोः सकाशादग्रे गतश्चेदेतत् कलाम्यंतरे ग्रहणद्वयं भविष्यति । ग्रहणद्वयेति सूर्यविबस्योत्तरदिक्तः न्नं भविष्यति ।

अथैकमासाम्यंतरे ग्रहणद्वयसंभवो न सम्भवति । एकस्मिन् देशे वा भिन्न-देशेपि चेत् तादृशी कल्पना क्रियते या न भवति । तदापि ग्रहणसम्भवो न भवति ।

(क) १. दुत्तर for (रूत्तर) (ख)

५. ज्मावास्या for (मावस्या) ६. समये for (समये)

८. अक्षांशाधिकस्तत्र for (अक्षांशाधिक्यं तत्र)

९. वर्धिता for (वर्धिता) (ख) १०. अमावास्यायां for (वास्यायां)

११. गतश्चेतत् (गतश्चेदेतत्)

१४. ग्रहणद्वयेपि for (ग्रहणद्वयेति) (ख)

१५. छन्नं for (न्नं) (ख) १७. चा भिन्न for (वा भिन्न)

१८. या न for (तादृशी) १९. न भवति for (क्रियते)

२०-२१-२२. सापिचेत् क्रियते for (या न भवति)

(ख) २. गृहण for (ग्रहण)

३. दक्षिणे for (दक्षिणे)

४. गृहण for (ग्रहण)

५. मावास्या for (मावस्या) ७. ०।४६ for (०४६)

११. गतश्चेतैतत् for (गतश्चेदेतत्)

१२. कालाम्यंतरे for (कलाम्यंतरे)

१३. गृहण for (ग्रहण)

१६. गृहण for (ग्रहण)

१८. तादृशि for (तादृशी)

२३. गृहण for (ग्रहण)

यथा चन्द्रो परमाल्पनीचकर्णो कल्पितः, तदास्य नतिर्महती भविष्यति । पुनरस्यैक-
मासस्य स्पष्टकालः न्यूनः कल्पितः, यतस्तथा कल्पिते शरकेन्द्रस्य तच्चापस्य यत्
ग्रहणद्वये भवति । एतयोरन्तरस्य कल्पं भवति । पुनराशिस्तादृशः कल्प्यः यत्र
नतिर्महती भवति । तादृश्यः होराश्चापिता कल्पिताः । तथापि भूमौ निवासप्रदेशे
न सम्भवति । अस्योपपत्तिः यतश्चैकस्मिन्मासमध्यमगतिः २१।६ केन्द्रगतिः २५।-
४६ यदा सूर्यो नितान्तं मन्दं चलति, तदैतत्कालमध्ये उच्चस्थाने भवति । एवं मध्य-
गते स्पष्टचापं । अष्टकलाधिकैकांशेन न्यूनं भवति । चन्द्रश्च अधिकादधिकतरं
गच्छति चेत्तदास्य स्पष्टचापं अष्टाविंशतिकलाधिकांशद्वयेनाधिकं भवति ।
अनयोर्योगः ३।३६ अस्य द्वादशांशः ०।१८ एतत्सूर्यांतरे योजितं १।२६ एकस्मि-
न्मासे शरकेन्द्रं ३।०।४०, तस्मात् स्पष्टचापं २६।१४। अस्य शरः २।३३ ग्रहणद्वय-
स्थानस्य यदा चन्द्रो नीच कर्णो भवति, तदा परमशरः १।६ स्पष्ट चापशरोस्मात्
१।२७ एतावदधिकोस्ति ।

अथैवं युक्तं अस्यैकामायां नतेर्भावः द्वितीयामावास्यायां १।२७। अस्मा-
न्नतिरधिकापेक्षिता । अथवा अमाद्वयेपि नतिरेकदिवका यत्रैकन्यंतरं द्वितीयनते १।२७

- (क) १. चन्द्रः for (चन्द्रो) (ख) २. स्य for (स्य)
३. महति for (महती) ५. कल्पते for (कल्पिते)
७-८. स्वल्पं for (स्यकल्पं) (ख)
९. पुनः for (पुन) १०. +र्यस् +
११. विसर्गं लुप्त १२. चापिताः for (चापिता)
१३. +१।८+ १४. +२।२८+
१५. द्वादशांशः for (द्वादशांशः) १६. स्पष्टचापं for (स्पष्टचापं)
१८. स्मात् for (स्मात्) १९. नतेर्भावः for (नतेर्भावः)
२०. द्वितीया अमावास्यायां for (द्वितीयामावास्यायां)
२१. पेक्षिता for (पेक्षिता) २२. यत्रैकन्यंतरं for (यत्रैकन्यंतरं) (ख)

(ख) ४. मासस्पष्ट कालः for (मासस्य स्पष्टकालः)

६. ग्रहण for (ग्रहण) ९. 'पुनराशि — भवति' लुप्त
१२. ताः for (ता) १७. ग्रहण for (ग्रहण)
२३. नतेः for (नते)

एतावन्मितं भवति, वा अमाद्वयेपि नतिर्दिग्द्वयजा^२ भवति । यथा द्वयोर्योगः १।२७
 अस्यादधिको भवति, तदैकमासांतरे^३ ग्रहद्वयसम्भवो भवति । एवं यत्र चन्द्रस्य स्पष्टा
 नति^४ एकांशादधिका भवति, तादृशं स्थलं नास्ति यदि च चन्द्रो नीच कर्णे भवति ।
 तत्रकामायां चेन्नते^५र्भावः द्वितीयामायां च भवति । अथवा अमाद्वयेप्येकदिक्का नति-
 र्भवति, तदैकमासे ग्रहणद्वयं न भविष्यति । यदि च अमाद्वये नतिर्भवति परं च
 दिग्द्वयजातयोर्योगः १।२७ अस्मादधिको भवति तदा संभवोस्ति । परं च नापि स्थ-
 लद्वये ये स्थले उत्तरे भवतः वा दक्षिणे भवतः अपि च तत् स्थलद्वये एकं दक्षिणस्थं^६
 अपरमुत्तरस्थं यदुत्तरस्थं तस्य^७ नते दक्षिणा चेत् तद् दक्षिणस्थस्यापि नतिरुत्तरा
 चेन्नतिद्वययोगोऽस्मात्^८ १।२७ अधिकश्चेत्^९ तदा ग्रहणद्वयं^{१०} भविष्यति । यतः स्पष्ट-
 नतिः प्रत्येकस्थले दक्षिणे उत्तरे वा पञ्चविंशतिकलामारभ्यैकमंशपर्यंतं तदा
 भविष्यति । एवमेकदिशि नतिद्वययोगो १।२७ अस्मादधिको न भवति । यतो लंकायां^{११}
 नतिः पञ्चविंशति कलाधिका न भवति । अन्यत्र दक्षिणे उत्तरे वा पञ्चविंशति
 कलाभ्योधिका भवति, न चैकांशात् । अत एव^{१२} द्वयोर्योगः १।२७ अस्मादधिको न
 भवति ।

इति पंचमप्रकरणं समाप्तम्

- (क) १. रेतावन्मितं for (एतावन्मितं) २. जवति for (भवति)
 ३. ग्रहण for (ग्रह) (ख) ४. नतिः for (नति) (ख)
 ५. चेन्नतेरभावः for (चेन्नतेर्भावः)
 ६. द्वितीया मायां for (द्वितीयामायां)
 ११. अस्मात् for (स्मात्) १४. यतः for (यत) (ख)
 १५. चा for (वा)
 १६. निरक्षरे for (लंकायां) १७. 'नतिः' लुप्त
 १८. अन्यत्रे for (अन्यत्र) १९. एव for (एवै) (ख)

- (ख) ७. ग्रहण for (ग्रहण) ८. "दक्षिणस्थं—यदुत्तरस्थं" लुप्त
 ९. "तस्य—तद्" लुप्त १०. नते for (नति)
 १२. अधिकश्चेत् for (अधिकश्चेत्)
 १३. ग्रहण for (ग्रहण)

अथ षष्ठ प्रकरणम्

तत्र ग्रहणयोः सारणी निरूप्यते । तत्र गणितागत पूर्णिमांते लम्बने^२
संस्कृतदर्शान्ते^३ च ग्रासस्थित्यर्द्धयो^४ ज्ञानं^५ संपाताधीनमस्तीत्यतः चतुः सारणी
कोष्ठके^६ सूर्यस्य द्वयं^७ चन्द्रस्य च क्रमेण लिख्यते^८ । तत्र चन्द्रकोष्ठकद्वये^९ एकं^{१०} चन्द्रः^{११}
उच्च कर्णो^{१२} यदा भवति, तदा विलोक्य^{१३} द्वितीयं नीचकर्णस्थे ज्ञेयं । एतदेव चन्द्र-
नीचोच्चकर्णवसेन^{१४} सूर्यस्य कोष्ठद्वयं बोध्यं ।

अथ व्यासं^{१५} द्वादशांशस्य एकैकांगुलप्रमाणेन ग्रासोः^{१६} ।

अथ दुच्चकर्णस्थचन्द्रव्यासः^{१७} सूर्य कोष्ठद्वयं^{१८} बोध्यं ।

अथ व्यासद्वादशांशस्य एकैकांगुल प्रमाणेन ग्रासोः^{१९} ।

अथ^{२०} दुच्च^{२१} कर्णस्थचन्द्रव्यासः^{२२} सूर्यव्यासतुल्य उपलब्धः^{२३} यदा स्पष्टशरः^{२४}

मानैक्यखण्डतुल्यो^{२५} भवति । तदा पालिस्पर्शो भवति । स चैतावान् भवति ।

०।३।२० अस्य सम्पातः^{२६} ६।० ।

(क) १. ग्रहाणयोः for (ग्रहणयोः) २. लम्बने for (लम्बन)

३. देशान्ते for (दर्शान्ते)

४. संपाताधीनमस्त्यतः for (संपाताधीनमस्तीत्यतः)

७. + युद्धे कोष्ठके +

८. लिखिते for (लिख्यते) (ख) १०. कोष्ठद्वये for (कोष्ठकद्वये)

११. एकं for (एक) (ख) १२. चन्द्रोच्चकर्णो for (चन्द्रः उच्चकर्णो)

१३. वशेन for (वसेन) (ख) १४. व्यास for (व्यासं) (ख)

१५. ग्रासः for (ग्रासोः) १६. उच्च for (दुच्च) (ख)

१७—२७. लुप्त

२८. मानैक्य for (मानैक्य) २९. 'अस्य' लुप्त

(ख) ४. ज्ञानं for (ज्ञानं)

५. संपाताधीनमस्तीत्यतः for (संपाताधीनमस्तीत्यतः)

६. कोष्ठकेषु for (कोष्ठके) ७. + द्वे कोष्ठके +

८. द्वे for (द्वयं)

१५. ग्रासाः for (ग्रासोः) १७. 'सूर्य—चन्द्र- व्यासः' लुप्त

अथैतदर्थं^१ प्रथमसूर्यसारिण्यां दैर्घ्यं^२ पञ्चविंशति कोष्टकाः कृताः । विस्तारे विचत्वारः कृताः । एवं प्रथमदैर्घ्यकोष्टकेषु^३ त्सर्वानसंस्कृतस्पष्टचन्द्रस्य सपातस्य चतुराशीतिमारभ्य षण्णवत्यंशपर्यंतं^४ अंशा लिखिताः । अर्धशिंतरेण^५ द्वितीयकोष्टकेषु सपातस्यैवांशाः^६ रसना गाक्षि २७६ मारभ्याब्धिः^७ रसाब्धि २६४ पर्यन्तमर्धांशक्रमेण लिखिताः ।

अथ तृतीयादैर्घ्यं^{१३} कोष्टकेष्वेकांगुलप्रमाणेन ग्रासो लिखितः ।

अथ चतुर्थकोष्टकेषु^{१४} स्पर्शादारभ्य मध्यपर्यंतं^{१५} मध्यादारभ्य मोक्षपर्यंतं^{१६} वा यावता कालेन चन्द्रश्चलति तत्कृत्स्नप्रमाणं लिखितं । इयं चन्द्रगतिः सूर्यगत्या लम्बनेन च स्पष्टी न कृताः^{१७} । अपि च सूर्यस्थिर एव लम्बनं चैकरूपमेवेति

- (क) १. अथैतदर्थं for (अथैतदर्थं) २. दैर्घ्ये for (दैर्घ्ये)
 ३. लम्बन for (त्सर्वान) (ख)
 ४. चतुराशीति ८४ मारभ्य for (चतुराशीतिमारभ्य)
 ५. षण्णवत्यंश २६ for (षण्णवत्यंश)
 ६. 'अंशा' लुप्त ७. अर्धशिंतरेण for (अर्धशिंतरेण)
 ८. सपातस्यै कांशाः for (सपातस्यैवांशाः)
 ९. रसनागाक्षि for (रसनागाक्षि) (ख)
 १०. मारभ्याब्धिरसाक्षि for (मारभ्याब्धिरसाब्धिः)
 ११. मर्धांश for (मर्धांश)
 १२. तृतीय दैर्घ्यकोष्टकेष्वेकांगुल for (तृतीयादैर्घ्यं कोष्टकेष्वेकांगुल)
 १३. स्पर्शादारभ्य for (स्पर्शादारभ्य) १४. त for (तत्)
 १५. 'कृत्स्न' लुप्त १६. 'प्रमाणं' लुप्त
 १७. विसर्गं लुप्त (ख)

- (ख) २. दैर्घ्ये for (दैर्घ्ये) ६. अंशाः for (अंशा)
 १२. तृतीयदैर्घ्यकोष्टकेष्वेकांगुल for (तृतीयादैर्घ्यकोष्टकेष्वेकांगुल) (ख)
 १४-१५. तत्काल for (तत्कृत्स्न) १८. सूर्ये for (सूर्ये)

लिखितं । पुनरपि चन्द्रव्यासो नीचकण ३५।२० एतावानुपलब्धः च^३ ज्ञात एव^४
 उभयो^५ स्पर्शः तदा भवति, यदा स्पष्टशरा उभयोर्व्यासाद्ध^६तुल्यो भवति । अत्र
 नीचकर्णो उभयोर्व्यासाद्धयोगः ०।३३।२० । अस्य सपा^७ ६।१४ एतदर्थं सूर्यद्वितीय-
 सारिण्यां दैर्घ्यं सप्तविंशति कोष्टका कृताः । विस्तारे च पूर्ववत् चत्वारः कोष्टकाः
 कृताः । तत्र प्रथमदैर्घ्यकोष्टकेषु लम्बनसंस्कृतस्पष्टचन्द्रसपातांशाः षड्विंश-
 शत्कलाधिकग्रष्टांशमारभ्य ८३।३६ चतुर्विंशत्कलोननवत्यंशपर्यन्तं लिखिताः ।
 पुनश्चतुर्दशमितकोष्टके नवति विलिख्य चतुर्विंशतिकलाधिकषन्नवत्यंशपर्यन्तं
 त्रयोदश कोष्टकेषु लिखिताः । द्वितीयकोष्टकेषु षड्विंशत्कलाधिकरससप्तलोचन-
 २७६।३६ मारभ्य चतुर्विंशतिकलाधिकसप्ताब्धिपर्यन्तं २७०।२४ त्रयोदशकोष्ट-
 केषु लिखिताः । पुनः चतुर्दश कोष्टके खाद्रिलोचन २७० लिखितं । तदधः त्रयोदश
 कोष्टकेषु षड्विंशत्कलाधिकनवांगलोचनमारभ्य त्र्यंगलोचनपर्यन्तं त्रयोदशकोष्ट-
 केषु लिखितं । शेषकोष्टकेषु पूर्वोक्तवत् अंगुलादि ग्रासः चन्द्र गतिश्च लिखिताः ।

(क) २. एतावानुपलब्धः for (एतावानुपलब्धः)

३. + इदं +

४ मेव for (एव)

५. उभयोः for (उभयो)

६. शरो for (शरा)

७. सपातः for (सपाः)

८. दैर्घ्यं for (दैर्घ्यं)

९. कोष्टकाः for (कोष्टका) (ख) १०. कृतान्तत्र for (कृताः तत्र)

११. सपातांशां for (सपातांशाः) १३. अष्टांशमारभ्य for (अष्टांशमारभ्य)

१४. चतुर्विंशत्कलो for (चतुर्विंशत्कलो)

१५. षन्नवत्यंश for (षन्नवत्यंश) (ख)

१६. चतुर्विंशति कलाधिक for (षड्विंशत्कलाधिक)

१७. 'ति' लुप्त

१८. सप्ताब्धि for (सप्ताब्धि)

१९. + चतुर्विंशति कलाधिक + २०. षट् त्रिंशत्कलाधिक for (षड्विंशत्कलाधिक)

२१. + २६६।३६ +

२२. अंगलोचन २६३ for (त्र्यंगलोचन)

(ख) १. ०।३५।२० for (३५।२०)

३. + अयं +

६. शर for (शरा)

१२. षट् त्रिंशत् for (षड्विंशत्)

१६. षट् त्रिंशत् for (षड्विंशत्)

२०. षट् त्रिंशत् for (षड्विंशत्)

२२. त्र्यंग for (त्र्यंग)

२३. विसर्गलुप्त

अथ यस्मिन्काले चन्द्रभूमयो विवने स्पर्शः तत्रोच्चकर्णे उभयोर्व्यासाद्ध-
 तुल्यः शरोस्ति । ५६२४ अस्य सपातः १०४८ नीचकर्णे तयोर्योगः १३१६।३० ।
 अस्य सपातः १२।१२ अत एव चन्द्रस्य प्रत्येकसारणीदैर्घ्यं पंचचत्वारिंश-
 त्कोष्टकाः कृताः । विस्तारे च पंचकोष्टकाः कृताः । एवं प्रथमसारिण्यां प्रथमदैर्घ्य-
 कोष्टकेषु द्वादशकलाधिक एकोनाशीतिमारभ्य ७९।१२ द्विचत्वारिंशत्कलाधिक-
 नवाष्टपर्यन्तं द्वाविंशतिकोष्टकेषु लिखितं । त्रयोविंशतिकोष्टके नवतिलिखिता ।
 तद्वा द्वाविंशतिकोष्टकेषु अष्टादशकलाधिकनवतिमारभ्य १६।१८ अष्टचत्वा-
 रिंशत्कलाधिकशतांशपर्यन्तं लिखितं १००।४२ । द्वितीयदैर्घ्यकोष्टकेषु अष्टा-
 दशकलाधिक खाश्वि २७०।१८ पर्यन्तं लिखितमस्ति । तदेवं द्वाविंशतिकोष्टपर्यन्तं
 त्रयोविंशतितमकोष्टके खाश्विखिलिखितां, तदधः द्वाविंशत्कोष्टके द्विचत्वारि-
 शत्कलाधिकनवांगश्विमारभ्य २६६।४२ द्वादशकलाधिकनवाक्षाक्षि २६६।१२ पर्यन्तं
 लिखितं अत्राप्यर्द्धांशतुल्यमेवांतरमस्ति ।

(क) १. चन्द्रभूम्योर्विवयोः for (चन्द्रभूमयोर्विवने)

२. तत्रोच्च for (तत्रोच्च) ३. विसर्गं लुप्त

४. ०।५६।२४ for (५६२४) (ख) ५. २४।४८ for (१०४८)

६. १।३।३६ for (१।३।६।३०) ७. प्रत्येक for (प्रत्येक)

८. सारिण्यां for (सारणी) (ख) ९. दैर्घ्यं for (दैर्घ्ये)

११. सारिण्यां for (सारिण्यां) १२. दैर्घ्य for (दैर्घ्यं)

१४. + ८६।४२ +

१५. लिखिता for (लिखिता) १६. तदधो for (तद्वा) (ख)

१७. ६०।१८ for (१६।१८) (ख) १८. १०० for (१००।४२)

१९. खाश्वि for (खाश्वि) (ख) २०. खाश्वि for (खाश्वि)

२१. लिखितं for (लिखितां) २२. कोष्टकेषु for (कोष्टके)

२३. '४२' लुप्त

२४. २५६।१२ for (२६६।१२)

(ख) १. चन्द्रभूम्योर्विवने मिस्पर्शः for (चन्द्रभूमयोर्विवने स्पर्शः)

५. १०।४८ for (१०।४८) १०. कोष्टकाः for (कोष्टकाः)

१३. 'एको—कलाधिक' लुप्त वि० इस पांडुलिपि में 'कोष्टक' है न कि 'कोष्टक'

१८. १००।४२ for (१००।४२)

२०. खाश्वि for (खाश्वि) २१. लिखितं for (लिखितां)

अथ चन्द्रस्य द्वितीयसारिण्यां प्रथमकोष्टके प्रथमसंपातः अष्टचत्वारिंशत्कलाधिकसप्तसप्ततिमारभ्य द्विचत्वारिंशत्कलाधिक नत्वाशीतिपर्यंतं ८१।४२ द्वाविंशतिकोष्टकेषु लिखितं । त्रयोविंशतितमकोष्टके नवत्यंशं लिखितं, तदधः द्वाविंशतिकोष्टकेषु अष्टादशकलाधिकनवतिमारभ्य द्वादशकलाधिक द्विशून्यचन्द्रपर्यन्तं १०२।२२ लिखितं । द्वितीयदैर्घ्यकोष्टकेषु द्वादश कलाधिक द्वाष्टाक्षिमारभ्य २८२।१२ अष्टादशकलाधिकखसमाधिपर्यंतं लिखितं । त्रयोविंशतिकोष्टके खसमाधितुल्यांका लिखिता । तदधो द्वाविंशतिकोष्टकेषु द्विचत्वारिंशति कलाधिकनवांगलोचनमारभ्य अष्टचत्वारिंशत्कलाधिकसप्तपंचाब्धिपर्यंतं लिखिताः । अस्यां सारिण्यां चतुस्त्रिंशत्कलांतरमस्ति । यतः चन्द्रव्यासः प्रत्येकांगुलविभागः संपातस्य चतुस्त्रिंशत्कलोत्पन्नशरतुल्य एवास्ति । सारणीद्वयेपि तृतीयदैर्घ्यकोष्ट-

(क) ३. +: ७७।४८ +

४. नवाशीति for (नत्वाशीति) (ख)

५. + ६ +

६. + ६०।१८ +

७. १० २ १२ for (१०२।२२) ८. द्वितीय for (द्वितीय)

९. द्व्यष्टाक्षि २८२ आरभ्या for (द्वाष्टाक्षिमारभ्य २८२।१२)

१०. सप्ताश्वि २७० १८ for (समाधि)

११. खसप्ता २७० श्वि for (खसमाधि)

१२. लिखिताः for (लिखिता) १३. + २५६।४१ +

१४. पंचाश्वि २५७।४८ for (पंचाब्धि)

१५. खिता for (लिखिताः)

१६. चतुस्त्रिंशत्कलांतर for (चतुस्त्रिंशत्कलांतर)

१७. कलातुल्य for (कलोत्पन्न) २०-२१. लुप्त

२२. सारिणी for (सारणी)

२३. कोष्टकेष्टगुलादि for (कोष्टकेष्टगुलादि)

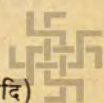
(ख) १. सपातः for (संपातः) २. 'सप्त' लुप्त

८. १०२।१२ for (१०२।२२) ९. 'द्वाष्टाक्षि — कलाधिक' लुप्त

१०. सप्ताश्वि for (समाधि) ११. सप्ताश्वि for (समाधि)

२६. कलांतर for (कलांतर) १७. व्यासस्य for (व्यासः)

१८. सपातस्य for (संपातस्य) २३. कोष्टकेष्टगुलादि for (कोष्टकेष्टगुलादि)

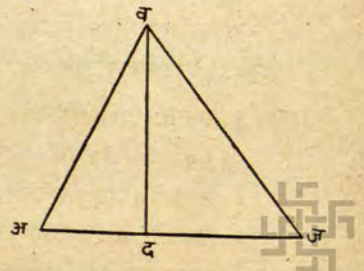
केष्वगुलादि लिखितं । चतुर्थदैर्घ्यकोष्टके स्थित्यर्द्धजा चन्द्रगतिः तदधोमर्द-
कालीना चन्द्रगतिः मया स्थित्यर्द्धादिकाः कलाया उत्पादितास्ता चापा सरसा
रेखा प्रकल्प्य निःसरिताः, यतः लघुचापेषु तत्पूर्णा ज्याष्वु चांतरं स्वल्पमस्ति ।
पुनर्मिण्डलचापस्य क्रांतिवृत्तस्याप्यन्तरं स्वल्पमस्ति । इदं मया ज्ञायते विमण्ड-
लान्तरं वशेन अमायां पूर्णिमास्यां वा स्पर्शे अंतरं पतति ।

अथ द्वितीय क्षेत्रम्

तत्रास्य विचारो निरूप्यते । अचिह्नं पातग्रवं विमण्डलं चापं अजं क्रांति-
वृत्तीयं चापं वैतद्वयं समानकल्पितं वचिह्नं चन्द्रविंशकल्पितं वजरेखा संयोज्या ।
पुनर्वदलम्बः अजरेखायां निष्काश्यः । इदं प्रकटमस्ति यदि अदचापस्थाने
अजचापं चेदगृह्यते तदा जदचापतुल्यमन्तरं पतति । यदि वचिह्नं सूर्यकेन्द्रं
वा भूछायाया केन्द्रं कल्प्यते, तदा अमांतः पूर्णिमांतश्च तदा भविष्यति ।

- (क) १. कोष्टकेषु for (कोष्टके) २. स्थित्यर्द्धजा for (स्थित्यर्द्धजा)
३. ममक्स for (मयास्थि) ४. कलाः या for (कलाया)
५. ताः for (ता) ६. चापेषु for (चापा)
७. सरला for (सरसा) (ख)
८. ज्यासु for (ज्याष्वु) ९. मस्ति for (मस्ति)
१०. विमण्डलान्तर for (विमण्डलान्तर)
११. द्वितीयं for (द्वितीय) १२. पातः for (पात) (ख)
१३. विमण्डल for (विमण्डल) (ख)
१४. 'य' लुप्त १५. चैत द्वयं for (वैत द्वयं) (ख)
१६. समानं for (समान) १७. चन्द्रः for (चन्द्र)
१८. 'विब' लुप्त १९. 'द' लुप्त
२०. चदगृह्यते for (चेदगृह्यते) २१. 'या' लुप्त
२२. अमायः for (अमांतः)

- (ख) ६. चापानि for (चापा)
८. ज्यासुचांतरं for (ज्याष्वुचांतरं)
१८. विबं for (विब)

यदि चन्द्रोजचिह्नं भवति, यदा दचिह्ने स्ति^२ । तस्माद्गजापानुसारेण काले^३न्तरं पतति । इदमन्तरं लघुकस्मिन्नपि स्थले पञ्चकलाभ्योधिकं न भवति, ग्रहणे अवचापं द्वादशांशमितं भवति । तदा कलाद्वयाधिकं न भवति । अतो सुखार्थं स्वल्पांतरात्यक्तं ।

अथ स्थित्यर्धचन्द्रगत्यर्थं तृतीयक्षेत्रं^{१०} निरूप्यते । अचिह्नं सूर्यकेन्द्रं वा भूध्यायाकेन्द्रं वज्रदं विमण्डलं^{११} चिह्नं स्पर्शकाले चन्द्रकेन्द्रं दचिह्नं मोक्षकाले चन्द्रकेन्द्रं कल्पितं । पुनः अवरेखा अदरेखा च संयोज्या । अचिन्हात् अवलम्बो वदरेखायां कार्यः । तस्मात् जचिह्नं मध्यग्रहणकाले चन्द्रकेन्द्रं भविष्यति । यतः अवग्रदौ समानौ वज्रजदौ च समानौ अजरेखा ताभ्यां रेखाभ्यां न्यूनास्ति, याः रेखाः अचिन्हात् वदरेखा लग्नाः सन्ति । तस्मादिदं प्रकटमेव प्रत्येकं अवरेखा अदरेखा

- (क) १. +तदा + २. +५+
४. लघुस्मिन्नपि for (लघु कस्मिन्नपि)
५. यद्यवचापं for (अवचापं) ६. 'भवति' लुप्त
८. स्वस्त्यांतरं for (स्वल्पांतरा)
९. तृतीयं for (तृतीय) १०. 'क्षेत्र' लुप्त
११. विमं for (विमण्डलं) १२. केन्द्रं for (केन्द्र)
१३. अज लम्बो for (अव लम्बो)
१४. तस्माज्जचिह्नां for (तस्मात् जचिह्नं)
१६. भविष्यतिः for (भविष्यति)
१७. +अव अवयोः + १८. रेखाभ्यां for (रेखाभ्यां)
२०. 'रेखाः' लुप्त
२१. अचिन्हात् निर्गता for (अचिन्हात्)

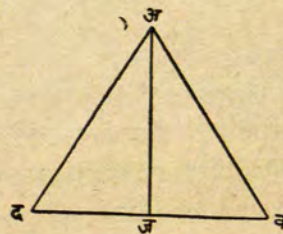
(क) ३. "न्तरं—स्थले" लुप्त

७. अतः for (अतो)

१५. गृहणे (ग्रहणे)

१८. ताभ्यो for (ताभ्यां)

१९. रेखाभ्यो for (रेखाभ्यां)

मानैकखण्डतुल्यास्ति । अजरेखा च एकस्या^१ प्रत्येकस्या^२ छत्र^३तुल्या न्यूनास्ति । तस्मा-
भिरंगुलत्रयं छत्र^४ कल्पितं । तस्य गणितं चतुःसारणीषु, अनेन प्रकारेण भवि-
ष्यति । अचिन्हं सूर्यकेन्द्रं कल्पितं । सूर्यग्रहणार्थं चन्द्रग्रहणार्थं भूछायाकेन्द्रं कल्पितं ।
चन्द्रश्च प्रकारद्वये एकदोच्चकर्णो कल्पितः । एकदा^{१०} च नीचकर्णो कल्पितः । एवं
चत्वारः प्रकारा उत्पन्नाः । प्रथमतः अचिन्हं सूर्यः वचिन्हं उच्चकर्णो चन्द्रश्चेत्तदा
अवरेखा ०।३१।२० यदा वचिन्हं चन्द्रनीचकर्णो भवति । तदा अवरेखा ०।३३।२०
तृतीये अचिन्हं भूछायाकेन्द्रं वचिन्हं चन्द्रोच्चकर्णो तदा अवरेखा ०।५६।२४ चतुर्थ-
प्रकारे अचिन्हं भूभावचिह्नं नीचकर्णो चन्द्रचिह्नं तदा अवरेखा ०।६३।३६ ।

अथ प्रथम अवरेखावर्गः^{१३} ६८१।४७ द्वितीय वरेखा वर्गः^{१४} ११११।७ तृतीय अव-
रेखा वर्गः^{१७} ३१८०।१८ चतुर्थवर्गः^{१५} ४०।४४।१८ ।

अथ प्रथमा अजरेखा ०।२३।३० द्वितीया ०।२५।३० । तृतीया ०।४८।३४
चतुर्थी ०।५४।४८ ।

- (क) १. लुप्त २. प्रत्येकस्याः for (प्रत्येकस्या)
४. तदस्माभि for (तस्माभि) ५. + ३ +
७-८. लुप्त ६. केन्द्रं for (केन्द्र) (ख)
१०. एवं for (एकदा) ११. चन्द्र उच्चकर्णो for (चन्द्रोच्चकर्णो)
१२. वरेखा for (अवरेखा)
१३. प्रथमे for (प्रथम) १४. वर्गः for (वर्गः)
१५. द्वितीये for (द्वितीय) १६. तृतीया for (तृतीय) (ख)
१७. ३१८०।१८ for (३१८०।१८)
१८. वर्गः for (वर्ग) (ख)

- (ख) १. एकस्याः for (एकस्या) ३. छन्न for (छत्र)
५. छन्नं for (छत्र) ६. ग्रहणार्थं for (ग्रहणार्थ)
८. ग्रहणार्थं for (ग्रहणार्थ) ११. चन्द्रोच्चकर्णो for (चन्द्रोच्चकर्णो)
१५. द्वितीया अवरेखावर्गः for (द्वितीय वरेखावर्गः)
१६. ०।३३।३० for (०।२३।३०)

अथ अजरेखायाः प्रथमवर्गः ५५२।१५ द्वितीयवर्गः ६५०।१५ तृतीयवर्गः ३३-
५८।४८ चतुर्थवर्गः २६९।२३।

अथ वर्गद्वयांतरवज्रवर्गः प्रथमः ४२६।३२ द्वितीयः ४६०।५२ तृतीयवर्गः
३३।५८।४८ चतुर्थवर्गः २६९।२३।

अथ वर्गद्वयांतर वज्रवर्गः प्रथमः ४२६।३२ द्वितीयः ४६०।५२ तृतीयः ८२२।१५
चतुर्थ १०४५।३५। अस्य मूलं वजरेखा प्रथमं ०।२।४३ द्वितीया ०।२।१।१८ तृतीया
०।२८।४१ चतुर्थी ०।३२।२०। एताः चतुः सारणीषु अंगुलत्रयं ग्रासाधो लिखिता।

अथ चतुर्थ क्षेत्रम्

मन्दकालचन्द्रगतिसाधनार्थं अचिह्नं भूमाकेन्द्रं वदमं चन्द्रविमण्डलं अव-
चिह्नं मोक्षकाले चन्द्रकेन्द्रं। पुनः अदलम्बो वभरेखायां निष्काशः, तस्माद् अचिह्नं

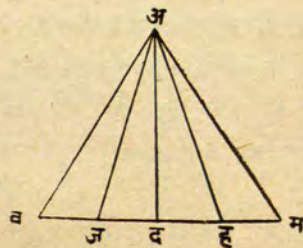
- (क) २. ६५०।५ for (६५०।१५) ३. वर्गः for (वर्ग) (ख)
४. २६९।२३ for (२६९।२३) (ख)
५. द्वयांतरं for (द्वयांतर) (ख) ६. 'वज्र' लुप्त
७. विसर्गं लुप्त ८. — १६ लुप्त (पुनरावृत्ति)
२०. तृतीय ८२२।१५ for (तृतीयः ८२२।१५)
२१. चतुर्थः for (चतुर्थ)
२३. विसर्गं लुप्त २. मर्दं for (मन्द) (ख)
२५. वदमं for (वदमं) २६. चन्द्र विमण्ड for (चन्द्र विमण्डलं)
२७. अचिह्नं for (अवचिह्नं)
२८. + स्पर्शं चन्द्रकेन्द्रजचिह्नं संमीलने चन्द्रकेन्द्रं हचिह्नं उन्मीलने चन्द्रकेन्द्रं ज
चिह्नं +
२९. वभरेखायां for (वभरेखायां) ३०. निष्काशः for (निष्काशः)
१३. दचिह्नं for (द + अचिह्नं) (ख)
(ख) १. द्वितीयवर्गः for (द्वितीयवर्ग)
८-६—१६" लुप्त २२. ०।२०।४३ for (०।२।४३)
२५. वदउं for (वदमं) २८. + स्पर्शं चन्द्रकेन्द्रं जचिह्नं संमीलने चन्द्रकेन्द्रं
हचिह्नं उन्मीलने चन्द्रकेन्द्रं उचिह्नं +
२९. वउ for (वभ)

मध्यग्रहो चन्द्रकेन्द्रं जातं । तत इदं स्पष्टं अजरेखा अहरेखा भूछाया व्यासार्द्ध-
चन्द्रव्यासार्द्धयोः अन्तरं तस्मादजदहे समाने भवतः । अनयोः प्रत्येकान्मर्दकाल-
गतिर्भविष्यति । प्रत्येकं वज्रं हमे समाने भविष्यतः ।

अथ पंचादशांगुलतुल्यो ग्रासः कल्पितः । अवग्रदरेखयोरन्तरं सम्पादचन्द्र-
व्यासतुल्यं भविष्यति । पुनः अजग्रदरेखयोरन्तरं व्यासचतुर्थांशं तुल्यं भविष्यति ।
अस्य गणितं कर्णद्वे प्रकारेण भविष्यति । उच्चकर्णो अवरेखा ०।५६।२२ नीचकर्ण
१।३।३६ प्रथमवर्गः ३१८०।५८ द्वितीयवर्गः ४०।४४।५८ अजरेखा उच्चकर्णो ०।२५।४
नीचकर्णो ०।२८।१६ प्रथमवर्गः ६२८।२० द्वितीयवर्गः ७९६ अदरेखा उच्चकर्णो
०।१७।१४ नीचकर्णो १।१।२६ प्रथमवर्गः २६६।५६ । द्वितीयवर्गः ३७७।३६ शेषं प्रथमे
वदवर्गः २८८३।५६ द्वितीयः ३६६७।३९ । अस्य मूलं वदरेखा प्रथमः ०।५३।४२

- (क) २. 'स्पष्ट' लुप्त ३. व्यासार्द्धस्य for (व्यासार्द्ध)
४. व्यासार्द्धता for (व्यासार्द्धयोः)
५. + वृद्धिरूपास्ति + ६. 'अन्तरं' लुप्त
७. तस्मादज० for (तस्मादज) (ख)
८. भववः for (भवतः) ९. अनयो for (अनयोः)
१०. प्रत्येकं for (प्रत्येक) ११. प्रत्येकं for (प्रत्येक)
१२. हे for (हमे) १४. चतुर्थांश for (चतुर्थांश)
१५. कर्णं द्वयेप्यनेन for (कर्णं द्वे प्रकारेण)
१६. उच्चकर्णं for (उच्चकर्णो) १७. ०।५६।२४ for (०।५६।२२)
१८. अजरेख for (अजरेखा) १९. विसर्ग लुप्त
२०. ७९६।१६ for (७९६) २२. ०।१७।४४ for (०।१७।१४)
२३. २६।२६ for (१६।२६)
२४. ३६७।१६ for (३६६७।१६)

- (ख) १. गृहो for (ग्रहो)
१२. हउ for (हमे)
१३. सपाद for (सम्पाद)
१५. कर्णद्वयेन for (कर्णद्वे)
२१. अजरेखा for (अदरेखा)

द्वितीया १।०।३४ शेषं जदवर्गप्रथमः ३३१।२१ द्वितीयः ४२१।२१ । अस्य मूलं जद-
रेखा प्रथमं ०।१८।१२ द्वितीयः ०।२०।३२ शेषं चजरेखा प्रथमं ०।३५।३० द्वितीया
०।४०।२ । इदं वजरेखाजदरेखयोः प्रमाणं चतुर्थपञ्चमकोष्टके पञ्चदशांगुलसन्मुखे
लिखितं । इदं च उच्चनीचकर्णस्थे चन्द्रे निष्काश्य लिखितं । अभ्यन्तरस्य ज्ञानार्थं
कलाभिधसारणी लिखिता । तत्र कोष्टकद्वये षडन्तरप्रमाणेन स्पष्टमन्दकेन्द्रांशा
लिखिता । तृतीये कोष्टके कलाभिधानि लिखितानि । तान्येवैतानि कलाभिधानि
दृग्गुल्मबने निष्काश्य तत्सारिण्यां सप्तमकोष्टके लिखितानि ।

अथ यानि ग्रासांगुलानि लिखितानि विवजानि बोध्यानि । तक्षेत्र फलांगुलार्थं
अन्या सारणी लिख्यते । तस्या दैर्घ्यं द्वादशकोष्टकाः कृता विस्तारे च त्रयो कोष्टकाः
कृताः । तत्र प्रथमकोष्टके व्यासांगुलानि लिखितानि । तानि द्वितीये सूर्यग्रासक्षेत्र-
फलांगुलानि । तृतीयकोष्टके चन्द्रग्रासक्षेत्रफलांगुलानि एतान्यंगुलानि मध्यकर्णे
चन्द्रं प्रकल्प्य निष्काशितानि । यतः अन्यकर्णेष्वापचयापचयौ व्यासक्षेत्रफलयो

- (क) १. प्रथमः for (प्रथम) २. ब for (च) (ख)
३. प्रथमः for (प्रथम) (ख) ४. द्वितीय for (द्वितीया)
६. लितं for (लिखितं) ७. अभ्यन्तरस्था for (अभ्यन्तरस्य)
८. सारिणी for (सारणी) ९. केन्द्रांशा for (केन्द्रांशा)
१०. तृतीय for (तृतीये) ११. तानेवैतानि for (तान्येवैतानि)
१२. सारिण्यं for (सारिण्यां)
१४. फलांगुलार्थं for (फलांगुलार्थं) १८. सारिणी for (सारणी)
१६. तस्मद्दैर्घ्यं for (तस्यादैर्घ्यं) १७. विसर्गं लुप्त
१९. त्रयः for (त्रयो) (ख) २०. विसर्गं लुप्त
२१. विसर्गं लुप्त २२. 'तानि' लुप्त
२६. निष्काशितानि for (निष्काशितानि)

- (ख) ५. कोष्टके for (कोष्टके) ७. अभ्यन्तरस्थ for (अभ्यन्तरस्य)
९. केन्द्रांशा for (केन्द्रांशा)
१०. तृतीय for (तृतीये) ११. तान्येतान्ये वैतानि for (तान्ये वैतानि)
१३. तत्क्षेत्र for (तक्षेत्र) १८. कृताः for (कृता)

निष्पत्तिस्तुल्यो भविष्यतः । अस्य गणितं व्यासपरिघ्नो यो निष्पत्तिस्तत्तुल्यं
लिखितं सावसाद्वाष्ट कलाधिकांश त्रयानां ३।८।३० रूपेण १^५ भवति ।

अथ पंच क्षेत्रम्

तत्र ग्रासक्षेत्रफलं निष्काशयते । हचिह्लकेन्द्रोपरि अवजदसूर्यबिंबं । अथवा
चन्द्रबिंबं कल्पितचिन्हे च अभजवचन्द्रबिंबप्रथमा भूमां विव कल्पनीयं, अचिन्ह
जचिन्हं यो वृत्तपालिद्वयस्य सम्पातः कल्पितः । पुनर्वहसरेखा संयोज्या ।

अथ व्यासखण्डं यावन्मितं ग्रस्तं तत् अंगुलत्रयमितं कल्पितं, वदेद्वादशतत्प्र-
माणेन मदरेखा कल्पिता । भवरेखा चैतत्प्रमाणेन सूर्यग्रहणे १२।२० चन्द्रग्रहणे

(क) १. निष्पत्ति for (निष्पत्ति)	२. परिघ्नोर्यो for (परिघ्नोयो)
३. च for (व) (ख)	४. त्रयाणां for (त्रयानां) (ख)
५. '१' लुप्त	
६. पंचम for (पंच) (ख)	८. त चिह्ले for (कल्पित चिह्ले)
९. अभजव for (अभजव)	१०. मथवा for (प्रथमा) (ख)
११. भूमा for (भूमां) (ख)	
१३. अचिन्हे for (अचिन्ह)	११. जचिन्हे for (जचिन्ह)
१५. 'यो' लुप्त	१६. 'सं' लुप्त
१७. कलितः for (कल्पितः)	१८. वहतव for (वहस) (ख)
१९. लुप्त	२०. सावदे for (वदे)
२१. भद for (मद)	२२. भव for (भव)

(ख) १. निष्पत्ति for (निष्पत्ति)	२. परिद्वचोर्यो for (परिघ्नो यो)
५. १या for (१)	
७. निष्काशयते for (निष्काशयते)	७. कल्प्यं for (कल्प)
८. अउ for (अभ)	१२. विव for (विव)
१४-१५. चिन्हयोः for (चिन्हयो)	२१. उदरेखा for (मदरेखा)
२२. उव for (भव)	२३. गृहणे for (ग्रहणे)
२४. गृहणे for (ग्रहणे)	

३१।१२ एतावत्यस्ति समग्रा हतेरेखा सूर्यग्रहणे ६।१० चन्द्रग्रहणे १८।३६ कल्पिता ।
 छाद्यस्य वृत्तपालिः सूर्यग्रहे ३८।४६ चन्द्रग्रहे ६८।१, छाद्यस्य क्षेत्रफलं ११।३।६, छाद्य-
 स्य क्षेत्रफलं सूर्यग्रहे ११।६।३२ चन्द्रग्रहे ७६।४।३२, अदस्माकं अदमजस्य क्षेत्रफलम-
 पेक्षितं भवति । ततः अहरेखा अतरेखा जहरेखा जतरेखा संयोज्या । अकजलम्बश्च
 साध्यः । तत्र प्रत्येकं अहरेखा संयोज्या । अकजलम्बश्च साध्यः । तत्र प्रत्येकं अह-
 रेखा जहरेखे ६।० प्रत्येक अतरेखा तजरेखे च सूर्यग्रहणे ६।१० चन्द्रग्रहणे १५।३६ ।
 एवं अतवग अहवर्गयोरन्तरं सूर्यग्रहणे २।२ चन्द्रग्रहणे २१।७।२१ । इदमन्तरं हत-
 रेखया भक्तं लब्धं तककहरेखयोरन्तरं सूर्यग्रहणे ०।१३।२० चन्द्रग्रहणे ११।८।० ।

- (क) २. हतरेखा for (हतेरेखा) ३. + ३७।४२ छादकवृत्तपालिः + (ख)
 ८. 'द' लुप्त ६. अवभजस्य for (अदमजस्य)
 १०. रेखाः for (रेखा) ११. संयोज्याः for (संयोज्या)
 १२. प्रत्येकं for (प्रत्येकं)
 १३-१४-१५-१६-१७-१८. लुप्त (ख)
 १९. अज for (अकज)
 २०. प्रत्येके for (प्रत्येकं) २१. लुप्त
 २२. अत्ये for (रेखे) २३. 'च' लुप्त
 २४. + च + २६-२७. लुप्त
 ३०. २०।७।२१ for (२१।७।२१)

- (ख) १. "३१।१२" से 'चन्द्रग्रहणे' तक लुप्त ।
 ४. गृहे for (ग्रहे) ५. गृहे for (ग्रहे)
 ६. छादकस्य for (छाद्यस्य) ७. गृहे for (ग्रहे)
 ८. अस्माकं for (अदस्माकं) ९. अदउजस्य for (अदमजस्य)
 १९. जहरेखे for (जहरेखे) २४. गृहणे for (ग्रहणे)
 २५. गृहणे for (ग्रहणे) २८. गृहणे for (ग्रहणे)
 २९. गृहणे for (ग्रहणे) ३०. २८।७।२१ for (२१।७।२१)
 ३१. गृहणे for (ग्रहणे) ३२. गृहणे for (ग्रहणे)
 ३३. ११।८।० for (११।८।०)

तस्मात् हकरेखा सूर्यग्रहो^१ ४।२८ चन्द्रग्रहो^३ ३।४४ करेखा सूर्यग्रहो^५ ४।४२ चन्द्र-
ग्रहो^६ १४।५२ ।

अथ प्रत्येकं अकरेखाकजरेखे सूर्यग्रहो^७ ४।० चन्द्रग्रहो^८ ४।४२ ।

अथ अहजत्रिभुजस्य क्षेत्रफलं सूर्यग्रहो^९ १७।५२ चन्द्रग्रहो^{१०} १७।३३ अतज
त्रिभुजस्य क्षेत्रफलं सूर्यग्रहो^{१२} १८।४८ चन्द्रग्रहो^{१३} ६६।५२ ।

अथ यत्प्रमाणेन ववरेखा^{१४} १२।० मवरेखा^{१५} १२।२० । तेन प्रमाणेन अजरेखा
सूर्यग्रहो^{१६} ८।० चन्द्रग्रहो^{१७} ६।२४ एवं यदि वदरेखा खार्कमिता भवति १२०, तदा
अजरेखा सूर्यग्रहो^{१८} ८।० चन्द्रग्रहो^{१९} ६।४।० । यदि भवरेखा^{२०} १२० मिता भवति ।

(क) २-३: लुप्त

४. कत for (क) (ख)

११. अथज for (अतज)

१४. वद for (वव) (ख)

१५. भवरेखा for (मवरेखा)

१६. ८।५।० for (८।०)

२१. भव for (भवरेखा)

(ख) १. गृहो for (ग्रहो)

२-३. "४।२८- ग्रहो" लुप्त

५. गृहो for (ग्रहो)

६. गृहो for (ग्रहो)

७. गृहो for (ग्रहो)

८. गृहो for (ग्रहो)

९. गृहो for (ग्रहो)

१०. गृहो for (ग्रहो)

१२. गृहो for (ग्रहो)

१३. गृहो for (ग्रहो)

१५. उवरेखा for (मवरेखा)

१६. गृहो for (ग्रहो)

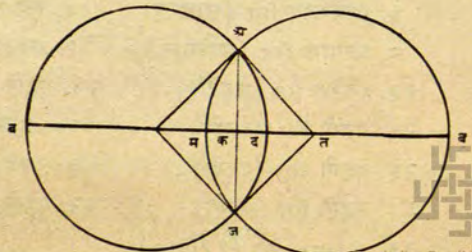
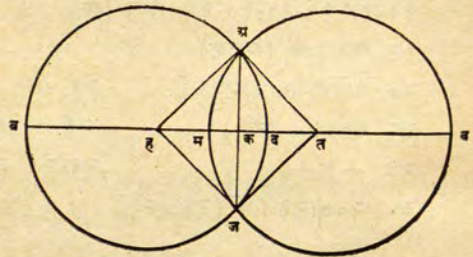
१७. १० for (८।०)

१८. गृहो for (ग्रहो)

२०. गृहो for (ग्रहो)

२१. उव for (भव)

२२. रेखाखार्क for (रेखाक)

तदा अजरेखा सूर्यग्रहणो ७७।५० चन्द्रग्रहणो ३६।९ । तत्र अदजचापं सूर्यग्रहणो ८३।-
 ३७ चन्द्रग्रहणो १०३।१० अभजचापं सूर्यग्रहणो ८०।५२ चन्द्रग्रहणो ३५।४ अहजद-
 क्षेत्रफलं सूर्यग्रहणो २२।१६ चन्द्रग्रहणो ३२।२४ अतः जभक्षेत्रफलं सूर्यग्रहणो २६।५१
 चन्द्रग्रहणो ७४।२८ शेषं अवजकं क्षेत्रफलं सूर्यग्रहणो ८।२४ चन्द्रग्रहणो १४।५१ जभज-
 क्षेत्रफलं सूर्यग्रहणो ८।३ चन्द्रग्रहणो ४।३६ । तस्मात् अदजभक्षेत्रफलं सूर्यग्रहणो
 १६।२७ चन्द्रग्रहणो अवजदवृत्तक्षेत्रफलं ११३।६ पूर्वोक्तं प्रमाणेन ।

अथ वृत्त क्षेत्रफलं द्वादशांगुलं कल्पितं । तदा अदजभक्षेत्रफलं अंगुलादिकं
 कल्पितं । सूर्यग्रहणो १।४५ चन्द्रग्रहणो २।४ । एतद्वयं सारिण्यां त्रिगुलसन्मुखे लिखितं
 एवं सर्वे सारिण्या लिखिताः ।

इति षष्ठप्रकरणं समाप्तम्

(क) ६. अभज for (अभज)

१०. २६।१६ for (२२।१६) (ख) १२. भज for (जभ)

१५. अवमकं for (अवजकं)

१८. अभजक for (जभज)

२१. अदमभ for (अदजभ)

२४. + १६।२७ +

२५. वृत्त for (वृत्तक्षेत्र)

२६. पूर्वोक्त for (पूर्वोक्तं)

२७. त्र्यंगुल सम्मुखे for (त्रिगुलसन्मुखे) (ख)

३१. सारिण्यां for (सारिण्या)

(ख) १. गृहणो for (ग्रहणो)

२-३-४. गृहणो for (ग्रहणो)

५. ११०३।१० for (१०३।१०)

६. अउज for (अभज)

७-८-९-११-१३-१४. गृहणो for (ग्रहणो)

१८. अउजक for (जभज)

१६-१७-१९-२०-२१-२२-२३. गृहणो for (ग्रहणो)

२१. अदजउ for (अदजभ)

२६. गृहणो for (ग्रहणो)

२८. अदउ for (अदजभ)

३०. गृहणो for (ग्रहणो)

ग्रहण सारिणी

सूर्यग्रहणो उच्चकर्णस्थचन्द्रे

शर	केंद्रांशाः	ग्रास	स्थितः ^४	श०	केंद्रांशाः	ग्रास	स्थितः ^४
८४। ०	२७६। ०	०	०। ०	६१।३०	२६८।३०	११	३१।१३
८४।३०	२७५।३०	१	१२।३२	६१। ०	२६७। ०	१०	३०।५४
८५। ०	२७५। ०	२	१७।१६	६२।३०	२६७।३०	९	३०।२०
८५।३०	२७४।३०	३	२।४३	६३। ०	२६७। ०	८	२९।३२
८६। ०	२७४। ०	४	२३।२७	६३।३०	२६६।३०	७	२८।२६
८६।३०	२७३।३०	५	२५।३०	६४। ०	२६६। ०	६	२७। ८
८७। ०	२७३। ०	६	२७। ८	६४।३०	२६५।३०	५	२५।३६
८७।३०	२७२।३०	७	२८।२६	६५। ०	२६५। ०	४	२३।२७
८८। ०	२७२। ०	८	२९।३२	६५।३०	२६४।३०	३	२०।४७
८८।३०	२७१।३०	९	३०।२०	६६। ०	२६४। ०	२	१७।१६
८९। ०	२७१। ०	१०	३०।५४	६६।३०	२६३।३०	१	१२।३२
८९।३०	२७०।३०	११	३१।३१	६७। ०	२६३। ०	०	०। ०
९०। ०	२७०। ०	१२					
९०।३०	२६९।३०	३					
९१।१०	२६९। ०	४					

(क) १. ग्रह for (ग्रहण)

२. कर्णो for (कर्णस्थ)

३. + सारिणी +

(ख) ४. स्थिति for (स्थितः)

क

सूर्यग्रहणे उच्चकर्णो सारिणी

सपातार्कं चापम्	सपातार्कं चा०	व्यासोऽंगु- लादि	स्थित्यर्द्ध- कालाः
८४। ०	२७६। ०	०	१०। ०
८४।३०	२७५।३०	१	१२।२३
८५। ०	२७५। ०	२	१७।१६
८५।३०	२७४।३०	३	२०।४३
८६। ०	२७४। ०	४	२३।२७
८६।३०	२७३।३०	५	२५।३८
८७। ०	२७३। ०	६	२७। ८
८७।३०	२७२।३०	७	२८।२६
८८। ०	२७२। ०	८	२९।२२
८८।३०	२७१।३०	९	३०।२०
८९। ०	२७१। ०	१०	३०।५४
८९।३०	२७०।३५	११	३१।१३
९०। ०	२७०। ०	१२	३१।२०
९०।३०	२६९।३०	११	३१।१२
९१। ०	२६९। ०	१०	३०।५४
९१।३०	२६८।३०	९	३०।२०
९२। ०	२६८। ०	८	२९।३२
९२।३०	२६७।३०	७	२८।२६
९३। ०	२६७। ०	६	२७। ८
९३।३०	२६६।३०	५	२५।५८
९४। ०	२६६। ०	४	२३।२७
९४।३०	२६५।३०	३	२०।४३
९५। ०	२६५। ०	२	१७।५६
९५।३०	२६४।३०	१	१२।३२
९६। ०	२६४। ०	०	०। ०

सूर्यग्रहणो नीचकर्णस्थे चन्द्रे

शरकेंद्रांशः	ग्रास	स्थिति
८३।३६	२७६।२४	०
८४। ६	२७५।५४	१
८४।३६	२७५।२४	२
८५। ६	२७४।५४	३
८५।३६	२७४।२४	४
८६। ६	२७३।५४	५
८६।३६	२७३।२४	६
८७। ६	२७२।५४	७
८७।३६	२७२।२४	८
८८। ६	२७१।५४	९
८८।३६	२७१।२४	१०
८९। ६	२७०।५४	११
८९।३६	२७०।२४	१२
९०। ०	२६९। १	१२
९०।२४	२६९।३६	१२
९०।५४	२६९। ६	११
९१।२४	२६८।३६	१०
९१।५४	२६८। ६	९
९२।२४	२६५।२६	८
९२।५४	२६७। ६	७
९३।२४	२६६।३६	६
९३।५४	२६६। ६	५
९४।२४	२६५।३६	४
९४।५४	२६५। ६	३
९५।२४	२६४।३६	२
९५।५४	२६४। ६	१
९६।२४	२६३।३६	०
		०। ०

क

सूर्यग्रहण सारिणीनीचकरणं

सप्तातार्क	सप्तातार्क	व्यासोऽंगु- लादि	स्थित्यर्द्ध
६३।३६	२७६।२४	०	०। ०
८४। ६	२७५।५४	१	१२।५७
८४।३६	२७५।२४	२	
८५। ६	२७४।५४	३	२१।२८
८५।३६	२७४।२४	४	२४।१४
८६। ६	२७३।५४	५	२६।२७
८६।३६	२७३।२४	६	२८।१७
८७। ६	२७२।५४	७	२९।४५
८७।३६	२७२।२४	८	३०।५१
८८। ६	२७१।५४	९	३१।५१
८८।३६	२७१।२४	१०	३२।३३
८९। ६	२७०।५४	११	३३। १
८९।३६	२७०।२४	१२	३६।१६
९०। ०	२६९। ०	१२	३३।२०
९०।२४	२६९।३६	१२	३३।१६
९१।५४	२६८।३६	११	३३। १
९१।२४	२६८।३६	१०	३२।३३
९१।५४	२६८। ६	९	३१।५१
९२।२४	२६७।३६	८	३०।५५
९२।५४	२६७। ६	७	२९।४५
९३।२४	२६६।३६	६	२८।१७
९३।५४	२६६। ६	५	२६।२७
९४।२४	२६५।३६	४	२४।१४
९४।५४	२६५। ६	३	२१।२८
९५।२४	२६४।३६	२	१७।५४
९५।५४	२६४। ६	१	१२।५७
९६।२४	२६३।३६	०	००। ०

चन्द्रग्रहण सारिणी उच्चकर्णो

सपातचन्द्र	सपातचन्द्रः	व्यासो- गुलादि	स्थित्यर्द्ध कलाः	मद् काल
७६।१२	२८।४८	०	०। ०	
७६।४२	२८।१८	१	२६।१६	
८०।१२	२७६।४८	२	३३।४५	
८०।४२	२७६।१८	३	२८।४१	
८१।१२	२७८।४८	४	२२। ४	
८१।४२	२७८।१८	५	३७।४६	
८२।१२	२७७।४८	६	३६। १	
८२।४२	२७७।१८	७	४१।३४	
८३।१२	२७६।४८	८	४२।५०	
८३।४२	२७६।१८	९	४५।४८	
८४।१२	२७५।४८	१०	४७।२७	
८४।४२	२७५।१८	११	४६। ६	
८५।१२	२७४।४८	१२	५०।३१	०। ०
८५।४२	२७४।१८	१३	४०।३५	११। ६
८६।१२	२७३।४८	१४	३७।१८	१५।२०
८६।४२	२७३।१८	१५	३५।३०	१८।१२
८७।१२	२७२।४८	१६	३४। ६	६२०।२२
८७।४२	२७२।१८	१७	३३। ७	२२। ०

क

नना ०	२७२। ०	१८	३६।३७	२६। १
नना३४	२७१।२६	१६	३५।५५	२७।४३
नहा न	२७०।५२	२०	३०।३४	२७।१२
नहा४२	२७०।१८	२१	३२।	२८।१२
ह०। ०	२७०। ०	२१	३५।४६	२८।१२
ह०।१८	२६९।४२	२१	३६।३५	२८।१२
ह०।५२	२६९।२४	२०	३७।२०	२७।१२
ह१।५६	२६९। ६	१६	३८।२८	२७।४३
ह२। ०	२६८।४८	१८	४०।२०	२६। १
ह२।३४	२६७।२७	१७	४२।१६	२४।४६
ह२। न	२६७।१२	१६	४५।४७	२२।३८
ह३।४३	२६६।१८	१५	४६।५६	२०।३२
ह४।१६	२६५।४४	१४	५५।२०	१७।१७
ह४।४०	२६५।१०	१३	५३।३६	१२।३४
ह५।२४	२६४।१६	१२	५१।३६	०। ०
ह४।५८	२६४।१२	११		
ह६।३२	२६३।२८	१०		
ह७। ६	२६३। ६	९		
ह७।४०	२६०।२०	८	४९।२०	
ह८।१४	२६१।२६	७	४६।५६	
ह८।४८	२६१।१२	६	४३।५६	
ह९।२२	२६०। ६	५	४०।५३	
ह९।५६	२६०। ७	४	३६।५३	
१००।३०	२५९।३०	३	३२।२०	
१०१। ४	२५८।५६	२	३६।४०	
१०१।३८	२५७। ६	१	२९। ६	
१०२।१२	२५७।४८	०	०। ०	

चन्द्र ग्रहणो- उच्चकर्णो शंस स्थि०
स्थे चन्द्रे शर केन्द्रा

चन्द्र ग्रहणो- उच्चकर्णो शंस स्थि०
स्थे चन्द्रे शर केन्द्रा

७६।७२ २८६।४८ ०।१ ०। ०
७६।४२ २८०।१८ १ ३६।१६
८०।१२ २७६।१८ २ २३।४५

६०।४८ २६६।१२ २० ३१।२२
६१।१८ २६८।४२ १६ ३१।५१
६१।४८ २६८।४२ १८ ३२।२१

८०।४२ २७६।१८ ३ २८।४१
८१।१२ २७८।४८ ४ ३२।४२
८१।४२ २७८।४८ ५ ३७।४६

६२।१८ २६७।४२ १७ ३३। ७
६२।४८ २६७।१२ १६ ३४। ६
६३।१८ २६६।४२ १५ ३५।३०

८२।१२ २७७।४८ ६ ३६। १
८२।४२ २७७।१८ ७ ४१।३४
८३।१२ २७६।४८ ८ ४१।५०

६३।४८ २६६।१२ १४ ३२।१८
६४।१८ २६५।४२ १३ ४०।३५
६४।४८ २६५।१२ १२ ५०।३१

८३।४२ २७६।१८ ९ ४५।४८
८४।१२ २७५।४८ १० ४७।३५
८४।४२ २७५।१८ ११ ४६। ६

६५।१८ २६४।४२ ११ ४६। ६
६५।४८ २६४।१२ १० ४७।३५
६६।१८ २६३।४२ ९ ४५।४८

८५।१२ २७४।४२ १२ ५०।३१
८५।४२ २७४।१८ १३ ४०।३५
८६।१२ २७३।४२ १४ ३७।१८

६६।४८ २६३।१२ ८ ४३।५०
६७।१८ २६२।४२ ७ ४१।३४
६७।४८ २६२।१२ ६ ३६। १

८६।४२ २७३।१८ १५ ३५।३०
८७।१२ २७२।४८ १३ ३४। ६
८७।४२ २७२।१८ १७ ३३। ७

६८।१८ २६१।४२ ५ ३७।४६
६८।४८ २६१।१२ ४ ३२।४२
६९।१८ २६०।४२ ३ २८।४१

८८।१२ २७१।४८ १८ ३२।२३
८८।४२ २७१।१८ १६ ३१।५१
८९।१२ २७०।४८ २० ३१।३२

६९।४८ २६०।१२ २ २३।४५
१००।१८ २५९।४२ १ २६।१६
१००।४८ २५९।१२ ० ०। ०

८९।४२ २७०।१८ २१ ३१।२२
९०।०० २७०। ० २१ ३१।२०
९०।१८ २६९।४२ २१ ३१।२२

चन्द्र ग्र० चन्द्रेशर	नीचकर्णो केद्रांशाः	ग्रास	स्थि०		
	७७।४८	२८२।१२	०	०। ०	०। ०
	७८।२२	२८१।३६	१	१६। ६	१६।२०
	७८।५६	२८१। ४	२	२६।४७	२७।४५
	७९।३०	२८१।३०	३	४२।२०	३२।२०
	८०। ४	२७९।५६	४	३६।५३	२६।१३
	८०।३८	२७९।२२	५	३६।५३	४०।४२
	८१।१२	२७८।४८	६	४३।१५	४३।५६
	८१।४७	२७८।१४	७		४६।१३
	८२।२०	२७७।४०	८		४९।२४
	८२।५४	२७७। ६	९	५१।४०	५१।४०
	८३।२८	२७६।३२	१०	५३।३६	५३।३६
	८४। २	२७५।५८	११	५५।२७	५२।
०। ०	८४।३६	२७५।२४	१२	५६।२०	०। ०
११। ६	८५।१०	२७४।५०	१३	४५।४७	१२।३४
१५।२०	८५।४४	२७६।१६	१४	४२। २	१७।१७
१८।१२	८६।१८	२७३।४२	१५	४०। २	२०।३२
२०।२२	८६।५२	२७३। ८	१६	३८।२८	२२।३८
२२। ०	८७।२६	२७२।३४	१७	३७।२७	२४।४६
२३।५४	८८। ०	२७२। ०	१८	३६।३७	२४। १
२४।४८	८८।३४	२७१।१६	१९	३५।५५	२७।४३
२४।४३	८९। ८	२७०।५२	२०	३०।३४	२७।१२
२५। १	८९।४२	२७०।१८	२१	३२।	२८।१२
२५। ४	९०। ०	२७०। ०	२१	३५।४६	२८।१२
२५। १	९०।१८	२६९।४२	२१	३६।३५	२८।१२

चन्द्र ग्र० चन्द्रेशर	नीच कर्ण कोद्रशा	ग्रास	स्थि०		
२४।४३	६०।५२	२६६।२४	२०	३०।२०	२७।१२
२४।४८	६१।२६	२६६। ६	१६	३८।२८	२७।४३
२३।५४	६२। ०	२६८।४८	१८	४०। २	२६। १
२२। ०	६२।३४	२६७। ०	१७	४२।१६	२४।४६
२०।२२	६३। ८	२६७।१२	१६	४५।४७	२३।३८
१८।१२	६३।४२	२६६।१८	१५	४६।५६	२०।३२
१५।२०	६४।१६	२६५।५४	१४	५५।२०	११।१७
११। ६	६४।५०	२६०।००	१३	५३।३६	१२।३४
०। ०	६५।२४	२६४।१६	१२	५१।४०	०। ०
	६५।५८	२६४।१२	११		
	६६।३२	२६३।१८	१०		
	६७। ६	२६३।०६	९		
	६७।४०	२६२।२०	८	४६।२०	
	६८।१४	२६१।२६	७	४६।५३	
	६८।४८	२६१।१२	६	४३।५८	
	६९।२२	२६०।०६	५	४७।४२	
	६९।५६	२६०।४७	४	३६।५३	
१००।३०	२५४।३०		३	३२।२०	
१०१।०४	२५८।५८		२	३६।४०	
१०१।३८	२५७।२६		१	२६। ६	
१०२।१२	२५७।४८		०	०। ०	

क

चन्द्र ग्रहण उच्चकर्ण

सपातचन्द्र	सपातचन्द्र	अंगुला- दि० व्या०	स्थित्यर्द्ध	मर्दद
८८१२	१७११४८	१८	३२१२३	२३१५४
८८४२	२७१११८	१९	३११५१	२४१४८
८९१२	२७०१४८	२०	३११३२	२४१४३
८९४२	२७०११८	२१	३११२२	२५१ १
९०१ ०	२७०१ ०	२१	३१११२	२५१ ४
९०१८	२६९१४२	२१	३११२२	२५१ १
९०१४८	२६९११२	२०	३११३२	२४१४३
९०११८	२६८१४२	१९	३११५१	२४१४८
९११४८	२६८११२	१८	३२१२३	२३१५४
९२११८	२६७१४२	१७	३३१ ७	२२१ ०
९२१४८	२६७११२	१६	३४१ ६	२०१२२
९३११८	२६६१४२	१५	३५१ ३	१८११२
९३१४८	२६६११२	१४	३७११८	१५१२०
९४११८	२६५१४२	१३	४०१३५	१११ ९
९४१४८	२६५११२	१२	४०१३१	१०१ ०
९५११८	२६४१४२	११	४११ ९	
९५१४८	२६४११२	१०	४७१३५	
९६११८	२६३१४२	९	४५१४८	
९६१४८	२६३११२	८	४३१५०	
९७११८	२६२१४२	७	४११३४	
९७१४८	२६२११२	६	३९१ ६	
९८११८	२६११४२	५	३७१४६	
९८१४८	२६१११२	४	३२१४२	
९९११८	२६०१४२	३	२८१४१	
९९१४८	२६०११२	२	२३१४५	
१००११८	२५९१४२	१	१६११९	
१००१४८	२५९११२	०	०१ ०	

चन्द्रनीचकर्णो सारिणी

७७।४८	१८२।१२	०	१६। ८	०। ०
७८।१२	२८१।३८	१	२६।४७	१६।२०
७८।५६	२८१। ८	२		२७।४५

७९।३०	२८१।३०	३	३२।२०	३२।२०
८०। ४	२७९।५६	४	३६।५३	३६।१३
८०।३८	२७९।२२	५	३६।५३	४०।४२

८१।१२	२७८।४८	६	४३।१५	४३।५६
८१।८६	२७८।१४	७		४६।१३
८२।२०	२७७।४०	८		४६।२४

८२।५४	२७७। ६	९	५१।४०	५१।४०
८३।२८	२७६।३२	१०	५३।३६	५३।३६
८४।४२	२७५।५८	११	५५।२७	५२।

८५।३६	२७५।२४	१२	५६।२०	०। ०
८५।१०	२७४।५०	१३	४५।४७	१२।३४
८५।४४	२७४।१६	१४	४२। २	१७।१७

८६।१८	२४३।४२	१५	४०। २	२०।३२
८६।५२	२७३। ८	१६	३८।२८	२२।३८
८७।२६	२७२।३४	१७	३७।२७	२४।४६

मूलम्

स्पष्ट केद्रांशाः	चन्द्र ग्रहणो कलाभिधं केद्रांशाः	कलाभिधः	मासां गुलानि	क्षेत्रां गुलानि सूर्यग्रहणो क्ष०	चन्द्रग्रहणो गुलानि
६	३५४	०१२१	१	०१२०	०१३०
१२	३४८	०१५२	२	११ ०	१११०
१८	३४२	११४२	३	११४४	२१ ४
२४	३३६	२१४२	४	२१४०	३११०
३०	३३०	४१ १	५	३१४०	४१२०
३६	३२४	५१२१	६	४१४०	५१३०
४२	३१८	७११८	७	५१४५	६११५
४८	३१२	८११४	८	७१ ०	८१ ०
५४	३०६	१११३७	९	८१२०	९११०
६०	३००	१४१ ०	१०	९१४०	१०१२०
६६	२९४	१६१४८	११	१०१ ६	१११२०
७२	२८८	१८१३४	१२	१२१ ०	१२१ ०
७८	२८२	२२११६			
८४	२७६	२५१३६			
९०	२७०	२४१४२			
९६	२६४	३११४८			
१०२	२५८	३४१५४			
१०८	२५२	३८१ ०			
११४	२४६	४११ ०			
१२०	२४०	४४१ ०			
१२६	२३४	४६१ ०			
१३२	२२८	४९१३०			
१३८	२२२	५११३६			
१४४	२१६	५३१४८			
१५०	२१०	५५१३२			
१५६	२०४	५७१४५			
१६२	१९८	५८१५८			
१६८	१९२	५९१२१			
१७४	१८६	५९१४१			
१८०	१८०	६०१ ०			

क

कलाभिधानि लम्बनानयनोत्थादि
तानि कलाभिधानि
चन्द्र स्पष्टमन्दकेन्द्रांशाः

चन्द्रसूर्ययोः क्षेत्रफलांगुलसारिणी

६	३५४	०२११
१२	३४८	०१५२
१८	३४२	११४२
२४	३३६	२१४२
३०	३३०	४१ १
३६	३२४	५१२१
४२	३१८	७११८
४८	३१२	८१२४
५४	३०६	१११३७
६०	३००	१४१ ०
६६	२९४	१६१४८
७२	२८८	१८१३४
७८	२८२	१९१३६
८४	२७६	२०१३६
९०	२७०	२११४२
९६	२६४	३११४८
१०२	२५८	३४१५४
१०८	२५२	३६१ ०
११४	२४६	४११ ०
१२०	२४०	४४१ ०
१२६	२३४	४६१ ०
१३२	२२८	४८१३०
१३८	२२२	५११३६
१४४	२१६	५३१४८
१५०	२१०	५५१३२
१५६	२०४	५७१४५
१६२	१९८	५८१५८
१६८	१९२	५९१२१
१७४	१८६	५९१४२
१८०	१८०	६०१ ०

१	०१२०	०१ ३
२	११ ०	११२०
३	११४४	२१ ४
४	२१४०	३११०
५	३१४०	४१२०
६	४१४०	५१३०
७	५१४५	६११५
८	७१ ०	८१ ०
९	८१२०	९११०
१०	९१४०	१०१२०
११	१०१ ६	१११२०
१२	१२१ ०	१२१ ०

ख
सूर्यग्रहणो उच्चकर्णस्थचन्द्रे

सरकेन्द्रांशाः		ग्रासस्थितिः	
८४। ०	२७६। ०	०। ०	०। ०
८४। ३०	२७५। ३०	०। १	१२। ३२
८५। ०	२७५। ०	०। २	१७। १६
८५। ३०	२७४। ३०	०। ३	२०। ४३
८६। ०	२७४। ०	०। ४	२३। २७
८६। ३०	२७३। ३०	०। ५	२५। ३८
८७। ०	२७३। ०	०। ६	२७। ८
८७। ३०	२७२। ३०	०। ७	२८। २६
८८। ०	२७२। ०	०। ८	२९। ३२
८८। ३०	२७१। ३०	०। ९	३०। २०
८९। ०	२७१। ०	०। १०	३०। ५४
८९। ३०	२७०। ३०	०। ११	३१। १३
९०। ०	२७०। ०	०। १२	
९०। ३०	२६९। ३०	०। ११	
९१। ०	२६९। ०	०।	
९१। ३०	२६८। ३०	०। ११	३१। १३
९२। ०	२६८। ०	०। १०	३०। ५४
९२। ३०	२६७। ३०	०। ९	३०। २०
९३। ०	२६७। ०	०। ८	२९। ३२
९३। ३०	२६६। ३०	०। ७	२८। १६
९४। ०	२६६। ०	०। ६	२७। ८
९४। ३०	२६५। ३०	०। ५	२५। ३८
९५। ०	२६५। ०	०। ४	२३। २७
९५। ३०	२६४। ३०	०। ३	२०। ४३
९६। ०	२६४। ०	०। २	१७। १६
९६। ३०	२६३। ३०	०। १	१२। ३२
९७। ०	२६३। ०	०। ०	०। ०

सूर्यग्रहणे नीचकर्णस्थ चन्द्रे

शरकेंद्रांशः		ग्रासस्थितिः	
८३।३६	२७६।२४	०	०। ०
८४। ६	२७५।५४	१	१२।५७
८४।३६	२७५।२४	२	१७।५४
८५। ६	२७४।५४	३	२१।२८
८५।३६	२७४।२४	४	२४।१४
८६। ६	२७३।५४	५	२६।२७
८६।३६	२७३।२४	६	२८।१७
८७। ६	२७२।५४	७	२९।४५
८७।३६	२७२।२४	८	३०।५५
८८। ६	२७१।५४	९	३१।५१
८८।३६	२७१।२४	१०	३२।३३
८९। ६	२७०।५४	११	३३। १
८९।३६	२७०।२४	१२	३३।१६
९०। ७	२६९। ०	१२	३३।२०
९०।२४	२६९।३६	१२	३३।१६
९०।५४	२६८। ६	११	३३। १
९१।२४	२६८।३६	१०	३२।३३
९१।५४	२६८। ६	९	३१।५१
९२।२४	२६७।३६	८	३०।५५
९२।५४	२६७। ६	७	२९।४५
९३।२४	२६६।३६	६	२८।१७
९३।५४	२६६। ६	५	२६।२७
९४।२४	२६५।३६	४	२४।१४
९४।५४	२६५। ६	३	२१।२८
९५।२४	२६४।३६	२	१७।५४
९५।५४	२६४। ६	१	१२।५७
९६।२४	२६३।३६	०	०। ०

ख

चन्द्र ग्रहणो कलाभिध			क्षेत्रांगुलानि		
स्पष्ट			व्यासांगुलानि	सूर्यग्रहणो	चन्द्रग्रहणो
केन्द्रांशाः	केन्द्रांशाः	कलाभिध			
६	३५४	०।२१	१	०।२०	०।३०
१२	३४८	०।५२	२	१। ०	१।१०
१८	३४२	१।४२	३	१।४४	२। ४
२४	३३६	२।४२	४	२।४०	३।१०
३०	३३०	४। १	५	३।४०	४।२०
३६	३२४	५।२१	६	४।४०	५।३०
४२	३१८	७।२८	७	५।४५	६।१५
४८	३१२	८।१४	८	७। ०	८। ०
५४	३०६	११।३७	९	८।२०	९।१०
६०	३००	१४। ०	१०	९।४०	१०।२०
६६	२९४	१६।४८	११	१०। ६	११।२०
७२	२८८	१९।३४	१२	१२। ०	१२। ०
७८	२८२	२२।१६			
८४	२७६	२५।३६			
९०	२७०	२८।४२			
९६	२६४	३१।४८			
१०२	२५८	३४।५४			
१०८	२५२	३८। ०			
११४	२४६	४१। ०			
१२०	२४०	४४। ०			
१२६	२३४	४६। ०			
१३२	२२८	४९।३०			
१३८	२२२	५१।३६			
१४४	२१६	५३।४८			
१५०	२१०	५५।३२			
१५६	२०४	५७।४५			
१६२	१९८	५८।५८			
१६८	१९२	५९।२१			
१७४	१८६	५९।४१			
१८०	१८०	६०। ०			

ख

१ चन्द्र ग्रहणे उच्चकर्णाः	२ श० कें० सं०	३	४ ग्रासः	५ स्थितिः
७६।१२	२८०।४८	०	०। ०	
७६।४२	२८०।१८	१	३६।१६	
८०।१२	२७६।४८	२	२३।४५	
८०।४२	२७६।१८	३	२८।४१	
८१।१२	२७८।४८	४	३२।४२	
८१।४२	२७८।१८	५	३७।४६	
८२।१२	२७७।४८	६	३६। १	
८२।४२	२७७।१८	७	४१।३४	
८३।१२	२७६।४८	८	४३।५०	
८३।४२	२७६।१८	९	४५।४८	
८४।१२	२७५।४८	१०	४७।३५	
८४।४२	२७५।१८	११	४६। ६	
८५।१२	२७४।४८	१२	५०।३१	०। ०
८५।४२	२७४।१८	१३	४०।३५	११। ६
८६।१२	२७३।४८	१४	३७।१८	१५।२०
८६।४२	२७३।१८	१५	३५।३०	१८।१२
८७।१२	२७२।४८	१६	३४। ६	२०।२२
८७।४२	२७२।१८	१७	३३। ७	२२। ०
८८।१२	२७१।४८	१८	३२।२३	२३।५४
८८।४२	२७१।१८	१९	३१।५१	२४।४८
८९।१२	२७०।४८	२०	३१।३२	२४।४३
८९।४२	२७०।१८	२१	३१।२२	२५। १
९०। ०	२७०। ०	२१	३१।२०	२५। ४
९०।१८	२६९।४२	२१	३१।२२	२५। १

ख

१ चन्द्र ग्रहणो उच्चकर्णस्थे	२ चन्द्रेशः कें० सं०	३	४ ग्रासः	५ स्थितिः
६०।४८	२६६।१२	२०	३१।३२	२४।४३
६१।१५	२६८।४२	१६	३१।५१	२४।४८
६१।४८	२६८।१२	१८	३२।२३	२३।५४
६२।१८	२६७।४२	१७	३३। ७	२२। ०
६२।४८	२६७।१२	१६	३४। ६	२०।२२
६३।१८	२६६।४२	१५	३५।३०	१८।१२
६३।४८	२६६।१२	१४	३७।१८	१५।२०
६४।१८	२६५।४२	१३	४०।३५	११। ६
६४।४८	२६५।१२	१२	४०।३१	१०। ०
६५।१८	२६४।४२	११	४६। ६	
६५।४८	२६४।१२	१०	४७।३५	
६६।१८	२६३।४२	९	४५।४८	
६६।४८	२६३।१२	८	४३।५०	
६७।१८	२६२।४२	७	४१।३४	
६७।४८	२६२।१२	६	३९। १	
६८।१८	२६१।४२	५	३७।४६	
६८।४८	२६१।१२	४	३२।४२	
६९।१८	२६०।४२	३	२८।४०	
६९।४८	२६०।१२	२	२३।४५	
१००।१८	२५९।४२	१	३९।१६	
१००।४८	२५९।१२	०	०। ०	

ख

१ चन्द्र ग्रहे नीचकर्णः	२ श० के०	३	४ ग्रासः	५ स्थितिः
७७।४८	२८२।१२	०	०। ०	०। ०
७८।२२	२८१।३८	१	१६। ६	१६।२०
७८।५६	२८१। ४	२	२६।४७	२७।४५
७९।३०	२८०।३०	३	४२।२०	३२।२०
८०। ४	२७९।५६	४	३६।५३	३६।१३
८०।२८	२७९।२२	५	३६।५३	४०।४६
८१।१२	२७८।४८	६	४३।१५	४३।५६
८१।४४	२७८।१४	७		४६।१३
८२।२०	२७७।४०	८		४९।२४
८२।५४	२७७। ६	९	५१।४०	५१।४०
८३।२८	२७६।३२	१०	५३।३६	५३।३६
८४। २	२७५।५६	११	५५।२७	५२।
८४।३६	२७५।२४	१२	५६।२०	०। ०
८५।१०	२७४।५०	१३	४५।४७	१२।३४
८५।४४	२७४।१६	१४	४२। २	१७।१७
८६।१८	२७३।४०	१५	४०। २	२०।३२
८६।५२	२७३। ८	१६	३८।२८	२२।३८
८७।२६	२७२।३४	१७	३७।२७	२४।४६
८८। ०	२७२। ०	१८	३६।३७	२६। १
८८।३४	२७१।२६	१९	३५।५५	२७।४३
८९। ८	२७०।५२	२०	३०।३४	२७।१२
८९।४२	२७०।१८	२१	३२।	२८।५२
९०। ०	२७०। ०		३५।४६	२८।१२
९०।१८	२६९।४२	२१	३६।३५	२८।१२

ख

१ चन्द्र ग्रहे नीचकर्णः	२ श० कें०	३	४ ग्रासः	५ स्थितिः
६०५२	२६६१२४	२०	३७१२०	२७११२
६१५६	२६६१ ६	१६	३८१२८	२७१ १
६२१ ०	२६८१४८	१८	४०१ २	२६१ ०
६२१३४	२६७१२७	१७	४२११६	२४१४८
६३१ ८	२६६११२	१६	४५१४७	२२१३८
६३१४२	२६६११८	१५	४६१५६	२०१३२
६४११६	२६५११४	१४	५५१२०	१७११७
६४१५०	२६५११०	१३	५३१३६	१२१३४
६५१३४	२६४११६	१२	५११४०	०१ ०
६५१५८	२६४११२	११		
६६१३२	२६३१२८	१०		
६७१ ६	२६२१ ६	९		
६७१४०	२६०१२०	८	४६१२०	
६८११४	२६१११६	७	४६१५३	
६८१४६	२६१११२	६	४३१५६	
६९१२२	२६०१ ६	५	४०१४२	
६९१५६	२६०१ ०	४	३६१५३	
१००१३०	२५९१३०	३	३२१२०	
१०११ ४	२५८१ ६	२	३६१४०	
१०११३८	२५७१२३	१	२९१ ६	
१०३११२	२५७१४८	०	०१ ०	

ख

ग्रा० अंश	सू० स्य मो० को	चं० ग्रा० को	सन्ती. उन्नीत को
०	६०१ ०	६०१ ०	
१	६६१५०	७२१३०	
२	५६११६	६५११०	
३	४६११६	५६१२७	
४	४२१३६	५४१२७	
५	३६१३०	५०११४	
६	३११ १	४६११५	
७	२५१४६	४२१३१	
८	२०१४४	३६१ २	
९	१५१ ०	३५१४२	
१०	१११ ६	३२१२६	
११	६१२२	२६१२३	
१२	११२७	२६१२३	६०१ ०
१३		२३१२८	६३१३७
१४		२०१५६	५२१२१
१५		१७१४८	४३१२६
१६		१२१ ०	३५१४१
१७		१२१२८	२८१२६
१८		६११६	२२११६
१९		६११५	१५१४३
२०		६११५	१६१३६
२१		१३३६	३१३५

अथ सप्तम प्रकरणम्

तत्र ^२चन्द्रग्रहणसाधनं निरूप्यते । चन्द्रस्य स्पष्टमन्दकेन्द्रं ^३स्पष्टशरकेन्द्रं च पूर्णमांतकालीनं कार्यं । स्पष्टशरकेन्द्रेण चन्द्रसारणीद्वये चन्द्रग्रासांगुलानि स्थित्यर्द्धकालचन्द्रगतिः मर्द्दकालचन्द्रगतिः ग्राह्या । स्पष्टमन्दकेन्द्रात् द्वय-कलाभिधं ग्राह्यं । तत्कलाभिधं सारणीद्वयस्थापितचन्द्रग्रासांतरेण स्थित्यर्द्ध-कालीनगत्यंतरेण मर्द्दकालीनगत्यंतरेण च पृथक् पृथक् गुणनीयं । प्रथमसारणी-जनितेन संयोज्यं । यदि स्पष्टशरकेन्द्रं ^{१२}द्वितीयसारिण्यां प्राप्यते, प्रथमसारिण्यां न प्राप्यते । तदा द्वितीयसारिण्यां यल्लब्धं, तदेव ग्राह्यं । यानि ग्रासांगुलानि प्राप्तानि तानि व्यासांगुलानि बोध्यानि । एतेभ्यो गुलेभ्यो द्वितीयसारिण्यां क्षेत्र फलांगुलानि ग्राह्यानि ।

अथ स्थित्यर्द्धचन्द्रगतौ मर्द्दगतौ च स्वद्वाशशांशो योज्यः । चन्द्रैकहोरा-स्पष्टगत्या भाज्यं यल्लब्धं, तत् स्थित्यर्द्धहोराप्रमाणं मर्द्दहोरा प्रमाणं भवति । एवं पूर्णिमान्तहोराभिश्च स्पर्शकालसमीलनकालोन्मीलनकालमोक्षकाला बोध्याः ।

अथ स्पर्शान्मध्यपर्यन्तं यत्स्थित्यर्द्धं मध्यान्मोक्षपर्यंतं यत्स्थित्यर्द्धं तन्मिथः समानं न भवति । एवं हि मर्द्दद्वयमपि समानं न भवति । यतः सूर्यचन्द्रयोगति-रेतत्काले समाना न भवति । परमिदमन्तरं स्वल्पम् ।

इति सप्तमप्रकरणं समाप्तम्

(क) २. + सारिणीतः +

३. शरकेन्द्रं for (शर केन्द्रं) ५. सारीणी for (सारणी)

६. ग्राह्य for (ग्राह्या) (ख) ७. काला for (कला)

८. सारिणी for (सारणी)

९. प्रथक् for (पृथक्) १०. लुप्त

११. सारिणी for (सारणी) १२. केन्द्र for (केन्द्रं)

१३. एतेभ्योऽंगुलेभ्यो for (एतेभ्योऽंगुलेभ्यो)

१४. द्वादशांशो for (द्वादशांशो) १५. + भवणं +

१६. कालाः for (काला) १७. पर्यंतं for (पर्यंत)

(ख) २. चन्द्रग्रहण for (चन्द्रग्रहण) ४. पूर्णिमांतकालीनं for (पूर्णमांतकालीनं)

६. पृथक्पृथक् for (पृथक्पृथक्) १३. एतेभ्योऽंगुलेभ्यो for (एतेभ्योऽंगुलेभ्यो)

१४. द्वादशांशो for (स्वद्वादशांशो)

अथाष्टम प्रकरणम्

सूर्यं ग्रहणसाधनं । अस्य साधनं लम्बननिमित्तेन कठिनमस्ति । अस्य साधन-
साधनं प्रकारः अमान्तहोराः मध्यान्हकाला ग्राह्याः । ताभ्यः होराभ्यः प्रागुक्तसारिण्यां
स्पष्टसूर्यस्य नतांशा ग्राह्याः, कोणश्च ग्राह्या यद्देशीया होराः भवन्ति । तद्देशीय-
सारणीतः नतांशिकं ग्राह्यं । नतांशेभ्यः सूर्यलम्बनसारिण्यां लम्बनं ग्राह्यं ।
तेभ्यो नतांशेभ्य एव चन्द्रस्पष्टमन्दकेन्द्रतः स्पष्टलम्बनं ग्राह्यं । पुनः सूर्यदृग्-
लम्बनं चन्द्रदृग्लम्बनतः शोध्यम् । यत्प्रेषं तत्स्पष्टदृग्लम्बनं भवति । पुनः स्पष्ट-
दृग्लम्बनतः कोणाच्च पूर्वोक्तप्रकारेण स्पष्टलम्बनं साध्यं । तत् एकहोरास्थ
स्पष्टचन्द्रगत्या भाज्यं यल्लब्धं तत् होरादिकं भवति । एताभ्यो होराभ्यः मध्यान्हा-
दमान्त होरा निष्पत्त्यनुसारेण स्पष्टलम्बनस्य विभागो ग्राह्यः । यल्लब्धं तत्स्पष्ट-
लम्बने योज्यं । इदं स्पष्टलम्बनं भूपृष्ठदृग् सूत्रग् सूर्यचन्द्रकालीनं जातं । पुनः
द्वादशांशो सूर्यार्थमस्मिन्येव योज्यः । पुनरेकहोरा चन्द्रगत्या भाज्यः । यल्लब्धं

- (क) २. + सारिणीतः + ४. कठिनमस्ति for (कठिनमस्ति) (ख)
५. साधनेज्यं for (साधन) ६. लुप्त
७-८-९-१०-११. लुप्त १२. प्रागुप्त for (प्रागुक्त)
१३. कोणाश्च for (कोणश्च) (ख) १४. ग्राह्याः for (ग्राह्या)
१५. तद्देशीया for (तद्देशीय) १६. नतांशाः for (नतांशिकं)
१७. ग्राह्याः or (ग्राह्यं) १८. सारिण्य for (सारिण्यां)
१९. लावनं for (लम्बनं)
२०. केन्द्रतश्च for (केन्द्रतः) २१. 'दृग्' लुप्त
२२. तदेक for (तत् एक) २३. 'हो' लुप्त
२४. 'पुनः' लुप्त

- (ख) १. अथाष्ट प्रकरणं for (अथाष्टम प्रकरणम्)
३. ग्रहण for (ग्रहण) ५-६. साधनस्यायं for (साधनसाधनं)
८. कालाद् for (काला)
२४. ग्राह्याः for (ग्राह्या) १८. नतांशादिकं for (नतांशिकं)
२५. द्वादशांशः for (द्वादशांशो) २६. मस्मिन्नेव for (मस्मिन्येव)

तदेव भूगर्भभूपृष्ठ अमीतयोरन्तरं भवति । पुनरेतावतीभि होराभिश्चन्द्रस्य
तिस्रो गतयः संग्राह्याः । ताः पूर्वा^३नीता^४मांतकाले पूर्वकपाले चन्द्रस्थानत्रये^५
शोध्याः, पश्चिमकपाले योज्याः । एवं भूपृष्ठा^६मांतकालीनचन्द्रस्थानत्रयं भवति ।

अथास्य मध्यान्हात् होरा ग्राह्याः । पुनराभिर्होराभिस्तत्कालीनकोणेन च
नतिः साध्या । तस्या नत्या सपातचापं कार्यं । तद्यथा नतिः साद्वर्कादशभिः ११।३०
गुण्या यत्फलं भवति । तत् नतिश्चेदुत्तराश्चन्द्रश्च^{१४} राहुसमीपे भवति । रूकरा^{१७}
चन्द्रश्च केतुसमीपे तदा तत्फलं शोध्यं, यदि नतिर्दक्षिणा तदा राहुसमीपस्थे चन्द्रे^{१८}
फलं शोध्यं । केतुसमीपस्थे योज्यं, एवं योगवियोगादिना यद् भवति तेन सूर्य-
सारणीद्वयात्^{१९ २०} व्यासांगुलादिग्रासः चन्द्रगतिश्च संग्राह्या । पुनः चन्द्रस्पष्टमन्द-^{२१ २२}

(क) १. अमांतयोरन्तरं for (अमीतयोरन्तरं) (ख)

३. ता for (ताः)

४. ऽमांत (मांत)

६. त्रयो for (त्रये)

७. विसर्गं लुप्त

८. ऽमांत for (मांत)

९. ग्राह्याः for (ग्राह्याः)

१०. ग्राम्यो for (ग्रामिः)

११. होराभ्यस् for (होराभिस्)

१२. + चन्द्रमन्दकेन्द्राच्च सूर्यचन्द्र दृग्लम्बनग्राह्यं पुनः सूर्यदृग्लम्बनं चन्द्रदृग्लम्बने
विशोध्य शेषेन तत्कालीन +

१३. तया for (तस्या)

१४. + तदा +

१५. चन्द्रश्च for (श्चन्द्रश्च)

१६. + तदा स्पष्टचन्द्रशरकेन्द्रगतौ योज्यं यदि चनेतिरूत्तरा +

१७. + शरकेन्द्रे +

१८. सारिणीतः for (सारणी)

२०. तस्मात् for (द्वयात्)

२१. + मन्दस्पष्ट +

(ख) २. होराभि for (होराभि)

५. + पूर्वानीतामांतकाले +

१२. + चन्द्रमन्दकेन्द्रेण च सूर्यचन्द्रयोर्दृग्लम्बनं ग्राह्यं पुनः सूर्यदृग्लम्बनं चन्द्रदृग्लम्बने

विशोध्य शेषेण तत्कालीन +

१४-१५. चन्द्रश्च for (श्चन्द्रश्च)

१६. 'रूकरा—यदि' लुप्त + इसके स्थान में निम्नांकित-

+ तदा स्पष्टचन्द्रशरकेन्द्रगतौ योज्यं यदि चेत् +

१८. चन्द्र for (चन्द्रे)

१९. सारिणी for (सारणी)

२१. संग्राह्या for (संग्राह्या)

केन्द्रेण कलाभिधं^१ गृहीत्वा तेन सारणीद्वयोत्पन्नग्रासाद्यांतरं^३ गुणनीयं^४ तत्प्रथम-
सारिणी^५ फलेषु योज्यं ।

अथैतदंगुलादिकेन तत्क्षेत्रमपेक्षितं चेत्तदा तदपि सारणीतो ग्राह्यं ।
चन्द्रगतेर्द्वादशांशश्च सूर्यार्थं^६ क्षेपः । एकहोराजनितस्पष्टचन्द्रगत्या भाज्यं यल्लब्धं
तदेव स्थित्यद्धं^७ भवति ।

अथ स्पर्शान्मध्यपर्यन्तं यत्स्थित्यद्धं^८ मध्यान्मोक्षपर्यन्तं च तलम्बनवशान्मिथः
समानं न भवति । तस्य विचारो निरूप्यते । यतश्चन्द्रस्य स्पष्टगतौ यत् कलादिकमा-
नीतं तावन्मितं दर्शने नायाति । कुतः^९ यदि चन्द्रस्थिरः कल्प्यते, तदा निजलम्बन-
वशाद्विलोमन^{१०} गच्छतीव^{११} भावसते । यतोऽस्य लंवनं^{१२} पूर्वं कपाले यथा यथोद्गच्छति
तथा तथापचीयते^{१३} पश्चि कपालेदुपचीयते । अत एव प्रथमस्थित्यद्धं^{१४} पूर्वकल्पनास्थि-
त्यद्धादिधिकं भवति । एवं लंवनयोरन्तरं^{१५} यथा यथा मध्यं चन्द्रो गच्छति तथा तथो-

(क) १. कलाभिध for (कलाभिधं)

२. सारिणी for (सारणी)

३. ग्रासांतरं for (ग्रासाद्यांतरं)

४. गुणनं यं for (गुणनीयं)

५. सारिणी for (सारिणी)

६. 'त' लुप्त

७. क्षेप्यः for (क्षेपः) (ख)

८. + होरादि +

९. तलम्बन for (तलम्बन) (ख)

१०. गतै for (गतौ)

११. कालादिक for (कलादिक) (ख)

१२. 'कुतः' लुप्त

१३. मेव (विलोममेव) for (लोमन)

१४. गच्छतीव for (गच्छतीव)

१५. भासते for (भासते) (ख)

१६. यतोऽस्य or यतोस्य for (यतोस्य) (ख)

१७. उपचीयते for (पचीयते)

१८. पश्चिमकपोलपचीयते for (पश्चिमकपालेदुपचीये)

१९. + द्वितीय स्थित्यद्धं + (ख)

२०. 'यथा' लुप्त

२१. + ख + (ख)

(ख) ३. ग्रासाद्यांतरं for (ग्रासाद्यांतरं)

१३. विलोमेन for (विलोमन) १७. अनुस्वार लुप्त

पचीयते । यथा यथा च ख मध्याद्दूरे भवति, तथा तथापचीयते । यथा लम्बन-
सारणी कोष्टकेभ्यः इदं निश्चीयते । अत एव मध्यान्हासन्नकालाः मध्यान्हदूरकले-
भ्योधिका भवन्ति । तस्मात् स्थित्यर्द्धद्वयं समानं न भवति । यदा मध्यग्रहणकालो
मध्यान्ह एव भवति, तदा समानं भवति । यतस्तत्रोभयदिश्युत्पन्नं लम्बनं समानं
भवति । यदि मध्यं मध्यान्हात् पूर्वतोषे भवति । तदा स्पर्शस्थित्यर्द्धमोक्षस्थि-
त्यर्द्धान्यूनं भवति । यदि पश्चाद्भवति तदेदं वैपरीत्यं भवति । एवं कालद्वय-
स्पष्टीकरणार्थं स्पर्शकालो मोक्षकालश्च पूर्वोक्तप्रकारेणीय चन्द्रनतांशाः दृग्लम्बनं
स्पष्टलम्बनं च कार्यं । उदाहरणं यथा स्थित्यर्द्धं होरा १ मध्यनतांशाः ७५
एतेषां नतांशानां उच्च कर्णे दृग्लम्बनं ०।५२ परैकस्मिन् काले नतांशाः ६० अस्य
दृग्लम्बनं ०।४७ एतत्कालजा मध्यान्हास्पष्टगतिः ०।५ द्वितीयकाले नतांशाः ९० ।
अस्य दृग्लम्बनं ०।५३।३० एतत्कालजा स्पष्टगतिः क्षितिजासन्ना ०।१३०, एतासां
गतीनां होराः कृत्वा स्थित्यर्द्धं संयोज्यन्ते । तदा स्पष्टस्थित्यर्द्धं भवति । एवं तदा
मध्यान्हासन्न स्थित्यर्द्धगतिः द्वितीयस्थित्यर्द्धगतेः सार्द्धं काला त्रयाधिका भवति ।

- (क) १. 'तथा' लुप्त २. कोष्टकैः for (कोष्टकेभ्यः)
३. कालेभ्योऽधिकाः for (कलेभ्योऽधिका)
५. 'त्' लुप्त ६. मध्याह्नतः for (मध्यान्हात्)
७. 'वे' लुप्त (ख) ८. स्पर्शात् for (स्पर्श)
९. स्थित्यर्द्धान् for (स्थित्यर्द्धं) १०-११. लुप्त
१२. प्रकारेणानीय for (प्रकारेणीय)
१३. लुप्त १४. मध्यकालेन नतांशाः for (मध्यनतांशाः)
१५. नतांशानामुच्चकर्णे for (नतांशानां उच्चकर्णे)
१६. मध्याह्नासन्ना for (मध्यान्हा) (ख)
१६. + स्यज्यन्ते तदा + २०. स्थित्यर्द्ध for (स्थित्यर्द्धं)
२१. कला for (काला) (ख)
(ख) ३-४. कलेभ्योऽधिकाः for (कलेभ्योऽधिका)
१४. मध्यकाले नतांशाः for (मध्यनतांशाः)
१७. ६ for (६०) १८. ०।१३० for (०।१३०)

मध्याह्नस्थित्यर्द्धकालः द्वितीयस्थित्यर्द्धकालात् होरा नवमीशतुल्यकालो नाधिको भवति । इदमुदाहरणं मेषतुलासंपातस्थे चन्द्रे भवति । नान्यत्र अस्मिन्नुदाहरण-
द्वयोः स्थित्यर्द्धयोः परममन्तरं प्राप्यते । कुतः कालांशा एव दृग्वृत्तांशा भवन्ति
स्पर्श समये ।

अथात्र मोक्षसमये भूगर्भाभिप्रायेण भूपृष्ठाभिप्रायेण वासरध्रुवकयोरन्तरं
पतति, तेन स्थित्यर्द्धं सान्तरं भवति । तदप्यन्तरं धीमता साधनीयं ।

इति अष्टमप्रकरणं समाप्तम्

- (क) १. नवमांश for (नवमीश) (ख)
२. कालेनाधिको for (कालोनाधिको) (ख)
४. अथ च for (अथात्र) (ख)
६. भिप्रायेण for (भिप्रायेण) ७. वासर for (वासर) (ख)
(ख) ३. अस्मिन्नुदाहरणे for (अस्मिन्नुदाहरण)
५. भूपृष्ठा + for (भूपृष्ठा)

—००—

१ २ ३
अथ नवम प्रकरणम्

अथ नवम प्रकरणे स्पर्शमोक्षयोजनं^४ निरूप्यते ।

अथ ग्रासः यदि क्रांतिवृत्तेन भवति, तदा क्रांतिवृत्तस्य कस्यचिदंशस्य सन्मुखं^५ भविष्यति । सोऽंशस्तत्र ज्ञेयः यत्र छाद्यछादकयोः केन्द्रगतं त्रिज्यावृत्तं यत्र क्रांतिवृत्ते लगति तत्र त्रैयः । इयं दिक्क्रान्तिवृत्ताभिप्रायेण जाता क्रांतिवृत्तमपि क्षितिजस्य कस्यचिदंशस्य सन्मुखमस्ति स कोशः । यत्र क्रांतिवृत्तस्य क्षितिजस्य सम्पातोस्ति तत् लग्नं । अथवा सप्तमं भवति । इयं द्वितीया दिक् ज्ञेया प्रथमोक्ता दिक् स्थिरास्ति, सूर्यचन्द्रयोर्गत्योरस्थिरत्वात् । तत्र कोणाऽपि न्यूनाधिका भवन्ति । द्वितीयादिगपि स्थिरा न भवति । नाडीवलयभ्रमणेन दक्षिणोत्तरगता भवति । अनेनैव प्रकारेण^{१०} अग्रापि^{११} न्यूनाधिका^{१२} भवति, क्षितिज क्रांतिवृत्त जनिता कोणाऽपि^{१३} न्यूनाधिका^{१४} भवन्ति ।

अथ छाद्यछादककेन्द्रोपरिगतं^{१५} त्रिज्यां^{१६} वृत्तं क्षितिजे यत्र लग्नं स अंशो ज्ञेयः । पूर्वोक्तं^{१७} दिग्द्वयज्ञाने सति^{१८} अयमंशो ज्ञातो भविष्यति । ग्रहणस्य स्पर्शकालेषु दिग्द्वयज्ञानमशक्यमस्ति । तदर्थं^{२१} नियतस्पर्शमोक्षकालयोः दिग्ज्ञानं कथ्यते । एभ्यो^{२३} चिन्हेभ्यो

- (क) १-२-३. लुप्त (ख) ५. सन्मुखो for (सन्मुखं) (ख)
६. 'त्र' लुप्त ७. 'तत्' लुप्त
८. दिगस्थिरास्ति for (दिक् स्थिरास्ति)
९. कोणाऽपि for (कोणाऽपि)
१०. कारणेन for (प्रकारेणेन) (ख)
११. अग्रापि for (अग्रापि) (ख) १२. ऽधिका for (न्यूनाधिका)
१४. भवति for (भवन्ति)
१५. केन्द्रोपरिगतं for (केन्द्रोपरिगतं)
१६. त्रिज्या for (त्रिज्यां) (ख)
१८. पूर्वोक्त for (पूर्वोक्त) १९. सति for (सति)
२१. सर्वं for (स्पर्शं) (ख) २२. मशक्यमस्ति for (मशक्यमस्ति)
२३. येभ्यो for (एभ्यो)

- (ख) ४. दिक् ज्ञानं for (ज्ञानं) १३. कोणाऽपि for (कोणाऽपि)
१७. + यदा + २०. ग्रहणस्य for (ग्रहणस्य)

दिक् साध्यते । तानि चिन्हान्युच्यन्ते । नाडीवृत्तक्षितिजसम्पातस्य चिन्हद्वयं पूर्वापर-
स्वस्तिकद्वयं समचिन्हद्वयं च ककाहोरात्रवृत्तस्य पूर्वापरसम्पातचिन्हद्वयं तथा
मकराहोरात्रवृत्तस्य चिन्हद्वयं, एवमष्टौ चिन्हाणि भवन्ति । क्रांतिवृत्तस्य संस्था
क्षितिजोपरि तत्सम्बन्धेन कीदृशी जातेति ज्ञानार्थं प्रतिराशिसप्तानां देशा-
नामग्रा निष्कास्ताः । एकस्मिन् केन्द्रे अष्टौ वृत्तानि निष्कासितानि सन्ति ।
तेषु पूर्वापरां याम्योत्तरां च रेखां कृत्वा विभागचतुष्टयं कृतं दिगंकितं च
कृतं । तत्र याम्योत्तररेखाजनितकोष्ठकेषु उत्तरविभागे परमहोरा अक्षांशाः दक्षिण-
विभागदैशनामानि लिखितानि सन्ति । तत्र बृहद्वृत्तेषु महदक्षांशदेशा लिखिता
तदधस्तातमध्ये नान्ये देशा लिखिता । पुनः प्रत्येकविभागे केन्द्रसम्पातगतरेखा-
त्रयेण प्रत्येकविभागे कोष्ठचतुष्टयमुत्पादितं । तत्र पूर्वपश्चिमरेखायामुभयपार्श्वे
शून्यानि लिखितानि । तदुत्तरपार्श्वेषु वृषकन्यकयोरग्रा ततोऽन्यरेखायां पूर्वापरभागे
मिथुनसिंहयोरग्रा ततः कर्कस्याग्रा पूर्वापररेखातो दक्षिणविभागासन्नरेखाद्वये
मीनवृश्चिकयोरग्रा तस्य सन्नरेखायां धनुः कुंभयोरग्रा ततो मकरस्य ।

अथ सप्तम क्षेत्रम्

तत्र अत्र क्रांतिवृत्तं अचिन्हं सूर्यकेन्द्रं वा भूध्यायाकेन्द्रं जह विमण्डलं ज-
चिन्हं मध्यग्रहणे चन्द्रकेन्द्रं सचिन्हं चन्द्रकेन्द्रं सम्मीलनसमये वोन्मीलनसमये

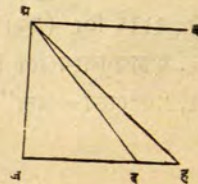
- (क) १. द्वयसंज्ञं for (द्वयं) २. कर्काहोरात्र for (ककाहोरात्र)
३. +पूर्वापर सम्पात+ ४. निष्काशिता for (निष्कास्ता)
५. निष्काशितानि for (निष्कासितानि)
६. देशनामानि for (दैशनामानि) ७. लिखिताः for (लिखिता)
८. देशाः for (देशा) ९. लिखिताः for (लिखिता) (ख)
११. 'षु' लुप्त १२. ततोऽन्य for (ततोऽन्य)
१४. कृतं for (वृत्तं) १५. सूर्यकेन्द्रं for (सूर्यकेन्द्रं)
१६. केन्द्रे for (केन्द्रं) १७. जहं for (जह) (ख)
१८. +चिन्हं+ २०. लुप्त
२१. दचिन्हं for (सचिन्हं) २२. समयो for (समये)
(ख) २. कर्काहोरात्र for (ककाहोरात्र) ४. "निष्कास्ति—वृत्तानि" लुप्त
१०. न्यून्यानि for (शून्यानि) १३. "भागे—पूर्वापर" लुप्त
१६. गृहणे for (ग्रहणे) २१. जचिन्हं for (सचिन्हं)

पुनर्हचिन्हं^२ चन्द्रकेन्द्रस्पर्शो^३ वा मोक्षे एतत् मध्यकर्णस्थे चन्द्रे कल्पितं । पुनरज-
रेखा अदरेखा अहरेखा संयोज्या । तत्र स्पष्टमेव व अजचिन्हं^४ मध्यग्रहणसमये^५
कोणमस्ति । वग्रहकोणः^६ वग्रदकोणश्चान्यसमये^७ समकोणोस्ति^८ । अजहमपि सम-
कोणकल्पितं अजं शरोस्ति^९ वा स्पष्टशरोस्ति^{१०} । मध्यग्रहणसमये^{११} अहं छाद्यछादकयो-
र्व्यासाद्धयोगोस्ति^{१२} । अदचिन्हं व्यासाद्धयोरन्तरमस्ति^{१३} । एतानि सर्वाणि ज्ञातानि
सन्ति । तस्मात् अदजकोणग्रहजकोणावपि ज्ञातौ स्तः । ततो वग्रदकोणवग्रह-
काणावपि ज्ञातौ भविष्यतः । तस्मात् अचिन्हं सूर्यकेन्द्रं कल्पितं, ग्रासो व्यासाद्धं^{१४}
कल्पितं । तस्मात् अहं ०।३२।२० एतावन्मितं भविष्यति । अजं सूर्यव्यासाद्धं अहं-
योरन्तरमस्ति ०।१६।४० अहे षष्टिः कल्प्यते । तदा अजरेखा ३०।५५।३० । इयं
अहज कोणज्या पुनः अचिन्हं भूछाया कल्पितं, चन्द्रग्रहणो^{१५} षष्ठादशांगुलमितो ग्रासः

- (क) १. पुन 10r (पुन) २. हचिन्हं for (हचिन्हं)
६. 'ये' लुप्त ८. विसर्ग लुप्त
९. अन्य for (चान्य) १०. समकोणौ for (समकोणो)
११. स्तः for (स्ति) १२. कोणं for (कोण) (ख)
१३. शसरोजस्ति for (शरोस्ति)
१६. कोणावपि for (काणावपि) (ख)
१७. व्यासाद्धं for (व्यासाद्धं) १८. + एवं यत्र +
१९. + अस्य चापं ३१।१ + (ख) २०. कल्पिता for (कल्पितं)
२१. चन्द्रग्रहणस्याषष्ठादशांगुल १८ for (चन्द्रग्रहणोषष्ठादशांगुलमितो)

- (ख) ३. केन्द्रं for (केन्द्र)
४. "अहरेखा" लुप्त
५. गृहण for (ग्रहण)
७. समकोण मस्ति for (कोण मस्ति)
१०. कोणे for (कोणो)
११. स्पर्शादिकाल चतुष्टयेस्ति for (स्ति)
१४. गृहण for (ग्रहण) १५. + पुनः +

कल्पित, अहं^२ षष्टिमितमस्ति । अदं^५ ०।२६।४० अजं^६ चन्द्रव्यासाद्ध^६ अदयोरन्तरं^६
 च्चैतावन्मित^७ ०।१० यदि अहे^८ षष्टिः^८ कल्प्यते । तदा अदं^९ १०।० इयं अहजकोणज्या ।
 अस्याः चापं^{१०} ६।३६ इदं व अहकोणोस्ति, यदा अदं^{११} षष्टितुल्यं कल्प्यते । तदा अजं^{१२}
 २२।३० इदं अदज कोणज्या । अस्याः चापं^{१३} २२।१ इदं व अदकोण प्रमाणं । अनेनैव
 प्रकारेण एकोदयं^{१४} गुलस्य ग्रासस्य कोणप्रमाणं^{१५} निष्कासितमस्ति । तत्स्थापनार्थं
 सारणी कृता, यस्याः विस्तारो चत्वारः^{१६} कोष्टका दैर्घ्ये च २२ द्वाविंशत्^{१७} तत्र प्रथम-
 दैर्घ्यकोष्टकेषु ग्रासांगुलानि द्वितीयदैर्घ्यकोष्टके सूर्यस्य स्पर्शमोक्षकयोः कोणाः,
 तृतीये च स्पर्शमोक्षयोः कोणाश्चन्द्रग्रहणस्य^{१८} लिखिता, चतुर्थकोष्टके चन्द्रग्रहणस्य^{१९}
 सम्मीलनोन्मीलनकोणा लिखिता । इयं कोणानां अग्रायाश्च सारणी ।

इति नवमप्रकरणं समाप्तम्

- (क) १. कल्पितः for (कल्पित) (ख) २. अहे for (अहं)
 ३. कला for (मित) ४. कल्पिता for (मस्ति)
 ५. अद ०।२६।४० for (अदं ०।२६।४०)
 ६. 'न्द्र' लुप्त ७. मितं ०।१० for (मित)
 ८. कल्पते for (कल्प्यते) ९. अजं for (अदं)
 १०. अस्याश्चापं for (अस्याः चापं)
 ११. एकैकां गुलस्य for (एकोदयं गुलस्य)
 १२. प्रमाणानि for (प्रमाणं) १३. निष्काशित for (निष्कासित)
 १४. 'मस्ति' लुप्त १५. विस्तारे for (विस्तारो)
 १६. द्वाविंशति for (द्वाविंशत्) (ख)
 १७. लिखिताः for (लिखिता)
 (ख) ३-४. "मितमस्ति" लुप्त
 ५. तच्चैतावन्मितं for (च्चैतावन्मित)
 ६. "तदा अदं—तुल्यं कल्प्यते" लुप्त
 १०. ६।३६ for (२२।१)
 ११. एकाद्यंगुलस्य for (एकोदयंगुलस्य)
 १२. "ग्रहणस्य—चन्द्र" लुप्त १३. गृहणस्य for (ग्रहणस्य)

ग्र अंगु	सू० स्प० मो को	चं० ग्र को	स श्री तुलीकृत को
०	६०। ०	६०। ०	
१	६६।५०	७२।३०	
२	५६।१६	६५।१०	
३	४६।१६	५६।२०	
४	४२।३६	५४।२७	
५	३६।३०	५०।१४	
६	३१। १	४६।१५	
७	२५।४६	४२।३१	
८	२०।४४	३६। २	
९	१५। ०	३५।४२	
१०	११। ६	३२।२६	
११	६।२३	२६।२३	
१२	१।२७	२६।२३	६०। ०
१३		२३।२८	६३।३७
१४		२०।५६	५२।२१
१५		१७।४८	४३।२६
१६		१५। ०	३५।४१
१७		१२।२८	२८।२८
१८		९।१६	२२।१६
१९		६।१५	१५।४३
२०		६।२५	१६।३६
२१	१	१।३६	३।३५

क

संमीलनोन्मी- लनयोः कोणाः	चन्द्रग्रहणे स्पर्शमोक्षयोः कोणाः	सूर्यग्रहणे स्प. मो. कोणा	व्यासो गुलादि के ग्रास
	६०१ ०	६०१ ०	०
	७२१३०	६६१५५	१
	६५११०	५६११६	२
	५६१२७	४६११६	३
	५४१२६	६६१५५	४
	५५११४	३६१३५	५
	४६१५५	३११ १	६
	४२१३१	२५१४६	७
	३६१ २	२०१४४	८
	३५१४२	१५१११	९
	३२१२६	१२१ ६	१०
	२८१२६	६१२५	११
६०१ ०	२६१४३	११४७	१२
६३१३७	२३१२८		१३
५२१२१	२०१२६		१४
४३१२६	१७१२६	१७१४८	१५
३५१४१	३५१४१	१५१ १	१६
२८१३८	२८१३८	१२१२८	१७
२२१ १	६१३६		१८
१५१४३	६१५५		१९
६१३६	४१५५		२०

अथ दशम प्रकरणम्

तत्र स्पर्शादीनां दिक्साधनं निरूप्यते । तत्र प्रथमतः कालत्रयस्य वा^१ पंच-
कालस्य लग्नं सप्तमभवनं च प्रसाध्य पुनर्यदि चन्द्रकेन्द्रं^२ क्रांतिवृत्ते भवति । तत्र
सूर्यग्रहणस्य^३ स्पर्शादिकचन्द्रग्रहणे मोक्षस्य संमीलनस्य वा दिक् सप्तम भवनदिशि
भवति । पुनः सूर्यस्य^४ मोक्षदिक्चन्द्रस्य^५ स्पर्शादिक् वा उन्मीलन दिक् लग्नदिशि
भविष्यति । यदि चन्द्रकेन्द्रं^६ क्रांतिवृत्ते भवति, तदा पूर्वोक्तसारिण्या^७ कोणा^८ ग्राह्याः ।
यदि चन्द्रः उत्तरदिशि भवति, तदा सूर्यस्य स्पर्शार्थं^९ चंद्रस्य सन्मीलनार्थं^{१०} क्षितिजो-
परि सप्तमभावमारभ्य कोणतुल्यांशा^{११} उत्तरदिशिकाः^{१२} गणनीयाः । सूर्यस्य मोक्षार्थं^{१३}
चन्द्रस्योन्मीलनार्थं^{१४} क्षितिजोपरि लग्नात् कोणतुल्यांशा^{१५} गणनीयाः । चन्द्रग्रहणं स्प-
शार्थं^{१६} लग्नान्^{१७} मोक्षार्थं^{१८} सप्तमात् दक्षिणदिशि^{१९} क्षितिजोपर्यंशाः^{२०} ग्राह्याः । यदि च^{२१}
चन्द्रो दक्षिणदिशि भवति, सूर्यस्य स्पर्शार्थं^{२२} चन्द्रस्य सन्मीलनार्थं^{२३} तदा सप्तमात्^{२४}
क्षितिजोपरि दक्षिणदिशि^{२५} ग्राह्याः । पुनः सूर्यस्य मोक्षार्थं^{२६} चंद्रस्य उन्मीलनार्थं^{२७} लग्ना^{२८}

(क) १. चापं for (वा पंच)	२. स्पर्श for (स्पर्शा)
३. दिक् for (दिक्)	
४. सूर्यस्य for (सूर्यस्य)	५. स्पर्श दिक् for (स्पर्शा दिक्)
६. लग्ना for (लग्न)	७. वृत्तेन for (वृत्ते)
८. सारिण्यां for (सारिण्या)	९. कोणाः for (कोणा)
१०. ग्राह्याः for (ग्राह्या)	११. स्पर्शार्थं for (स्पर्शार्थ)
१२. तुल्यांश for (तुल्यांशा)	१३. प्रमाणेनीतर for (उत्तर)
१४. दिश्यंशाः for (दिशिकाः)	१५. गणनीयः for (गणनीयाः)
१६. गणनीयाः for (गणनीया)	१८. लग्नात् for (लग्नान्)
२०. 'च' लुप्त	२२. ग्राह्या for (ग्राह्याः)

(ख) १२. तुल्यांशाः for (तुल्यांशा)	१४. दिक्काः for (दिशिकाः)
१७. गृहण for (ग्रहण)	१६. "दक्षिण—चन्द्रो" लुप्त
२१. स्पर्शार्थं for (स्पर्शार्थ)	२३. लग्नादक्षिण for (लग्नादक्षिण)

दक्षिणदिशि ग्राह्याः, चन्द्रस्य स्पर्शार्थं^१ लग्नादुत्तरदिशि ग्राह्याः। मोक्षार्थं सप्तमा-
दुत्तरदिशि ग्राह्याः^३। यत्र गणनयांशानां विरतिर्भवति, सैव स्पर्शादीनादि ज्ञेयाः।

राजाधिराज प्रभुतोषणार्थं^६ सम्राट् जगन्नाथकृते मुशिल्ये ।
सिद्धांतसारे खलु कौस्तुभेस्मिन्नध्याय आगाद्विरतिं तु षष्ठः ॥

इति षष्ठोऽध्यायः

- (क) २. ग्राह्याः for (ग्राह्याः) ३. ग्राह्याः for (ग्राह्याः)
४. स्पर्शादीनां for (स्पर्शादीनां) ६. सम्राट् for (सम्राट्)
७. इति for (इति) ८. षष्ठो for (षष्ठो)

- (ख) १. स्पर्शार्थं for (स्पर्शार्थं)
५. दिग्ज्ञेयाः for (दिग्ज्ञेयाः)

—:०:—

